This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZEVEN EN DERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE

HISTORIE,

VERVAT EN DERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVEN EN DERTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCCVI.

AV

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

VADERLANDSCHE HISTORIE.

HONDERD ZEVENDE BOEK.

INHOUD

Stoffe deezes Boeks. Voorſlag eener afzonderlyke Commiſſie voor den Koophandel en Zeevaard van de hand geweezen. Hoe Directeuren van den Levantſchen Handel zich by de Nationaale Vergadering vervoegen en beantwoord worden. Het voorgevallene wegens de Rotterdamſche Directeuren. Voorſtel van BRANGER *tot Herſtel van Koophandel en Zeevaard. De Oeconomiſche Tak dient een Vertoog in. Verſlag en Beſluit deswegen. De wederzydſche Uit- en Invoer in de Gewesten daargeſteld. Eenige Steden in Holland komen voor de Gildens op. Tegenwerking hier van. Handelingen over het Verzoek eeniger Langeſtraatſche Dorpen. Eene hoogere Belasting op den Invoer van Slag-oly afgekeurd. Handelingen over den Uitvoer van Geld ten dienſte van den Graanhandel. Wegens den Uitvoer van Goud en Zilver buiten*

CVII. BOEK.

's Lands. Handelingen daar over. Bepaalingen daar op. Verbod des Uitvoers van Oud Tuer. Bepaaling op den Uitvoer van Zeildoek. Wegens den Uitvoer van Run, Huiden enz. Voorſtel om den Uitvoer van Boter en Kaas meer te bezwaaren verworpen. Raadſlagen en Bepaalingen ten opzigte van de Sterfte onder het Rundvee. Voorſtel om de Duinen den Lande meer nuttig te maaken. 't Zelve vondt ingang. Eene Commiſſie daar toe benoemd. Voorſtel om Binnenlandſche Fabrieken te bevorderen. Wat daar in gedaan wordt. Bepaalingen wegens den Invoer van Engelſche en Schotſche Kouſſen. Eene Commiſſie tot het Volksonderwys benoemd. Onderhandelingen der Maatſchappy Tot Nut van het Algemeen betreffende. Benending uit de Maatſchappy Tot Nut van 't Algemeen. Gunſtig Beſluit ten opzigte van die Maatſchappy. Poogingen te Leyden tot het verbeteren van het Schoolonderwys. Bericht van het Genootſchap te Grave. De Afgevaardigden uit de Nationaale Vergadering woonen te Bodegrave eene Prysuitdeeling by. KONYNENBURGS *Aanſpraak te dier gelegenheid. Aanſpraak der Afgevaardigden. Prysvraag, wegens het bywoonen van den openbaaren Godsdienſt, beantwoord. Vervoeging van de Maatſchappy tot Redding der Drenkelingen by de Nationaale Vergadering.* Dr. HEILBRONS *voorſlag, wegens eene Geneeskundige Staatsregeling. Voorſtel omtrent Afleiders op 's Lands Schepen. Handelingen ten opzigte van* PERNYS *voorſtel van Meetingen. Voorſtel om* J. VAN OLDEN-

BAR-

BARNEVELD *een Gedenkteken op te richten, door* C. NOZEMAN. *'t Zelve door* P. PYPERS *onderſteund.* EERSTE BOEK.

Geen twyfel lydt het, geen betoog altoos is 'er noodig, dat Koophandel en Zeevaard, de bronnen zyn van het welvaaren deezes Lands; dat daar mede op 't naauwst verbonden zyn Fabrieken, Traſieken en Landbouw. Het is desgelyks openbaar, hoe zeer die bronnen verſtopt werden door den Oorlog, ingevolge van van de Omwenteling, gevoerd. Geenzins ontbrak het aan voorſlagen, en het opgeeven van redmiddelen, om die bronnen te openen, en op nieuw te doen vloeijen; wat den Lande heilzaam, en den Vyand benadeelend was, op te ſpeuren en vast te ſtellen; om verder zodanige Inrichtingen plaats te doen grypen, als den Ingezetenen heil aanbragten, tot vermeerdering van Volksgeluk, en afwending van Volksrampen dienden. Op dit alles willen wy de aandagt der Leezeren onzer Vaderlandſche Geſchiedenisſen vestigen. Wydſtrekkend is het bevang deezer hoogstbelangryke zaaken, en zullen wy, om tot geene verveelende langwyligheid te vervallen, in veele opzigten ons moeten vergenoegen, met het aanſtippen van het meest in 't oogloopende en gewigtigſte. Dit mag, in zene breede Vaderlandſche Hiſtorie, niet uitblyven. 1706. Stoffe deezes Boeks.

eyn. BOEK.

1796.

Voorſlag tot eene afzonderlyke Commisſie voor Koophandel *enz.* van de hand geweezen.

By den aanvange der Nationaale Vergadering, en het beraamen van het Reglement op dezelve, was in overweeging gebragt om eene ſteeds ſtandhoudende Commisſie voor den Koophandel en Zeevaard te benoemen, en deeze ook het opzigt te doen hebben op alles wat Fabrieken, Trafieken en Landbouw betrof, — Een daar op uitgebragt verſlag hieldt in, dat, in 't algemeen, te veel ſteeds ſtandhoudende Commisſien, de Vergadering zouden verzwakken, en de openbaare handelingen onvrugtbaar maaken; dat het Huishoudelyk Beſtuur, in de onderſcheidene Gewesten, voor die zaak eigenlyk als nog zorgen moest; hier en daar was zulks ook reeds in het werk geſteld. Wederſpraak ontmoette dit verſlag. Een en ander der Repreſentanten, voornaamlyk EVERS, voerde tegenredenen aan. HAHN gaf een ſchets van 't geen voor en tegen pleitte; en kwam alles neder om de weldoordagtheid des ingedienden raadſlags te ſtaaven, 't welk ten gevolge hadt, dat, naa eenige over- en wederſpraak, het benoemen, met de meerderheid, werd van de hand geweezen (*).

Hoe Directeuren van den *Levantſchen*

De Directeuren van den *Levantſchen Handel*, en de *Vaart op de Middellandſche Zee* (†), oordeelden het van hun pligt, zich te rangſchikken onder de Gelukwenſchers

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 140—143.

(†) Zie over derzelver oorſprong, inrichting en werkzaamheden den *Tegenw. Staat* XI. D. bl. 611 *enz.*

schers der byeengekomene Nationaale Vergadering. Hunne goedkeuring over de keuze der Leden betuigd en in derzelver lof uitgeweid hebbende, verklaarden zy, „ Menigmaal hebben wy, schoon onze „ post enkel uit Vaderlandsliefde, en tot „ welzyn der Commercie, waarneemende, zonder eenige pecuniecle voordeelen te genieten (*), noch veel minder „ dezelve te verlangen, te worstelen gehad met onaangenaamheden; doch steeds „ getrouw aan pligt, hebben wy, met eenen „ onvermoeiden yver alles kloekmoedig „ wederstaan en te boven gekomen; en „ mogen wy ons vereerd vinden met de „ de goedkeuring van deeze agtbaare „ Vergadering, zo zullen wy niet alleen „ ons dubbel beloond vinden; maar zal „ het zelfs tot een prikkel verstrekken om „ onzen yver en pligt aan te wakkeren, „ rustig, in onze gewigtige post, voort „ te gaan, en aan dezelve alle die uitgebreidheid te geeven, die de belangens „ van ons Bestuur vorderen, en uw vertrouwen aan dezelve zal gelieven aan „ te bevelen; op dat wy, zo veel in ons „ is, uwe menigvuldige werkzaamheden „ mogen onderschraagen, en aan dezelve „ al-

CVII. BOEK. 1796. Handel zich by de Nat. Vergadering vervoegen, en beantwoord worden.

(*) Dit geldt niet ten opzigte van de Kamer op de *Maase* te *Rotterdam*, waar Directeur te zyn een zogenaamd Keukenampt geworden was, terwyl de Directeuren de Leges, anders door eenen Secretaris, welken zy daar niet hadden, getrokken, en andere Profyten, onder malkanderen deelden. *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 238.

OEC. BOEK. 1796.

„ alle die inlichting te geeven, welke gy „ noodig zult oordeelen van ons te vor„deren." — De beantwoording des Voorzitters PAULUS duidde het genoegen der Nationaale Vergadering aan met de verzekering, dat zo dikmaals de Directeuren iets zouden voor te draagen hebben, ſtrekkende tot bevordering van Handel en Zeevaard, de Vergadering hun met vermaak zou ontvangen, en zodanige beſluiten neemen, als tot bereiking van dit einde zouden kunnen ſtrekken (*).

Het voorgevallene wegens twee *Rotterdamſche* Directeuren.

Directeuren van den *Levantſchen* Handel te *Rotterdam* gaven te verſtaan, dat twee hunner Medeleden, de Burgers HERMAN VAN OOSTENDORP en REINIER FREDERIK VAN STAVEREN, zwaarigheid maakten om de Verklaaring af te leggen, gelyk zulks door die ter Kamer *Amſterdam* en *Hoorn*, als mede door de overige Leden van de Kamer aan de *Maaze* gedaan was. By de overweeging van dit Stuk bragten de daar toe Gelastigden een Verſlag uit, redenen aanvoerende, die ſtrekten om hun daadlyk van hunne posten vervallen te verklaaren; dan teffens bragten zy in 't midden, dat, daar mogelyk hun agterlykheid in het afleggen der Verklaaring, niet uit onwil, of ongehoorzaamheid, voortſproot; maar uit een verkeerd begrip der zaake, hun tydsuitſtel tot het afleggen der Verklaaring zou gegeeven worden. — Schoon dit begrip voorſtanders aan-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* I. D. bl. 18 en 143.

aantrof, wat de tegenſtand ſterk; men en
beſchouwde het weigeren als geen bezwaar, BOEK.
maar als eene onwilligheid, voortkomende ——
uit gehegtheid aan Oranje en haat tegen 1796.
het Patriottismus. Ten aanzien van VAN
STAVEREN liet men niet na op te haalen
wat hy, ten tyde van zyn Baljuadie, als
een *Oranjegezinde* gedaan hadt, en wat
deswegen was voorgevallen (*); 't geen
hem, nevens den Burger OOSTENDORP,
onbevoegd maakte om het Beſtuur des
Levantſchen Handels in handen te heb-
ben. —— By hoofdelyke ſtemming, werd
het Verſlag tot uitſtel van de hand ge-
weezen, en zy beiden daadlyk van hunne
Ampten vervallen verklaard (†). —— Ver-
volgens kreeg de Kamer te *Amſterdam*, van
wegen de Nationaale Vergadering, aan-
ſchryving, tot opgave van de werkzaam-
heden, inrichting en wyze van beſtaan
deezes Beſtuurs, als mede de wyze van
aanſtelling der Leden, en wegens de Ver-
beteringen voor welke zy zouden oordee-
len, dat dit Beheer vatbaar was (§).

De Burger BRANGER, in den verſtree- Voorſtel
ken Jaare Lid van de Vergadering der van
Proviſioneele Repreſentanten des Volks BRANGER
van *Holland*, en uit dezelve geplaatst, in tot her-
het Provinciaal Committé van Koophandel ſtel van
en Zeevaard, hadt, te dier Vergaderinge, Koop-
een Voorſtel gedaan, ſtrekkende ten be- handel en
Zeevaard
toog-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 7 en 10.
(†) *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 238 en 260.
(§) *Ald.* IV. D. bl. 360.

tooge van de hoodzaakelykheid om middelen uit te denken, tot herſtel van 's Lands Koophandel en *Zeevaard*. Een voorſtel met genoegen aangenomen, en het Committé van Algemeen Welzyn diens Gewests in handen gegeeven. Het verſlag daar op was nooit ingekomen. Een verwyl, misſchien toe te ſchryven aan de waarſchynlykheid, welke zich, ten dien tyde, opdeedt. van de kort op handen zynde daarſtelling der Nationaale Vergadering. Van deeze Lid geworden, deedt hy daar een ſoortgelyk voorſtel. Hy merkte op, hoe in deeze Republiek geen behoorelyk toevoorzigt over den Koophandel en *Zeevaard* hadt plaats gegreepen. Wel erkende hy, hoe de *Oost-* en *West-Indiſche* Maatſchappyen, de *Levantſche*, de *Oosterſche* en *Moskoviſche* Handel, niet zonder opzigt gelaaten waren; doch de Handel in 't algemeen beſchouwd, hadt men, als gedreeven door een lichaam van Kooplieden, die niets bedoelden dan eigenbelang, zich niet aangetrokken, en geen agt gegeeven op de verandering van tyden, en het vlytbetoon van Nabuurvolken. Verval was hier van het onvermydelyk gevolg. Om dit te voorkomen, en bloei in ſtede te ſtellen, luidde 's Mans voordragt om eene Commiſſie van acht Leden, buiten de Vergadering, te benoemen, allen in den Buitenlandſchen Koophandel, Zeevaard en Viſcheryen ervaaren, vaderlandlievende en onpartydige Mannen, die, in een onzer Koopſteden, naar hunne

J. BRANGER.
E. R. Vinkeles sculps.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION

ne verkiezing, behoorden by een te ko- CVII.
men, en zich bezig te houden met naauw- BOEK.
keurig na te gaan de onderſcheidene vak- ——
ken van Koophandel, Zeevaard en Vis- 1796.
ſcheryen, en te oordeelen voor welk een graad van verandering, verligting of herſtel van verlies, dezelve vatbaar waren. Alles in dit voorſtel breeder omſchreeven. Zyns bedunkens zouden de Vaderlandlievende Mannen, welke zich met die moeilyke taak wel zouden willen belasten, de goedkeuring des Volks van *Nederland* boven alle belooning van hunnen arbeid ſtellen, geene daggelden trekken, en alleen teruggaave van reiskosten en billyke verteeringen vraagen; dan een bezoldigde Secretaris met een of twee Klerken, werd voor eene Commisſie van die uitgebreidheid onontbeerelyk geoordeeld. —— Dit ſtuk werd in handen eener Commisſie gegeeven (*).

De Oeconomiſche Tak dient een Vertoog in.

Reeds vroeger hadt de Repreſentant EVERS van iets dergelyks geſprooken ter gelegenheid, dat de Oeconomiſche Tak van de *Hollandſche* Maatſchappy der Weetenſchappen te *Haarlem*, in Zomermaand deezes Jaars, zich met een Vertoog by de Nationaale Vergadering vervoegde, 't welk grooten byval vondt, en in handen der Burgeren VAN LENNIP, BERKHOUT, BICKER, OCKHUIZEN, LUBLINK en NIEUHOFF geſteld werd (†).

Het

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* II. D. bl. 230 en 734.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 181. Die ver-

CVII. BOEK. 1796. Verslag en Besluit deswegen.

Het uitgebragt Verslag strekt tot eer der Uitbrengeren, en tot eer der Verzoekeren, op wier voordragt het ten antwoord diende, wy ontleenen 'er slegts eenige trekken uit. — Het was buiten eenige bedenkelykheid, dat de Oeconomische Tak, van deszelfs eerste oprichting af, onvermoeid was werkzaam geweest, om op alle mogelyke wyzen, door gepaste Beloohingen en Aanmoedigingen de Volksvlyt en werkzaamheid op te wekken tot bevordering van 's Lands welvaard. — Niet min onloochenbaar was het, dat die Maatschappy, by het voorig Bestuur, geenzins de ondersteuning, op welke zy regt had te hoopen, maar veel eer eene bestendige tegenwerking ondervonden hadt (*). Hier door, en door het afsterven van Directeuren en Leden, als mede door het verflau-

vervoeging is geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2635—2645. Een hebben wy van eene vroegere vervoeging dier Maatschappy gesproken in onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 288.

(*) Gaarne zouden wy dit breeder ontwikkelen, doch verzenden onze Leezers tot de *Redevoering van den Eerw.* E. M. Engelberts, *by de viering van het vyf en twintigste jaar der Oprichtinge uitgesproken* byzonder bl. 35, en dit alles meer uitgezet door A. van Bemmelen in zyne *Beschouwing van dien tak, geduurende haar vyf en twintig jaarig bestaan* bl. 52—63. Deeze zyn voorhanden in de *Stukken, by gelegenheid der viering op den 14 Juny* 1803 *van het vyf en twintig-jaarig bestaan der Nationaale Nederlandsche Huisboudelyke Maatschappy.* Te *Haarlem* by A Loosjes *Pz.* 1803. Alzins voor den rechtschapen Vaderlander leezenswaardige Stukken.

ſtanden van den Vaderlandſchen yver van anderen, was het getal aanmerkelyk verminderd, en dit gemis, door de jongſte Ommekeer van zaaken, niet vergoed. — Het Vermogen en het Fonds deezer Maatſchappy hadt de deelneeming van een aanzienlyk getal Vaderlanders noodig om den jaarlykſchen laſt der groote uitgaven te helpen draagen. — Zeer veel belang moest men in den bloei deezer Maatſchappye ſtellen, geen was 'er in ons Vaderland, ten aanzien der inrichting, aart en werkzaamheden, zo geſchikt, om de belangrykſte zaaken, door de geheele *Bataafſche* Republiek, tot den hoogſtmogelyken trap van volkomenheid te brengen. — De Departementen en Leden waren door gegeel het Vaderland verſpreid. — Van wegen die Maatſchappy was een aanbod der Nationaale Vergaderinge gedaan, tot gezamenlyke werking. — Geen verzoek om geldigen onderſtand alzoo deedt zich op in de voordragt. Doch waren de Verſlagdoeners van begrip, op dat wy hier hunne eigene woorden bezigen, „ dat het „ beneden de waardigheid van de Verte„ genwoordigers van een vry en edel„ moedig Volk zyn zou, wanneer de Na„ tionaale Vergadering van het groot en „ byna onberekenbaar voordeel, 't welk „ deeze Maatſchappy aan het Vaderland „ kon toebrengen, wanneer zy de beſcher„ ming en medewerking van het Gouver„ nement mogt ondervinden, niet uit haar „ zelve het beſluit nam om die Maatſchap-

„ py

1796. BOEK.

CVII. BOEK. 1796.

„ py alle mogelyke Protectie te verleenen
„ en daadlyk te betoonen door het ge-
„ maklyk maaken van het verkrygen, en
„ van het invoeren van zodanige buiten-
„ landſche Dieren, Plantgewaſſen, Werk-
„ tuigen, Modellen of andere zaaken,
„ welke tot het doen van nuttige Proef-
„ neemingen of tot het verbeteren van
„ onzen inlandſchen Landbouw, Veeteeld,
„ Handwerken, Fabrieken en Producten,
„ geſchikt waren; ja zelfs, wanneer de
„ toeſtand van 's Lands Finantien zulks
„ toeliet, ook des noods, in proefnee-
„ mingen en verbeteringen, welker nut
„ overtuigend aangetoond was; maar wel-
„ ke, voor het Fonds der Maatſchappy
„ te kostbaar zouden zyn, dezelve uit
„ 's Lands Kas eenigen onderſtand in geld
„ te verleenen."

Op deeze gronden ſtelden zy voor te beſluiten, dat de *Oeconomiſche Tak der Hollandſche Maatſchappy te Haarlem*, van haare oprichting af aan, zich altyd verdienſtlyk aan het Vaderland en het Volk van *Nederland* gemaakt hadt — en te verklaaren, dat zy deezen Tak erkende voor de NATIONAALE NEDERLANDSCHE HUISHOUDELYKE MAATSCHAPPY — dat het der Nationaale Vergaderinge byzonder aangenaam zou weezen, indien alle weldenkende *Nederlanders*, waar ook woonagtig, door in dezelve deel te neemen, dezelve naar vermogen onderſchraagden — dat zy genoegen nam in het aanbod dier Maatſchappye om met het tydlyk Landsbeſtuur gezamenlyk

lyk te handelen — en eindelyk dat zy die Maatschappy in haare byzondere bescherming nam, en derzelver voor Land en Volk heilzaame poogingen te willen ondersteunen. — Al dit voorgestelde droeg de goedkeuring der Vergadering weg (*). CVII. BOEK. 1796.

Langen tyd hadden 'er belemmerende Vaststellingen, in het eene Gewest meerder, in het ander minder, plaats gegreepen, ten opzigte van den onderlingen uit- en invoer. By een Artykel van het Reglement, op 't welk de Nationaale Vergadering by den anderen gekomen was, hadt men bepaald, dat met Herfstmaand, allen verbod deswegen, Hooi- en Mist uitgezonderd, zou vry weezen. Overeenkomstig hier mede werd in Oogstmaand een Publikatie na de Gewesten afgevaardigd (†). De wederzydsche uit- en invoer in de Gewesten daargesteld.

Als strydig met de Vryheid en Gelykheid hadt men, by de Omwenteling, sterk uitgevaaren tegen de belemmerende Gildens, en dezelve, in een Vry Gemeenebest, onduldbaar verklaard. Veel werd deswegen geschreeven, nog meer daar over gesprooken. Het lydt geen tegenspraak, dat de Gildens, hoedanig zy veel al ingericht waren, Stedelyke en andere byzondere belangen meer dan het algemeen belang bevorderden (§). Misbruiken Eenige Steden in *Holland* komen voor de Gildens op.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 585 *enz.*

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 5. *N. Nederl. Jaark.* 1795. bl. 2170.

(§) Men leeze deswegen de Aanmerkingen des *Zaan-*

CVII. BOEK. 1796.

ken schreeuwden om verbetering en herstel. Afbreeken gaat veel gereeder toe dan opbouwen, en by het afbreeken geheurt het vaak dat men naderhand ziet te verre gegaan te zyn. Wel was, door den invloed des werkenden Vryheidsgeests het Gezag der Gilden veelerwegen gekortwiekt, of geheel te niet geraakt. *Zulks* gaf aanleiding aan de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amsterdam*, *Leyden*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Gouda*, *Schiedam*, *Rotterdam*, *Delft* en *Purmerende*, om ter Nationaale Vergadering, een Vertoog in te dienen, behelzende eene Verklaaring, dat de meesten en voornaamste Gildens, in die Steden, ten sterkſten genegen waren, om de daar beſtaande, zo veel mogelyk, te willen helpen handhaaven, de Gildewetten te herzien en overeenkomſtig met de Regten van den Mensch en Burger in te richten. Alles, wat voor de Gilden kan pleiten, wordt onderſcheiden aangevoerd, en ten slot een middel om de Gildens te vervangen, aan de hand gegeeven, door in elk Diſtrict des *Batauſſchen* Gemeenebests voor ieder Ambagt. Kunst of Fabriek, de daar in kundigſte en eerlykſte Perſoonen als *Commiſſarisſen over die Corporatie* aan te ſtellen. Men verkoos die woord

Zaandamſche Koopmans A. Rogge in de *Verhandlingen van de Hollandſche Maatſchappy der Weetenſchappen te Haarlem* XVI. D. bl. 299. en ga verder te raade met P. Loosjes *Adz Aanhangzel op de Beſchryving der Zaanlandſche Dorpen* bl. 273.

woord in plaats van *Gilden*, en omſchreef alles, wat tot de oprichting en werkzaamheden behoorde, in 't breede. Het ſtuk werd der Commiſſie tot de Staatsregeling in handen gegeeven (*). 1796.

Eenige Stemgeregtigde Burgers ten Platteslande in *Holland*, te *Oostzaan* en in *Waterland* woonagtig, hadden de indiening van dit ſtuk niet vernomen, of zy zy gingen de Nationaale Vergadering aan met een Verzoekſchrift, daar in bewerende, dat de Gildens ſtreeden met de Regten van den Mensch en Burger, op derzelver afſchaffing aandringende; tot ſtaaving van hunne ſtelling teffens overleverende een gedrukt Stukje, getyteld, *De Gildens getoetst aan de Regten van den Mensch en Burger.* Hun verzoek was, dat dit beide mogt overgeleverd worden in de zelfde handen, als het ſtuk waar tegen hun Verzoek was ingericht; zulks geſchiedde (†). Tegenwerking hier van.

Rechtſtreeks betrof de Gilden een Verzoekſchrift ter Nationaale Vergaderinge ingediend van verſcheide Dorpen in de *Lan-* Handelingen over het Verzoek

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 274.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 257. Deeze tyd was vrugtbaar in geſchriften die ſtuk betreffende. Bovenal leezenswaardig vonden wy het *Adres van het Committé van Algemeene Welvaard te Haarlem aan de Nat. Verg., over de oorzaaken van het Verval en de Middelen tot Herſtel der Vaderlandſche Fabrieken en Trafieken.* Te *Haarlem* bij F. Bohn 1799. Voornaamlyk betrof dit de *Fabriek-Gildens*; terwyl zy over de *Ambagts-Gildens* zich niet uitlieten.

CVII. BOEK. 1796. eeniger *Langeſtraatſche* Dorpen.

Langeſtraat, verzoekende dat de vryheid aan dezelve mogt toegekend worden om, met gemaakte Schoenen en Muilen, allerwegen op de Jaarmarkten te gaan. —— By het uitbrengen des Verſlags nam men in opmerking, de Bevoorregtingen zo Gewestlyke als Stedelyke, ſtrekkende om de zwaarder belaste inwoonders te gemoete te komen, en de Verkoopers van deeze benoodigdheden, in min bezwaarde ſtreeken gemaakt, te weeren; maar tevens het harde en onhebbelyke van zodanige bevoorregtingen, verleend in een tyd, waar in men alle regels van Vryheid en Gelykheid miskende. Deedt de Vergadering hier een gunſtige uitſpraak op het gedaan verzoek, dan zou dezelve, van ſtonde aan, overhoopt worden met Adreſſen tot vernietiging van alle Gildens. De vraag was, of derzelver Afſchaffing of Volduuring, tot de werkzaamheden der Conſtitutie behoorde? zo ja, dan moest men, door eene ontydige beſchikking, dezelve niet voor uit te loopen; zo neen, dan behoorde het belangryk ſtuk der Gildens, door de Vergadering overgegeeven te worden aan eene Commiſſie daar toe bepaald benoemd. Zwaarigheden deeden zich in deezen op, die de Verſlagdoeners bewoogen, om het gedaan verzoek nog in beraad te houden. Dit vondt wederſpraak. Welhaast kwam ter tafel een Verzoekſchrift ten tegendeele door de Leden en Overlieden van verſcheide Schoenmaakers Gilden in *Hal-*

Holland en *Utrecht*. By nadere raadpleegingen over dien Raadslag lieten zich de Repreſentanten MOLENGRAAF en LOCKHORST met zo veel klems, voor het toeſtaan des Verzoeks hooren, en beweerden zo ſterk dat het de Gildens niet betrof, dat de Voorzitter BLOK erkende, hoofdzaaklyk met dier voordragt in te ſtemmen; doch het Verſlag door den Repreſentant BOELAARD verdeedigd, trok de meerderheid op zyne zyde, weshalven het in beraad houden het gevolg was (*).

CVII. BOEK. 1796.

Reeds was de invoer van vreemde Oly; van rond en plat zaad geſlaagen, met *negen* Guldens op het Aam belast. Eenige Olyſlaagers verzogten dat dit tot *vyftien* Guldens mogt verhoogd worden. Het Verzoekſchrift, in handen van het Committé der Marine geſteld, werd daar van de hand geweezen, uit aanmerking; dat bezwaar in dit Artykel de mindere en behoeftige Ingezetenen meest zou drukken. De Repreſentant SCHERMER, van de *Zaan* komende, waar verre de meeste Olyſlaageryen in ons Land gevonden worden, bragt in 't midden, om in die uitſpraak niet te berusten; maar het ſtuk nader te overweegen, zo uit aanmerking van de zaak zelve, als een misſlag in de opgave van den prys der Raapoly.

Een hooger belasting op den invoer van Slag-Oly afgekeurd.

De Repreſentant HAHN, ſchoon de zaak der Olyſlaagery buiten den kring zyner be-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 459 &37. 401. 406.

bezigheden viel, was, door Vaderlandsche en kundige Vrienden, gelyk hy betuigde, zodanig op dit stuk ingelicht, dat hy vermeende, te deezer gelegenheid, de zaak eenigzins te moeten opheldren. Zyn voordragt kwam hier op neder, dat het getal der Olymolens in ons Land, zedert veele Jaaren, door de natuurlyke oorzaak, dat ze ook elders waren opgericht, zeer verminderd was. De weinige eigenaars dier Olymolens zyn meestal schatryke Lieden, waar van 'er zommigen veele Molens gelyk hebben (*), zo dat alle eigenaars met elkander, een zeer gering getal van Burgeren uitmaaken, en ook de menschen, die zy op hunne Molens gebruiken, een aantal opleveren, op geenerlei wyze over te stellen tegen het ontzaglyk getal van *Nederlanderen*, die by het toestaan des verzoeks, en het klimmen der pryzen van Raap- en Hennip-Olyen, oneindig zouden bezwaard worden. In verscheide Fabrieken en Trafieken was de Oly onontbeerelyk. Deeze diende den gemeenen man tot licht, en werd by hun in de spysbereiding gebezigd. Het kwam hem

(*) Dit slaat byzonder op de Olyslaagers aan de *Zaan*, schoon het, aangemerkt, wegens derzelver schatrykheid, wy algemeen doorgaat, vindt men in dien oord Olyslaagers, die op geen schatrykheid kunnen roemen, en slegts een Burgerbestaan hebben, met een *Enkele Molen*, gelyk men de kleinste noemt, dit werk voortzettende. Men zie, wegens de Olyslageryen aldaar A. Loosjes *Beschryving der Zaanlandsche Dorpen.*

hem voor, dat men misbruik hadt willen maaken van den yver der Nationaale Vergadering tot het herstel der Binnenlandsche Fabrieken en Trafieken, en dat de ryke Olykoopers zich hadden willen vestigen in hun meesterschap over de pryzen, van een tot het gemeene leeven zo noodig Artykel. Zyns agtens kon de Vergadering, die het algemeen belang moest behartigen, daar in niet treeden: ook was de zaak zo duidelyk, dat ze geen nader onderzoek vereischte: want het kwam eenvoudig daar op neder, dat tegen over het minder verryken van eenige zeer weinige byzondere Persoonen overstondt, het zeker drukken, en de wisse schade van den zogenaamden Gemeenen Man. Een en ander der Representanten ondersteunden deeze voordragt. MODDERMAN, uit *Groningerland* in 't byzonder, betuigde, dat, hoewel hy zelve een Olymolen hadt, het algemeen belang zwaarder moest wegen dan zyn byzonder (*).

CVII. BOEK. 1796.

Handelingen over den uitvoer van Geld ten dienste van den Graanhandel.

De Graanhandel, van eenen nog veel meer uitgestrekten en algemeenen aart dan die in Oly, hieldt de Nationaale Vergadering dikmaalen bezig. Verzoekschriften om Geldspecien, tot aankoop van Graanen, na de *Oostzee* te mogen zenden, hadden een afwyzend Advys bekomen by het Committé tot de zaaken der Marine. De Burgers, in wier handen het onderzoek daar van gesteld was, hadden, over dit

(*) *Dagverh: der Nat. Verg.* III. D. bl. 256 en 450.

CVII. BOEK. 1796.

dit gewigtig onderwerp, en met Gelastigden uit de Marine, en met eenige voornaame Kooplieden uit *Amsterdam* en van den Maaskant, herhaalde keeren geraadpleegd, derzelver verschillende gedagten ingenomen en gewikt, het voor en tegen naauwkeurig overwoogen. Een niet breed maar welgesteld Verslag kwam neder op het betoog deezer Stellingen; dat, in het afgetrokkene beschouwd, eene meerdere uitvoer van gemunt of ongemunt Goud en Zilver, nadeelig is voor eenen Handeldryvenden Staat. — Doch dat, hoe zeer die meerdere uitvoer op zich zelve schadelyk zy, 'er nogthans zekere invoer van Goederen zo hoognoodzaaklyk zyn kon, dat alle andere belangen daar tegen niet konden opweegen. Van dien aart was de Invoer van Graanen tot de eerste leevensnoodwendigheden in een Land, 't geen, gelyk het onze, zyn eigen Inwoonders niet kon voeden; dat derhalven, om gebrek en hongersnood te voorkomen, hoe nadeelig de uitvoer van Geld ook met regt, en vooral in Oorlogstyden, kon gehouden worden, de Invoer van Graanen daar tegen, voor ons Land, van die gebiedende noodzaaklykheid was, dat alle andere belangen daar voor moesten stilstaan. — By onderzoek of die Invoer van Graanen niet kon bevorderd of gedreeven worden, zonder een daadlyken uitvoer van Geldspecien? was de volstrekte onmogelykheid daar van gebleeken. Ja eens mogelyk gesteld, dan zou zulks den reeds nadeeligen

Wis-

Wisselkoers nog meer doen steigeren, ja welligt tot zulk eene hoogte, dat zy werklyk allen Invoer van Graanen moest beletten, en gelyk zou staan met een volstrekt verbod van den Invoer dier hoogstnoodzaaklyke behoefte. CVII. BOEK. 1796.

Op deeze gronden luidde hun raadslag om den uitvoer van Geldspecien of Baaren Goud en Zilver, tot aankoop van Graanen in de *Oostzee* toe te staan, al ware het voor eene meerdere hoeveelheid, dat hier te Lande, tot eigen vertier, noodig was: naardemaal die meerdere overvloed noodwendig na *Frankryk* en elders ging, en het Geld, met vermenigvuldiging, terug bragt. — Maar wilden zy daar nevens zulke voorzorgen voegen, dat, onder voorwendzel van Graanen te koopen, geene grootere sommen werden uitgevoerd, dan de toegestaane, en onder borgstelling van voor de waarde daar van, werklyk Graanen in te brengen. — Zy hadden het genoegen de Vergadering deswegen te kunnen verzekeren, dat voornaame handeldryvende Ingezetenen, over deeze belangryke zaak, door hun onderhouden, afkeerig van allen slinkschen handel, voorslagen gedaan hadden van alle mogelyke voorzorgen, waar aan zy zich gaarne zouden onderwerpen, om de oogmerken voor te komen en te beteugelen van zulke kwaadwilligen, die niet schroomen zouden, om, onder zulk een voorwendzel, het Geld ten Lande uit te brengen, en te bezorgen aan onze Vyanden,

CVII. BOEK. 1796.

alleen om zich zelven daar door een vuig gewin te verſchaffen. Deeze voorbehoedzels waren menigvuldig, ſterk en zeer geſchikt ter voorkoming van allen bedrog. En de bygebragte redenen voor den uitvoer, en de voorzorgen voldeeden de Vergadering zodanig, dat het beſluit daar mede overeenkomſtig viel (*).

Verdenkingen van ſlinkſchen handel in deezen kwamen nu en dan op, en werden ter Vergadering overwoogen. De veelvuldige verzoeken, de groote geldſommen, wekten by zommige Leden ſchroom; dan andere, hulde doende aan deezer angſtvallige zorge om, zo veel mogelyk, de Geldſpecien in ons Vaderland te bewaaren, hielden zich verzekerd en beweerden, dat het middel daar toe niet beſtaan moest in het beletten van den uitvoer van Geld; ja dat dit middel doodlyker zou weezen, dan de kwaal, welke men beoogde te geneezen, dat de loop des Handels niet gedwongen moest worden, en naauwlyks te dwingen was. Zy hielden het voorgeſtelde intrekken des Beſluits, of het nog naauwer bepaalen, voor alleronſtaatkundigſt en allergevaarlykſt, en gansch niet geſchikt om het behoeftige gedeelte van *Neerlands* Burgers, tot een maatigen prys aan brood te helpen.

Zo veel invloeds vonden de voorgeſtelde bedenkingen, dat eenige Leden der Vergadering benoemd werden om dit ſtuk op

(*) *Dagverk. der Nat. Verg.* I. D. bl. 172 en 359.

op nieuw te onderzoeken. Deezen, zich van den opgelegden last kwytende, hadden, voornaamlyk te *Amſterdam*, met alle naauwkeurigheid onderzogt het beloop der Geldſommen, te dier Stede, zints den veertienden van Oogstmaand des Jaars MDCCXCV, tot den dertienden van Hooimaand laatstleden, naa bekomen vergunning, voor Graanen uitgevoerd, 't zelve beliep omtrent *twaalf maal honderd duizend Guldens*; en daar 'er géen twyfel was of verre het grootſte gedeelte der Verzoeken tot dién Gelduitvoer waren uit *Amſterdam* gekomen, durfden zy op vry goede gronden van zekerheid vaſtſtellen, dat het geheel beloop der uitgevoerde Gelden, ten gemelden einde, over de geheele Republiek, in 't gemelde tydvak, het dubbel van die ſom niet zou te boven gaan. Dusdanig eene opgave moest, huns oordeels, ſtrekken om de Vergadering gerust te ſtellen, dat de Geldſommen zo groot niet waren als men misſchien vermoedde; vooral wanneer men dit ſtuk uit het oogpunt des Koophandels beſchouwde, en zag dat de uitgevoerde Gelden, wel verre van *eenledig* in ons Vaderland gemaakt en 't zelve dus *verarmd* te hebben, in tegendeel eene daar aan geëvenredigde waarde van de kostbaarſte koopwaaren daar in gebragt hadden, die door het weder verkoopen den omloop des gelds bevorderden, zynde op een voor den Lande niet onvoordeelige wyze daar weder uitgevoerd, en oorzaak geweest eener wederkeering van Gelden

1796. den in den Lande, of een middel om een anderzins noodzaaklyken uitvoer te voorkomen.

Dit tot gerustſtelling vermeld hebbende, beredeneeren zy, op gronden van den Koophandel de ſtelling, dat het geenzins Staatkundig zou zyn om den Uitvoer van Geldſpecien, voor in te voeren Tarwe, Rogge en Garst te willen verbieden. Dat overzulks de Vergadering zich behoorde te houden aan het daar omtrent genomene Beſluit: 't geen zy met nog eenige nadere voorzorgen tegen bedrog vermeerderden. Schoon hun uit vertrouwde en overtuigende narigten gebleeken was, dat, geduurende het bovengemelde tydvak, de waarde der aangevoerde Graanen, het beloop van de daar voor uitgevoerde Geldſpecien zeer verre overtrof. Met eene zeer kleine verandering werd deeze voordragt in een Beſluit veranderd (*).

Wegens de Uitvoer van Goud en Zilver buiten 's Lands.

Veel voorzorgs en behoedzaamheids was 'er noodig, om, in het geval van den uitvoer des Gelds voor Graanen allen bedrog te voorkomen, dan nog meer voorzorgs werd 'er vereischt, ten aanziene van den uitvoer van Goud en Zilver buiten 's Lands. Ondanks de zwaare ſtraffen daar op geſteld by een Plakaat in Oogstmaand des afgeloopen Jaars, leerde de ondervinding, dat het oogmerk van den Souverain, door allerlei middelen en langs

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 151. 341. 658. III. D. bl. 46.

fangs allerlei wegen, werd teleur geſteld. Zo ſterk en menigvuldig was thans de uitvoer daar van (behalven voor Graanen) dat, naar het begrip des Repreſentants VAN HOORN, een gebrek aan Muntſpecien in de Republiek, aan den eenen kant, te voorzien was, terwyl aan den anderen kant, door de ontvangst den Vyanden niet weinig werd in de hand gewerkt, en aan hunne onderneemingen kragt bygezet (*). Het opgemelde Plakaat gaf een open aan de Overtreeders, 't welk de Uitvoerders te leur ſtelde. Hier

CVII. BOEK. 1796.

(*) Geen grootſpraak was zulks; de waarde van de Dukaat was tot *f* 5-15-0, en die van den Gouden Ryder tot *f* 15-2-0 geſteegen. Twee Leden van het Committé van Waakzaamheid te *Amſterdam* gaven eene lyst van de Specien en Muntmaterialen van die Stad *alleen*, met de *Arnhemſche* Postwagen en *Naarder* Schuit, vervoerd, in zo verre die door de Verzenders waren aangegeeven, in ruim drie maanden, van den 3 July tot den 16 Oct.

Vreemd Goud en Zilver met de *Naarder* Schuit, voor de *Hamburger* Postwagen verzonden .	*f* 2488049-10-0
Andere Specien, voorzien met Nationaale Pasporten . . .	- 366450-0-0
Vreemde Specien met de *Arnhemſche* Postwagen, verzonden	- 621308-15-0
Andere Specien voorzien met Nationaale Pasporten . .	- 253152-10-0
	f 3728960-15-0

Buiten en behalven een zeer groot aantal verzegelde Vaatjes, Kasjes en Zakken, welker waarde aan de Commisſariſſen der Veeren te *Amſterdam* niet was opgegeeven. *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 413.

cvm. BOEK.

Hier in wilde hy door nadere ſchikkingen voorzien hebben (*).

1796. Handelingen daarover.

Belangryk genoeg zeker was dit ſtuk om nader overweeging te verdienen. De Leden, in wier handen het geſteld was, erkenden ten vollen dien uitvoer. Dukaaten, Ryksdaalers, zelfs Guinjes en Drieguldens, of gemunt, of eerst geſmolten en tot Baaren gegooten, werden daar toe gebezigd. Dan zy waren verre van toe te ſtemmen, dat door dien ſlinkſchen handel het gereed Geld hier te Lande in de daad verminderde, en wel in die maate, dat daar uit gebrek aan Geld te voorzien of te duchten was. Oppervlakkig moest het dus voorkomen; dan de Handel in Goud en Zilver gedreeven, bevorderde, naar hun gevoelen, zo zeer den Invoer, dat een volſtrekt verbod, denzelven geheel zou doen ophouden, of althans ſterk verminderen, en dan zou de vrees voor eene weezenlyke ſchaarschheid, of geheel gebrek, meer en meer gegrond worden, en dit voor alle Landen, maar bovenal voor ons handeldryvend Vaderland verderflyk, ja doodlyk onheil, juist door dien maatregel worden bevorderd, welke men, ter voorkoming, zou willen in 't werk ſtellen. Deeze invoer, deeze Goud- en Zilverhandel, oordeelden zy dat het vertier of de vermindering van onze Munten en Standpenningen, door dezelve ter ſluik uit te voeren ver-

oor-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 378.

oorzaakt, eenigzins, zo niet ruim vergoed werd, en dat gevolglyk die Uitvoer, hoe ſtrafbaar ook, tot nog die nadeelige gevolgen niet hadt te wege gebragt, welke men daar van natuurlyk zou moeten verwagten; en eindelyk met de daad zouden ſtand grypen, zo de Nationaale Vergadering daar in niet by tyds voorzag, door eene wyze Wet, welke de noodige Vryheid van den Handel, zo wel als de niet minder noodige geſtrengheid tegen de praktyken voor den Handel zelve, en voor den Staat ſchadelyk, in 't oog hieldt.

CVII. BOEK. 1796.

Op deeze gronden wilden zy het opgemelde Plakaat in volle kragt doen blyven, en dat men alle ſlinkſche wegen en middelen om 't zelve kragtloos te maaken, kragtdaadig tegenging, en voeren voort tot het onderzoeken en voordraagen van de geſchiktſte middelen, om den ongeoorloofden Uitvoer van Geld en ongemunt Goud en Zilver, zo veel mogelyk, en met den Handel beſtaanbaar was, te beletten. De ſtrengſte voorzorgen werden opgegeeven en aangepreezen; bovenal de naauwkeurigſte waakzaamheid aan de Grenzen; en zorgdraaging voor Paspoorten, wegens Baaren of Staaven Goud of Zilver en vreemde Muntſpecien; met verdubbelde voorzorge en verzwaarde ſtraffe voor de uitvoerders en verſmelters der Inlandſche Munten en Standpenningen (*).

Een zeer uitgewerkt Vertoog hadt de Re-

(*) *Daguerk. der Nat. Verg.* III. D. bl. 372-374.

cvii BOEK. 1796.

Repreſentant VERSTER, ten dage der Raadpleeginge op dit Verſlag, in gereedheid, om, veel van het daar in geſtelde te wederleggen en aan te toonen, dat het niet meer twyfelagtig was, dat de Geldſpecien grootendeels na het trotſche *Albion* werden overgevoerd, om door het Geld van hier den Oorlog te doen voortduuren, en onzen Koophandel den hartader af te ſteeken. Zyn raadſlag luidde, om allen Uitvoer, hoe ook genaamd, na buiten deeze Republiek, zo wel van Specien als Goude en Zilvere Muntmateriaalen, tot aan den Vrede, ten ſtrengſte te verbieden, alleen met uitzondering van zodanige partyen, als waar van de volſtrekte noodzaaklykheid des Uitvoers, tot aankoop van Graanen als anderzins, aan de Nationaale Vergadering zou zyn gebleeken, en waar toe dezelve byzonder verlof gegeeven hadt (*).

Hy vondt Medeſtanders en het ſtuk werd, naa veel overweegens, waardig gekeurd nader onderzogt te worden (†). By dit onderzoek betoonde de Repreſentant BRANGER zich voor het Verſlag en bragt klemmende bedenkingen tegen VERSTER in. Met nadruk handhaafde SCHIMMELPENNINCK het Verſlag. Hulde doende aan VERSTERS zuivere bedoelingen, bekende hy openhartig, dat de maatregel door dien Repreſentant aangeraa-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 358-360.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 375.

maden, hem van dien aart toeſcheen, dat daar mede aan het deerlyk overſchot van onzen kwynenden Handel, wederom een noodlottigen ſlag zou worden toegebragt, en dat dezelve zyne bedoeling volſtrekt zou misſen, het ſtondt, gelyk hy vertoogde, volmaakt gelyk met het voorſtel om onzen geheelen Koophandel tot aan den Vrede te verbieden. „ Tot aan den Vrede Burgers!" riep hy onder het aanvoeren zyner tegenbedenkingen uit — „ wie bepaalt dit Tydvak — Tot aan „ den Vrede! Maar wie brengt ons den „ Handel, naa den Vrede terug, wanneer „ dezelve, reeds vóór den Vrede, door „ ons zelven weggejaagd wordt? Neen, „ Burgers! wanneer wy onzen Handel „ bewaaren, dan zal deszelfs loop het „ verhuisde Geld weder terug brengen; „ maar nimmer zal de eenmaal geëmigreerde Koophandel tot het Land terug keeren, waar uit men denzelven door geweld of verkeerde maatregelen verjaagd heeft. — Laaten wy het niet verbergen, Burgers Repreſentanten! dat wy „ nimmer zo veel gegronde ſtoffe voor „ den kwaadaartigen glimplach van de „ benyders van onze welvaard zullen geeven, als wanneer wy, door eenen overdreeven yver, in onze eigene ingewanden beginnen te wroeten: wanneer wy, „ om een veronderſteld kwaad te geneezen, eene operatie aanwenden, welke „ ons zeker bederf moet te wege brengen." Dit betoogde hy met vollen nadruk.

1796.

VER-

CVII. BOEK. 1796.

VERSTER betuigde door zyn Voordragt aan zyn pligt voldaan te hebben, dat hy zich tot geen wederlegging van het tegen zyn voorstel ingebragte, zou inlaaten. De Leden der Vergaderinge hadden nu het voor en tegen gehoord, en het stondt aan derzelver Wysheid te beslisfen, ten meesten nutte van het Vaderland. De meerderheid besliste voor het Verslag (*).

Bepalingen daar op.

Een Plakaat, daar mede overeenkomstig, werd in Slachtmaand, uitgevaardigd (†). Onder de veelvuldige bepalingen, daar by vastgesteld, om de te verzendene Specien naar eisch te onderzoeken, hadt de Raad der Gemeente te *Amsterdam* uit deszelfs midden eene Commisie benoemd. Dezelve was eenigen tyd werkzaam geweest; dan de Verzending steeds vermenigvuldigende, namen de werkzaamheden dermaate toe, dat de Raad, by eenen Brieve, de Nationaale Vergadering voorstoeg, om eene byzondere Commisie tot dien omslagtig geworden arbeid te benoemen, teffens een middel, by wyze van Uitgaand Regt, door de Verzenders te betaalen, voorslaande, om daar uit de kosten, op die Commisie loopende, te vinden. —— Het uitgebragt verslag om dit te bewerkstelligen, werd een Besluit (§).

De

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 411—414.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796 bl 2612.
(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV D. bl. 244 en 292.

De ſluikhandel werd niet alleen in Goud en Zilver gedreeven; maar ook oud Yzer den *Engelſchen*, over *Hamburg*, toegevoerd. 's Lands Minister ABBEMA te dier Koopſtede, wel verre van zulks te kunnen beletten, hadt het brusk antwoord gekreegen, dat de Koophandel vry moest blyven. Blykbaar ſtrekte dit tot ſtyving van den Vyand, en gaf aanleiding tot een Plakaat, om den uitvoer van oud Yzer na *Hamburg*, *Embden* en verder zodanige Steden of Landen, van waar men vermoeden kon, dat de overvoering na *Engeland* geſchiedde, te verbieden (*). CVII. BOEK. 1796. Verbod des Uitvoers van Oudyzer.

Alles wat den Vyand baaren of ſtyven kon, zogt men ter Nationaale Vergadering hem te onthouden. Onder de benoodigdheden der *Engelſchen* werd het Zeildoek, hier te lande gereed, gerekend. By de overweeging van het Voorſtel tot den vryen uitvoer, onder de bepaalingen, daar op reeds gemaakt, begreepen zommigen, dat de Uitvoer na *Zweeden* en *Deenemarken* zou kunnen worden toegeſtaan. Dit hielden anderen voor eene ontkragting des geheelen Beſluits: naardemaal in een hier op uitgebragt Verſlag niet werd tegengeſprooken, dat het Zeildoek van daar na *Engeland* werd vervoerd: en er reden waren om te denken, dat zulks geſchiedde, zynde dit ons Zeildoek voor de *Engelſchen*, in eenige gevallen, onontbeerelyk, waar om zommigen die Bepaalingen op den Uitvoer van Zeildoek

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl 347.

CVI. BOEK. 1796.

die vergunning afkeurden. Dan de overweeging van het belang der Rolreederyen; en de mogelykheid dat de *Engelſchen* ons Zeildoek wel konden miſſen, deedt de meerderheid beſluiten om den uitvoer na *Zweeden* en *Deenemarken* toe te ſtaan (*). — Vergeefsch waren de poogingen geweest, aangewend om Zeildoek na *Hamburg* te zenden, onder borgſtelling, dat het niet na *Engeland* zou vervoerd worden; maar ten gebruike van de Zeilenmaakers ter gemelder Stede ſtrekken (†).

Wegens den Uitvoer van Run, Huiden enz.

Het Provintiaal Beſtuur van *Holland* deedt, ingevolge van veel raadpleegingen der Nationaale Vergadering, by eenen Brieve, den voorſlag, dat, zedert eenigen tyd, de uitvoer van Eikenſchors, Run, gezoute en ongezoute Huiden, vette en nugtere Kalfsvellen, na *Engeland* zeer aanmerkelyk geweest was, en het te vreezen ſtondt, dat, zonder voorzieninge op dat ſtuk, zulks, tot onuitſpreekelyk nadeel van onze Inlandſche Fabrieken, en wel byzonder der Leerlooyers zou ſtrekken; waarom zy het uitvaardigen voorſloegen eener Publikatie, den uitvoer der gemelde Artykelen voor twee Jaaren verbiedende.

Op de mededeeling deezes Voorſtels hoorde men onmiddelyk verſchillende gevoe-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 533. 606. 609

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 614.

voelens op dit stuk. Het werd in handen eeniger Leden gesteld. Deezen ontvingen, uit *Gelderland* en *Overyssel*, als mede van eenige Burgers uit *Amsterdam*, een aantal stukken, zich bnklaagende over de schadelykheid van dit Voorstel. Zy zagen de tegen elkander botzende belangen van den Fabrikant ter eene, en van den Land- en Koopman ter andere zyde: hoe Gewestlyke belangen hier een hoofdrol speelden. Dan zich zelven aanmerkende als ontheeven van alle Gewestlyke betrekkingen, en Vertegenwoordigers des geheelen *Bataafschen* Volks, geroepen om de gemeenschaplyke belangen der Republiek te regelen, stellen zy zich eenige Hoofdpunten voor. Deezer onderzoek, baarde het besluit, dat, offschoon al eens uit de naauwkeurigste overweeging dier Punten niet gebleeken was, (iets waar van het tegendeel plaats greep,) dat het voorstel met het belang der Natie niet overeenkwam, en gevolglyk van de hand behoorde geweezen te worden, zulks daar en boven aanliep tegen een Artykel in het Reglement, inhoudende, dat geene Voortbrengzels van den grond der onderscheidene Gewesten mogten verboden worden buiten de Republiek te voeren, dan ingevalle van de hoogste noodzaaklykheid, en welk Verbod weder zou worden opgeheeven, zo ras die hoogste noodzaaklykheid ophieldt. Op deeze gronden wees de Meerderheid der Commissie het Verzoek door *Holland* gedaan van de hand.

CVII. BOEK. 1796.

CVII. BOEK. 1796.

Een der Leden van de Commissie, die niet medegestemd hadt, vondt medestanders, om te vorderen, dat dit Verslag gedrukt, en een voorwerp van nadere beraadslaaging zou worden. Dit ging door en hadt een naasleep van beraadslaagingen. Tegen en voor het Verslag lieten zich verscheide Leden in meer en min uitgewerkte stukken hooren. Schamperheid en bitsheid mengden zich onder veele aanmerkingen, grootlyks dienende tot opklaaring van dit Handel- en Fabriekgeschil. By hoofdlyke omvraage viel het Besluit tegen het Verbod, en werd het Voorstel van *Holland* van de hand geweezen. Wegens het daarstellen eener Belasting op den uitvoer deezer zo lang voor- en tegengesprookene Artykelen, werd eene Commissie benoemd (*).

Voorstellen om den uitvoer van Boter en Kaas meer te bezwaaren, verworpen.

Onder de voortbrengzelen onzes Vaderlands werd, van vroegen tyde af, en tot heden, Booter en Kaas by uitstek opgenoemd. Den Handel daar in zeer groot en uitgebreid, zag men thans zo sterk als immer voortgezet. Dit deedt den prys geweldig en tot eene hoogte stygen, dat de geringe Burger en de Ambagtsman, of zeer bezwaarlyk, of geheel niet, die waaren bekomen kon. By dit alles liep zeer in 't ooge de veelvuldige en sterke uitvoer na *Engeland*. Luide klagten klonken hier en daar in den Lande, wegens de

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 283. 411. 588. 593. 604. 616—619.

de drukkende hoogte der Pryzen. Dit bewoog den Repreſentant OCKHUIZEN tot het doen eens Voorſtels om den Uitvoer dier Leevensmiddelen na *Engeland* te doen verbieden, of eene hoogere belasting daar op te leggen, en het Committé der Marine te verzoeken daar in te voorzien. 1796.

Op het ingekomen Verſlag van dit Committé, 't welk inhieldt dat het eerſte lid des Voorſlags van de hand behoorde geweezen te worden, terwyl het tweede in aanmerking zou kunnen komen, en dus de uitgaande Regten vyfmaal zouden dienen te worden vergroot. Zulks ontmoette de onverwylde wederſpraak van den Repreſentant GORTER, welke te wege bragt, dat tot het drukkken des Verſlags beſlooten en een dag ter nadere behandeling van dit ſtuk bepaald werd. Middelerwyle hadt zich een aantal Repreſentanten geſpitst ter wederſpraake. Zy, boven al die uit *Friesland*, kwamen met breede Vertoogen ter baane, en vonden Medeſtanders in menigte. Regt deeden zy aan de goede oogmerken van den Burger OCKHUIZEN; doch verklaarden zich rondelyk tegen den voorſlag van het Committé der Marine. De Voorſteller alleen ſtemde met het Verſlag in, ſchoon de voorgedraagene zwaarder belasting, zyns oordeels, geene prysdaaling van belang zou voortbrengen. Een middelende voorſlag van MIDDERICH om den Uitvoer van Booter geheel te verbieden, zo ras de-

CVIL. BOEK. 1796.

zelve tot een zekeren bepaalden Prys was gesteegen, en dit zo lang te doen volduuren tot dat de daaling het vastgestelde peil bereikte, vondt geen ingang. En de beide voorstellen van Verbod, of hooger Bezwaar, werden van de hand geweezen (*).

Raadslagen en Bepaalingen ten opzigte van de sterfte onder het Rundvee.

Eene sterfte onder het Rundvee, 't welk den Lande de voortbrengzelen van zo groote waarde opleeverde, en te meermaalen zich openbaarde, vertoonde, ten deezen Jaare, een dreigend gelaad in het *Luxemburgsche* en *Luiksche*, in de nabyheid van ons Gemeenebest. Een Brief des Provintiaalen Bestuurs van *Holland* verstendigde hier van de Nationaale Vergadering, die onverwyld eenige Leden benoemde om een Plakaat ter voorbehoeding en stuiting te ontwerpen. Zy draalden niet een Publikatie te vervaardigen, om den invoer des Vees van de besmette oorden, als mede van alles, wat de besmetting kon overbrengen, te weeren. Onverwylde goedkeuring en verzending volgden (†).

De Veepest openbaarde zich eerlang in de Landen tusschen *Maas* en *Waal*. Dit bewoog het Provintiaal Bestuur van *Utrecht* om, ter dekking van hun Gewest, een Publikatie te doen afkondigen, waar van zy de

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 294. 398. 496. 506. 503 *enz.*

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 190. 299. 305.

de weete zonden aan de Nationaale Vergadering, met den voorslag om algemeene maatregelen daar tegen te beraamen. Uit *Gelderland* kwamen desgelyks berichten van Besmetting in. Nadere voorzorgen werden noodzaaklyk gekeurd, en met de daad genomen (*). Eenige Leden oordeelden dezelve te zwak om het onheil kragtdaadig te stuiten. Het voorstel van de Representant HARTOGH, tot het benoemen eener Commissie, tot onderzoek der middelen in andere landen, reeds beproefd ter daadlyke stuiting, om naamlyk, zo ras de Besmetting zich op eene stal openbaarde, het Vee op dezelve daadlyk om te brengen, en onder de aarde te doen delven, en teffens na te gaan langs welk een weg de Veeman, die zulks zou mogen overkomen, schadeloos zou kunnen gesteld worden, dit verdiende opmerking, en de Representant BOSVELD bragt eerlang een stuk ter Vergadering om 't zelve te ondersteunen, met den voorslag van eene geringe belasting op de Boeren, waar uit die vergoeding zou kunnen gevonden worden (†).

CVII. BOEK. 1796.

Het voorstel, dat de Commissie in de zaak der Runderziekte benoemd, een bekwaam persoon zou afvaardigen om, op de besmette plaatzen, onderzoek te doen, vondt ingang. De *Leydsche* Hoogleeraar S. J.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 246. 250.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 259. 259. 276.

CVII. BOEK. 1796.

S. J. BRUGMANS, daar toe verzogt, vervoegde zich derwaards (*). Diens uitgebragt Verslag was eenigzins bemoedigend. Hy beschouwde de thans heerschende Veeziekte, als wel over 't algemeen van denen gelykfoortigen aart met de Veepest, voorheen heerschende, door de Heeren CAMPER en VINCK naauwkeurig beschreeven; doch minder kwaadaartig, min gevaarlyk, en ook zo besmettende niet als die voorheen hadt gewoed (†). — Schoon het niet ontbrak aan Schryvers, die het op dit Verslag zeer gelaaden hadden, scheen eene gelukkige uitkomst 's Hoogleeraars stelling meer te regtvaardigen dan die van anderen, volgens welker begrip de tegenwoordige Veeziekte met voorige volkomen overeenkwam. Binnen kort hoorde men van de Ziekte niet spreeken. Dit maakte onnoodig dat hy verdere naspooringen deedt om nog meer tot het nader verstand dier ziekte op te zamelen. Daar door vervielen veele Gewestlyke voorzorgen, waar over men ter Nationaale Vergadering, verre van eens geweest was (§).

Overweegingen

Van voorlange was 'er geschil gevoerd, wegens het Nationaal gebruik van Turf- of

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 289.

(†) S. J. L. BRUGMANS *Rapport, wegens den staat der Veeziekte, waargenomen in de maand December 1796 in de Landen tusschen Maas en Waal en den Lande van Cuyk. Op last der Nationaale Vergadering uitgegeeven.* Te *Leyden* by A. en J. HONKOOP.

(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 295. 298.

of Houtasſche in ons Vaderland. De Maatſchappy van den Landbouw te *Amſterdam* hadt des reeds eene Vraag uitgeſchreeven en bekroond. Anderen kwamen, met hunnen arbeid te voorſchyn (*). Hoe onwederſpreeklyk het was en hoe bekend het ware aan ieder, wien de bebouwing van de onmeetbaare Heiden en andere ongebruikt gelaatene gronden bekend was, dat die dorre ſtreeken Mest behoefden, hadt het voorig Beſtuur nimmer bedagt geweest om daar van eenig gebruik te maaken. Zich daar over te verwonderen, keurde DE LA COURT niet genoeg. Van 's Volks Vertegenwoordigers verwagtte de Natie te regt, dat zy den Landbouw, zo ſchandelyk verwaarloosd, uit den diep vervallen ſtaat, zouden opbeuren. Hy beklaagde zich over het vervoeren van Asſche na het voorheen *Oostenryks Braband* en *Vlaanderen*; terwyl 's Lands Kas 'er niets van trok, en die ſtoffe, hier te Lande, van een onberekenbaar nut zou kunnen zyn, wanneer men eene algemeene verandering en verbetering, zo in het uitgeeven van ledigliggende onbebouwde gronden, als in het vervoer van tot bemesting dienende ſtoffen, daarſtelde (†).

CVP. BOER. 1796. wegens den uitvoer van Asſche.

Een voordragt van genoeg belangs geoordeeld, om door daar toe benoemde Le-

(*) Zie onder andere de *Verhandeling* over dit onderwerp van J. LE FRANÇQ VAN BERKHEY, Te *Amſt* by YNTEMA en TIEBOEL 1779.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 383

CVII. BOEK. 1796.

Leden der Vergaderinge overwoogen te worden. In deezer Verſlag vinden wy opgemerkt, dat het voorig Beſtuur niet zo geheel en al onverſchillig geweest was op dit ſtuk; doch door tegenkanting weinig hadt uitgewerkt. Voorts ſtemden zy met den Voorſteller in, dat 'er eene groote hoeveelheid van Aſche en andere Mest, ten gemeenen beste uitgevoerd werd, zonder dat 's Lands Geldmiddelen 'er eenigzins door werden geſtyfd. Redenen deeden 'er zich op, die voor een volſtrekt verbod pleitten; doch ook die zulks ongeraaden maakten. Geheel anders was het gelegen met het ſtellen eener belasting op den uitvoer buiten 's Lands: deeze wilden zy aangeraaden hebben. Leden der Vergaderinge uit onderſcheide Gewesten bragten hunne aanmerkingen te berde, en ſcheen de Nationaale Vergadering eenigzins herſchaapen in een oefenſchool van Landbouw. Zeer uitvoerige Advyzen voor en tegen werden aangevoerd. De Voorſteller DE LA COURT verdeedigde, op eene zeer beſcheide wyze, het ſtuk waar over zo veel overweegens viel, en neder kwam op in beraad houden (*).

Voorſtel om de Duinen

Gunſtiger uitſlag hadt, ten deezen Jaare, by *Holland* een zeer uitgewerkt Verzoekſchrift van de Burgers JAN KORS, P. H. KLAA-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 177—188. Hoe veel Gewestlyks in een en ander deezer Advyzen doorſteekt, leveren zy veel op om dit ſtuk toe te lichten.

KLAARENBEEK, J. VAN HEUKELOM *Senior*, en S. J. VAN LANGEN, wegens de Duinen van *Texel* tot aan den Hoek van *Holland*, die ruim 50,000 Morgens besloegen. Niet te ontkennen was het, dat deeze Duinen den Lande reeds veel nuts toebragten, tot een sterk bolwerk tegen de *Noordzee* dienende; doch zy behoefden, tot die beveiliging, niet in dien staat van woestheid te blyven liggen, als tegenwoordig. Derzelver woestheid was zelfs grootlyks de oorzaak van het zo sterk verstuiven en afneemen. De Inleveraars hielden zich ten vollen overtuigd, dat 'er beter en min kostbaare hulpmiddelen, dan die der Helmplanting in 't werk konden gesteld worden om de verstuiving te voorkomen, en de Duinen, als eene Borstweering, tegen de *Noordzee* te behouden. Middelen, die te gelyk aan duizenden van Menschen en Vee, een ruim bestaan zouden geeven; veele noodwendigheden des leevens in ons Land overvloediger en beter koop zouden doen worden; aan duizenden van Medeburgeren een veel onafhanglyker bestaan bezorgen, en teffens de bevolking niet weinig doen toeneemen. Hier toe preezen zy het aanleggen van een groot gedeelte tot Schaapenhoederyen aan; terwyl in andere Duingedeeltens reeds welgeslaagde Proeven genomen waren, om niet alleen Aardappelen; maar ook andere Veldgewassen en Graanen te teelen. Hier en elders zag men Duingronden in goede Weid- en Hooilanden her-

CVII. BOEK.

1796. den Lande meer nuttig te maaken.

CVII. BOEK. 1796.

schaapen: afgezande Duinen smaaklyke Moeskruiden hervoortbrengen.

De Voorstellers erkenden, dat twee gewigtige zwaarigheden de algemeene bebouwing der Duinen onnitvoerelyk scheenen te maaken; naamlyk de Verstuivingen van de hooge Duinen te duchten, als die al het gezaaide zouden kunnen overstelpen; als mede de Zuid- en Noordweste Zee- en Snywinden, die den groei van Planten en Kruiden zo dikwyls nadeelig, ja doodlyk, waren. Deeze tragten zy uit den weg te ruimen, door reeds genomene Proeven, en te wyzen op Stukken daar toe betrekkelyk, in de Werken van de *Hollandsche* Maatschappy voorhanden.

De onberekenbaare voordeelen opgeteld hebbende, welke men zich van een beter gebruik der Duinen belooven mogt, voerden zy deeze taal; „Het blyve dan niet by „ eene loutere bespiegeling, het ontwerp „ staa niet enkel op 't papier. Men slaa „ daadlyk handen aan 't werk en brenge „ zulk eene onderneeming tot stand. Zou „ het hier toe aan kragten en vermogens „ ontbreeken? Neen; de arbeid en moei„ te hier toe noodig, zyn ligt te agten „ by een Volk tegen veel moeilyker werk „ opgewassen; en onze stoutmoedige Na„ tie, die eenmaal Moerassen heeft wee„ ten te dwingen, om haar tot woon„ plaatzen te dienen, Poelen in vrugt„ baare Velden herschiep, en door haare „ Dyken de golven van den Oceaan ge-

„ biedt

„ bledt terug te keeren, zal in de bear- CVII.
„ beiding haarer Duinen, een veel min BOEK.
„ bezwaarlyke taak vinden."

Aangetoond hebbende dat dit het werk 1796.
niet was van byzondere Perſoonen, of ook van eenigen met elkander werkende, vervolgen zy op deezen toon. „ Het „ ſtaat in uwe hand, Leden van het Pro- „ vintiaal Beſtuur! om het groote plan „ tot ſtand te brengen; door U alleen „ moet de Natie die nieuwe bron van „ welvaaren worden aangeweezen. Geeft „ gy haar één wenk, zy zal dien vol- „ gen. Doch alle hoop op een goed ge- „ bruik van onze Duingronden zal men „ moeten opgeeven, indien het Gouver- „ nement niet kragtdaadig medewerke. „ Groot, voorzeker is de Onderneeming! „ maar de dagen der Vryheid doen ook „ grootſche Beſluiten verwagten, in alles „ wat het algemeen welzyn der Natie vor- „ dert. Men geeve het in deezen niet „ gewonnen aan het anders zo veragtlyk „ *Engelſch* Gouvernement, dat alle groote „ Onderneemingen, ten nutte zyner In- „ gezetenen, zo kloekmoedig bevor- „ dert, en hier door aan de *Britſche* „ Natie dat welvaaren heeft moeten te „ verzorgen, waar door zy te vooren „ harde kluisters voor ons heeft kunnen „ ſmeeden!"

De grootheid der onderneeming deedt hun het benoemen van eene Commiſſie van in dit ſtuk bekwaame en bevoegde Perſoonen voorſlaan, derzelver werkzaam-

he-

CVIL. BOEK. 1796.

heden hoofdzaaklyk omſchryvende (*).

Dit vondt ingang.

Ingang vondt dit ſtuk by de Leden van *Holland* tot het onderzoek benoemd, uitwyzens het voorloopig Verſlag. Alleen vonden zy den tyd van vier maanden, tot het inleeveren van een zo veel bevattend ſtuk voorgeſlaagen, veel te kort; dan hadt men, huns oordeels, behoorelyke zorge te draagen, dat de hoofdzaak in deezen bedoeld, door voorloopige beſchikkingen, of wel door een verkeerd gebruik, inzonderheid der *Zeeduinen*, niet uit zyn geheel gebragt of benadeeld werd: waar toe zy de noodige maatregelen voorſloegen (†).

Eene Commiſſie benoemd.

Men verzuimde niet dit den Lande heilzaam werk te ondersteunen, door berichtgeevingen van welgeſlaagde onderneemingen in barre Duingronden (§). De Vergadering van *Holland* benoemde eerlang, uit haar midden, zes Leden, als een Commiſſie van Oppertoevoorzigt, om, met behulp van zodanige Lieden, als zy daar toe noodig zouden oordeelen, de Duingronden van *Holland* van den *Hoek van Holland* tot aan de *Helder*, en wanneer zy het dienſtig oordeelde, ook op de Eilanden van *Voorne*, *Goeree*, *Texel*, *Vlieland*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1663—1883.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1912—1946.
(§) Ten voorbeelde moge ſtrekken het Bericht, wegens eene ſchoone Bouwboerdery in het midden van de *Castricommer* Duinen aangelegd gegeven door JAN KOPS. Zie de *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 77.

land en *Terſchelling*, te onderzoeken en op te neemen, als mede op de naauwkeurigſte Kaarten te laaten aftekenen, welke Gronden aan de Natie, welke aan bijzondere Perſoonen behoorden, met aanwyzing van de plaatslyke ligging der Duinen; ten einde, naa dit onderzoek, op te geeven, welke voordeelen der Commisſie gebleeken waren, dat van de onderſcheidene Duingronden konden getrokken worden, en tevens een Plan te ontwerpen, hoe deeze voordeelen, met behulp van het Landsbeſtuur, den Volke konden bezorgd worden. Tot dit onderzoek beſtemde het Provintiaal Beſtuur tien duizend Guldens.

CUM BOEK. 1796.

Wy vermelden met lof deeze eerſte pooging van de zyde des Beſtuurs van *Holland*, om den Landbouw daadlyk ter harte te neemen. Dezelve moest eigenaartig tot een ſcherpen ſpoorſlag ſtrekken om die overvloedige en beſtendige goudmyn, ook in andere Gewesten, te doen bearbeiden, en de hand aan 't werk te ſlaan ten onderzoek op welk eene wyze zy de duizenden van Morgens van onbeteelde Gronden, in hunne Gewesten gelegen, ter beteeling of beplanting, konden doen aanleggen (*).

Reeds in den vroegſten tyd naa de Omwenteling, hadt men, byzonder in *Holland*, veelvuldige poogingen aangewend om de vervallene Fabrieken in ons Vaderland

Voorſtel om Binnenlandſche Fabrieken

(*) *N. A. Kunst en Letterbode* VI. D. bl. 127.

CAP. BOEK. 1796.

land op te beuren (*). Men liet niet af hier aan te arbeiden (†). De Nationaale Vergadering werd daar toe opgewekt door een uitgewerkt voorſtel van den Repreſentant FLOH, ſtrekkende om zyne Medeleden aan te ſpooren tot het maaken van billyke Wetten, en het neemen van wyze en gepaste Maatregelen, tot bevordering onzer binnenlandſche Fabrieken, waar uit wy niet mogen nalaaten eenige trekken op te geeven. — Naa de aanmerking, dat de Fabrieken, den Landbouw niet in aanmerking genomen, allerbelangrykſt zyn voor elken Burgerſtaat, als gepaste en zekere middelen aan de hand geevende om den Rykdom en Welvaard van een Land te vermeerderen, gaf hy een wenk op de Schatten aan dit Land toegevoegd, als mede op een aantal van nog vermogende Familien van *Amſterdam*, *Haarlem*, *Leyden* en *Utrecht*, wier Voorvaders deeze Rykdommen van het Weefgetouw en Spinrad getrokken, aan hunne Naakomelingſchap, tot in het derde en vierde Geſlacht, hadden naagelaaten; als mede op de vroegere bevolking van *Haarlem* en *Leyden*, zo deerlyk in Volksmenigte, zints het verval der Fabrieken in die Steden, verminderd, terwyl de *Engelſchen* onmeetelyke ſchatten daar door wonnen; en *Elberveld*, *Crevelt* en meer andere plaatzen in *Duitſchland*, zich ten hoogſten top van

te bevorderen.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXX. D. bl. 83.
(†) *Zelfd.* XXXIII. D. bl. 107 vgg.

van geluk en welvaard verhieven. Hier uit rees de zugt van alle waare Vaderlandbeminnaaren, van alle wyze Wetgevers en oordeelkundige Staatsbestuuren, om de poogingen tot het aanmoedigen van het Fabriekweezen te ondersteunen: om daar in te slaagen, behoorde men vooral niet onkundig te zyn van de hinderpaalen, waar mede de binnenlandsche Fabrikeur te worstelen hadt. 1796.

Hoedanig het daar mede, onder het jongstvoorgaande Landbestuur, gesteld was, maalt FLOH met deeze woorden; „ De ver„ regaande, ja, misschien hoogstmogelyke „ ongevoeligheid van het voorig Bestuur, „ voornaamlyk in de Landprovintien, en „ wel in die van *Overyssel*, voor alles wat „ ter bevordering van Industrie, en ter „ aanmoediging van Fabrieken konde die„ nen, maakte ten langen laatst veele In„ dividus warsch, om zich, in gevalle „ van ongelegenheden, tot hetzelve te „ wenden; daar de ondervinding hadt ge„ leerd, dat men meermaalen de allergegrondste klagten hadt gevoerd, zonder „ de allerminste voldoening te erlangen, „ en veele kosten nutteloos hadt ver„ spild, zonder het allerminste voordeel „ te trekken; terwyl, zo ooit de zeld„ zaame ondersteuning van het Gouver„ nement, in deeze of geene gevallen, „ werd genooten, dezelve dan nog, ten „ koste van de grootste vernederingen, „ by de zogenaamde Luitenant Stadhou„ ders, de Drosten, of hunne meestal ver-

„ agt-

„ agtlyke en schraapzugtige Ministers af-
„ gebedeld, gezogt, of laat ik liever zeg-
„ gen, door geschenken of klinkende
„ munt, moest gekogt worden.

„ Is het vreemd," vervolgt de Voorsteller, „ dat, by zodanige omstandigheden, elk Individu bedugt wordt om
„ alleen op zich zelven te staan, zonder
„ zich om 't algemeen belang te bekreunen! en dat hy ten langen laatsten,
„ even ongevoelig werdt voor de bevordering van het Algemeene Best, als
„ zyne onverschillige en trotsche Gebieders?

„ Ziet daar, Burgers Representanten!
„ eene voornaame rede, waarom men
„ nimmer, by onzen Landaard, dien geest
„ van algemeenheid, die zugt, voor de
„ algemeene belangen, heeft zien te voorschyn komen, welke, zy zy dan hoedanig zy zy, by de *Engelsche* Natie,
„ wie kan het ontkennen? met zo veel
„ luisters uitschittert. Waarlyk deeze Algemeene Geest, om het zo eens te noemen, wordt alleen gebooren uit gevoel
„ van Vryheid en Onafhanglykheid, en
„ heeft, op eenen Despotieken Grond,
„ volstrekt geen tier.

„ Dat wy dan, Burgers Wetgeevers!
„ dien bedorven Volksgeest herstellen;
„ dat wy de zo lang mishandelde en deerlyk misleide *Nederlandsche* Natie, op
„ alle mogelyke wyzen, begrypelyk zoeken te maaken, dat dezelve slegts één
„ Volk, ééne Familie is, tot welks wel-

„ vaard,

„ vaard, elk individu op zich zelven, en
„ alle de Leden, het zy gedeeltlyk, het
„ zy in masſa vereenigd, verpligt zyn
„ alles toe te brengen, en daar voor vol-
„ ſtrekt alles op te offeren."

CVIII BOEK. 1795.

Ten deezen einde wil hy de hoogſtmogelyke oplettenheid beſteed hebben op de alzints bekende en zigtbaare poogingen der Buitenlanderen, om onze Bleekers, Verwers, Spinners en Weevers, van ons weg te troonen, en allerlei Fabriekgereedſchap uit te voeren en daar mede hun voordeel te doen. Voorbeelden van na *Ruſland*, na *Munſterland*, na *Bentheim* getrokkene Perſoonen, na derwaards en elders heengevoerd geſponnen Gaaren, bragt hy tot ſtaaving by.

's Repreſentants voordragt, om de binnenlandſche Fabrieken te begunſtigen, komt kortlyk hier op neder. Dat men zich bepaalde om ons Krygsvolk en Zeelieden met geen ander dan inlandsch gewerkt goed te kleeden — dat alle Leden des Landbeſtuurs, alle Amptenaaren, verpligt zouden weezen Inlandſche Stoffen ter kleeding te gebruiken — dat men, op zeer zwaare ſtraffen, den uitvoer van alle Werktuigen en Gereedſchappen, als mede het met de kunst uitwyken van Werklieden, en buitenlands Geſpin verboodt en den invoer van buitenlandsch Vlas en Gaaren geheel vryſtelde — dat men alle Gilden en alle derzelver bevoorregtingen vernietigde — dat men de Commieſen en Admiraliteits Bedienden deedt begrypen, dat zy eigenlyk geſteld waren om de binnen-

1796. landschen Handel, en bovenal de Fabrieken te bevorderen, niet om dezelve te belemmeren, en gevoelig straffe wanneer zy, door vrees en mishandelingen, den binnenlandschen Koopman en voornamelyk den Fabrikeur benadeelden — dat men, eindelyk de Straaten van Ledigganggers zuiverde, en veelen der zodanigen, die, van tyd tot tyd de Vergadering lastig vielen om gunstbetooningen na onze Fabrikeurs verwees.

Wat daarin gedaan werd.

De Voorsteller werd als Lid toegevoegd aan de Commissie reeds benoemd om met het Committé te Lande en dat der Marine, te handelen over de middelen tot ondersteuning der Fabrieken (*). Aan die zelfde Commissie stelde men vervolgens een Brief ter hand door den Raad der Gemeente te *Amsterdam* aan de Nationaale Vergadering geschreeven, die ten zelfden einde strekte als het voorstel van den Burger Flohr, en eene Commissie wilde bepaald hebben om een uitvoerig plan te vervaardigen, tot bevordering en verbetering der Fabrieken (†).

Bepalingen wegens den Invoer van *Schotsche* en *Engelsche* Kousen.

De Algemeene Staaten hadden, in Slachtmaand des verstreeken Jaars, een Verbod uitgevaardigd tegen den invoer van *Engelsche Schotsche* en *Ierssche* Kousen (§). De Nationaale Vergadering gedroeg zich aan 't zelve, met uitzondering, dat de vry-

heid

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 385 en vg.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 530.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII. D. bl. 129.

heid om de reeds ingevoerde Kousen te mogen verkoopen tot Herfstmaand deezes Jaars verleend werd. In de ontworpe Publikatie daar toe strekkende, voegde men eene geruststellende en aanmoedigende zinsneede voor de Onderneemers dier Fabrieken, strekkende om hun de vrees te beneemen, dat dezelve zou gevolgd worden van andere bepaalingen, waar door hunne onderneemingen zouden gedwarsboomd worden en kunnen mislukken. — Het leedt niet lang of uit *Amsterdam* en *Rotterdam* kwamen Versoekschriften, zo van Kousenverwers als Kousenverkoopers, die de genomen besluiten omtrent dit stuk wilden veranderd, en de zo vast bepaalden tyd van verkoop verlengd hebben. Eenige Leden beweerden, dat ten deezen opzigte, overeenkomstig het beloofde geene veranderingen meer zouden gemaakt worden. Anderen wilden op die verzoeken den raadslag van het Committé der Marine inneemen, dit laatste werd het besluit. Afwyzend was het Verslag. Herhaalde poogingen ontmoetten dezelfde uitkomst. Men merkte het vasthouden aan dat Besluit aan als verdienende de toejuiching der *Bataaven*: daar 't zelve strekte, gelyk de Uitbrengers van een Verslag wegens deeze zaak, spraaken, „ om „ eene nieuwe trouwloosheid, door het „ verfoeilyk *Engelsch* Ministerie gesmeed, „ te ontmaskeren en te verydelen; om „ het vertrouwen van onzen magtigen „ Bondgenoot te bevestigen; en onzen

1795.

„ Erfvyand eenen gevoeligen Slag te geven, en misschien meer toe te brengen „ tot het verhaasten van den gewenschten Vrede, dan eene roemryke Overwinning zou hebben kunnen toebrengen (*)."

Wegens het verbod des invoers van *Engelsche* Goederen in 't algemeen, beklaagden zich een aantal Kooplieden te *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Dordrecht*, *Middelburg* en *Groningen*; doch hunne klagten werden niet gehoord, en alleen aan de Publikatie geen agteruitwerkende kragt gegeeven (†).

Eene Commissie tot het Volksonderwys benoemd.

De Nationaale Vergadering, by welke reeds vroeg over het Volksonderwys gesprooken was (§), overtuigd van de waarheid, dat waare Volksverlichting de ryke bron is van de weldaadigste uitvloeizelen voor eene Maatschappy van zedelyke weezens, de Moeder van Vryheid en Onafhangelykheid; dat dwingelanden, die waarheid gevoelden, daarom dien fakkel uitdoofden, terwyl Menschenvrienden denzelven ontstaaken, en het Volksgeluk deeden bloeijen; dat Wetgeevers, van dat punt

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl 281. 282. 304. II. D. bl 530. III. D bl. 250 IV. D bl. 382.

(†) Wy mogen hier terug wyzen op onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 378—388. waar dit stuk breedvoerig behandeld is.

(§) *Dagverh der Nat. Verg.* I. D. bl. 140. 142. De Burger A. VERRUL hadt by *Holland* reeds vroegtydig naar de Omwenteling, het goedgekeurd voorstel eener Nationaale Opvoeding gedaan. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 87.

punt niet beginnende, hunne anders wel doordagte ontwerpen zagen mislukken, daar zy der domme dweepzugt de wapens in handen gelaaten hadden om de Verlichting te beſtryden en te verydelen, ſloeg een gunſtig oog op een ander ſtuk haar aangeboden, het Volksonderwys betreffende (*). De Voorſlag tot het benoemen van eenige Perſoonen, tot het beraamen eens Ontwerps van Nationaal Onderwys, welker hoofdwerkzaamheden werden voorgeſchreeven, vondt ingang. Dit geſchiedde, en viel de benoeming op de Leden VAN LENNEP, KANTELAAR, FLOH, BACOT en RYSWYK. CVII. BOEK. 1796.

By dien voordragt openbaarde de Repreſentant TEDING VAN BERKHOUT, zynen wensch, dat in dit ſtuk ook melding gemaakt ware van de loflyke poogingen der Onderhandeling, de Maatſchappy

(*) De ingediende Stukken waren *Proeven van een Nationaal Onderwys in de Schoolen*, briefswyze aan de Nationaale Vergadering ingezonden door de Burgers J. J. SCHNEYTHER en C. ROGGE. — Eene gedrukte Verhandeling van den Burger G. C. VATELENDER, ten antwoord op de Vraag van het *Provintiaal Utrechts Genootſchap van Kunſten en Weetenſchappen, Welke wyze van Opvoeding is de meest verkieslykſte, eene Publieke, of eene Huislyke? Welke zyn de voordeelen van die beiden? Is 'er eene wyze van Opvoeding, welke de voordeelen van die beiden, met uitſluiting van derzelver nadeelen, bevat?* door dat Genootſchap, met een Zilveren Erpenning bekroond. — Een Brief van den Burger JACOB ANKINGA, uit *Leeuwaarden*, behelzende een *Ontwerp van eene Inrichting ter bevorderinge van eene meer algemeene kunde en bekwaamheid in alle nuttige werkzaamheden.*

CVII. BOEK.

1796.

Tot Nut van 't Algemeen betreffende.

der Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*, welker ondersteuning, door eene zekere hoeveelheid van Penningen uit 's Lands Kas, hy reeds lang aan de Vergadering zou hebben aanbevolen, indien de bekrompen toestand van 's Lands Finantien hem daar van niet hadt terug gehouden (*). — Een der Uitbrengeren des Verslags, de Burger KANTELAAR, merkte op, dat daar die Leden der Vergadering, aan welken het vormen eens Plans van een Nationaal Onderwys zou worden aanbevolen, last kreegen om in onderhandeling te treeden met zodanige Persoonen en *Maatschappyen* van welken zy in dit stuk opheldering zouden mogen verlangen en verwagten: men, dit voorstellende, bepaaldlyk gedagt hadt aan de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Duidelyker hadden zy zich niet kunnen uitdrukken; dewyl die Maatschappy zich tot nog niet aan de Vergadering vervoegd hadt; dan teffens gaf hy te verstaan onderrigt te weezen door een Brief van den Secretaris dier Maatschappye, dat de Hoofdbestuurders reeds lang op het punt gestaan hadden, om zich by de Nationaale Vergadering te vervoegen; doch meenden

(*) Of zulk eene toelaage van den Lande de uitbreiding dier Maatschappy zou bevorderd hebben mogen wy wel in twyfel trekken, althans wy mogten voorheen opmerken, dat een toelaage aan het Instituut voor Dooven en Stommen te *Groningen*, niet tot uitbreiding van Leden diende. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXVI. D. bl. 31.

den daar mede te moeten wagten tot dat zy daar toe, op de naastaanstaande Algemeene Vergadering, van de Afgevaardigden van alle de Departementen, last gekregen hadden (*).

1798.

Naa de gehoudene jaarlykſche Byeenkomst dier Maatſchappye vervoegde zich eene bezending uit het Hoofdbeſtuur, de Burgers VAN GELDER, JANISCH, VAN HINLOPEN, en den Secretaris BRENDER-à-BRANDIS, by den Voorzitter der Nationaale Vergadering, de Werken der Maatſchappye met eenen Brieve overhandigende. Deeze behelsde een voordragt van het aanbelang der waare Volksverlichting; van den aanleg der Maatſchappye *Tot Nut van 't Algemeen*, die zich gevestigd en uitgebreid hadt door geheel het Gemeenebest, ja zelfs gevestigd aan de overzyde van de *Atlantiſche Zee*. — Een gunſtig onthaal mogten zy zich beloóven van eene Vergadering, die onlangs eene Commisſie ter vorming van een Plan van Nationaal Onderwys benoemd hadt; van eene Vergadering, in welke zy een aantal haarer Leden niet alleen telden, maar ook de zulken, die, by tyd en wyle, zo wel de post van Hoofd- als die van Departements Beſtuurders, met roem bekleed, en de Maatſchappy met de vrugten van hunnen geest beſchonken hadden. — Noodloos was het voor eene Vergadering als deeze het doel dier Maatſchappye, door eene breed-

Bezending uit de Maatſchappy Tot Nut van 't Algemeen.

(*) *Dageverh der Nat. Verg.* VI. Deel. bl. 13.

CHR. BOEK. 1796.

breedvoerige omschryving aan te wyzen. Alleen herinnerden zy dezelve de Inleiding haarer Wetten, „ om, zonder zich „ in te laaten met Burgerlyke en Godsdienstige Geschillen, Godvrugt, goede „ Zeden, nutte Kunsten en Weetenschappen, voornaamlyk by de minvermogende Burgers voort te planten, en dus „ verstand en hart te beschaaven, en ten „ algemeenen nutte, te verbeteren; en „ verder wel voornaamlyk te werken aan „ alles, wat ter bevordering van het Onderwys der Jeugd, en de Verbetering „ der Schoolen, dienstig zyn kon."

Een edel doel waarlyk; doch in de bereiking waren aan dezelve onderscheidene beletzelen in den weg gesteld: immers, om hier de eigene woorden te bezigen, „ tegen haar verhieven zich diepgewortelde „ vooroordeelen; doch niet slegts deeze; „ maar ook dwaalingen van het hart mengden zich onder den onzinnigen hoop „ haarer bestryderen. De zulken die de „ duisternis meer beminden dan het licht; „ de zulken aan wier onzalige oogmerken de verspreiding eener algemeene „ Verlichting, door de uitbreiding van „ Kunde en Weetenschappen, vooral onder den minvermogenden Burger, geweldig in den weg stondt, poogden „ haaren geheelen ondergang te bewerken. — De Maatschappy vondt in het „ Publiek Bestuur geene ondersteuning; „ dit werkte haar veel eer overal tegen, „ en zy hadt van deezen kant niet wei-

„ nig

„dig te worstelen, tegen den drang van een-
„eenen tegenstand, die te meer geducht
„was, naar maate het staatkundig gevoe-
„len van dien tyd, zich meer verbeeld-
„de, door de grondbeginzelen, op wel-
„ke deeze Maatschappy bouwde, zich
„tegengewerkt te zien (*)."

Ondanks alle die woelingen, ondanks alle tegenkantingen van Onverstand en Dweepzugt, bleef de Maatschappy in weezen en nam toe in bloei; de onvermoeidste werkzaamheden hielden aan; gesterkt door de hoop, dat onder het Bestuur der Voorzienigheid, toch eens de dag zou aanbreeken, waar op de Zon der Verlichting gelegenheid zou hebben om vry en onbelemmerd haare straalen te schieten. Die dag was, huns oordeels, gedaagd by de jongste Omwenteling. „Naa de open-
„lyke afkundiging van gansch andere
„Grondbeginzelen," dus is de eigen taal der

(*) Wy hebben, in den loop onzer *Vaderlandsche Geschiedenisse*, boven al omtrent den tyd der Omwentelinge des jaars 1787, gelegenheid te overgenad om te toonen, hoe men deeze Maatschappy door Staatkundige poogingen tegenwerkte. Te *Zevalle* werd het Departement vernietigd. Zie het XXIII. D. bl. 64 en onze algemeene aanmerking deswegen bl. 69 *enz.* Voorts vondt het Bestryders, die vreesden, dat 'er nadeel voor den Christlyken Godsdienst en voor de Hervormden inzonderheid, uit zou gebooren worden. Een blaam waar tegen die Maatschappy veeler wegen verdeedigd werd. Wy noemen slegts de *Redenvoering* van den Eerw. H. Matthes toen Leeraar der Hervormden te *Jelsum*, thans te *Haarlem*. Te *Franeker* by J. Van Wn.

ONS VOLK. 1796.

der Maatschappye, ; dan die, welke voor-
„ maals als de grondbeginzelen van het
„ Publiek Bestuur moesten aangemerkt
„ worden; naa het in werking brengen
„ dier beginzelen tot opbouwing van het,
„ zints lange, vervallene gebouw onzer
„ Nationaale Welvaard — mag deeze
„ Maatschappy met reden hoopen, haar
„ voortreffelyk doel, eindelyk te zullen
„ bereiken. Zy die zich geduurende zo
„ veel jaaren (*), offschoon grootlyks
„ zonder erkentenis verdienstlyk heeft
„ gemaakt, door het wyd en zyd ver-
„ spreiden der zaaden van eene welbe-
„ greepene Vryheid, Gelykheid en Broe-
„ derschap, mag hoopen, nu niet slegts
„ in haare waarde gekend; maar ook in
„ de gelegenheid gesteld te zullen wor-
„ den, om, overeenkomstig haar doel,
„ geheel en alom in ons lieve Vaderland
„ te kunnen werken tot Nut van 't Al-
„ gemeen. Ja mag zy billyk aanspraak
„ maaken op de verkryging van dien in-
„ vloed op het zedelyk lichaam van *Neer-*
„ *lands* Burgery, welke zy en door haare
„ uitgegeevene Werken, en door verschei-
„ dene zo nuttige inrichtingen, uit haaren
„ boezem oorspronglyk, zich reeds lange
„ waardig hadt gemaakt."

Ten blyke dienden de overgeleverde Werken, welke zy verzogten dat aan de

ON-

(*) Men zie van de Optiticing in den jaare 1781 onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 152 en vergelyk bl. XXVII. D. bl. 337.

onlangs gevormde Commissie ter Vorming van een Plan van Nationaal Onderwys, mogten worden ter hand gesteld. Niet alleen hadt de Maatschappy beslooten hun hier toe te magtigen; maar ook om met die Commissie in dusdanige onderhandelingen te treeden, als men noodig oordeelde tot het beraamen en in het werk stellen der beste middelen om tot het gemeenschaplyk doel, de Verlichting der Natie te geraaken: ten deezen einde booden zy zich aan.

ONS. DOEL. 1796.

Gunstig Besluit ten opzigte van die Maatschappy.

Niet geleezen was deeze Brief en het besluit genomen om denzelven der meergemelde Commissie in handen te geeven, of de Representant VAN LENNEP stelde voor, om 'er, als een besluit der Vergaderinge, by te voegen, *dat de Maatschappy tot Nut van 't Algemeen, vóór, in, en aan den Jaare* MDCCLXXXVII, *niet opgehouden hadt zich by het Vaderland verdienstlyk te maaken.* Dit droeg aller toejuichende goedkeuring weg (*).

Men klaagde in Wintermaand deezes Jaars over de weinige werkzaamheid der Commissie tot het Schoolweezen benoemd (†). — Byzondere Departementen der Maatschappy waren, in dit opzigt zeer werkzaam. Voorbeeldlyk stak het *Middelburgsche* uit, door het vormen en aanpryzen van een Fonds, om daar uit een aantal Kinderen van onvermogen-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* III. D. bl. 52 enz.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 219.

[illegible] het zeggen op dat [illegible] Ouden toeroept;) [illegible] heilzaam, zo [illegible] als 'er door eene Maat- [illegible] in 't werk gesteld wor- [illegible]

[illegible] in den Lande niet aan ver- [illegible] van Weetenschappen en [illegible] Menschenvrien- [illegible] min of meer haiverigheids, [illegible] arbeid te gemoete [illegible] Er [illegible] 'er, die vreesden, dat [illegible] pogingen daar [illegible] het menschlyk [illegible] ryp is en be- [illegible] hebbe, met hoete [illegible] ondernee- [illegible], wel verre van [illegible] ten gevolge te [illegible] algemeene ver- [illegible] onherstelbaare na- [illegible] de Weetenschappen als [illegible] zich te sleepen. Kom- [illegible], of niet wel- [illegible] van alle ver- [illegible] Godsdienst, [illegible] der Wereldbe- [illegible], en het Mensch- [illegible] weezenlykste belan- [illegible], de toeleg mogt [illegible] het [illegible] van den Geo- [illegible] te verzwakken en [illegible] niets, of alleen eene [illegible] te laaten overblyven. [illegible] te beslissen, of [illegible] de

de werkzaamheden strekten om die verhoevene bedoelingen te bereiken, dan of de gemelde betuigingen van vrees gegrond waren: alleen moeten wy vermelden, dat dit Genootschap zo glansryk te voorschyn treedende, binnen korte jaaren, verdween als of het nimmer bestaan hadt (*). —— Wy vinden niet dat dit Genootschap zich byzonder ter Nationaale Vergadering vervoegd hebbe.

CHR. BOEK. 1796.

Afgevaardigden uit de Nat. Verg woonen te *Bodegrave* de Prysuitdeeling by.

Hoe gunstig deeze Volksvertegenwoordigers zich betoonden aan Instellingen, tot bevordering van Verlichting in den Lande, bleek, onder andere uit de bejegening van de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Een ander treffend blyk hier van leeverde dezelve op, wanneer zy, op de uitnoodiging van het School-Instituut tot onderwys der Kinderen te *Bodegraave*, waar zich de kundige en yverige Burger DIRK STOOP, de Grondlegger en Bevorderaar van 't zelve, alzins verdienstlyk gemaakt en de goedkeuring der Nationaale Vergadering weggedraagen hadt (†), derwaards de Leden BOSCH en VATEBENDER afvaardigde, om 'er de jaarlyksche Feestviering van de uitdeeling der Eerepryzen aan de meestgevorderde Kinderen by te woonen. Zy gaven van het daar gezieene en gehoorde een allergunstigst Verslag.

(*) Twee Stukken van haare Werken te *Grave* by A. VAN DIEREN, in de jaaren 1797 en 1798 gedrukt, zien het licht.

(†) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 2.

CON-
BOEK.

1796.

„ gingen, (wy durven het zeggen om dat
„ men 't ons van alle Oorden toeroept,)
„ zo edel, zo algemeen heilzaam, zo
„ Godvereerend, als 'er door eene Maat-
„ schappy kunnen in 't werk gesteld wor-
„ den."

Het ontbrak in den Lande niet aan verlichte beminnaars van Weetenschappen en Godsdienst en rechtschaape Menschenvrienden, die, met min of meer huiverigheids, de vrugten van deezen arbeid te gemoete zagen. 'Er waren 'er, die vreesden, dat deeze hoogopgevyzelde poogingen daar heen zouden strekken om het menschlyk verstand, eer het daar voor ryp is en bevoegdheid verkreegen hebbe, met heete drift te vervoeren tot ontydige ondernee-mingen, die niet zelden, wel verre van het heil des Menschdoms ten gevolge te hebben, bevonden worden algemeene verwarringen, en bykans onherstelbaare nadeelen, zo voor de Weetenschappen als de goede Zeden, naa zich te sleepen. Kommer ging niet weinigen aan, of niet wellight, onder het voorgeeven van alle verbasteringen van den waaren Godsdienst, door Priesterlist en Magt der Wereldbestuurderen, te ontdekken, en het Menschdom omtrent deszelfs weezenlykste belangen beter te verlichten, de toeleg mogt schaaien, om het Gezag van den Geopenbaarden Godsdienst te verzwakken en van het *Christendom* niets, of alleen eene verbeterde Zedeleer te laaten overblyven.

Het staat niet aan ons te beslisen, of de

de werkzaamheden strekten om die verheevene bedoelingen te bereiken, dan of de gemelde betuigingen van vrees gegrond waren: alleen moeten wy vermelden, dat dit Genootschap zo glansryk te voorschyn treedende, binnen korte jaaren, verdween als of het nimmer bestaan hadt (*). —— Wy vinden niet dat dit Genootschap zich byzonder ter Nationaale Vergadering vervoegd hebbe.

CHR. BOEK. 1796.

Afgevaardigden uit de Nat. Verg woonen te *Bodegrave* de Prysuitdeeling by.

Hoe gunstig deeze Volksvertegenwoordigers zich betoonden aan Instellingen, tot bevordering van Verlichting in den Lande, bleek, onder andere uit de bejegening van de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Een ander treffend blyk hier van leeverde dezelve op, wanneer zy, op de uitnoodiging van het School-Instituut tot onderwys der Kinderen te *Bodegraave*, waar zich de kundige en yverige Burger DIRK STOOP, de Grondlegger en Bevorderaar van 't zelve, alzins verdienstlyk gemaakt en de goedkeuring der Nationaale Vergadering weggedraagen hadt (†), derwaards de Leden BOSCH en VATEBENDER afvaardigde, om 'er de jaarlyksche Feestviering van de uitdeeling der Eerepryzen aan de meestgevorderde Kinderen by te woonen. Zy gaven van het daar gezieene en gehoorde een allergunstigst Verslag.

(*) Twee Stukken van haare Werken te *Grave* by A. VAN DIEREN, in de jaaren 1797 en 1798 gedrukt, zien het licht.

(†) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 2.

CON-
BOEK.

1796.

„ gingen, (wy durven het zeggen om dat
„ men 't ons van alle Oorden toeroept,)
„ zo edel, zo algemeen heilzaam, zo
„ Godvereerend, als 'er door eene Maat-
„ schappy konnen in 't werk gesteld wor-
„ den."

Het ontbrak in den Lande niet aan verlichte beminnaars van Weetenschappen en Godsdienst en rechtschaape Menschenvrienden, die, met min of meer huiverigheids, de vrugten van deezen arbeid te gemoete zagen. 'Er waren 'er, die vreesden, dat deeze hoogopgevyzelde poogingen daar heen zouden strekken om het menschlyk verstand, eer het daar voor ryp is en bevoegdheid verkreegen hebbe, met heete drift te vervoeren tot ontydige ondernee-mingen, die niet zelden, wel verre van het heil des Menschdoms ten gevolge te hebben, bevonden worden algemeene verwarringen, en bykans onherstelbaare nadeelen, zo voor de Weetenschappen als de goede Zeden, naa zich te sleepen. Kommer ging niet weinigen aan, of niet wellight, onder het voorgeeven van alle verbasteringen van den waaren Godsdienst, door Priesterlist en Magt der Wereldbestuurderen, te ontdekken, en het Menschdom omtrent deszelfs weezenlykste belangen beter te verlichten, de toeleg mogt schuilen, om het Gezag van den Geopenbaarden Godsdienst te verzwakken en van het *Christendom* niets, of alleen eene verbeterde Zedeleer te laaten overblyven.

Het staat niet aan ons te beslisten, of de

de werkzaamheden strekten om die verheevene bedoelingen te bereiken, dan of de gemelde betuigingen van vrees gegrond waren: alleen moeten wy vermelden, dat dit Genootschap zo glansryk te voorschyn treedende, binnen korte jaaren, verdween als of het nimmer bestaan hadt (*). —— Wy vinden niet dat dit Genootschap zich byzonder ter Nationaale Vergadering vervoegd hebbe.

CHR. BOEK. 1796.

Afgevaardigden uit de Nat. Verg woonen te *Bodegrave* de Prysuitdeeling by.

Hoe gunstig deeze Volksvertegenwoordigers zich betoonden aan Instellingen, tot bevordering van Verlichting in den Lande, bleek, onder andere uit de bejegening van de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Een ander treffend blyk hier van leeverde dezelve op, wanneer zy, op de uitnoodiging van het School-Instituut tot onderwys der Kinderen te *Bodegraave*, waar zich de kundige en yverige Burger DIRK STOOP, de Grondlegger en Bevorderaar van 't zelve, alzins verdienstlyk gemaakt en de goedkeuring der Nationaale Vergadering weggedraagen hadt (†), derwaards de Leden BOSCH en VATEBENDER afvaardigde, om 'er de jaarlyksche Feestviering van de uitdeeling der Eerepryzen aan de meestgevorderde Kinderen by te woonen. Zy gaven van het daar geziene en gehoorde een allergunstigst Verslag.

(*) Twee Stukken van haare Werken te *Grave* by A. VAN DIEREN, in de jaaren 1797 en 1798 gedrukt, zien het licht.

(†) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 2.

EERSTE BOEK. 1796.

„ gingen, (wy durven het zeggen om dat „ men 't ons van alle Oorden toeroept,) „ zo adel, zo algemeen heilzaam, zo „ Godvereerend, als 'er door eene Maat„ schappy kunnen in 't werk gesteld wor„ den."

Het ontbrak in den Lande niet aan verlichte beminnaars van Weetenschappen en Godsdienst en rechtschape Menschenvrienden, die, met min of meer huiverigheid, de vrugten van deezen arbeid te gemoete zagen. 'Er waren 'er, die vreesden, dat deeze hoogopgevyzelde poogingen daar heen zouden strekken om het menschlyk verstand, eer het daar voor ryp is en bevoegdheid verkregen hebbe, met heete drift te vervoeren tot ontydige ondernee-mingen, die niet zelden, wel verre van het heil des Menschdoms ten gevolge te hebben, bevonden worden algemeene verwarringen, en bykans onherstelbaare nadeelen, zo voor de Weetenschappen als de goede Zeden, naa zich te sleepen. Kommer ging niet weinigen aan, of niet wellig, onder het voorgeeven van alle verbasteringen van den waaren Godsdienst, door Priesterlist en Magt der Wereldbestuurderen, te ontdekken, en het Menschdom omtrent deezelfs weezenlykste belangen beter te verlichten, de toeleg mogt scheilen, om het Gezag van den Geopenbaarden Godsdienst te verzwakken en van het *Christendom* niets, of alleen eene verbeterde Zedeleer te laaten overblyven.

Het staat niet aan ons te beslisfen, of de

de werkzaamheden strekten om die verheevene bedoelingen te bereiken, dan of de gemelde betuigingen van vrees gegrond waren: alleen moeten wy vermelden, dat dit Genootschap zo glansryk te voorschyn treedende, binnen korte jaaren, verdween als of het nimmer bestaan hadt (*). —— Wy vinden niet dat dit Genootschap zich byzonder ter Nationaale Vergadering vervoegd hebbe.

CHR. BOEK. 1796.

Afgevaardigden uit de Nat. Verg woonen te *Bodegrave* de Prysuitdeeling by.

Hoe gunstig deeze Volksvertegenwoordigers zich betoonden aan Instellingen, tot bevordering van Verlichting in den Lande, bleek, onder andere uit de bejegening van de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Een ander treffend blyk hier van leeverde dezelve op, wanneer zy, op de uitnoodiging van het School-Instituut tot onderwys der Kinderen te *Bodegraave*, waar zich de kundige en yverige Burger DIRK STOOP, de Grondlegger en Bevorderaar van 't zelve, alzins verdienstlyk gemaakt en de goedkeuring der Nationaale Vergadering weggedraagen hadt (†), derwaards de Leden BOSCH en VATEBENDER afvaardigde, om 'er de jaarlyksche Feestviering van de uitdeeling der Eerepryzen aan de meestgevorderde Kinderen by te woonen. Zy gaven van het daar gezieene en gehoorde een allergunstigst Verslag.

(*) Twee Stukken van haare Werken te *Grave* by A. VAN DIEREN, in de jaaren 1797 en 1798 gedrukt, zien het licht.

(†) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 2.

CHR. BOEK. 1796.

„ gingen, (wy durven het zeggen om dat „ men 't ons van alle Oorden toeroept,) „ zo edel, zo algemeen heilzaam, zo „ Godvereerend, als 'er door eene Maat„ schappy kunnen in 't werk gesteld wor„ den."

Het ontbrak in den Lande niet aan verlichte beminnaars van Weetenschappen en Godsdienst en rechtschaape Menschenvrienden, die, met min of meer huiverigheids, de vrugten van deezen arbeid te gemoete zagen. 'Er waren 'er, die vreesden, dat deeze hoogopgevyzelde poogingen daar heen zouden strekken om het menschlyk verstand, eer het daar voor ryp is en bevoegdheid verkreegen hebbe, met heete drift te vervoeren tot ontydige onderneemingen, die niet zelden, wel verre van het heil des Menschdoms ten gevolge te hebben, bevonden worden algemeene verwarringen, en bykans onherstelbaare nadeelen, zo voor de Weetenschappen als de goede Zeden, naa zich te sleepen. Kommer ging niet weinigen aan, of niet welligt, onder het voorgeeven van alle verbasteringen van den waaren Godsdienst, door Priesterlist en Magt der Wereldbestuurderen, te ontdekken, en het Menschdom omtrent deszelfs weezenlykste belangen beter te verlichten, de toeleg mogt schuilen, om het Gezag van den Geopenbaarden Godsdienst te verzwakken en van het *Christendom* niets, of alleen eene verbeterde Zedeleer te laaten overblyven.

Het staat niet aan ons te beslissen, of de

de werkzaamheden strekten om die verheevene bedoelingen te bereiken, dan of de gemelde betuigingen van vrees gegrond waren: alleen moeten wy vermelden, dat dit Genootschap zo glansryk te voorschyn treedende, binnen korte jaaren, verdween als of het nimmer bestaan hadt (*). —— Wy vinden niet dat dit Genootschap zich byzonder ter Nationaale Vergadering vervoegd hebbe.

CHR. BOEK. 1796.

Afgevaardigden uit de Nat. Verg woonen te *Bodegrave* de Prysuitdeeling by.

Hoe gunstig deeze Volksvertegenwoordigers zich betoonden aan Instellingen, tot bevordering van Verlichting in den Lande, bleek, onder andere uit de bejegening van de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Een ander treffend blyk hier van leeverde dezelve op, wanneer zy, op de uitnoodiging van het School-Instituut tot onderwys der Kinderen te *Bodegraave*, waar zich de kundige en yverige Burger DIRK STOOP, de Grondlegger en Bevorderaar van 't zelve, alzins verdienstlyk gemaakt en de goedkeuring der Nationaale Vergadering weggedraagen hadt (†), derwaards de Leden BOSCH en VATEBENDER afvaardigde, om 'er de jaarlyksche Feestviering van de uitdeeling der Eerepryzen aan de meestgevorderde Kinderen by te woonen. Zy gaven van het daar gezieue en gehoorde een allergunstigst Verslag.

(*) Twee Stukken van haare Werken te *Grave* by A. VAN DIEREN, in de jaaren 1797 en 1798 gedrukt, zien het licht.

(†) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 2.

1796. slag. Byzonder deelde zy mede het gedeelte der Redenvoering van den *Remonstrantschen* Hoogleeraar KONYNENBERG, de Nationaale Vergadering betreffende, 't geen zo veele trekken van de denkwyze en geestgesteldheid ten dien dage verschaft, dat het ons niet verdriet, dit gedeelte af te schryven.

KONYNENBURGS Aanspraak.

„ Kan 'er," sprak die Redenaar, „ grootscher voorbeeld zyn, dan dat van Volksbestuurders, die zich, als liefhebbende „ Vaders, onder het midden van hunne „ Kinderen begeeven, om te zien *wat* en „ *hoe* zy werken ten gemeenen nutte, om „ hunnen yver aan te vuuren, en hunne „ deugd te bemoedigen? — Van zulk „ eene Vergadering, welke haare betrekking tot de Natie zo naauw waardeert, „ heeft deeze laatste gewis allen heil te „ te verwagten. — Eere zy U, en hun „ allen, die U afvaardigden, voor dit „ bewys van Vaderlandsmin. — Brengt „ dit ons vuurig verlangen — brengt onze gevoelens van eerbied en dank tot „ tot uwe Lastgeevers over, en verzekert „ hun van onze opregtste hulde!

„ Thans waart gy aanschouwers van „ onze verrigtingen. Wy bekroonden „ eene jeugd, welker opkweeking onze „ lust is, welker onderwys ons vermaak „ was, zedert een aantal van jaaren, zelfs „ toen 'er geen het minste verband plaats „ hadt tusschen het Bewind en het Volk; „ zelfs toen onze poogingen door Onkunde bespot, door Bygeloof verguisd, en

„ door

„ door Staatzugt miskend werden. Thans
„ is het onze blydſchap alle deeze grie-
„ ven van ons verwyderd te zien. Uit
„ uwe tegenwoordigheid ontvangen wy
„ een herſtel, 't geen alles beſlist: om
„ dat in uwe goedkeuring het goedkeu-
„ rend getuigenis der ganſche Natie be-
„ greepen is.

CVII. BOEK. 1796.

„ En kunt gy, gelyk wy vertrouwen,
„ ook deeze onze verrigtingen toejuichen,
„ o hoe bemoedigend zal dan deeze Dag
„ voor ons weezen? Ja, gy gaaft reeds
„ openlyk uwe goedkeuring aan onze ge-
„ heele Inſtelling; ook dit zal onzen yver
„ aanvuuren. Uw jongſt beſluit, wegens
„ de afzondering van Kerk en Staat, ver-
„ ſchaft ons de aanleiding om het School-
„ weezen te verbeteren. De Meesters,
„ ontſlaagen van een band, die hun aan
„ Boekjes verbondt, waar van de jeugd
„ geen vrugt altoos hadt, zullen gaarne
„ onze betere inrigtingen volgen, en hul-
„ de doen aan onze weldaadige Maatſchap-
„ py *Tot Nut van 't Algemeen.* — Gy,
„ en uwe Zenders, zullen gewis onze
„ poogingen begunſtigen, die zo naauw
„ gehegt zyn aan de behoeften van den
„ Staat. Ja, van U, van U, van hun,
„ wagten wy de behartiging dier groot-
„ ſche taak de *Nationaale* Opvoeding van
„ *Neerlands* Jeugd.

„ ô Hoe blyde zal ons deeze dageraad
„ zyn, daar wy ons vleijen, dat een hel-
„ dere morgenzon alle de nevelen zal
„ wegvaagen, welke uit eenen beſmet-

CVII. BOEK. 1796.

„ tenden afgrond opgereezen, den geheelen dampkring hadden vergiftigd. — „ Ja, Volksvertegenwoordigers! zulk een „ arbeid zal op nieuw het zegel drukken „ op onze aanvanglyke verrigtingen! Gy „ zult onze zorgen geheel van ons overneemen, of onzen arbeid wyzigen; „ naar den aart der omſtandigheden. Uw „ goedvinden zal ons verder gedrag regelen; en het zy wy onzen arbeid eindigen of voortzetten, wy zullen altoos „ met blydſchap aan deezen dag gedenken; wy zullen de Meesters die deeze „ Jeugd onderwyzen, ernſtig dringen, „ dat zy hunne Leerlingen dikwerf onder „ 't oog brengen, het byzonder geluk „ van in zulk een Staat, en onder zulk „ een Bewind, te leeven, dat 's menſchen „ waarde eerbiedigt. — Zo verheugen „ wy ons reeds met U in eene blyde „ toekomst; zo zegenen wy het aanweezen uwer Vergadering; zo verbinden „ wy aan deeze plegtigheid het denkbeeld „ van een eerwaardig Burgerfeest, waar „ by zy, die het Bewind voeren, en zy, „ die vertegenwoordigd worden, zich door „ de heiligſte banden vaſtſtrengelen, tot „ de bereiking van één maatſchaplyk doel.

„ Dat dit, braave Vertegenwoordigers! „ het offer zy door ons aan U, en uwe „ Vergadering, toegebragt! — Verwittigt, „ dit is onze bede, verwittigt uwe Lastgeevers van deeze onze gevoelens; zegt „ hun, dat hunne behartiging der Natio„ naale belangen voor ons de kragtdadig-

„ digste aanspooring tot uitbreiding van ver-
„ lichting en welvaard, hunne schat-
„ ting van menschenwaarde, hunne ver-
„ wantschap met de Natie, hunne wel-
„ lust in de betragting van pligt, voor
„ ons de grootste prikkel is tot voldoe-
„ ning van Burgerpligt en Menschen-
„ min. — Zo zegene U, en Hun, de Va-
„ der van alle Menschen! Hy make
„ uwen arbeid voorspoedig, en geeve van
„ uwe wysheid, van uwen moed en stand-
„ vastigheid de heilrykste vrugten, en de
„ gevestigde welvaard eener Natie, welke
„ verlangt wry en gelukkig te weezen!"

1796.

Aan-spraak der Afgevaardigden.

Na de openbaare en meer bysondere werkzaamheden deezer Inrigtinge bygewoond en alles voldoening gemaakt te hebben, deeden zy des betuiging op deezen trant — „ Waarde Medeburgers! De
„ Vergaderinge, welke het geheele Volk
„ van *Nederland* vertegenwoordigt, is zeer
„ wel overtuigd, dat alle haare Constitu-
„ tioneele hervormingen en verbeteringen
„ weinig zouden kunnen baaten, zo zy
„ niet de Maatschappy zelve zogten te
„ hervormen, en te verbeteren. — Zullen
„ wy, laat ons liever zeggen, zullen on-
„ ze Kinderen, immer de vrugten van den
„ Vryheidsboom, dien wy geplant heb-
„ ben, smaaken; zullen zy onder deszelfs
„ schaduw veilig zyn, dan, voorzeker,
„ moeten zy tot dat verheven genot wor-
„ den voorbereid. — 't Is uit die over-
„ tuiging, Burgers! dat de Nationaale
„ Vergadering reeds daadlyk aan een Plan

1796.

„ van Nationaal Onderwys arbeidt, en
„ het, zo dra mogelyk, zal in werking
„ brengen.

„ Uwe inrigting voor het aankomend
„ geſlacht ſtemt met haare bedoeling al-
„ zins overeen, en kan dus niet anders
„ dan met haare goedkeuring vereerd wor-
„ den. Zy telt U, wakkere daarſtellers
„ en verheeven bevorderaars van dit nut-
„ tig Inſtituut, onder die Menſchenvrien-
„ den, welke hunnen pligt door daaden
„ betoonen. — Wy zyn daarom uit hun
„ midden gezonden, ter bywooning van
„ deeze jaarlykſche Feestviering, en wy
„ hebben het genoegen U te verzekeren,
„ dat wy aan haar zullen berichten, dat
„ Gylieden aan de zedelyke hervorming
„ van het aankomend Geſlachte, reeds
„ onder het bewind van onze voormaali-
„ ge Despooten, die vyanden der Ver-
„ lichting, gelukkig gearbeid hebt. Wy
„ zullen haar zeggen wat wy hier gezien,
„ en gehoord — en och! konden wy ook
„ zeggen wat wy gevoeld hebben! —
„ Wy zullen haar zeggen, dat te *Bods-*
„ *grave* de jeugdige aankomelingen hunne
„ waarde als Menſchen en Burgers kun-
„ nen gevoelen, en dat zy opgroeijen tot
„ nuttige Leden der Maatſchappy.

„ Vaart voort, grootmoedige Medebur-
„ gers! met uwen arbeid, ten nutte uwer
„ Natuurgenooten! Vindt uwe belooning
„ in die zalige bewustheid van welgedaan
„ te hebben. Het opgroeijend geſlacht
„ zal U eenmaal met lofgezangen veree-
„ ren;

„ ren; het zal, terwyl gy een blyden blik, CAP. „ uit heerlyker gewesten op 't zelve zult BOEK. „ slaan, uwe asſche zegenen, en rondsom ——— „ uwe graven juichen *Hier rusten onze* 1796. „ *Weldoeners!* Ja, Burgers! zy, die de „ ganſche Natie vertegenwoordigen, zul- „ len U in uwe werkzaamheden behulp- „ zaam zyn, *het Vaderland zal zyne eigene* „ *Kinderen opvoeden* — dit is hun beſluit. — „ De Algenoegzaame Vader der Men- „ ſchen bekroone uwe en onze pooging- „ gen, en by doe ons te zamen nog eens „ in *Nederland* aanſchouwen de braafſte, „ de gelukkigſte en beste Maatſchappy!"

Met goedkeurende toejuiching werd dit Verſlag aangehoord, en eenpaarig vastgeſteld, dat de Beſtuurders en alle Bevorderaars van het Inſtitut voor Kinderen van minvermogende Ouderen te *Bodegraye*, zich vóór en naá den Jaare MDCCXCV, welverdiend gemaakt hadden by het Vaderland (*).

Dat de Verlichting, in deeze Eeuwe, ſterk was doorgebrooken leedt geen twyfel, dat Godsdienſtigheid en Zedebeterſchap daar mede altoos gelyken tred hieldt, kon meer twyfels baaren, en in zeker opzigt gelochend worden (†). Althans eenige

Prysvraag wegens het bywoonen van den Openbaaren Godsdienst beantwoord.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 280. en III. D bl. 137.

(†) Terwyl wy dit ſchryven ontvangen wy het XIV Stuk der *Verhandelingen van* TEYLERS *Tweede Genootſchap*, bevattende eene Verhandeling van den Eerw. JAN BROUWER, Leeraar der *Doopsgezinden te Leeuwaarden, aangaande het kenmerkende*

EERSTE BOEK. 1796.

ge Godsdienstvrienden te *Leyden*, zich te recht verheugende over de vermeerderde Verdraagzaamheid onder de Protestanten hier te Lande, zagen het zo in, en ſtelden, op grond van ondervinding, vast, dat de Openbaare Godsdienſtige Vergaderingen minder bezogt, door veelen met onverſchilligheid behandeld, ja zelfs geheel nagelaaten wierden. Dit wekte hun op tot het uitſchryven des Vraagſtuks, *welke zyn de oorzaaken van die Laauwheid, Onverſchilligheid en Nalaatigheid in het bywoonen der Openbaare Godsdienſtige Vergaderingen die thans by zo veele Protestanten zo zigtbaar is?* Beloovende een Eerbelooning van twee honderd en vyftig, aan het meest voldoenend, en van honderd en vyftig Guldens aan het naast best geleurde (*).

Ter beoordeeling benoemden die Godsdienstvrienden, om alle mogelyke onzydigheid in agt te neemen, vyf Leeraaren uit de verſchillende Kerkgenootſchappen hier te Lande, twee uit het Gereformeerde Kerkgenootſchap J. HERINGA *Eliza's Zoon*, en J. H. VAN DER PALM, Hoogleeraaren te *Utrecht* en te *Leyden*; één uit het *Lutherſch* Kerkgenootſchap J. W. S. MULLER van *Haarlem*; één uit het *Doopsgezind* J. KOPS,

der Achtſtende Eeuw, ten aanzien der Verlichting en Zedelykheid, in vergelyking der thans voorgaande; welke aller weetgierige leezing, op dit ſtuk verdient. Te *Haarlem* by J. J. BERTS 1805.

(*) *N. v. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 11 enz.

KOPS, en één uit het *Remonſtrantſch* C. ROGGE, beiden te *Leyden* De hoogſte Eerprys ſtreek JAN VAN GEUNS A. L. M. Ph. Dr. en Christen Leeraar by de *Doopsgezinde* Gemeente te *Leyden*; de tweede bekwam GOVERT JAN RYSWYK te *Amſterdam* (*).

Vervoeging van de Maatſchappy tot Redding der Drenkelingen by de Nat. Verg.

Ons Vaderland mogt roem draagen op de Moeder te weezen van eene Maatſchappy, die in de meeſte Landen van *Europa*, en in de Vereenigde Staaten van *America*, haare afſtammelingen hadt, de *Maatſchappy tot Redding der Drenkelingen* (†). Steun hadt dezelve, zints haare oprichting, gevonden by de Algemeene Staaten, en die van onderſcheidene Gewesten. Directeuren vervoegden zich by de Nationaale Vergadering, niet om belooning of geldigen byſtand, maar om derzelver goedkeuring en medewerking tot bevordering van haare loflyke bedoeling. In eenen eenvoudigen en onopgeſmukten ſtyl; thans by lange naa niet altoos de ſtyl,

(*) *N. A. Kunſt- en Letterbode* VII. D. bl. 73. — Behalven deeze werden drukkenswaardig geoordeeld twee ſtukken, die naderhand bleeken geſchreeven te zyn door JAN BROUWER, Leeraar der *Doopsgezinden* te *Leeuwaarden*, en FREDERIK VAN TEUTEM, Christen Leeraar by de Gemeente der *Remonſtranten* te *Gouda*. Deeze uitbreidende Verhandelingen zagen, in éénen Bundel, met eene zeer leezenswaardige Voorreden, het licht, te *Utrecht* by de Wed. TERVEEN *en Zoon* 1797.

(†) Zie wegens de Oprichting onze *Vaderl. Hiſt. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR XXIV. D. bl. 101.

CXII. BOEK. 1796.

styl, by soortgelyke gelegenheden gevoerd, stelden zy haare zaak voor. De Representant VAN STAPHORST, een der Directeuren, voegde 'er een gepast woord nevens. De geheele Vergadering stemde met hem in, onder het uitboezemen van hartlyke deelneeming. Tot het afzenden van rondgaande, aanbevelende en onderrigtende Brieven aan de Gewesten, viel het besluit, gepaard met de betuiging, dat die Maatschappy zich aan het Vaderland en het Menschdom verdienstlyk gemaakt hadt. (*).

Voorstel wegens een Committé van Algemeene Gezondheid.

Niet lange naa de Omwenteling deedt de Arts LAMBERTUS BICKER een voorstel, om een Committé van Algemeene Gezondheid of Geneeskundige Staatsregeling, in ons Land aan te stellen. De Hoogleeraar BRUGMANS was hier in met hem werkzaam geweest; doch hoe zeer hun vereenigde arbeid gepreezen werd, oordeelden de Provisioneele Representanten van *Holland*, dat zodanig een Committé meer Nationaale uitgebreidheid en medewerking scheen te vorderen. Zy wilden de Burgers, die dus verre daar in werkzaam geweest waren, verzogt hebben hunne gedagten, over dit Onderwerp aan de Nationaale Conventie op te geeven (†). — Zulks geschiedde niet door de gemelde Burgers, maar door de *'s Gravenhaagsche* Arts HEILBRON, die een stuk indiende, we-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 241—244.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 85.

wegens de Inrichting eens Geneeskundigen Staatsregels. Een breed en HEILBRONS arbeid met lof vermeldend Verslag, gepaard met eenige aanmerkingen, was het gevolg; voorts werd het in handen eener nader te benoemene Commissie gesteld, om zo met de Medicynsche Faculteit, als met de Leden tot de Staatsregeling deswegen te handelen, en een nog nader Verslag uit te brengen (*). CUR. BOER. 1796.

Voorslag om Afleidersop 's Lands Schepen enz. te plaatzen.

Een voorstel van den Burger J. HEMMINGA ter Nationaale Vergadering ingediend, om, ingevolge der uitvinding van B. FRANKLIN, *die den Hemel den Blixem, en den Tyrannen den Scepter ontweldigde*, bekwaame Afleiders, met den meesten spoed, op alle 's Lands Schepen, Arsenaalen, Magazynen, en verdere Openbaare Gebouwen te plaatzen, werd aan het Committé te Lande, en dat der Marine overgegeeven (†).

Handelingen ten opzigte van PENNY's voorstel van Meetingen.

Buiten tegenspraak is voor de menschlyke Maatschappy in 't algemeen, doch inzonderheid voor alle handeldryvende Volken, van het grootste aanbelang de Aardrykskunde, op alle mogelyke wyzen, te verbeteren en de waare ligging van veele Steden en Zeehavens, door naauwkeurige Meetingen en Sterrekundige waarnee-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 639. en IV. D. bl. 282. Men vindt de Stukken daar toe behoorende byeen uitgegeeven in 1797 by I. VAN CLEEF.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 522.

CVI. BOEK. 1796.

neemingen te bepaalen. In dit heilzaam werk ſtaaken ſteeds de *Franſchen* uit, en 't algemeen belang deedt de *Engelſchen* met hun medewerken, en *Spanje* onttrok 'er zich niet aan. — Naauwlyks was de Conſtitueerende Vergadering in *Frankryk* gevestigd, of zy bepaalde, dat de reeds in dat Land gedaane meetingen zouden herhaald en voortgezet worden. De met zo veel roems bekende Starrekundige JACQUES CASSINI, die den Ridder DE VARLAY, eerſten Afgezant van *Frankryk*, tot de *Ryswykſche* Vredehandelingen vergezelde, had zich reeds toegelegd om de ligging van verſcheide Steden en Plaatzen, in onze Gewesten, ſtarrekundig te bepaalen. Thans leeverde de *Franſche* Starrekundige PERNY, te onzer Nationaale Vergaderinge, eene opgave in van de kosten, welke zouden vereischt worden tot het voortzetten der begonnen onderneeming om een gedeelte van den Aardbol, en wel met betrekking tot onze Republiek, tusſchen de *Helder*, *Texel* en *Bergen op den Zoom* af te meeten. Deeze ging vergezeld van een aanpryzenden Brieve des *Franſchen* Ministers NOËL, die onder andere ſchreef; „ Het is belangryk, dat „ de Geleerden van twee Natien, door „ Vriendſchap en Belang verknogt, gezamenlyk hunne weetenſchap en arbeid „ bezigen, om den voortgang der menſchlyke kundigheden, en de volmaaking „ der kunſten, te bevorderen; en het zal „ uwer waardig zyn, de Burgers VAN „ SWIN-

„ SWINDEN en PERNY, in eene zo nut- 1796.
„ tige als roemryke onderneeming, te on- BOEK
„ derſteunen."

Tot den geleerden arbeid, waar toe PERNY de kosten opgaf, was, in den voorleden Jaare, door hun Hoog Mogenden de Hoogleeraar VAN SWINDEN benoemd; doch daar, zints dien tyd, de Vergadering van hun Hoog Mogenden ontbonden was, hadt hy die benoeming als vervallen beſchouwd, en deswegen den Burger PERNY verwittigd. Hy ſchreef de Nationaale Vergadering teffens, dat, indien, by eene nieuwe benoeming, de keuze op zyn Perſoon mogt vallen, hy zich daar van zou moeten verſchoonen, en verzogt, in de onderhandelingen, voor zo verre die tot het nieuwe voorſtel van den Burger PERNY betrekking hadden, geen deel te hebben (*).

De Uitbrengers van het verſlag op dit voorſtel merkten aan, dat de Hoogleeraar VAN SWINDEN, omtrent het nut en het gewigt der zaak zelve, de gunſtigſte gedagten koesterde; ten bewyze hier van beriepen zy zich op een Advys, nu een jaar

(*) Wy mogen hier onze Leezers herinneren aan het *Adres over de Nationaale Conventie ter Verſaderinge van de Proviſioneele Repreſentanten des Volks van Holland op den 22. 23. en 24 July 1795 uitgebragt door* J. H. VAN SWINDEN, *uitgegeeven op last der Repreſentanten van het Volk van Amſterdam.* Te *Amſt.* by de Erven DIRK ONDERDELINDEN *en Zoon.* Men vergelyke onze *Vaderl. Hiſt.* XXXIV. D. bl. 37 en 38.

VII. BOEK. 1796.

jaar geleden, door VAN SWINDEN uitgebragt en aan het Committé van Algemeen Welzyn der Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* ingediend, waar uit zy eenige trekken opgaven.

Voorts bragten zy der Vergaderinge voor den geest in hoe verre wy, voor ons zelven, zo in de geheele onderneeming, als in het byzonder voorſtel van den Burger PERNY, belang hadden. Geen gering belang, in de daad. Om dit aan te wyzen, gaven zy in overdenking, dat, hoe zeer wy ook mogten roemen op de naauwkeurigheid der Kaarten van deeze en geene grooter of kleinder gedeeltens der Republiek, wy egter, tot nu toe, nog geene waarlyk goede en naauwkeurige algemeene Kaarten bezaten, behoorelyk naar Sterrekundige Waarneemingen vervaardigd, dat de aanzienlykſte plaatzen onzer Gewesten nog nimmer door algemeene Meetingen, en Starrekundige bepaalingen onderling waren verbonden; dat ten voorbeelde van dit gebrekkige, de omtrek van de kom der *Zuider-zee*, met geene genoegzaame juistheid, bepaald was; dat 'er nog eene aanmerkelyke onzekerheid plaats hadt, wegens de waare ligging van het Eiland *Texel*, voor zo verre de Lengte betrof.

Geenzins vergaten zy den arbeid van onzen verdienstlyken Hoogleeraar SNELLIUS, die zo vroeg reeds als in de Jaare MDCXXI, zich bevlytigde om de grootte van een Graad van den Meridiaan te bepaalen, op eene wyze, die by beſpiegeling,

ling, zeker de volmaaktſte was, en ook naa hem, door de Wiskunſtenaars van alle Landen werd overgenomen; die ook eene daadlyke meeting werkſtellig maakte, en met zo veel naauwkeurigheids volbragt, als de omſtandigheden en vooral de gebrekkige werktuigen, welke hy moest gebruiken, hem toelieten. — Zy vermelden wat de Hoogleeraar MUSSCHENBROEK, omtrent eenige deelen der meetingen van SNELLIUS gedaan, en wat laater de Hoogleeraar LULOFS deswegen aangemerkt hadt, met dien verwyt van de werk- en behulploosheid der Landsregeeringe in dit geval. 1796.

En het aanbelang der zaake, en de voorkoming des verwyts, van traage koelzinnigheid in deezen, diende tot drangredenen om den arbeid van PERNY te ondersteunen en daar aan een nog grooter uitgebreidheid te geeven, en de voorbeelden van Nabuurvolken te volgen. Geen twyfel bleef 'er by de Verſlagdoeneren over, of wy moesten het onze toebrengen om deeze nuttige poogingen, en het werk van PERNY, te helpen volvoeren, „ dit was," verklaarden zy," „ pligt, dit „ eischte de Eer der Natie, dit was „ de wensch van het verlichte Mensch„ dom!"

Dan de Burger PERNY hadt, by de vernieuwing zyns voorſtels, geſprooken, om, ten zynen behoeve, van den Lande, in dien arbeid 's maands *zeven honderd* Guldens

dens te trekken, met toevoeging van nog *twee honderd* voor den Burger VAN SWINDEN of wie in diens plaatze, door de Vergadering, te zyner hulpe, zou benoemd worden; terwyl hy vier maanden noodig rekende tot dien arbeid. — Die voorslag of eisch dagt hun vreemd. Behalven dat voorheen, door het *Fransche* Ryksbestuur, nooit het draagen der kosten van het Volk, op welks grondgebied die meetingen geschiedden, gevorderd was, en van geen zodanig eene belooning een enkel woord gerept was in den voorleden Jaare, en by de aanstelling des Hoogleeraars VAN SWINDEN, maakte de Brief van NOËL ten geleide ingezonden, des geene melding altoos.

Op deezen grond waren zy van oordeel, dat, hoe nuttig ook deeze onderneeming, in haaren aart en gevolgen weezen mogt; hoe zeer zy diende ter uitbreiding van het ryk der Weetenschappen, dezelve egter niet als volstrekt noodzaaklyk tot daadlyk behoud van ons Vaderland kon worden aangemerkt, en het beklaagenswaardig geldgebrek, de Commissie het raadzaam deedt keuren, om, by eenig nader voorstel van den Burger PERNY tot voortzetting van zynen arbeid, hem aan te schryven, dat het der Vergaderinge niet dan ten uiterften aangenaam kon weezen, dat hy de meetingen, voor bykans twee eeuwen door de Hoogleeraar SNELLIUS gedaan her-

hervatte; dat zy het zich alleen tot eene eer zou rekenen om mede te werken tot een der roemrykſte Aardryksкundige verrigtingen, die niets minder ten doel hadt, dan het bepaalen van de uitgeſtrektheid der Meridiaan van *Barcelona* tot *Duinkerken*, en zo verder tot het uiteinde der *Nederlanden*; dat zy niet alleen aan den *Franſchen* Burger toeſtondt de voorgenomene werkzaamheden hier te Lande te kunnen verrigten; maar hem ten vriendlykſten verzogt, dezelve te willen uitbreiden, met aanbod van zodanige hulpe en byſtand als hy noodig zou oordeelen en begeeren; doch dat de Nationaale Vergadering, uit hoofde der ongemeene ſchaarsheid van 's Lands penningen, zich moest verſchoonen, wegens de voorgeſtelde Geldlyke toelaage; terwyl zy, na deeze ophelderingen, van de edelmoedige denkwyze der *Franſche* Natie, eerſte verwagten, dat dezelve, by de voortzetting van deszelfs roemwaardige onderneeming, omtrent dit Gemeenebest, geene nadeelige uitzondering zou willen maaken, of een Bondgenoot, waar mede zy zo naauw en broederlyk verbonden was, boven alle andere Natien bezwaaren.

1796.

Naa eenige overweegingen, betreffende de vaſtſtelling van een algemeene regel op Maaten en Gewigten, viel het Beſluit overeenkomſtig het Verſlag, om 't zelve in Advys te houden, 't geen niet moest betekenen het agter de bank te ſchuiven.

Ge-

Geraaden vondt men dit niet alleen van wegen het reeds verre verloopen Jaargetyde (*); maar dewyl de onzekerheid der Grensplaatzen van dit Gemeenebest zulks scheen te vorderen (†).

Voorstel van C. NOZEMAN om OLDENBARNEVELD een Gedenkteken op te richten.

Vreemd klinkende voorstellen kwamen, van tyd tot tyd, ter Nationaale Vergaderinge, die ook voor het meerendeel verdweenen, zo als zy gekomen waren. Met dezelve op te haalen, zouden wy ons Geschiedblad noodloos vullen; doch mogen wy niet met stilzwygen voorby gaan een Voorstel, hoe zonderling ook, met den aart der tyden zeer strookende. Wy bedoelen het Verzoekschrift van den Burger C. NOZEMAN (§), waar in hy de Leden der Nationaale Vergadering, op deezen trant aanspreekt; „ Burgers Representanten van „ het *Nederlandsche* Volk! 't is voor U „ bewaard om de Onschuld, schoon reeds „ honderd en zeven en zeventig jaaren „ lang verdonkerd, uit het stof op te „ heffen, om de Geregtigheid met Godlyken luister te doen schitteren, en die „ Monsters, den Volke tot afschrik, voor „ te stellen, die het Regt kromden, en „ het beste en vreedzaamste Huisgezin in „ weedom begroeven, en van den hoogsten

(*) Deeze onderhandelingen vielen voor den 21. van Oogstmaand.

(†) *Dagv. der Nat. Verg.* III. D. bl. 544 en 449.

(§) Toen ten tyde Leertaar der *Remonstranten* te *Rotterdam*.

„ ſten top van benyd geluk en aanzien, CVII.
„ in een zwarten afgrond van onoverko- BOEK.
„ melyke elende en diepe veragting ne- ——
„ derſtortten. 1796.

„ 't Is voor U bewaard, om een Von-
„ nis te herroepen en te vernietigen,
„ welk den eerlykſten Staatsman van zy-
„ nen tyd het leeven op het Moordſcha-
„ vot, in de nabyheid uwer agtbaare
„ Vergadering, deedt verliezen, om dat
„ hy de willekeur van Vorsten, en over-
„ heerſching van huichelende Geestlyken,
„ manmoedig tegenſtand heeft durven
„ bieden.

„ 't Is voor U bewaard om den ede-
„ len, den grooten, den ſtandvastigen
„ Patriot, den onſterflyken JOHAN VAN
„ OLDENBARNEVELD, op den wenk van
„ eenen MAURITZ, en op de aanhitzing
„ van een Bende Phariſeeërs, vermoord,
„ uit den kuil der vergetelheid te ruk-
„ ken, hem te vereerlyken, en een duur-
„ zaam Monument te ſtichten voor dee-
„ zen grooten en deugdzaamen Vader-
„ lander."

Op deeze gronden deedt hy vier Verzoeken rusten. — Dat het Vonnis der Regteren, tegen hem, den dertienden van Bloeimaand MDCXIX geſlaagen, niet alleen werd ingetrokken en vernietigd; maar ook dat JOHAN VAN OLDENBARNEVELD worde verklaard onregtvaardig veroordeeld en ten doode gebragt te zyn, en aan hem terug gegeeven alle de Eere, welke hy, als een braaf Vaderlander, in den hoog-

CVII. BOEK. 1796.

ſten graad verdiend en ongeſchonden bewaard heeft, tot het uiteinde van zyn ſmaadlyk benomen leeven. — Dat onderzoek worde gedaan na de lyst van alle zyne Goederen, by het vonnis over hem, in beſlag genomen; en waar omtrent hy by het hooren van dit Vonnis zich aldus uitdrukt. „ Ik dagt, dat de Heeren Staaten Generaal „ genoeg zouden hebben aan myn Lyf „ en Bloed, en dat ze het Goed, dat 'er „ is, myne Huisvrouw en Kinderen zou„ den hebben laaten behouden. — Is dit „ het Loon voor drie en veertig jaari„ gen dienst, dien ik den Lande gedaan „ heb?" — Dat, byaldien die inbeſlagneeming, in laateren tyd, niet is opgeheeven, en zyne Goederen niet volledig zyn wedergegeeven, alle poogingen zullen worden aangewend om billyke ſchadevergoeding te bezorgen aan de Afſtammelingen van den Gevonnisten, zo van zyne als van zyner Vrouwe Geſlachtlinie. — Dat onderzogt worde, of het Verzoek der Weduwe en Kinderen, door de Regters ſmaadlyk afgeſlaagen om 's Mans ontzield Lichhaam „ binnen de Heerlykheid van *Berkel*, met de minſte ceremonie, eerlyk te „ mogen begraaven, gelyk anderen van „ zyne Kwaliteit in gelyke gelegenheid, „ was vergund geweest," naderhand is ingewilligd geworden: zo neen, dat daar aan met eene Vaderlandſche Statie, buiten kosten van den Lande, worde voldaan — en eindelyk, dat in de Kerk van *Berkel* boven zyne Grafſtede een Monument ge-

ſticht

richt worde, waar by aan de *Snoode Bloedraaden*, en aan de *Herſtellers zyner Eere*, naa een tydvak van twee en twintig jaaren meer dan anderhalve Eeuw kan gedagt worden. — Geene overweegingen vielen 'er omtrent deezen Voorſlag, de Voorzitter B. BLOK ſtelde dien in handen eeniger Leden (*). om. BLOK. 1795.

't Zelve door P. PYPERS onderſteund.

Het leedt ſlegts weinig tyds of dit zelfde onderwerp kwam weder ter baane, by een een ingediend Vertoog van den Burger PIETER PYPERS, die reeds lange met een Voorſtel van ſoortgelyken aart hadt zwanger gegaan; doch het uitbrengen, om door hem vermelde redenen, verwyld hadt. Doch, opgewekt door NOZEMANS voordragt, vondt hy zich verpligt dien aanzoek te onderſteunen. Alleen verſchilde hy in het voorſtellen van de Plaats des Gedenktekens, en oordeelde 's Mans Geboorteſtad *Amersfoort*, daar toe geſchikter, dan eene Begraafplaats van eene erkende onzekerheid. Binnen de muuren dier Stad, zonder bepaaling van Tempelmuuren, wilde hy der Gedagtenisſe van dien Staatsman, een duurzaam Gedenkteken opgericht hebben. Ten drangreden daar by voegende den verarmden toeſtand dier Stad, en het vooruitzigt, dat het daarſtellen eens zodanigen Monuments aanleiding zou kunnen geeven „ om, door het tal„ loos bezoeken van, en als 't ware te „ bedevaart gaan by dit OLDENBARNE-

„ VELDS

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 487.

OVR. BOEK. 1796.

„ VELDS geheiligde Mauſolium, haare veel-
„ vuldige rampen eenigermaate te kunnen
„ leenigen en verminderen." — Eigenaartig werd dit voorſtel in dezelfde handen gegeeven als dat van NOZEMAN (*). Van 't zelve is niets gekomen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 523.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD AGTSTE BOEK.

INHOUD

CVIII. BOEK.

Overgang tot dit Boek. Groote Hoofdzaak daar in te behandelen. Wat 'er zich al voordoet. Strydige gerugten wegens de Staatsregeling verſpreid. VREEDE *en* VAN HOOFF *na Parys. Inlevering des Plans van Staatsregeling. Aanſpraak van* SIMON STYL. *Hoe door den Voorzitter* JORDENS *beantwoord. Afſcheidneeming des Plaatsvervangers.* J. LUBLINK de Jonge *voert het woord. Beantwoording des Voorzitters. Voorſtel van* VAN DE KASTEELE. *Een en ander Repreſentant dringt aan op de onverwylde voorleezing.* SCHIMMELPENNINCKS *raadſlag in deezen.* HAHNS *aanmerking hier op.* HOFFMANS *bedenking. Hoogloopende geſchilvoeringen deswegen. Beſluit tot uitſtel der Voorleezinge. Hoofdinhoud des ingedienden Plans. Lange en veelvuldige beraadſlaagingen. Voordragten op dit Stuk van* VAN DE KASTEELE; *van* WITBOLS; *van* VAN MAANEN;

CVII. BOEK.

van HAHN; *van* LUYKEN; *van* NUHOUT VAN DER VEEN; *van* VITRINGA; *van* VREEDE; *van* GEVERS; *van* SCHIMMELPENNINCK; *van* NIEHOFF; *van* MIDDERICH; *van* J. A. DE VOS VAN STEENWYK; *van* DE MIST; *van* VAN LEEUWEN; *van* VERHOYZEN; *van* FARRET; *van* VERHEES; *van* ZUBLI; *van* BRANDS; *van* LOCKHORST; *van* BREEKPOT; *van* OCKHUIZEN; *van* HARTOGH; *van* JANSSEN; *van* ZONSBEEK; *van* STOFFENBERG; *van* DE RHOER; *van* SCHERMER; *van* FLOH; *van* RHYNS; *van* BLOK; *van* DE LA COURT; *van* AUFFMORTH; *van* CROMMELIN; *van* DE LEEUW; *van* BOSCH; *van* TEN BERGE; *van* HELMICH; *van* HUGENPOOT TOT DEN AART; *van* QUESNEL; *van* PERTAT; *van* AUSTEN; *van* DE SITTER; *van* COLMSCHATE. *Uitſtel van de hoofdlyke ſtemming. Raadſlagen van* VISSCHER; *van* BEYMA; *van* BOELAARD; *van* CAMBIER; *van* JORDENS, *van* CAU; *van* LAMSWEERDE; *van* HALBES. *Nieuwe Spreekers doen zich op;* VAN MARLE; POMPE VAN MEERDERVOORT; HORBACH; SIDERIUS; PLOOS VAN AMSTEL. *Een aantal van Verzoekſchriften voor de Een- en Ondeelbaarheid. Raadſlag van* QUESNEL; *van* BICKER; *van* GORTER; *van* HOGEWAL; *van* BRANGER; *van* TIP; *van* RABINEL; *van* VAN ECK; *van* DE LANGE; *van* TEDING VAN BERKHOUT; *van* MEYER; *van* VONCK; *van* VAN DER WYK. *Algemeene Aanmerking. Voorſtel van* VAN HAMELSVELD, *over den zin in welken men de hoofd-*

lyn

lyke ſtemming zou inrichten. Wederſpraak. Bemiddelende Voorſlagen. Hoe men tot de hoofdlyke Omvraage komt. Groote verdeeldheid en gewoel in de Vergadering. Aandrang op de Herſtemming. De Meerderheid voor het aanneemen des Plans ten onderwerp van Beraadſlaaging. Voorſtel van HARTOCH, *wegens den grondſlag van het Plan op de Een- en Ondeelbaarheid berustende. Verſchillende gevoelens daar over. Voorſlag van* VREEDE. *Eene Commiſſie benoemd om een Beſluit uit* HARTOCHS *en* VREEDES *Voorſlagen op te maaken. Ingediend Beſluit. Raadpleegingen daar over. Leden benoemd tot het ſtuk der Ineenſmelting van de Schulden. Voorſtel van* BOSCH *tot eene Commiſſie van Herziening des Plans. Benoeming daar van.* CVIII. BOEK.

Met den aanvange van het *Honderd en Tweede Boek* onzer Vaderlandſche Hiſtorie (*) mogten wy opmerken, dat, indien wy eene Geſchiedenis der Staatsregeling op zich zelven ſchreeven, wy, te dier plaatze, zouden hebben moeten laaten volgen, wat by de Inleevering, en vervolgens, by het beoordeelen des daar toe vervaardigden Plans, ter Vergaderinge, en eindelyk by den Volke, voorviel; doch, dat ons wydſtrekkender Plan vorderde, zeer veel te boeken van Gebeurtenisſen, in den Lande, die *Gewestlyk* voorvie- 1796. Overgang tot dit Boek.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXXV. D. bl. 158.

CVIII. BOEK. 1796.

vielen. Deeze, met andere daar aan verwante Stoffen: het Krygsweezen van den Staat, zo te Water als te Lande, en de Burgerwapening als mede den toestand der Volkplantingen, des Koophandels, Landbouws en verbeterde Inrichtingen in andere vakken betreffende. Die veelvuldige stoffe te verwerken, heeft ons, tot dit *Honderd achtste Boek*, bezig gehouden.

Groote zaak daar in te behandelen.

Naa dit alles, 't geen niet wel den naam van uitstap kan draagen, komen wy weder ter Nationaale Vergaderinge, en de groote hoofdzaak, daar behandeld, het geen 'er ten opzigte van de Staatsregelinge voorviel. De Leden tot het indienen van dit vervaardigde werk benoemd, waren eindelyk met hunnen arbeid gereed (*). Thans moeten wy van de Inleevering, van den Inhoud, als mede van 't geen des voorviel, verslag geeven. Eene stoffe, zeer ruim en ryk, en welker breedvoerigheid ons zal noodzaaken om alles, by voeglyke Afdeelingen, te behandelen.

Wat 'er zich al voordoet.

Verschooning, wegens wydloopigheid, schoon wy ons alleen tot de Hoofdzaaken bepaalen, verbeeld ik my niet te moeten verzoeken; aangezien wy hier tooneelen opengeschooven vinden van Staatkunde, waar op de bekwaamste Speelers, zich in volle grootte, en onderscheidene houdingen, met allen vuur vertoonen, en rollen speelden van den hoogstwigtigen inhoud. Hunne verschillende denkwyze, hun

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 40.

hun wyd uiteenloopende voordragt, ſchoon zoms tot de hoogte van onaangenaamen twist opklimmende, kan ons, kan der Naakomelingſchappe, leerzaam weezen. Wy mogen ons van eenige breedere uitwyding deswegen ontſlaagen agten, en twee Schryvers, van zeer onderſcheidene denkwyze in het Staatkundige, dit Tydvak betreffende, laaten ſpreeken. „ Thans," laat zich de een hooren, „ werd der Natie de gelegenheid aangeboden om „ de gegrondſte kennis van alle de takken en deelen van het vak van Weetenſchap, Staat- en Regeerkunde, te „ verkrygen. Mannen, van de uitſteekendſte waarde, en van welke het zeer „ bezwaarlyk zou zyn eene Tweede Vergadering by een te brengen, vereenigden hunne talenten, en bragten hunne „ ſchatten van geleerdheid by een, om „ alle onderwerpen, tot dit vak behoorende, van alle kanten te beſchouwen, „ en in den helderſten dag te ſtellen. „ Deeze allen, als in één brandpunt verzameld, kaatſten den luister des *Nederlandſchen* Volks terug, en ſtelden het „ met de beroemdſte Natien in een gelyken rang (*)." — De ander drukt zich deezer wyze uit. „ De langduurige „ beraadſlaagingen, over de nieuwe Staatsregeling, gaven gelegenheid aan de „ ſchranderſte hoofden der Vergaderinge, om

CVIII. BOEK. 1796.

(*) C. Rogge *Geſchiedenis der Staatsregeling* bl. 243. te *Amſt.* by ALLART. 1799.

CVIII. BOEK. 1796.

„ om hunne ſcherpzinnigheid, in weluit-
„ gewerkte Vertoogen, aan den dag te
„ leggen, en uit dien hoofde zullen de
„ Dagbladen van dien tyd altyd een be-
„ langryke bron en bydraage zyn voor
„ de Geſchiedenis en Staatsgeſteldheid van
„ dit Gemeenebest (*)."

Het zyn die Dagbladen, waar toe wy ons voornaamlyk moeten vervoegen; terwyl wy niet zullen nalaaten 'er by te vermelden, wat wy elders aantroffen, 't geen tot lichtverſpreiding, over dit wel kort, maar belangryk tydvak, kan dienen. — Getrouwe opgave en onpartydigheid beſtuure onze Geſchiedpen!

Strydige gerugten wegens de Staatsregeling verſpreid.

De Commisſie tot het vervaardigen des Plans eener Staatsregelinge hadt, behalven eenige weinige, niet wel vermydbaare ontdekkingen (†), den ſluier van geheimhouding over hunne werkzaamheden geſpreid. Nu en dan was een ſlip des ſluijers, meer of min, opgeligt. Zulks gaf gelegenheid tot uitſtrooizels en loopende gerugten van zeer onderſcheiden aart. Deeze plaatſten 't zelve in een ongunſtig licht, geene in een gunſtigen dag. Meer en min geloofs vonden die ſtrydige voorloopige berichtgeevingen (§). Hoe zeer het *Franſche* Staatsbeſtuur op het daarſtelen

(*) *De Staatsomwenteling van* 1795, *in haaren Aart, Loop en Gevolgen beſchouwd.* Te *Leyden* by D. DU MORTIER *en Zoon.* 1801.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 23 *enz.*

(§) Zie het III. D. bl. 74. van het Stuk *de Republikein* getyteld.

in der Staatsregelinge aandrong, hebben wy gezien (*). Men liet, onder veelvuldige gerugten, niet onopgemerkt, dat het Plan volmaakt strookte met de wenschen en inzigten van het *Fransche* Ministerie.

CVIII. BOEK. 1796.

Meer dan uitlekkingen en gerugten hadden de Representanten VREEDE en VAN HOOFF bekomen, en den inhoud van het Plan ontdekt. 't Zelve liep veelzins tegen hunne begrippen in. Zy vreesden, dat mogelyk het *Fransche* Staatsbestuur, op de eene of andere wyze, ten voordeele van 't zelve ingenomen, en daar door overgehaald zou worden, om door eenen veelvermogenden invloed, op de Volkskeuze, te werken. Dit wekte hun yver, om zulks, waar 't mogelyk, te voorkomen. Aan niemand dan zich zelven vertrouwden zy dit werk toe. In 't laatst van Wynmaand vingen zy, in alle stilte, eene reis na *Parys* aan; ten einde aan het Staatsbestuur te dier Stede den waaren geest des gereedgemaakten Ontwerps te doen kennen. Met zo veel spoeds volbragten zy deeze reis, dat zy vóór de overweeging des Plans, in de Nationaale Vergadering op hunne plaatzen verscheenen.

VREEDE en VAN HOOFF na *Parys*.

De gewigtige dag der Overgifte des Plans brak, met den tienden van Slachtmaand, aan. De nieuwsgierigheid, door de

Inlevering des Plans van Staatsregeling.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 24.

de geheimhouding gescherpt, paarde zich met het groot belang der zaake, en maakte den volkstoevloed verbaazend. De plegtige toestel, met de aanbieding gepaard, wrogt mede om alles hoogstteffende te maaken. Verveelend waren, voor de wagtende menigte, de twee uuren, die de Vergadering met het afhandelen van zaaken, thans aan de orde van den dag, besteedde. Eindelyk hoorde men, uit den mond des Voorzitters JORDANS, het lang verbeide bericht, dat de Gelastigden tot het Ontwerp der Staatsregeling gereed waren om het Plan in te dienen. Alle de Leden gingen, op 't verzoek des Voorzitters, hunne Zitplaatsen bekleeden.

De Planvervaardigers traden ter Vergaderzaal binnen, voorafgegaan door hunnen Secretaris en Klerk, begeleid door twee Secretarisen en den Agent, voorgetreeden door den Kamerbewaarder der Vergadering. Zy plaatsten zich in 't ruim der zaale, tegen over het gestoelte des Voorzitters. Een pragtigen armstoel, voor den Voorzitter der Commissie geplaatst, bekleedde hy voor een korte poos. — Veelyds wordt, by het verrigten van eenen zo staatlyken aart, het oudste Lid tot Woordvoerder verkoozen; niet altoos gaarn met de jaaren, de daar toe noodige bekwaamheden gepaard; dan, in het tegenwoordige geval, mogt men die vereeniging, op eene treffende wyze, zien en hooren.

Het

S. STYL.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

Het was den Representant SIMON VAN STYL (*), die den Eerestoel verlaatende, het Spreekgestoelte beklom, en zich op deezen trant liet hooren. — „ Eindelyk „ is de dag gekomen, waar op de Com „ missie, welke, volgens het Reglement „ der Nationaale Vergadering, is aange„ steld, om een Plan van Constitutie te „ ontwerpen voor de ganſche *Nederland„ ſche* Republiek, in deeze zaal moest „ verſchynen, om Ul. dat Plan aan te bie„ den, op dat het door Ul. onderzogt, „ en

BOEK. 1796. Aanſpraak van STYL.

(*) S STYL was zeer geſchikt om deeze hoofdrol te ſpeelen op het daadlyk tooneel, daar hy, in vroegeren tyde, te *Harlingen* op een Liefhebbery tooneel, zo veele hoofdrollen meesterlyk uitvoerde. Hy heeft zich in veele vakken bekend en beroemd gemaakt. Behalven dat hy, geduurende een reeks van Jaaren, zyne Hoofdzaak de Geneeskunde, te *Harlingen* allergelukkigst uitoefenende, verrukte hy, door zyne Dichtſtukken zyne Tydgenooten, en andere Schriften uit zyne welverſneeden pen gevloeid, waren hoogst welkom. En, ſchoon hy niet anders geſchreeven hadt dan zyne *Wysgeerige en Geſchiedkundige Verhandeling over de Opkomst en Bloei der Vereenigde Nederlanden.* waar van twee Uitgaven het licht zien, zou hy der Landgenooten byzondere nagedagtenis verdienen, zo van wegen den treffelyken en bondigen inhoud, als om den ſtyl, die ten voorbeeld van eenen fraaijen mag dienen. Hy overleedt den 31 Mey des Jaars 1804. in het vier en zeventigſte Jaar zyns ouderdoms. JACOB SCHELTEMA heeft een *Leevensſchets* van hem gegeeven. Te *Amſt.* by J. TEN BRINK *Gerritsz.* 1804. Uit dit met veel ſmaaks en oordeels geſchreeven ſtuk vindt men een kort Verſlag deezen *Frieſchen* verdienſtlyken Geleerden betreffende, in de *A. Kunst- en Letterbode* voor 1804. II. D. bl. 148 *enz.*

CVIII. BOEK. 1796.

„ en aan uw schrander oordeel geteetst
„ mag worden, eer men het ter goedkeu-
„ ring voorstelle aan het Volk van *Neder-*
„ *land*, in welks boezem de Souveraini-
„ teit, volgens regt en reden, onver-
„ vreemdbaar berusten moet en zal. —
„ Een lang gewenschte en voor altoos
„ gedenkwaardige Dag, een groote Dag
„ durf ik zeggen, indien hy eenigzins aan
„ de ongeduldige verwagting voldoet.

„ De Commissie heeft gewild, dat dit
„ aanzienlyk en agtbaar tooneel, door my
„ zou geopend worden. — Nimmer,
„ nimmer, had ik my kunnen voorstel-
„ len, dat op myne zwakke schouderen,
„ een zo zwaare en belangryke last zou
„ gelegd worden, veel min, dat ik my 'er
„ behoorelyk van zou kwyten; en ik
„ weet maar al te zeker, dat dit laatste
„ niet naar wensch geschieden zal.

„ Maar Gylieden, Burgers Represen-
„ tanten! zult met uwe gewoone goed-
„ heid en edelmoedigheid, dit weet ik
„ even zeker, de zwakheid van deeze
„ voordragt verschoonen, het gebrekkige
„ daar van inschikken, en den welmee-
„ nenden wil neemen voor de weezen-
„ lyke daad.

„ Ziet daar dan, Beschreevene Vaders
„ van het Vaderland! in deeze bladeren,
„ het beste, dat de Commissie, uit wel-
„ ker naam ik thans de eer heb tot Ul.
„ te spreeken, naa lange en angstvallige
„ raadpleegingen, meende te kunnen voor-
„ stellen, om éénmaal hier eenen vasten
„ grond-

„ grondlag te leggen voor de heiligſte
„ Regten der Natuure, en een onverwin-
„ nelyk bolwerk op te haalen, ter be-
„ ſcherming van de hun altoos aangebo-
„ dene; maar helaas! veel al miskende
„ Vryheid.

„ Mogt het aan deeze thans beter be-
„ greepene Vryheid, naa het verbannen
„ van ontelbaare vooroordeelen, in eeu-
„ wigheid, eene onſchendbaare waarborg
„ ſtrekken, en hier aldus, tot op het
„ jongſte naageſlacht, in onafgebrookene
„ zegening blyven!

„ Moeilyk, in veele opzigten zeer moei-
„ lyk, is deeze taak geweest. Hoe ze
„ vervuld zy, zult Gyl. beſlisſen. De
„ bekende onvolmaaktheid van al wat
„ menschlyk is, beneemt ons van zelfs,
„ behalven veele andere redenen, de hoop
„ van eene algemeene goedkeuring te zul-
„ len wegdraagen; gelukkig zeker, zo
„ maar geene algemeene afkeuring zich
„ tegen ons werk verklaart. Doch wy
„ voorſpellen dit ook niet. Wy kennen
„ te wel uwe wysheid, uw gezond oor-
„ deel, en de juistheid uwer bedoelin-
„ gen, om niet te onderſtellen, dat Gy-
„ lieden, over het geheel, in de hoofd-
„ punten met ons eenſtemmig zult zyn,
„ en, ſchoon het my niet betaamt, in
„ eene aanpryzing van onzen arbeid uit
„ te weiden, egter kan ik niet nalaaten,
„ by deeze plegtige gelegenheid, ge-
„ wag te maaken van eenige dier pun-
„ ten, waar omtrent ik die eenſtemmig-

„ heid

CVIII. BOEK. 1796.

„ heid my byna zou durven belooven.
„ Het vermogen der *Nederlandſche* Re-
„ publiek, uit alle derzelver Leden by-
„ eengebragt, en, gelyk evenwydige zon-
„ neſtraalen, door een brandſpiegel in
„ één punt verzameld, om na buiten te
„ werken; met alle mogelyke veerkragt;
„ de werkzaamheid van dat zelfde ver-
„ mogen na binnen bekragtigt, om zich
„ van al het noodige ten dien einde te
„ voorzien.

„ De Wetgeevende en Uitvoerende
„ Magten behoorelyk van den anderen
„ afgeſcheiden, en de Regterlyke Magt
„ zorgvuldig buiten den kring van deeze
„ beiden geplaatst, op dat geen Lid van
„ Staat of Staatsdienaar, zich eenige vei-
„ ligheid zou kunnen belooven, wanneer
„ hy ooit moedwillig zynen pligt ver-
„ gat: ziet daar voor eerst vaste en duur-
„ zaame gronden van een wettig Beſtuur,
„ welke, zo al niet onder de gelukkigſte
„ afmeeting gebragt, in zich zelven eg-
„ ter door niemand kunnen gewraakt
„ worden,

„ Men voege hier by twee allernood-
„ zaaklykſte inſtellingen, waár door de
„ Vryheid, tegen veelerlei inbreuken, be-
„ veiligd wordt — Het Volk verkiest
„ zelf, door wettige Stemgeregtigden,
„ zyne Vertegenwoorders, niet ſtuksge-
„ wyze, gelyk zulks voor deezen, in de
„ beste tyden, nog wel gebeurde; niet
„ voor de byzondere belangen van eenig
„ gedeelte op zich zelven; maar voor

„ al-

„ allen, ten algemeenen nutte. — En, in het lichaam der Vertegenwoordiging heeft eene geregelde afwisseling plaats, welke niet te lang wordt uitgesteld, op dat het roer der Staatshulk aan geene willekeurige handen toevertrouwd worde, en egter lang genoeg, op dat het ons nimmer aan ervaarene Stuurlieden ontbreeke.

„ Tot dus verre, ik beken het, hadt de Commissie gelukkige voorbeelden onder haare oogen, waar van zy, met vrugt, gebruik kon maaken. Maar het vak der Finantien was van eenen geheel anderen aart: vermids dit Land, in de wyze van zyn bestaan, van alle andere genoegzaam in alles onderscheiden is. De oplegging van Lasten, het zy overal op eenen gelyken voet, het zy naar zekere evenredigheid, behoudens de vereischte onderscheiding, om nergens een al te drukkend bezwaar in te voeren. Het gebruik der Geldmiddelen, zo in 't algemeen als in 't byzonder, en het daar toe in te richten Bestuur, in alle zyne betrekkingen; de eigenaartige Huishouding van ieder Gewest of Departement, dermaate geregeld, dat zy, noch in hunnen Koophandel, noch in hunne Fabrieken, noch in het vertier der Voortbrengzelen van hunnen Grond, elkander geene hoegenaamde belemmering konden toebrengen; maar veeleer onderling in allen deeze behulpzaam zouden zyn. Dit

„ alles vereischte eene oorspronglyke denk-
„ wyze, eene allerdiepste bedagtzaamheid,
„ en een zorg, die zomtyds na besluite-
„ loosheid overhelde. — De Commissie
„ hoopt, dat haare voorstellen, dienaan-
„ gaande, in uwe oogen aanneemelyk zul-
„ len zyn; maar zy voorziet wel, dat
„ ook Gylieden hier een ongemeeten veld
„ voor uwe bespiegelingen ontmoeten zult.

„ Nog heb ik niets gezegd van den
„ Godsdienst, die ryke bron van Gereg-
„ tigheid, van Liefde en Vrede; maar,
„ onder een verkeerd en dwaas Bestuur,
„ van de akeligste rampen en misbruiken
„ zonder einde.

„ De Kerk wordt afgescheiden van den
„ Staat. Wy zullen geen heerschende
„ Kerk, geene snoode Moeder van Ge-
„ weetensdwang, meer kennen. De toe-
„ gang tot Eere en Aanzien zal niet meer
„ geslooten zyn voor den Man van ver-
„ diensten, die zyn Vaderland bemint;
„ en vooral de eere daar in stelt, dat hy
„ geroepen wordt, om het belangloos te
„ dienen. De weg daar toe wordt hem
„ voortaan niet afgesneeden, om dat hy
„ zynen Schepper dient en verheerlykt;
„ geenzins naar opgedrongene voorschrif-
„ ten; maar volgens de zuivere inspraak
„ van een rein geweeten, ter bevordering
„ van Deugd en Goede Zeden. Het waa-
„ re en eenige pad ter Zaligheid zal ook
„ voortaan de loopbaan zyn, langs welke
„ het tydlyk geluk, en het onwaardeer-
„ baar voorregt, om voor 's Naasten

„ ge-

„ geluk te mogen zorgen en waaken, CVM.
„ in ons dierbaar Vaderland, verkreegen BORE.
„ wordt.

„ Maar dit was niet genoeg. De in- 1796.
„ ſtelling eener heerſchende Kerk heeft,
„ geduurende twee honderd jaaren, ge-
„ volgen voortgebragt, die door de op-
„ heffing van derzelver oorzaak, niet op-
„ geheeven zyn. Bygeloovige halſtarrig-
„ heid in het voorſtaan van dweepzugt
„ en nuttelooze inſtellingen, onderlinge
„ haat van verſchillende Gezindheden,
„ die doorgaans elkander niet eens ver-
„ ſtonden, afkeer en mistrouwen; kort-
„ om duizend hebbelykheden, enkel ge-
„ ſchikt om verdeeldheid te zaaijen en
„ elkanderen wederzyds verdagt te maa-
„ ken, zo niet te vervolgen. Niet alleen
„ heeft men, by de groote onderſchei-
„ ding van *Protestanten* en *Roomschgezin-*
„ *den*, dit, tot heden toe, jammerlyk be-
„ treurd; maar ook weinig minder by zo
„ veele andere Gezindheden en afgezon-
„ derde Kerkgenootſchappen, als wy op
„ onzen bodem kennen.

„ Is dan de mensch natuurlyk zo ge-
„ ſchikt om zich van GOD te verwyde-
„ ren, en zynen Naasten te haaten?
„ Neen zeker: hy is rechtſchaapen, maar
„ heeft zich verkeerde wegen gezogt.
„ En deeze wegen, Burgers Repreſentan-
„ ten! zyn mede, zo veel in de Com-
„ miſſie was, met betrekking tot het te-
„ genwoordig onderwerp, opgebrooken.
„ Ik geloof juist niet, dat de Wysgeeren

„ vrugtloos de verbetering hunner Tydgenooten onderneemen, en dat al het „ nut, 't welk men van hunne beste poogingen ten dien opzigte verwagten kan, „ zich eerst by het Naageslacht zal openbaaren. Doch ik stel vast, dat de allergelukkigste verbeteringen schielyk zullen verlooren gaan, zo men derzelver duurzaamheid niet verzekert, door gepaste zorge voor het Onderwys en de Opvoeding der groeijende Jeugd. Zy oordeelde, dat hier toe slegts weinige maar vaste trekken aangaande het Onderwys in de Schoolen, en de middelen om 't zelve, zo veel mogelyk algemeen te maaken, vereischt wierden. Misschien egter hadt zy dit stuk wat breeder uitgewerkt, zo men niet geweeten hadt, Burgers Representanten! dat by Ulieden eene byzondere Commisie, ten zelfden einde, was aangesteld.

„ Het vrolyk licht van deezen dag zou te veel beneveld worden, zo ik tegen „ over het voorgaande wilde stellen een even uitvoerig tafereel van de verregaande onregtvaardigheden en verwarringen, die in ons voorig Staatsgestel, „ by gebreke van de straks gemelde beginzelen, geheerscht hebben. Ook zou „ deeze moeite noodloos zyn; dewyl elk „ Burger van *Nederland*, die denken kan „ en wil, in staat is, om zelf de vergelyking op te maaken. Ik zal, derhalven, van myne uitweiding terug keeren,

„ ren, om ze te beſluiten, met eene en- CVIII.
„ kele beſpiegeling, die, zo ik my niet BORK.
„ bedrieg, hier geenzins kwalyk geplaatst ——
„ kan ſchynen. 1796.

„ Onder het afgeſchaft gebrekkig of
„ liever gedrogtlyk Beſtuur, hebben nog-
„ thans de Vereenigde *Nederlanders*, op
„ hunnen kleinen, en in de Kaart veragt-
„ lyken plek gronds, een verbaazend top-
„ punt van voorſpoed en vermogen be-
„ reikt; en het was juist die voorſpoed,
„ welke de Heerschzugt opwekte, om 'er
„ zich, in eenen onbepaalden zin, meester
„ van te maaken, onder het ſchoonſchy-
„ nend voorwendzel, dat onze welvaard,
„ hoe zeer ook dagelyks door haar be-
„ lemmerd en belaagd, de vrugt was van
„ haare wysheid en het maakzel van haare
„ *weldaadige* handen.

„ Waarom zouden wy thans, naa het
„ verpletten van die Hydra, naa het
„ ſchroeijen van haare aderen, naa het
„ verdelgen van haar allerdoodlykst ver-
„ gift, niet nog ryker zegeningen te ge-
„ moet zien? Zegeningen, waar van
„ noch *Nederland*, noch eenig ander Ge-
„ meenebest onder de zon, ooit eenig
„ voorbeeld heeft opgeleverd? — Heeft
„ onder het alkoesterend oog der Voor-
„ zienigheid, de geest van naarſtigheid,
„ van gemaatigden yver, van manhaftigen
„ ernst, die in 't algemeen onze Land-
„ aart bezielt, in weerwil van onbereken-
„ baare beletzelen, reeds zo veel kunnen
„ uitwerken; wat heeft men niet te wag-

„ ten van dien zelven geest, zo dra hy
„ meer verlicht, beter onderweezen, vry
„ en onbelemmerd, zyne eigene waarde
„ eerst recht gevoelen, en de volle kragt
„ van zyn ingeschaapene vermogens ont-
„ wikkelen zal, gelyk een Adelaar, die,
„ om de zon te groeten, op zyne wyd-
„ uitgespreide vleugelen, boven *Alpen* en
„ *Pyreneën*, boven zwerk, boven lugt,
„ en boven wolken steigert.

„ Wilt Gyl. Burges Representanten! uwe scherpziende oogen slaan, tot op den bodem van myn hart? Zoudt gy my zulks waardig agten? Ik zal niets ontveinzen, niets verbloemen, de gulle opregtheid zal myne tong bestuuren — Ik denk niet, in de daad, dat het geluk, waar van ik Ul. een zo gunstig vooruitzigt heb gegeeven, naar het inzien van veelen onder U en ons zal verwagt worden, uit het Ontwerp, 't welk U thans wordt aangeboden. Verschil, ja strydigheid van gevoelens, is vry natuurlyk in een onderwerp van deezen aart, zo nieuw, zo zamengesteld, zo ingewikkeld, aan zo veel schrooms en zorgs onderhevig; en wel voornaamlyk hierom, dat, wegens de byzondere gesteltenis van ons Land, en onzen Landaart, noch de voorledene, noch de tegenwoordige tyden een veilig richtsnoer aan de hand kon geeven — Wat my betreft, ik beken, dat ik, onder het hooren der snedigste bewysredenen van beide zyden, niet

„ zel-

„ zelden het woord *voor* of *tegen*, met eene beevende ſtem heb uitgeſprooken; nog twyfel ik over verſchillende punten, hoewel 'er ook andere zyn, daar ik my onwankelbaar mede vereenig. Men ſtaare, in zulk een geval op het voorbeeld van den grooten FRANKLIN zyn zegel ſteekende aan het geheel, zonder dat men 'er, nopens alle byzonderheden in toeſtemme.

CXII. BOEK. 1796.

„ 't Is, derhalven, Burgers Repreſentanten! van dezelfde wysheid, die dagelyks, in deeze Vergaderzaal zo treffelyk haare agtbaare ſtem verheft, dat wy de gunſtige verbetering van het onvolmaakte, het welk in onzen zuuren arbeid overgebleeven is, reikhalzende verwagten. — Wy onderwerpen alles aan dat oordeel, en belooven ons daar van eene zo billyke uitſpraak, dat het *Nederlandſche* Volk met ons 'er in zal kunnen berusten. De Leden deezer Commisſie dus wederom, hoofd voor hoofd, in deeze Vergadering ingelyfd, zullen op alles, wat twyfelagtig of duister uitgedrukt mogt zyn, de gevraagde opheldering kunnen geeven. Zy zullen elk, naar zyne byzondere meening, met Ulieden medewerken om of aan de grondſlagen, of aan den opbouw, of aan het gewelf de noodige verbeteringen toe te brengen, in één woord om al het overige ter voltooijinge van het ryzende Staatsgevaarte te betragten en werkſtellig te maaken.

„ De eeuwige Wysheid, die Hemel en „ Aarde beſtuurt, verleene hier toe haa„ ren milden zegen. Zy ſchraage, met „ haaren onwederſtaanbaaren arm, de zui„ len van deezen Tempel. Zy beſcher„ me dit ons Palladium tegen buiten„ landsch geweld, en binnenlandsch on„ heil. Zy doe den band van Liefde en „ Broederſchap tuſſchen ons en het mag„ tigſte Volk der aarde, aan 't welk wy „ onze Verlosſinge verſchuldigd zyn, meer „ en meer klemmen, tot wederzydsch „ genoegen en geluk, en ter beſchaaming „ van onze Vyanden, tot aan het einde „ der Eeuwen!"

Hoe door JORDENS beantwoord.

Aan deeze reden boeide STYL de luisterende aandagt eener opgetoogene Vergaderinge, tradt van het Spreekgeſtoelte af, en nam weder plaats in den armſtoel. Op nieuw werd de Vergadering geheel oor, om te vernemen 't geen de Voorzitter JORDENS hem en de Leden tot het vervaardigen van het Plan der Staatsgeſteltenisſe, te gemoet zou voeren. Het Antwoord, zo wel als de Aanſpraak, verdient, om veele redenen, onze geheele vermelding.

De Voorzitter ſprak — „ Burgers Re„ preſentanten! aan wien het maaken van „ een Ontwerp van Conſtitutie, uit het „ midden onzer is toevertrouwd! Be„ ſchouwde ik, op den vyf en twintigſten „ November des voorleden Jaars (*), op „ den

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 192.

„ den Stoel gezeten, dien de toenmaalige
„ Preſident van hun Hoog Mogenden, DOEL
„ de braave DE SITTER, volgens den last
„ zyner Committenten, genoodzaakt was 1796.
„ te verlaaten. — Beſchouwde ik het
„ toen als myn pligt, naar het gevoelen
„ der meerderheid, de Concluſie op te
„ maaken tot het bepaalen van eenen dag,
„ waar op deeze Nationaale Vergadering
„ haaren aanvang zou neemen. — Be-
„ ſchouwde ik die Concluſie te noodzaak-
„ lyker, daar het Volk van *Nederland* na
„ dezelve zo vuurig haakte: dewyl zy
„ die te recht aanmerkten als een verhaas-
„ tende ſtap ter verkryging eener Con-
„ ſtitutie, welke dit Gemeenebest nim-
„ mer hadt bezeten, en die het thans
„ meer dan ooit behoefde, om den Ze-
„ tel der pasverkreegene Vryheid op de
„ Puinhoopen van Losbandigheid, Ariſto-
„ cratie en Despotismus te kunnen ves-
„ tigen. — Werd my, ten dien tyde,
„ die daad, als een misdryf, ten laste
„ gelegd: als een misdryf, waar tegen
„ men kon goedvinden aantekeningen,
„ eiſchen en protesten te doen; als eene
„ daad, waar door ik mynen Eed zou
„ hebben geſchonden, en mynen Pligt
„ vergeeten, en die men my, (indien de
„ goede Voorzienigheid minder gunſtig
„ over het lot van het Gemeenebest hadt
„ beſchikt,) zeer vermoedelyk met myn
„ hoofd zou hebben doen betaalen. — Mogt
„ ik eindelyk, ondanks de zegepraal der
„ Vryheid, over allen vyandlyk geweld,

EERSTE BOEK. 1796.

„ nimmer eenige wettige goedkeuring ont-
„ vangen van eenen ſtap, op dat oogen-
„ blik, zo gewigtig, zo noodzaaklyk, zo
„ zegenryk in zyne gevolgen voor het
„ geheele Volk van *Nederland*; *thans*, in
„ dit niet min gewigtig, niet min gezeg-
„ gend oogenblik, mag het my gebeuren (en hier in erken en eerbiedig ik
„ het hoog en zonderling beſtel des Groo-
„ ten Albeſtuurders,) als de tegenwoor-
„ dige Voorzitter in deeze Nationaale
„ Vergadering het Ontwerp eener Con-
„ ſtitutie voor dit Gemeenebest te ont-
„ vangen uit de handen van U, myne
„ waarde Medeburgers! wien dit werk
„ byzonderlyk was aanbevolen; en U
„ met uwe volvoerde taak in deezen,
„ van harten geluk te wenſchen; terwyl
„ ik U, naamens deeze Vergadering,
„ dankzegge voor al den arbeid, al de
„ zorge, die Gylieden, ten beste van het
„ Vaderland, met opoffering van uwe ei-
„ gene genoegens, hebt gelieven te be-
„ ſteeden.

„ Uwe Vaderlandsliefde, uwe beredeneerde kunde, uwe gegronde beſpiegelingen over de lotgevallen der Volken, die, in vroegere en laatere eeuwen aanmerkelyke rollen op het tooneel der Wereld geſpeeld hebben; Uw diep doorzigt in de oorzaaken, welke ons Gemeenebest, ſchier ten allen tyde, afhangelyk deeden zyn van buiten- en binnenlandſchen invloed, en van de menigvuldige Staatsomwentelingen, wel-

„ ke

„ ke ons Vaderland zo deerlyk hebben ont-
„ geteisterd. — Uwe ondervinding van BOEK
„ het verderf, ons meermaalen berokkend —
„ door een Huis, dat in ons midden was 1796.
„ grootgemaakt, en hetwelk ons, niet
„ lang geleden, door deszelfs heerschzugt
„ tot het toppunt van elende hadt ge-
„ bragt. — Uwe deugden, uwe uitmun-
„ tende gaaven en bekwaamheden geeven
„ ons alle redenen om te vertrouwen, dat
„ Gylieden, voor dit ons Gemeenebest
„ een Conſtitutie zult hebben ontworpen,
„ die met den aart der Ingezetenen, de
„ ligging des Lands, de omſtandigheden
„ der Tyden, en onze Betrekkingen tot
„ Nabuurige Volken, het meeste overeen-
„ ſtemt en het best is ingerigt om de ge-
„ breken van het voorig Beſtuur, den
„ ſchadelyken invloed van binnen- en bui-
„ tenlandsch Geweld, weg te neemen, de
„ thans voor ons Land niet meer gepaste
„ *Unie van Utrecht* te doen vergeeten,
„ en bovenal den heilloozen oorſprong
„ van alle Omwentelingen voor eeuwig
„ toe te ſtoppen.

„ Eene Conſtitutie, waar door wy ge-
„ dugt en aanzienlyk van buiten, ryk en
„ en gezegend van binnen zullen zyn;
„ die aan de magtigſte Republiek van
„ *Europa*, (waar aan wy zo veel dank-
„ baarheids voor het verbreeken onzer
„ kluisters zyn verſchuldigd,) eenen nut-
„ tigen Bondgenoot, niet voor een oogen-
„ blik, maar ten allen tyde, zal verſchaf-
„ fen. Zulk een Ontwerp van Conſti-

„ tu-

„ tütie wagten wy van uwe handen, Bur-
„ gers Repreſentanten! wy ſtreelen ons
„ met de vleijende hoop, dat wy, naa het
„ doorbladeren van dit Stuk, binnen wei-
„ nige dagen, zullen verklaaren, dat wy
„ 't zelve, over 't geheel genomen, tot
„ een grondſlag onzer Deliberatien zullen
„ leggen.

„ Wy zyn wel overtuigd, dat een werk
„ van dien aart aan allen onmogelyk kan
„ behaagen; dit laat de verſcheidenheid
„ van begrippen, zelfs onder de beſte
„ Vaderlandſche Mannen, niet toe: ook
„ kan geen menschlyk zamenſtel met de
„ gevoelens van allen overeenſtemmen,
„ veel min eenige volmaaktheid bereiken.
„ En verre zy van ons de waan, dat wy,
„ (ondanks alle verbeteringen in dit Ont-
„ werp, 't geen vervolgens het doel on-
„ zer discuſſien zal weezen,) den Volke
„ een Vorm van Conſtitutie zullen kun-
„ nen voordraagen, vry van alle leem-
„ ten en gebreken. —— Wy gevoelen
„ egter onze verpligting alle onze vermo-
„ gens aan te wenden, om ook hier in,
„ zo veël mogelyk, na de volmaaktheid
„ te ſtreeven.

„ Ten dien einde zullen wy de raad-
„ pleegingen over dit onderwerp, met
„ omzigtigheid, met kalmte, met yver en
„ naarſtigheid aanvangen en voortzetten,
„ en met aflegging van alle byzondere be-
„ langens, alleen de belangen van het ge-
„ heele Volk van *Nederland* in het oog
„ houden; terwyl wy van uwe Vader-

„ land-

„ landſche poogingen vertrouwen, dat gy, met ons vlytig medewerkende, ons de noodige Inlichting zult verſchaffen omtrent die punten, waar in wy eenige duisterheid ontmoeten. 1796.

„ Ondertusſchen is het myne hartlyke wensch, dat dien Dag een heuchlyke Dag voor het geheele Volk van *Nederland* mag zyn! Dat uit den toekomenden voorſpoed van dit Gemeenebest moge blyken, hoe dit Ontwerp, (door het Volk alomme goedgekeurd en bekragtigt,) zulke edele gronden bevat, welke een ieder, in zynen kring, kunnen gelukkig maaken; en ten duidelyken bewyze ſtrekken, dat *Vryheid*, *Gelykheid* en *Broederſchap* geene ydele klanken zyn; maar de waaragtige ſteunpylaaren, waar op het Staatsgebouw van dit Gemeenebest onwrikbaar is gevestigd!

„ Dat uwe Naakomelingen met de onzen en die onzer Committenten, hier de gezegende vrugten van mogen plukken! Dat uwe Naamen als Weldoeners des Volks, met gouden letteren, in de Jaarboeken des Vaderlands, niet alleen mogen aangetekend zyn; maar dat ook uwe Deugden, in de dankbaare harten onzer Naakomelingen, mogen huisvesten, en dat Gylieden alomme moogt gezegend zyn, is de wensch van ons allen, en van allen, welke wy de eer hebben te vertegenwoordigen."

Staat-

1796.

Afscheidneeming der Plaatsvervangers.

Staatlyk overhandigde daar op de Burger STYL aan den Voorzitter het ontworpen Plan van Staatsregeling, liggende in eenen omslag, met driekleurige Linten toegestrikt. De Plaatsvervangers der Leden van de Vergadering tot het vervaardigen der Staatsregeling bestemd, reezen van hunne nu ruim zes maanden bekleede Zitplaatzen op, om dezelve in te ruimen aan wederkeerende Leden der Vergaderinge. Zy plaatsten zich in den omvang der Zaale. De oudste deezer Leden J. LUBLINK *de Jonge* beklom het Spreekgestoelte. Gelukkig viel deeze Spreekbeurte, even als by de overgifte des Ontwerps, ten deele aan een Man, uit wiens mond men iets treffends verwagtte. Bedroogen vondt zich niemand, en geen onzer Leezeren zal het verdrieten de taal deezes afscheidneemenden Vertegenwoordigers te hooren; te meer daar hy ons, als in een tafereel, met frisische trekken geschilderd, de hoofdbeelden voor den geest brengt van het verrigtte ter Vergaderinge, in het opgemelde tydsbestek.

LUBLINK voert het woord.

LUBLINK ving aan; „ Burgers Representanten! Nimmer voorzeker betrad ik eenig Spreekgestoelte met meer gemengde aandoeningen. De plaats, de tyd, het plegtige deezer Vergaderinge, het optreeden naa zulk een uitmuntend Redenaar, een zeldzaame zamenloop van omstandigheden, eene der gewigtigste gebeurtenissen voor myn Vaderland, een naderende beslissing van ons eindelyk

„ lyk lot, de langgewenschte wederkeer CVIII.
„ na onze haardsteden, het vaarwel aan BOEK.
„ zo veele edele Menschenvrienden —— ——
„ alles, vergeeft het my, Burgers Repre- 1796.
„ sentanten! — alles vermeerdert myne
„ ontroering.

„ Dit oogenblik verleevendigt voor my-
„ nen geest alles, waar van ik hier oog-
„ en oorgetuigen was — herinnert my zo
„ veele gewigtige voorvallen, waar het
„ belang des Staats eene snelle voorzie-
„ ning vorderde, en waar uwe besluiten,
„ door prangenden nood ingeroepen, zo
„ schielyk moesten beslissen, als gy die
„ naderhand, onverzettelyk wist te hand-
„ haaven — herinnert my zo veele on-
„ derwerpen, met het belang van den
„ Godsdienst, met de Vryheid van Mensch
„ en Burger, met alle onze heiligste Reg-
„ ten op het naauwst verknogt — hiet
„ een lang verjaarde Hierarchy losge-
„ maakt van haar partydig steunzel —
„ daar het verdrukte Kroost van *Israel*,
„ door een billyk en edelaartig aanbod,
„ opgeheurd — elders een geduchte Bur-
„ gerschaar tot *Nederlands* Verdeediging
„ gewapend — en nog hoe veele andere
„ onderwerpen, door U met gemoedlyke
„ bezorgdheid gewikt, door het helderst
„ verstand verlicht, aan het scherpste oor-
„ deel getoetst, met de grootmoedigste
„ opofferingen van allen eigenbelang be-
„ slist.

„ Ontelbaare maalen heb ik my over
„ uw beleid verwonderd, uwe rype be-

„ slui-

„ sluiten met al myn hart geëerbiedigd.
„ Dikwerf heb ik ook, Medeburgers! voór
„ uwe vervoeringen gebeefd. — Doch wat
„ sterveling is zich zelven altoos gelyk?
„ Groote vernuften, sterk gespietde zie-
„ len, (als ik ze zo eens noemen mag;)
„ hebben ook sterke hartstogten, indien
„ 'er maar geen ander roerzel plaats heeft
„ dan geheel zuivere overdagte zugt voor
„ 't waare Volksbelang, wie zal dan die
„ opflikkeringen van Vaderlandschen yver
„ laaken? Dat vuur moge vry opvlam-
„ men; uwe wysheid draage slegts voor-
„ zorg, dat het nimmer brand stichtte!
„ Hebt gy, ondertusschen, reeds zo
„ veel verrigt, Burgers Representanten!
„ U staat nog een ryke oogst voorhan-
„ den. Terwyl *Nederlands* Volk uw va-
„ derlyke zorgen toejuicht, by zo veele
„ grootsche ontwerpen om onze Land-
„ en Zeemagt geducht te maaken, —
„ onzen Handel, Landbouw en Fabrie-
„ ken te doen bloeijen — onze Jeugd,
„ door een verstandig Onderwys, tot
„ braave menschen te vormen — onze
„ dierbaarste Regten, door wyze Crimi-
„ neele en Civiele Wetten, te verzeeke-
„ ren — Terwyl gy op het voltooijen
„ dier grootsche ontwerpen bedagt zyt,
„ wagt U een nieuwe taak, die inzon-
„ derheid uw hoogste zorg, uwe onver-
„ moeide arbeid is aanbevolen. — Dank
„ zy de goede Voorzienigheid, die ons
„ het lang verbeide uur heeft doen be-
„ leeven, waar in de welmeenende Va-

„ derlander, aan zyne hartlykſte wenſchen
„ ziet voldaan, waar in wy het Ontwerp
„ van eene Regeeringsvorm uit de han-
„ den dier waardige Leden deezer Ver-
„ gaderinge ontvangen, welke met eenen
„ zo voorbeeldloozen yver, daar toe alle
„ hunne vermogens inſpanden; van wier
„ beſliſte kunde en Vaderlandsliefde wy
„ (zo verre het de onvolmaakte poogin-
„ gen der beſte menſchen kunnen bren-
„ gen,) niet dan meeſterſtukken verwag-
„ ten, en die wy, by voorraad, voor
„ ons zelven, uit naam van deeze Ver-
„ gadering, uit naam van het geheele
„ Volk van *Nederland*, van harte geluk
„ wenſchen, en den vuurigſten dank be-
„ tuigen.

CVIII. BOEK. 1796.

„ En, het zy my vergund, Burgers
„ Repreſentanten! uit naam myner Me-
„ deplaatsvervangeren, (die my vereerd
„ hebben met den last, om, by deeze
„ plegtige gelegenheid, de tolk hunner
„ gevoelens te zyn,) U onzer aller er-
„ kentenis, voor zo veel heuſchheids-,
„ hulpbetoonings, en blyken van waare
„ Broederſchap, toe te wyden. — Hier
„ mede verlaaten wy, ingevolge van uw
„ gunſtig Decreet, van dit oogenblik, de
„ poſt, die wy, tot heden toe met U
„ bekleedden; keeren wy, (immers voor
„ het grootſte gedeelte,) met de ſtreel-
„ lendſte verwagtingen, tot een ſtil ampt-
„ loos leeven, na onze woningen, te-
„ rug. — Wy verlaaten deeze Raadzaal;
„ waar in nog zo verbaazend veel ge-

„ wigtige moet verhandeld, beoordeeld
„ en beslist worden. Zy blyve steeds,
„ onder uwen invloed, de Zetel der Wys-
„ heid, het heiligdom der Regtvaardig-
„ heid, de tempel der Vryheid, de woo-
„ ning der Eendragt, de toevlugt der
„ Onschuld, het Kweekschool van alle
„ Godsdienstige, Burgerlyke en Vader-
„ landsche Deugden!

„ Wy erkennen, wy gevoelen eenigermaate, Burgers Representanten! het gewigt van den last, die uwe schouderen blyft drukken; doch wy mogen U niet beklaagen, uw arbeid is moeilyk, is zwaar; maar welk een heerlyk loon staat U te wagten! Is het reeds een zegen, die den gevoeligen man de vreugdetraanen uit de oogen perst, het ongeluk van eenen enkelen Broeder te verzagten, welk een zegen is het dan niet, tot de welvaard van honderd duizenden onzer Natuurgenooten, tot eigenlyk gezegde *Nationaale Welvaard*, te mogen medewerken! de liefde te genieten, den dank te ontvangen van een gelukkig Volk! ô, die zegen is benydenswaardig.

„ Gy zult, vertrouw ik, ons niet verdenken, dat wy vermetel genoeg zouden zyn, om U pligten voor te schryven; maar wy mogen U smeeken; ja wy bezweeren U, by al wat heilig is, blyft toch onbezweeken in uwe edele poogingen; staat pal, gelyk het Mannen voegt; handelt moedig onverschrokken,

„ ken, hoe ook de list, de eigenbaat, de
„ boosheid, de onverzoenlyke wrok van BOEK
„ binnen- en buitenlandsche Vyanden U
„ mogen belaagen of bedreigen. Dat noch 1795.
„ partydige bedilzugt, noch laage spot-
„ terny, noch tergende tegenspraak, uwe
„ wyze bedaardheid ooit uit haar even-
„ wigt brenge! Het echte Patriotismus
„ kreunt zich aan geen smaad; laat zich
„ nimmer door beledigend geschreeuw
„ verbysteren. — Stapt rustig voort;
„ geen snelle maar een vaste tred, staat
„ U het schoonst en brengt U veilig aan
„ het einde van deeze glibberige loop-
„ baan. — Vertrouwt op die Voorzie-
„ nigheid, die zich menigwerf zo zigt-
„ baar, zo wonderdaadig aan dit Volk
„ kenbaar maakte — die het eenen tach-
„ tigjaarigen Oorlog voor zyne Vryheid
„ deedt verduuren — die onzen kleinen
„ plek gronds, eertyds aan den Oceaan
„ ontwoekerd, als een pronkbeeld van
„ Natuur en Kunst deedt pryken — die
„ ons, nog onlangs, haare byzondere lei-
„ ding, met zo veel nadruks, predikte,
„ en een aandruischende Vyand, die ons
„ Land als overstroomde, voor ons in een
„ magtigen Bondgenoot verkeerde.

„ En zouden wy, naa veele verlossin-
„ gen, nog wanhoopen? Zou het schrik-
„ baarend denkbeeld in ons opryzen, dat
„ het reeds met ons een einde heeft?
„ Dat de ondergang van dit Gemeenebest
„ reeds in den Raad des Hemels onher-
„ roepelyk is besloten? — Neen, kloek-

CVIII. BOEK. 1796.

„ moedige *Batavi!* Slaa uw oog in 't
„ rond; zie een heir van elenden, dat
„ byna alle Volken der aarde doet ker-
„ men; zie hoe een dolzinnige kryg, met
„ zyne gruuwlyken stoet, aan alle kan-
„ ten, zelfs tot aan de grenzen van uw
„ verblyf, alles vernielt en blaakt en
„ brandt, en moordt, terwyl gy, in het
„ midden van zo veele schriktooneelen,
„ nog zo veel welvaards, rusts en de ge-
„ ryflykheden des leevens moogt genie-
„ ten. —— Vergelyk het lot van veele
„ uwer Nabuuren met het uwe; zie hun
„ allerjammerlyksten toestand, en uwe
„ aardsche gelukzaligheid, en bloos!

„ Vergeeft my, Burgers Representan-
„ ten! deezen uitstap. Wy verwagten,
„ wy hoopen, alles van uwen moed, van
„ uw beleid, van uwe onvermoeide stand-
„ vastigheid. Welk een schat van zege-
„ ningen daalde niet, van ouds, op dit
„ goede Land! Hoe veel zegeningen ge-
„ niet het niet nog, tot op dit oogen-
„ blik! Welk verrukkend uitzigt, Volks-
„ bestuurders! indien die zegeningen door
„ U, als eerbiedwaardige werktuigen, tot
„ op ons laatste nakroost mogten worden
„ overgebragt. Ja, en hier mede besluiten wy onzen wensch.

God, onzer Vad'ren God, God, onzer Kind'ren Vader;
God, zo naby ons, zy die Kind'ren zo veel nader,
Dat hunne welvaard, door uw zorg gebragt tot stand
Uw roem vereeuwig, met den roem van 't Vaderland!

Beantwoording

Geheel de Vergadering, en de kring der Toehoorderen voelde zich sterk ge-

trof-

troffen door deeze Afscheidsgroete. Den afgetreeden Plaatsvervanger, en diens Medegenooten, voerde de Voorzitter dit woord te gemoete — „ Indien ik ooit „ reden had om ten minsten na een deel „ uwer talenten te wenschen, welsprekende LUBLINK! gevoel ik op dit oogenblik dien wensch met dubbele kragt, „ al ware het eeniglyk om Ulieden, geagte *Volksvertegenwoordigers!* Plaatsvervangers van eenigen onzer Medeleden, te doen bezeffen de smartlyke, „ de grievende aandoening, waar van „ myn hart, waar van deeze Vergadering, by de treffende Afscheidsreden „ van uwen oudsten Amptgenoot doordrongen is. EEN BOEK. 1796. des Voorzitters.

„ Thans moet ik my bepaalen tot een „ enkel woord, dat uit den grond van „ myn hart opwelt, tot een eenvoudig „ Vaarwel! — Vaart allen wel; weest „ gezegend, weest gelukkig; geniet die „ kalmte des gemoeds, welke alle de schatten der aarde verre overtreft. — Wy „ zouden onvertroostlyk zyn, indien die „ waardige Leden, wier plaatzen gy, tot „ hier toe, bekleed hebt, niet weder de „ uwe kwamen vervullen; doch, in weerwil van deezen troost, kan het afscheid van zo veele Vrienden, zo veele Vaderlandsche Mannen, aan welken „ onze harten door eerbied en hoogagting verbonden zyn, die zo broederlyk „ met ons verkeerd hebben, ons niet dan „ een zeer onaangenaam gevoel verwek-

EERSTE BOEK. 1796.

„ ken. En, by dit alles kunnen wy niet
„ wenſchen, U andermaal, als Repreſen-
„ tanten, in deeze Vergadering te begroe-
„ ten. Indien dit evenwel vereischt mogt
„ worden, houden wy ons van uwe hulp,
„ gelyk voorheen, verzekerd.

„ Zo lang egter, zo dikwyls gy U
„ hier ter plaatze bevindt, zal het ons
„ ten uiterſten aangenaam zyn, U, als
„ aanſchouwers van onze verrigtingen,
„ binnen de muuren van deeze Zaal te
„ zien. — Gaat nu heenen in vrede;
„ geniet alle de zaligheid van het Huislyk
„ Genoegen, en ontvangt van ons, en
„ door mynen mond, uit naam van het
„ ganſche Volk van *Nederland*, den hart-
„ lykſten dank voor uwen onvermoeiden
„ arbeid, dien gy, tot heil des Vader-
„ lands, in het midden van ons hebt aan-
„ gewend! Gy hebt ons meermaalen
„ voorgelicht in de duiſterſte omſtandig-
„ heden, in de neteligſte raadpleegin-
„ gen; wy erkennen het met aandoening,
„ uwe hulp hebt gy ons nimmer ontrok-
„ ken. Van het goede, dat deeze Ver-
„ gadering mogt verrigt hebben, moet
„ gewislyk een aanzienlyk gedeelte ook
„ aan U worden toegeſchreeven.

„ Zo hebt gy dan uw taak, of voor
„ het grootſte deel, of gelyk gy gewis-
„ ſelyk van ons wenscht, geheel verrigt,
„ en ik durf, ten aanhoore van het Volk
„ van *Nederland*, gerustlyk zeggen, *uwe*
„ *verrigt*. Uwe naarſtigheid, uw yver,
„ in het behartigen van de belangen des
„ Va-

„ Vaderlands is ons allen bekend; uwen CVIII.
„ roem in deezen, kan of mag niemand BOEK.
„ U betwisten. — Gy zult leeven in —
„ de harten uwer Medeburgeren; het Volk 1796.
„ zal zich gelukkig agten in de welbe-
„ raade keur, die het omtrent uwe Per-
„ soonen heeft gedaan; en de laatste Naa-
„ komeling zal uwe poogingen, ten nutte
„ des Vaderlands in zegening gedenken,
„ en aan zyne Kinderen en Kindskinde-
„ ren vertellen."

De Plaatsvervangers, zich ontdaan hebbende van de uitwendige Eeretekenen der afgelegde Waardigheid, namen de zitplaatzen voor hun verordend. Geen genoegzaame voorraad van afdrukken om aan ieder der Leden ter hand te ſtellen, was 'er in gereedheid; dan op morgen konnen ze verwagten. Dien dag begeerden zommigen bepaald te hebben, om de leezing aan te vangen; anderen wilden dit nog twee dagen, en dus tot Maandag uitgeſteld hebben. Hier toe beſloot de Voorzitter. Verſchillende gevoelens over het voorleezen des Plans.

Gewis rekenden de meesten de reeds lang geduurd hebbende Zitting hier mede geëindigd, en maakten zich gereed om eene Vergaderzaal te verlaaten, waar in hy, tot dus lange, niets dan broederlyke eensgezindheid gezien en de genoeglykſte aandoeningen vernomen hadt. — Eerbiedwekkende ſtilte heerschte in de Vergaderzaal. Deeze werd afgebrooken, en met dit afbreeken, veranderde de ſtille bedaardheid in een ſtorm van drift.

CVIII. BOEK.

1796. Voorstel van VAN DE KASTEELE.

Een onverwagte voordragt deedt dien storm opsteeken. De Representant VAN DE KASTEELE, Medelid van de Commissie tot het vervaardigen des Plans, liet zich hooren. Aller aandagt werd gewekt en gevestigd, daar een Man sprak, dien de meesten, wegens zyne bekwaamheden en verdiensten, met hoogagting, bykans tot eerbied opklimmende, aanzagen. Verwekte dit billyke verwondering, het tydstip des spreekens in aanmerking genomen zynde, deeze klom tot verbaazing op, als hy zich woordlyk dus uitdrukte. „ Ik verzoek het woord naa „ dat de *Lecture* zal gedaan zyn van het „ Ontwerp der Constitutie, om als dan „ voor te draagen de redenen, waarom „ ik, (onder verbetring) oordeele, dat „ het overgegeeven Plan, *in deszelfs geheel* „ *beschouwd*, niet geschikt is om zulk een „ *Eenheid* daar te stellen, waar door vast„ heid aan het Bestuur gegeeven, de oor„ zaak der verdeeldheden weggenomen, „ en de algemeene welvaard bevorderd „ kan worden. —— Het smert my, uit „ liefde tot myn Vaderland, dat ik, in „ deeze oogenblikken, waar in alles ons „ toeroept om ons eene Constitutie te be„ zorgen, verpligt ben tegen het aange„ boden Ontwerp het woord te vraagen — „ Maar door pligt gedrongen, zou ik het „ een misdaad agten te zwygen. Zo ik „ overtuigd worde gedwaald te hebben, „ zal ik myne dwaaling belyden — Zo „ myne redenen, behoudens myne over-

„ tui-

„ tuiging, by anderen geenen ingang vin- CVIII.
„ den, zal ik my verblyden, wanneer de BOEK.
„ uitkomst toont dat myne vreeze ydel ——
„ was. Ja, 't zal my tot genoegen zyn, 1796.
„ indien myn Vaderland, door 't geen ik
„ verderflyk agt, gered en gelukkig
„ wordt."

Onder de verschillende gerugten, die wegens het Plan verspreid en onder den Volke loopende waren (*), hadden de nadeelige veel velds gewonnen. Dit, gepaard met de taal eens zo hooggeagten Representants, die verdenking moest inboezemen, ten aanziene van het gewigtig stuk de Eenheid, die spil, waar op, naar veeler oordeel, alles draaide, verwekte niet alleen op de Gaanderyen; maar ook in de Vergaderzaal zelve, een sterk handgeklap.

Een en ander Representant dringt aan op de onverwylde leezing.

VREEDE, GEVERS en WITBOLS verzogten, gelyk VAN DE KASTEELE, het woord naa de Voorleezing des Plans. Eerstgemelde, de ronde braafheid des harts van VAN DE KASTEELE gepreezen, en zyne ontroerde verwondering betuigd hebbende, dat het aangeboode Ontwerp niet zou gegrond zyn op de zuivere beginzels van Eenheid, door de Natie verwagt, waar op de Nationaale Vergadering was byeengeroepen, waar mede ons Vaderland stondt of viel, stelde voor niet tot Maandag te wagten; maar nog dien Dag het Boek te openen. —— Ondanks

des

(*) Zie hier boven bl. 90.

1796. des Voorzitters betuiging, dat hy het Besluit, deswegen genomen, zou handhaaven, drong VREEDE nogmaals aan op de onverwylde Leezing. Veelen ſtemden in dien eisch. WITBOLS ondersteunde zyn Amptgenoot VAN DE KASTEELE, met zo veele woorden verklaarende, dat het Plan veel te veel op Federalistische Gronden gebouwd was. — VAN HOOFF oordeelde, dat indien het Plan eenige Artykelen in zich mogt bevatten, die in plaats van de beginzelen der Een- en Onverdeelbaarheid te heiligen, dezelve ſchonden, en dus de zaaden van verdelging der Vryheid behelsde, 't zelve geen voorwerp van beraadſlaging kon opleeveren; maar terſtond moest verworpen worden. In welk geval hy tien Leden aan de voorige Ontwerpmaakers wilde toegevoegd en de Plaatsvervangers verzogt hebben om zich, vóór de beſlisſing dier zaake, niet uit *'s Gravenhaage* te begeeven. — PLOOS VAN AMSTEL wilde niet ontkennen door de voordragt van STYL zeer aangedaan geweest te zyn; dan nog veel ſterker over het aangevoerde door VAN DE KASTEELE, waar in WITBOLS, Medelid der Commisſie, inſtemde. „ Is dit waar," was zyn woord, „ waar aan ik geen oogen„ blik twyfel: dewyl geen Lid der meer„ derheid uit die Commisſie den Repre„ ſentant VAN DE KASTEELE tegenſpreekt, „ dan is het by my zeker, dat het Ont„ werp niet is gebaſeerd op de Eenheid „ en Onverdeelbaarheid der Republiek in

„ al-

„ alle haare betrekkingen; dan is het niet
„ minder zeker, dat aan de wenſchen van
„ den Burger Repreſentant SCHIMMEL-
„ PENNINCK, ten tyde van diens Voor-
„ zitterſchaps (*), mede niet voldaan;
„ en dan, daar de Republiek op dien
„ grond ſtaan of onherſtelbaar vallen
„ moet, zo is het van het grootst be-
„ lang om nog dit oogenblik met de lee-
„ zing te beginnen."

1796.

Veele Leden betuigden met hem en VREEDE in 't zelfde begrip te ſtaan. SCHIMMELPENNINCK aan het woord zynde, merkte op, hoe menschkundige gronden hem wel hadden doen duchten, dat de hartstochten in den loop der beraadſlaagingen over een Plan van Conſtitutie, eene groote rol zouden ſpeelen; dat hy zich reeds by voorraad, gewapend hadt tegen die verdrietige oogenblikken, welke hem deeze zaak als in een zwart verſchiet voorſtelde. „ Maar, dus vervolgde hy woordlyk, „ hoe weinig dagt ik, goede
„ Hemel! dat de eige dag, waar op dit
„ Ontwerp, in den ſchoot der Vergade-
„ ring is nedergelegd, reeds de onzalige
„ dageraad van drift, bitterheid en ver-
„ deeldheid in zich zou bevatten! Hoe
„ weinig dagt ik, dat een onderwerp, het
„ welk de onzydigſte wikking, de rypſte
„ over-

SCHIMMELPENNINCKS raadſlag in deezen.

(*) Breedvoerig hebben wy dit opgegeeven in onze *Vaderl. Hiſt.* XXXV. D. bl. 41—72. Het naſlaan van die plaats mogen wy met reden hier aanpryzen.

„ overweeging, de kalmſte beoordeeling
„ vordert, op het eigen oogenblik, waar
„ op het als met de handen van eenen
„ onzydigen Regter behoorde aangenomen te worden, reeds met eene voor-
„ ingenomenheid tegen 't zelve wordt be-
„ jegend, welke helaas! by voorraad de
„ zoete hoop op een deftige, op eene
„ beſcheidene, op eene aan Weigeeveren
„ waardige behandeling van deeze voor
„ *Nederland* beſliſſende taak, zo merkelyk
„ zo deerlyk vermindert. — Nimmer,
„ Burgers Repreſentanten! gevoelde ik zo
„ zeer den veegen ſtaat onzes Vader-
„ lands — nimmer vond ik myne hoop
„ op deszelfs redding, op deszelfs toe-
„ komſtig geluk, op de mogelyke her-
„ boorte van deszelfs grootheid, zo zeer
„ verſlaauwd. — Wie tog gevoelt zich
„ niet door gemengde aandoening van
„ droefheid en verbaazing weggevoerd,
„ wanneer hy niet dan al te duidelyk,
„ dien zelfden zo lang gewenschten dag,
„ waar op een grooten ſtap tot *Nederlands*
„ geluk moest gedaan worden, eensklaps
„ in een treurige voorbode van tweeſpalt
„ veranderd ziet? — Wiens eerlyk hart
„ bloed niet, wanneer hy de doodlyke
„ bronwel van wantrouwen en ſcheuring
„ in het midden van de Vertegenwoordi-
„ gers der Natie geopend ziet, welke,
„ indien dezelve niet in den beginne ge-
„ ſtopt worde, niets minder dan een nood-
„ lottigen Burgertwist onder het geheele
„ Volk kan te wege brengen, en eene

„ on-

„ onmisbaare strekking tot deszelfs onder- CVIII.
„ gang hebben moet? BOEK.

Naa het beoordeelen van den gedaanen arbeid in een oogenblik van algemeene gisting als onvoegzaam en onbetaamelyk gekeurd te hebben, zegt hy ten besluite. 1796.

„ Ik zou het my zelven niet vergeeven,
„ indien ik my veroorloofde, een stuk
„ van dat gewigt, op eene enkele voor-
„ leezing te beoordeelen; ik gevoel dat
„ ik aan de Natie verschuldigd ben om
„ 't zelve ryplyk te doordenken; ik be-
„ geer deeze schuld aan de Natie te be-
„ taalen, en ik verg, om, alvoorens my
„ op iets te verklaaren, hetzelve in myn
„ binnenkamer te leezen, te overweegen
„ en myn oordeel te bepaalen; en, wan-
„ neer ik dit zal gedaan hebben, ben ik
„ ten allen tyde, bereid, om alle reden-
„ kaveling voor en tegen te hooren, en
„ myn oordeel aan de kragt van eene ge-
„ zonde redeneering te onderwerpen;
„ maar ook niet anders dan aan de kragt
„ der rede, zonder dat of ongepast hand-
„ geklap, of geschreeuw, of bedreiging,
„ eenigen den minsten invloed op mynen
„ geest zullen hebben. —— Waarheid te
„ vinden; het geluk myns Vaderlands te
„ bevorderen, zyn myne eenige zorgen
„ in deeze Raadzaal; en, wanneer ik im-
„ mer zwak genoeg kon worden, om of
„ door bedoeling van eigenbelang, of be-
„ jaaging van gunst, of ook door eenige
„ beweeging van vrees, myne tong anders
„ te doen spreeken, dan myn hart ge-
„ voelt,

ONS. BOEK.

„ voelt, zou ik wenschen dat oogenblik „ niet te overleeven."

1796. HAHNS aanmerking hier op.

Handgeklap van eenige Leden der Vergaderig strekte ten blyke van hun genoegen over dien voordragt. Dan HAHN opende met de zigtbaarste aandoening den mond, om aan te toonen, dat de eisch der Voorleezinge geenzins uit zulke gevaarlyke driften ontstondt, als SCHIMMELPENNINCK opgaf, dat de bron zelfs pryzenswaardig was; dat hy niet schroomde te betuigen, in die zelfde drift te deelen: bovenal aandringende, dat de vraag niet was over de *Beoordeeling*; maar alleen over de *Voorleezing* van het Ontwerp, welke hy op dit oogenblik volstrekt noodzaaklyk keurde. VREEDE en GEVERS stemde met hem in.

HOFFMANS bedenking.

Een wederspraak van den Representant HOFFMAN, die tot de meerderheid der Ontwerpeeren behoorde, en het door VAN DE KASTEELE aangevoerde als eene schennis voor de Commissie aanmerkte, ondersteunde, zyns ondanks, dien aandrang, met in 't midden te brengen, dat het Stelzel van Eenheid, zo als het Plan inhieldt, hem het wenschlykst en uitvoerelykst voorkwam; schoon hy niet wilde ontveinzen, dat 'er mogelyk die Een- en Ondeelbaarheid niet in werd gevonden, waar van zommigen zich een denkbeeld hadden gevormd.

Hoogloopende Verschillen deswegen.

De verschillende gevoelens over het herroepen of vasthouden van het gevallen Besluit tot het uitstellen der Leezing, liepen tot eene hoogte, die eenige verwarring

ring in de Vergaderzaal veroorzaakte. De Voorzitter zogt, het Besluit voor genomen houdende, alle verdere raadpleegingen deswegen te staaken, wanneer VAN BEYMA zich beriep op een Artykel des Reglements, 't geen Hoofdlyke Stemming vorderde, en alle Acclamatie verboodt, en by deeze was het betwiste Besluit genomen. Men drong aan op eene hoofdlyke stemming. Nieuwe twiststoffe. Alles duidde aan dat het geschil eene wending zou neemen tot het vorderen der onverwylde leezing. Dan VAN DE KASTELLE liet zich met veel bedaardheids hooren, en bragt klemmende redenen by, voor het uitstel pleitende. Dit sterkte den Voorzitter, en hy sloeg het berusten in het Besluit voor, hief den hamer op om met dien slag, dit voorstel in een Besluit te veranderen. — HAHN vroeg, eer die slag viel, terwyl veele Leden zich tegen het besluiten aankantten, andermaal het woord.

Tweemaal reeds hadt hy het gevoerd. De Voorzitter herinnerde hem hier aan; doch hy beweerde dat de Verklaaring des Burgers VAN DE KASTELLE een nieuw tusschenbeiden komend stuk was. By hem deedt het oogmerk diens by hem geëerbiedigden Mans niets tot de zaak zelve, en kon hier van geen gezag zyn. Geen andere wettige weg, om, wanneer 'er verschillende gevoelens gereezen waren, den wil der meerderheid te verneemen, was hem bekend dan die van hoofdlyke stemming.

1796.

ming. Op deeze drong hy aan, ten flot betuigende. „ Ja, ik verklaar, dat 's Volks „ regt in my gefchonden wordt, wanneer „ men my weigert den wil der Nationaale Vergadering, op eene wettige wyze, „ te doen verftaan."

VITRINGA, hoewel tot de meerderheid der Ontwerperen behoorende, ondersteunde het voorftel eener fpoedige Voorleezing; ten einde het Volk door alle dergelyke raadpleegingen, als thans voorvielen, onbegrypelyk geflingerd, zo ras de aart der zaake eenigzins toeliet, mogt kunnen oordeelen of dit Plan, in de daad, zo doodlyk, en zo verderflyk was voor het Vaderland, als zommige Leden 't zelve deeden voorkomen. — VAN HOOFF maakte, zonder zich over het gefchil zelve uit te laaten, eenige allerfcherpfte aanmerkingen tegen het beginzel, dat een genomen befluit, hoe verderflyk ook voor 's Lands belangen, in geen geval, zou mogen herroepen worden. Veel maalen waren, zyns oordeels, om heete raadpleegingen voor te komen, door hamerflagen des Voorzitters befluiten bekragtigd; doch door hem befchouwd, „ als zo veele na„ gels aan de doodkist der Vryheid ge„ klonken." Met zyn gewoone vuur voegde hy 'er nevens. „ Vreest omtrent „ de zaak der Vryheid geene heete Dif„ cuflien; vreest niet, met het fchoon „ eruditique Discours van den Burger Lu„ BLINK, dat het vuur van Patriotisme, „ door zugt van Vryheid ontvonkt, in

„ vol-

„ volle vlam uitbarſten, brand zal ſlig- OVER-
„ ten! Vreest dat vuur van gevoelige BORK.
„ harten niet. God geeve dat het zich ——
„ alom verſpreidde en alle harten opbeur- 1796.
„ de. Vreest veel meer die laf hartige ap-
„ patie en onverſchilligheid, die in eene
„ doodlyke ſlaapziekte kan veranderen,
„ die men dikwerf voor bedaardheid aan-
„ neemt, en die altoos de oorzaak ge-
„ weest is van halve meſures, van halve
„ principes, die niet dan eene halve Vry-
„ heid zouden daarſtellen. Neen! geheele
„ principes, geheele meſures, de ge-
„ heele Vryheid voor een gansch Volk,
„ moeten wy betragten en daarſtellen,
„ willen wy de geheele toejuiching van
„ een geheel gelukkig Volk verdienen!"

Toejuiching van de Gaanderyen ver- Beſluit tot uitſtel der Voorleezinge.
ving deeze voordragt; doch de yveraars voor het herroepen des gevallen Beſluits, moesten het opgeeven, door het verzoek van DE BEVEREN, inſtemmende met het Reglement, om, indien nog elf Leden zich by hem vervoegden, de zaak, tot den anderen dag, in beraad te houden. Ligt en ras telde men dit getal. En op dien dag was de heete begeerte tot onverwylde voorleezing in zo verre bekoeld, dat het uitſtel tot Maandag gereedlyk volgde (*).

Eer wy onze Leezers het voornaamſte der Advyzen van de acht en zeventig Repreſentanten, die zich over deeze zaak lie- Hoofdinhoud des overgeleverden Plans.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 590—595.

EERSTE BOEK. 1796.

lieten hooren, onder 't oog brengen, zal het noodig weezen, de hoofdtrekken des Plans mede te deelen. In elf Afdeelingen of Tituls, behandelde het Plan, de Oppermagt des Volks en deszelfs Verdeeling — het Stemregt, benevens de Grond- en Kiesvergaderingen — de Wetgeevende en uitvoerende Magten — de Finantieele zaaken, en de Kamers daar toe betrekkelyk — de Departementaale en Gemeente Beſtuuren — de Regterlyke Magt — den Godsdienst en het Openbaar Onderwys — Algemeene Beſchikkingen — de Volkplantingen — het maaken van Verandering in de Staatsregeling — gevolgd van twee Bylagen, behoorende tot de Afdeelingen over het Finantieele en de Regterlyke Magt.

De Titul de Oppermagt des Volks luidde, „ de *Nederlandſche* Republiek beſtaat; „ in derzelver algemeene belangen, en „ byzonder in haare betrekkingen na buiten, en dus ook, als Mogenheid beſchouwd, niet langer als een Geconfedereerde Staat van Onafhangelyke Gewesten; maar als één eenig Oppermagtig Volk (*)."

De

(*) Wy ſchryven dit woordelyk af: dewyl die bepaaling van *Een- en Onverdeelbaarheid* reeds doet zien, welk een Gebouw, op dien grondſlag, gevestigd, men te wagten hadt; en met hoe veel waarheids HOFFMAN, gelyk wy boekten, aanmerkte, „ niet te willen ontveinzen, dat 'er mogelyk die „ Een- en Ondeelbaarheid niet in gevonden werd, „ waar van zommigen zich een denkbeeld hadden „ gevormd."

De Wetgeevende Magt, in twee Kamers, de een de *Groote* de ander die der *Oudſten* genoemd, verdeeld, en bepaald hebbende, dat een Lid der eerſte dertig duizend, en een Lid der laatſte zestig duizend Zielen zou vertegenwoordigen, werd de Republiek, tot het doen dier verkiezingen verdeeld in *Grondvergaderingen*, waar in de *Stemgeregtigden* voor vyf honderd Zielen opkwamen — in *Diſtricten*, vyftien duizend Zielen — *Ringen* het dubbel getal, en *Kwartieren* twee *Ringen* bevattende.

CVIII. BOEK. 1795.

De *Grondvergaderingen* ſtrekten enkel om *Kiezers* te benoemen. In de *Diſtricts Vergaderingen* kwamen de *Kiezers* by den anderen, ſcheidden zich in twee gelyke deelen, van welken ieder één Perſoon tot Lid van de *Groote Kamer* verkoos. Voorts werden van de dertig Kiezers negen uitgeloot, die zich na de Ringvergaderingen vervoegden, in welke de Kiezers van twee Diſtricten byeen kwamen. Deeze van de twee *Diſtricten*, ieder eene benoeming van twee Perſoonen in laſt hebbende, verkoozen uit dit viertal één tot Lid van de *Groote Kamer*. — De *Kwartiers Vergaderingen* dienden tot de verkiezing van één Lid tot de *Kamer der Oudſten*, alleen van de *Ringvergaderingen* daar in verſchillende, dat zo wel het getal der Kiezeren, als dat der benoemde Perſoonen, verdubbeld was.

Een Kiezer moest den Ouderdom van vyf en twintig jaaren bereikt hebben, Eigenaar of Vrugtgebruiker of Huurder van

CVIII. BOEK. 1796.

eenig vast goed zyn: de waarde van hetzelve werd bepaald naar de hoegrootheid der plaatslyke bevolking (*). Eenmaal Kiezer zynde, bleef men in die hoedanigheid een vol jaar, ten einde tusschenbeiden komende Openvallingen van plaatzen te kunnen vervullen; doch voor het volgende jaar kon men hem niet op nieuw tot die post benoemen.

Het *Wetgeevend Lichaam* vertegenwoordigde het geheele *Nederlandsche* Volk; hieldt 's jaarlyks twee groote Landdagen, ieder van acht weeken, in 't voor- en najaar. In het eerste jaar nogthans naa de Invoering der Staatsregeling zou ieder Landdag twintig weeken mogen duuren. Ieder Lid genoot, geduurende dien tyd, tien Guldens daags. —— Intusschen zouden altoos vyf Leden uit de Kamer der Oudsten, blyven zitting houden, byzonder om buitengewoone Landdagen te beschryven, waar toe ook het regt aan de Uitvoerende Magt werd toegekend.

De byzondere vereischteus in de Leden van de Groote Kamer waren de Ouderdom van dertig jaaren, en een vyfjaarig verblyf in den Ring, waar uit zy verkoozen werden. Den Ouderdom van veertig jaaren was noodig om in de Kamer der Ouden zitting te krygen; als mede eene vyfjaarige inwooning in het Kwartier waar

(*) By voorbeeld, in eene Gemeente van 5000 Zielen en daar beneden werd de Huur bepaald op ƒ50-:-: en boven de 35000 Zielen op ƒ200-:-:

waar de verkiezing op hem viel. Daarenboven vorderde men van de zodanigen dat zy Zitting gehad hadden in de Groote Kamer, in de Finantie of Rekenkamer, in eenig Departementaal of Gemeente Beſtuur, in het Regterlyke eenige post bekleed of als Ambasſadeurs of Ministers, of als Leden van den Staatsraad het Vaderland gediend hadden. Deeze laatstgemelde vereischtens nogthans zouden eerst zes jaaren naa het invoeren der Conſtitutie in agt genomen worden. — Daadlyke Leden van eenig Gerigtshof, Kerklyke en andere Hoogleeraars, benevens allen, aan welken, op openbaar gezag eenig onderwys was toevertrouwd, gelyk ook Militairen, zo in Land- als in Zeedienst, werden als onverkiesbaar uitgeſlooten. — Van de Groote Kamer zou 's jaarlyks een derde; van die der Ouden een zesde afgaan; langer dan zes jaaren mogt niemand in de eerſte, langer dan twaalf jaaren niemand in de laatſte Zitting hebben: verkiesbaar werd hy weder naa verloop van twee jaaren. — Geen lid van beide de Kamers kon verkoozen worden tot eenige andere post dan die van Lid in het Hooge Geregtshof, in het Collegie van Curatoren van het Schoolweezen; als ook, by de eerſte oprichting tot Lid van den Staatsraad; ook mogt uit de Leden van de Groote Kamer, tot die der Ouden verkoozen worden. CVIII. BOEK. 1796.

Dit Wetgeevend Lichaam zou eene Eerewagt hebben, uit de Gewapende Bur-

CVIII. BOEK. 1796.

gemagt, alleen ten zynen dienste. De beide Kamers hielden het verblyf, te zelfder plaatze; aan de Kamer der Oudsten stondt het alleen, de Vergadering te verleggen. De Uitvoerende Magt weigerende het besluit daar toe te volbrengen — of de Groote Kamer daar aan te gehoorzaamen, oordeelde men die beiden schuldig aan eenen aanslag tegen den Staat.

Het *Wetgevend Lichaam* hieldt zyne Zittingen openlyk, en gaf zyne handelingen in 't licht. Op goedvinden van den Voorzitter of den eisch van een zesde deel der Leden vormde het zich in een Committé Generaal, by 't welke niemand als toehoorder werd toegelaaten; doch als dan mogt 'er geen besluit, tot het vaststellen eener Wet, genomen worden. — Een Voorstel gedaan zynde waar toe alleen de Groote Kamer geregtigd was, werd hetzelve van zes tot zes dagen aan, drie leezingen onderworpen, ingevalle vyf Leden eene tweede leezing eischten; anders voor verworpen aangemerkt. Verworpen zynde, kon het niet eer, dan op den naastvolgenden Landdag, ter overweeging worden voorgedragen. Naa de derde leezing kwam eerst nog in overweeging of het een voorwerp van Beraadslaaging kon worden. En vóór het in een Besluit veranderd werd, hadt men het aan de Uitvoerende Magt te verzenden om de bedenkingen, over de uitvoerbaarheid, in te neemen. Daadlyk tot het voorstel beslooten zynde, moest het aan de Kamer

mer der Ouden, ter bekragtiging gezonden worden. Andermaal moest het aldaar drie leezingen, met denzelfden tusschentyd, ondergaan, eer het tot eene Wet kon gevormd worden. Zodanig was de loop der Raadpleegingen, gevallen van onverwylde noodzaaklykheid uitgezonderd; eene volstrekte meerderheid van de Groote Kamer werd gevorderd, tot het erkennen van die noodzaaklykheid. Dan eene Wet, in zodanig een geval gegeeven, hieldt alleen den tyd van één jaar stand. By het weigeren der bekragtiging mogt het zelfde Voorstel niet dan naa het verloop van een jaar weder ter overweeging worden voorgedraagen. 1796.

De Kamer der Ouden mogt, daar toe door de Uitvoerende Magt, 't zy op haar eigen gezag; 't zy op last der vyf Gecommitteerden beschreeven, op buitengewoone tyden afzonderlyk vergaderen. — Zy vormde het dubbeltal, waar uit de Leden der Uitvoerende Magt door alle de Kiezers des *Nederlandschen* Volks werden verkooren — verkoos de Leden van het Nationaal Geregtshof en de Curatoren over de Nationaale Schoolen; zy bekragtigde de Aanstelling van de Leden der Finantien en Rekenkamer, en van alle Ministers buiten 's Lands, en nam kennis van alle te sluitene Tractaaten, zo tot Vrede als tot Oorlog; zonder haar toestemming mogten 'er geene geslooten worden. Haare vyf Gecommitteerden moesten inzage hebben van alle te onderteekenen

CVIII. BOEK. 1796.

men handelingen tot Vrede of Oorlog, alvoorens de Uitvoerende Magt daar toe last mogt geeven. Zy mogten van deeze Voorbereidzelen aan niemand, zelfs niet aan de Kamer der Ouden, eenige opening doen. Zy hadden de magt om de geheime Artykelen van een Tractaat goed- of af te keuren. Zy namen de rekeningen op van de geheime uitgaven der Uitvoerende Magt. — De volledige bekragtiging van Tractaaten ſtondt alleen aan het geheele Wetgeevend Lichaam.

De Leden van het Beſtuur of de Wetgeevende Magt mogten over geene Advyzen in Regten betrokken worden; doch ten opzigte van alle andere, 't zy Burgerlyke 't zy Politieke misdryven, waren alle Magten aan het Nationaal Geregtshof verantwoordelyk. Dit egter mogt geene Regtsvordering tegen eenig Lid van het Wetgeevend Lichaam aanvangen, voor en aleer hy in zyne post geſchorst was; welke ſchorsſing alleen aan de Kamer der Ouden ſtondt. Desgelyks werd aan de Groote Kamer de magt toegekend, om eene Aanklagt een haarer Leden betreffende, aan te neemen of te verwerpen, en ingevolge daar van den voortgang der Regtsvordering te ſtuiten of te doen voortduuren.

De *Uitvoerende Magt* werd toevertrouwd aan den *Staatsraad*, uit zeven Perſoonen beſtaande. Om 'er Lid van te kunnen weezen, moest men den ouderdom van vyf en dertig jaaren bereikt en twintig jaa-

jaaren in het Gemeenebest gewoond hebben. Van dit Lichaam zou 'er alle jaaren één afgaan, en niet weder, dan na het verloop van zes jaaren verkiesbaar weezen. CVIII. BOEK. 1796.

Dit Lichaam hadt, onder bekragtiging van de Kamer der Ouden, de aanstelling van zyne Ministers en van de Ministers aan Buitenlandsche Hoven. Tot zyne werkzaamheden behoorden het afkondigen der Wetten, en de zorg voor derzelver uitvoering, als mede voor de Buiten- en Binnenlandsche veiligheid en rust. Het hadt de beschikking over de Krygsmagt te Water en te Lande, de aanstelling der tydlyke Bevelhebberen, en was met alle Diplomatische werkzaamheden belast. Eene Jaarwedde van zeven duizend Guldens werd voor ieder Lid bestemd, en was ieder voor de getrouwe waarneeming van zyn post verantwoordelyk en alleen aan de Regtbank van het Nationaal Geregtshof onderworpen. Ingevalle van eene gedeeltlyke opschorting, werd de opengevalle plaats aangevuld door de Kamer der Ouden, uit een dubbel getal door de Groote Kamer gemaakt; ingevalle van eene geheele opschorting, zouden de vyf Gecommitteerden de Uitvoerende Magt uitoefenen.

Ten opzigte van het Finantieele werd bepaald, dat elk Gewest zyne afzonderlyke Finantien, met alles, wat daar aan verknogt was, zou beheeren. De algemeene Lasten, op *dertien en een half Mil-*

EEN-ROEK. 1796.

licen begroot zynde, zou elk Gewest, volgens eene gestelde *Quota* hier toe bydraagen, voor twintig jaaren bepaald, en niet te veranderen dan met eenpaarige toestemming van alle de Gewestlyke Bestuurderen. —— Behalven deeze Gewestlyke Omslagen zou 'er nog in 't algemeen geheeven worden een *Collateraal* van het *Saldo* van alle Boedels, en een Impost op het Klein Zegel. —— Daarenboven hadt het Wetgeevend Lichaam de magt om, over de geheele Republiek, zodanige verdere middelen te heffen, als het tot aanvulling van het te kort komende, noodig zou oordeelen. In die buitengewoone heffingen zou het, als vaste regels volgen, dat die middelen geëvenredigd waren aan het betrekkelyk vermogen der Ingezetenen; dat zy nimmer gelegd wierden op Waaren tot de eerste leevensbehoeften behoorende, en dat ze over alle soorten van bezittingen in 't algemeen geheeven wierden. De oude *Quotas* zouden intusschen blyven voortduuren, tot omtrent één jaar naa het invoeren der Staatsregeling.

De jaarlyksche *Petitien* worden ontworpen door den *Staatsraad* en aan het *Wetgeevend Lichaam* ter goedkeuring overgegeeven, 't welk daar over de bedenkingen van de *Finantie Kamer* moest inneemen. — De Finantie Kamer bestondt uit zeven Leden en een Thesaurier Generaal, te verkiezen door de Kamer der Ouden. Deeze hadt het beheer over alle de Eigen-

geïdommen van het Gemeenebest, het opzigt over het Muntweezen, over Beſteedingen, Leveringen, over alle Ontvangers en Comptabele Perſoonen. 'Er mogten geene betaalingen geſchieden dan op *Ordonnantien*, door dezelve geſlaagen, en door de *Rekenkamer* geregistreerd. VIJF BOEK. 1796.

De *Rekenkamer* bevatte vyf Leden, mede door de Kamer der Ouden te verkiezen. Zy moesten alle Rekeningen van Comptabelen onderzoeken en ſluiten, en de geſlaagene *Ordonnantien* te boek ſtellen. Voorts waren beide Kamers verpligt om het Wetgeevend Lichaam met hunnen raad te dienen omtrent de maatregelen ter bevordering van 's Lands Finantien en bezuiniging der uitgaven.

Overeenkomſtig met deeze vaſtſtellingen ten opzigte van de Geldmiddelen, bleef de Republiek haare verdeeling in *negen Provintien* behouden, die thans den naam van *Departementen* kreegen. — Het *Departementaal Beſtuur* met den naam van van den *Breeden Raad* beſtempeld, werd gerekend naar de bevolking (*). — De keuze der Leden moest door Kiezers geſchieden. Jaarlyks zou een derde der Leden afgaan. Een aftreedend Lid was daadlyk

(*) By voorbeeld, in een Departement van 30 tot 50,000 Zielen zouden in elk *Diſtrict*, zeven Leden verkoozen worden, en zo by opklimming. In een Departement meer dan 250,000 Zielen bevattende, werd voor ieder Diſtrict één Lid verkoozen. Dit bragt het getal der Leden des Beſtuurs tot 55.

CVIII. BOEK. 1796.

lyk, schoon slegts voor éénmaal, weder verkiesbaar. Dit Departementaal Bestuur maakte zodanige inrichtingen als het tot het regelen zyner huislyke zaaken noodig keurde, inzonderheid met betrekking tot de Geldmiddelen. Nogthans mogt het aan de besluiten van het Wetgeevend Lichaam en van den Staatsraad, constitutioneel genomen, geene verandering of vertraaging toebrengen. — De in- en uitvoer van Goederen van en na de Departementen, zou vry en onbelast zyn.

Daarenboven zou nog ieder *Departementaal Bestuur*, uit zyn midden, een Collegie van *Gecommitteerde Raaden*, uit niet minder dan vyf Personen bestaande, verkiezen. Dit zou, by afweezigheid van het Bestuur, de huishoudelyke zaaken beheeren en de bevelen van 't zelve ten uitvoer brengen. Uitsluitender wyze was het hun werk het voorslaan der invoering van nieuwe Lasten, het byeenroepen van den *Breeden Raad*, op punten van beschryving, zo dikwyls zy zulks noodig oordeelden.

Het *Plaatslyk Bestuur*, met den naam van *Raad der Gemeente* benoemd, werd door de Burgers gezamenlyk verkoozen, in plaatzen minder dan 1251 Zielen bevolkt, of door Kiezers, waar de bevolking sterker was. In de Leden werd dezelfde gegoedheid als in de Kiezers gevorderd. Het hadt het beheer over zyne eigene Politie en Finantie, als mede over alle plaatslyke eigendommen. Nogthans mog-

mogten 'er geene plaatselyke Belastingen geheeven worden dan met goedkeuring van Gemagtigden uit de Gemeente, daar toe byzonder door dezelve verkoozen. 1796.

De Afdeeling over de *Regterlyke Magt* droeg eerst eenige algemeene schikkingen voor, alles strekkende om de Veiligheid van Persoon, Eer en Goederen te verzekeren en het lot der beschuldigden niet boven de strafbaarheid te bezwaaren. — De Regter werd boven alles verheeven, en van alles afgezonderd, wat op de onzydigheid zyner Uitspraaken, of de volvoering der Vonnisen eenigen nadeeligen invloed zou kunnen hebben. Alle Verbeurtverklaaring van Goederen werd afgeschaft, en tevens bepaald, dat de Commissie tot het Ontwerp van een Algemeen Crimineel Wetboek, en tot eene gelyke manier van proceedeeren, één jaar na de aanneeming der Constitutie, met haar werk moest gereed zyn. Tot een noodzaaklyk vereischte in dit Ontwerp werd gesteld de geheele afschaffing van de *Pynbank* over het geheele Gemeenebest.

De *Regterlyke Magt* werd toevertrouwd aan een *Nationaal Geregtshof* aan *Departementaale Geregtshoven*, en aan Regtbanken in Steden en ten Plattenlande. — Misdaaden tegen de Natie, en door Dienaars van de Natie, de Leden van het Wetgeevend Lichaam niet uitgesloten — alles, in 't kort, waar in het Gemeenebest eenigzins als party betrokken was, werdt door het eerste Lichaam beoordeeld.

De

De keuze van deszelfs Leden, zeven in getal, of, des noods, negen, met den Procureur Nationaal, ſtondt aan de Kamer der Ouden. — De tyd en wyze van de aanſtelling der Departementaale Geregtshoven, ſtondt nader bepaald te worden, door het verwagtte Wetboek, intuſſchen zouden de tegenwoordig beſtaande Geregtshoven op den ouden voet blyven: en nieuwe, waar dezelve ontbraken, opgerigt worden. — By het invoeren der Staatsregeling zouden de Kiezers van het Departement, uit een dubbel getal, door de Departementaale Beſtuurders op te maaken, de Leden, en wel voor eenen onbepaalden tyd, benoemen. Op dezelfde wyze werden ook de Geregtshoven in de Steden en ten Plattenlande, bepaald; deswegen werd aan de Departementaale Beſtuurders opgedraagen een Proviſioneel Ontwerp van ſchikking te maaken, tot den tyd dat zulks door het nieuw Burgerlyk en Lyfſtraflyk Wetboek werd vervangen. — De misdaaden van Militaire Perſoonen moesten met inagtneeming van derzelver ſtrafbaarheid en van de Perſoonen, welke zy betroffen, beoordeeld worden of door den gewoonen Regter, of de zodanigen als het Wetgeevend Lichaam in den tyd zou bepaalen.

De *Godsdienst* en het *Openbaar Onderwys* kwamen onder de hoofdvoorwerpen. Het Kerklyke werd van het Staatkundige geſcheiden in zo verre als alle bevoorregtingen vernietigd werden. De Staat bleef zor-

zorgen voor de gelegenheid en de kosten van de Godsdienstoefening; doch moest alles, wat tot dezelve betrekking hadt, binnen de Kerkgebouwen bepaald blyven. —— Even zo nam de Staat de zorg voor het Openbaar Onderwys op zich. Het Godsdienstige werd 'er van afgescheiden. De Staat stelde vyf Opzigters over 't zelve aan. Eene Nationaale Hoogeschool zou 'er opgericht worden: terwyl aan de Departementen de magt gelaaten werd om byzondere Hoogeschoolen en Kweekschoolen te houden.

In eene Afdeeling, *Algemeene Schikkingen* getyteld, werden alle Leenen, alle Heerlyke Regten vernietigd, behoudens billyke schadeloosstellingen. Alle Gilden zag men afgeschaft, met voorbehouding van zodanige inrichtingen, die den bloei der Fabrieken, de goede Orde, het Gemak en Gerief der Ingezetenen konden bevorderen, en de Wetten van regt en billykheid handhaaven. —— De verzekering van de Vryheid der Drukpersse, onder billyke bepaalingen. Eenige regels de Volkssocieteiten, de Gelykheid in rang, de Ellen, Maaten en Gewigten, de Burgerwapening, de Vryheid van Voordragten, en de Guarantie der Staatsregeling betreffende, waren alle in deeze Afdeeling begreepen.

Een volgende Afdeeling droeg de zorg der Wetgeeving voor de Buitenlandsche Bezittingen van den Staat, geheel aan het volgend Wetgeevend Lichaam op.

De laatste Afdeeling omschreef de wyze,

ze, waar op veranderingen in de Staats-
DOEK. regeling gemaakt moesten worden. Het
——— voorstel daar toe kon niet eerder dan zes
1796. jaaren naa de invoering geschieden; alleen werd aan de Kamer der Ouden de magt hier toe, toegekend; de bekragtiging stondt aan de Groote Kamer. Doch alvoorens moest deeze laatste het Voorstel aan het Nationaal Geregtshof toeschikken om berigt of het ook eenige vermenging der drie Hoofdmagten bevatte, en vervolgens nog de bedenkingen en inlichtingen van den Staatsraad inneemen. Laatstgemelde het afkeurende, mogt in geen jaar weder eenig Voorstel ter verandering in overweeging komen. Indien het zelfde Voorstel, naa dien tyd, door twee derde deelen van beide de Kamers goedgekeurd en bekragtigd werd, dan geschiedde de aanneeming ook zonder tusschenkomst van den Staatsraad. Dus goedgekeurd, werd het ter bestemming aan alle Stemgeregtigden overgegeeven, wier *ja* of *neen* ter aanneeming of verwerping strekten. — Voorbehoudingen gingen hier mede vergezeld, hier in bestaande, dat alles, wat omtrent de *Algemeene* en *Gewestlyke Finantien* in de Staatsregeling bepaald was geworden, aan deeze veranderingen niet zou onderworpen zyn — als mede dat de *Departementen de Regten*, daar aan by de Staatsregeling gewaarborgd, niet konden verliezen, dan met derzelver vrye toestemming.

Twee Bylagen aan dit Plan toegevoegd, behelsden eenige opheldering en ten aan-

zien

ziene van eenige stellingen in de Afdeelingen over de Finantien, als ook een Concept Instructie voor het Hoog Nationaal Geregtshof (*).

CVIII BOEK. 1796.

Lange en veelvuldige Beraadslagingen.

In weinig bladzyden hebben wy den Inhoud begreepen van een geheel Boekdeeltje. Veele zouden wy vullen, ja een volslaagen Boek vervaardigen, wilden wy nu voorts de Advyzen, en de daar by voorgevallene redenwisselingen plaatzen, en eene volledige beschryving geeven van 't geen 'er voorviel, geduurende elf dagen, waar in acht en zeventig Volksvertegenwoordigers hunne bedenkingen en raadslagen, welker eenige meer dan een vol uur aanhielden, voortbragten. Al de tyd ter behartiging en bezorging van 's Lands belangen, en tot afdoen der loopende zaaken, zou 'er by hebben moeten inschieten, indien men de Zittingen zelve niet over den gewoonen tyd gerekt en 'er veele Avondzittingen aan toegevoegd hadt. Behalven dat veelen, in de hoofdzaaken, of ter verwerping, of ter goedkeuring zamenstemden, zouden de byzonderheden verveeling baaren, en dit te meer: dewyl by de stukswyze behandeling des eindelyk ter overweeging genomen Plans, die zelfde zaaken te berde kwamen. Wy stellen ons de kortheid, zo veel zonder benadeeling van de duidelykheid der zaake kan geschieden, ten hoofdregel.

De

(*) Dagverb. der Nat. Verg. III. D. bl. 611 enz.

1796. De voordezing van het Plan volbragt zynde, ſtonden de beraadſlaagingen eenen aanvang te neemen op den zestienden van Slachtmaand. VAN DE KASTEELE had reeds het Spreekgeſtoelte bekiommen, om zyn breed uitgewerkt Opſtel voor te draagen; dan de tyd reeds te verre verloopen zynde om dien Voordragt, van welke uitgebreidheid men verwittigd was, te hooren, trad hy af, bewilligende in het uitſtel tot den volgenden dag (*).

VAN DE KASTEELES VOORDRAGT.

De groote vraag, toen te onderzoeken, was, „ Zal het aangeboden Ontwerp, over „ het geheel, tot een leiddraad der raad„ pleegingen aangenomen, of geheel ver„ worpen worden?" — VAN DE KASTEELE vertoonde zich op het Spreekgeſtoelte. De volle Vergaderzaal was, om zo te ſpreeken, één oor. Vrienden en Vyanden van 's Mans welbekende begrippen in deezen, luisterden, met verdubbelde aandagt. Deezen om verſterking voor hun gevoelen te vinden, geenen om zich ter beſtrydinge toe te rusten.

De hoofdinhoud zyns wydluftigen Vertoogs, voorgedraagen met al dat vuur en al dien ernst, welke deezen Volksvertegenwoordiger, by uitſtek, kenmerken, kwam hier op neder. Hy bevlytigde zich om aan te toonen, dat het Ontwerp in geenen deele gebouwd was op die Eenheid en Ondeelbaarheid, welke het Volk verwagtte, en met welker hoop men 't zel-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 638.

zelve aanhoudend gestreeld hadt. Ten grondslage zyns Voordragts, die eene volkomene Verhandeling mogt heeten, diende de stelling, dat de wederzin van die begeerde en te gemoete geziene Eenheid by de meerderheid der Leden over het vormen des Plans zittende, alleen den grond hadt in de vrees voor de Vermenging der Gewestlyke Schulden, en dat men, die vrees weggenomen zynde, veelligt gereedlyk tot die Eenheid zou toegetreeden zyn. — Hy betoonde voorts, zyne bedreevenheid in het Finantieele met fiksche trekken, op daadzaaken gegrond, aan den eenen kant het onregtvaardige en het verderflyke, boven al voor *Holland*, om de Gewestlyke Schulden afzonderlyk te willen houden: dewyl als dan dit Gewest, telken jaare, omtrent Tien Millioenen zou te kort komen: daar de andere Gewesten gelyk bleeven, of zelfs overhielden. Met veel klems aanwyzende, dat alle Schulden van *Holland*, ten behoeve des Bondgenootschaps gemaakt waren. Aan den anderen kant stelde hy daar tegen over hoe sterk Billykheid en Regtvaardigheid, de aangenomene Beginzels en zelfs aller Voordeel, gronden opleeverden, voor de Gemeenmaaking der schulden. Geen bloote stellingen en magtspreuken deeden hem die taal voeren. Hy stelde een algemeene schets voor, hoedanig dezelve zou kunnen gevonden worden; daar een jaarlyks te kort van slegts zes Millioenen, over alle de Inge-

CVIII. BOEK. 1796.

zetenen zou moeten komen, welken het zy dan meerder zouden moeten draagen. — Met ſterke trekken ſchilderde hy den invloed van de by het Ontwerp gekunſtelde Eenheid op alle byzondere deelen des Plans. aantoonende dat deeze het geheel tegenſtrydig en onuitvoerbaar maakte. Op deeze breed opengelegde gronden beſloot die Staatsman, om het Ontwerp geheel te verwerpen; zich houdende aan de by den aanvange door hem gedaane ſtellige verklaaring, „ liever geene Conſtitutie, „ hoe verderflyk dit anders voor de Re„ publiek moge weezen, dan zodanig „ eene (*)."

WITBOLS. VAN DE KASTEELE's bezwaaren, welke hem tot dit beſluit bragten, betroffen de zaak zelve. WITBOLS, die de hem volgende ſpreekbeurt hadt, zag het ſtuk uit een geheel ander oogpunt in, en beklaagde zich, op eenen heftigen toon, over de handelwyze der Commisſie. 't Geen hy bybragt, liep daar heenen, dat 'er kwaade trouwe onder ſpeelde. Immers hy voerde aan, dat de Commisſie haare zaak den zes en twintigſten van Wynmaand afgewerkt hebbende, op de vergunning der Nationaale Vergadering van nog tien dagen tot nader in orde brenging en voltooijing des Ontwerps, dien tuſſchentyd tevens beſteedt hadt om geheel nieuwe Punten, en wel van den tederſten aard

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 623 en 624.

dart en het hoogst belang, in hetzelve in te voegen, dit was aller werk niet geweest; zommigen hadden zich aan die raadslagen geheel en al onttrokken. Hy droeg dezelve voor. met aanwyzing, dat de bedoelde punten juist de zodanige waren als aan de Gewesten hunne byzondere Regten en Oppermagt het meest verzekerden. Die Punten voorgedraagen hebbende, riep hy uit, „ Ziet daar, Burgers Repreſentanten! niet onduidelyk „ het Provintiaal Gezag, in zyne volle „ kragt en uitgeſtrektheid herleeven, en „ op zynen ouden throon, zo luisterryk „ als ooit geplaatst. Dit verbaasde my „ te meer, daar ik 'er het Zevenhoofdig „ Monſter, meer dan ooit, door den aan„ wasch van twee Hoofden, verſchriklyk „ in beſpeurde, en my die oude bron„ wel van twist en verdeeldheid, waar „ door het Gemeenebest meer dan ééns, „ op den rand des verderfs gebragt was, „ vertegenwoordigde!" — Niet min heftig beklaagde zich deeze Repreſentant, dat men het verſlag eener Commisſie, aan wier hoofd zich VAN DE KASTEELE bevondt, benoemd om een Ontwerp over de mogelykheid der Ineenſmelting van de Gewestlyke Schulden uit te brengen, ſchoon dezelve, ten beſtemden dage, gereed was geweest, niet hadt willen hooren, door vóór dien tyd, tot het afzonderen der ſchulden te beſluiten, en dus de reeds in Bloeimaand gelegden grondſlag van Een- en Ondeelbaarheid om te

CVIII. BOEK. 1796.

DERDE BOEK. 1796. VAN MAANEN.

wroeten (*). Op deeze gronden steunde zyne Verwerping.

Sterken steun vondt de bestryding dezer Plans in den Representant VAN MAANEN, die, ten tyde der bearbeiding, een en andermaal, tegen de gehoudene handelwyze zich aangekant, en een van de yverigste Voorstanderen der Een- en Onverdeelbaarheid geweest hadt (†). Thans zag hy den tyd gekomen, om daar op terug te wyzen. Zeer uitvoerig was zyn Vertoog, waar in hy beweerde, dat de Ontwerpers dezer Plans, hoe zeer hun by het Reglement onbepaalde vryheid was gelaaten, egter door de reeds aangenomene en klaar sprekende beginzelen der Omwenteling zelve verbonden waren geweest, om daar mede overeenkomstig, hunne werkzaamheden in te richten. Hy hieldt het daar voor dat zy aan deeze hunne oorspronglyke verpligting weinig beantwoord hadden. — Byzonder liet hy zich in om de uitgestrektheid der Magt aan het Wetgeevend, het Uitvoerend en de Departementaale Lichaamen toegekend; staande houdende, dat de eerste, boven al door de splitzing in twee Kamers, geheel verlamd was, de tweede tot Dwingelandy en Overheersching strekte: terwyl voorts eene Monarchaale Eenheid, zich in een geduurigen strydt zou bevinden met Negen wederstreevende Magten. —

Dan

(*) *Dagverk. der Nat. Verg.* III. D. bl. 659.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 11. 26

Dan hoe zeer hy, om alle de door hem bygebragte en uitgewerkte redenen, tot het besluit der Verwerping van het Plan, ze als het lag, zou moeten komen; hoe zeer hy oordeelde, dat het in den geest en vorm streedt met het geen 't kon en moest zyn, zou hy liever, om een niet min gevaarlyk uitersten te vermyden, als zyn raadslag uitbrengen om het Ontwerp, onder zekere uitgedrukte bepaaling, van zich noch aan de gronden, noch aan den vorm, speciaal te willen verbinden, tot een voorwerp van beraadslaaging te neemen (*).

OMB. BOEK. 1796.

Verre was HAHN van die inschikkenden weg te willen betreeden hebben. Hy hadt zich aangegord om het Ontwerp te bestryden, en bediende zich van een trant hem byzonder eigen, om breedspraakig te betoogen, dat het afweek van alle rechtschaapene gronden eener Regeeringsvorm, en in zich zelven geheel onbestaanbaar moest gekeurd worden. Het was, in zyn oog, „ een Bondgenootschap„ lyk Stelzel, gekleurd maar misvormd „ door eene vertooning van Eenheid, „ slimmer Federalistisch dan het oude." Hy spelde, dat het invoeren van 't zelve der Republiek de doodlykste rampen zou veroorzaaken, dezelve weder onder het afgezwooren Bestuur van *Oranje* en het gehaate juk van *Groot-Brittanje* brengen. Zyns oordeels mogt de Nationaale Ver-

HAHN.

ga-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 673.

gadering, een Ontwerp van dien hoogst gebrekkigen en voor 's Lands Vryheid zo zeer te duchten aart, niet tot een grondslag haarer zaadpleegingen aanneemen (*). — Op de gronden van het door VAN DE KASTEELE en HAHN bygebragte, keurde NOLET het Plan der overweginge van de Vergadering onwaardig (†).

LUYKEN. Dus lange hadt de Vergaderinge niets gehoord, dan 't geen ten nadeele en ter afkeuring van het Ontwerp strekte. Thans stondt een der Medeontwerpers op, en vondt het een bekwaam Verdeediger in den Representant LUYKEN. De meerderheid der Commissie hadt, zyns oordeels, niets anders bedoeld, dan eene Staatsregeling te ontwerpen, gegrond op het heerschend Volkscharacter, en de plaatslyke gesteldheid der Republiek, die, van alle tyden, uit verschillende Volken, bestaan hadt, allen van elkanderen, in onteelbaare byzonderheden, onderscheiden; zy waren niet geroepen om een nieuw Gemeenebest, op wysgeerige gronden, te scheppen; niet te weinig, niet te veel, moesten zy op éénmaal tragten te veranderen, het Volksgeluk was geene zaak, waar op men gewaagde proeven mogt neemen. Gemaklyker viel het te flechten dan te bouwen, te veranderen dan te verbeteren; een kwalyk geplaatste en te veel ineenge-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 703.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 708.

wendde Magt kon, in eene Republiek, alle de ydelheden van het Despotismus hervoortbrengen. — De meerderheid hadt gebouwd op den grondslag van alleen zo veel van zyne byzondere Vryheid en Regten aan het Algemeen Belang op te offeren, als dit volstrekt vorderde, en het overige te behouden. Ingevolge hier van hadden zy de Eenheid geplaatst in de betrekkingen na buiten; ten deezen aanzien hadt de Republiek de gedaante van één Volk, en wel in dier voege, dat de Besluiten der Wetgeevende Magt, daar toe betrekkelyk, nimmer konden worden tegengewerkt; terwyl de Departementen de volstrekte Oppermagt, in derzelver huishoudelyke zaaken, behielden. — Voluit erkende hy, met VAN DE KASTEELE, dat de Schuldvermenging ten grooten hinderpaal der gewenschte Eenheid hadt gestrekt. Tegen deeze verklaarde hy zich, het voor onregtvaardig houdende, dat het eene Gewest met de schulden der anderen zou bezwaard worden, en het als onuitvoerelyk aanziende: dewyl de andere Gewesten 'er nimmer hunne toestemming aan zouden geeven. Hoe zeer een Voorstander van de Eenheid in de Algemeene Wetgeeving, in de Uitvoerende Magt, in de Regtsvordering en in de Uitwendige Belangen, zag hy die Eenheid als zeer ongeschikt aan voor de Huishoudelyke Belangen der Gewesten; gevaarlyk voor de byzondere Vryheid, verderflyk voor het beheer der byzondere Gewesten en Ge-

1796.

GEB. KOEK. 1796.

meenten; onuitvoerelyk voor het Gemeenebest in deszelfs plaatslyke gesteldheid, met het Volkscharacter geheel strydig, en voor de Handelbelangen hoogstschadelyk. By deeze meer algemeene wederspraake de door zo veelen bedoelde Eenheid betreffende, voegde LUYKEN eene wederlegging van eenige byzonderheden door VAN DE KASTEELE en VAN MAANEN aangevoerd. —— Ingevolge hier van was zyn raadslag, dat, onaangezien de gebreken, die in het Ontwerp gevonden werden, welke hy niet ontkende, 't zelve egter, over 't algemeen, behoorde te strekken tot een onderwerp der beraadslagginge van de Nationaale Vergadering (*).

NUHOUT VAN DER VEEN.

Op sterken toon verhief zich de stem der wederspreeking, by monde van NUHOUT VAN DER VEEN, en klonk zyn raadslag, dat het zogenaamd Ontwerp van Constitutie, geheel wanstaltig, onteerend voor de Natie, en verderflyk was, en daarom niet tot eenen grondslag van raadpleeging der Vergaderings kon of mogt genomen worden, zonder de waare grondbeginzels van Eenheid, en waar Volksgeluk, te verzaaken (†).

VITRINGA.

VITRINGA betoonde zich een bekwaam en gezet Verdeediger van het Plan, in een zeer uitgewerkt Vertoog, ontvouwende, wat men, naar zyn begrip, door het aanneemen des Ontwerps van Staatsregeling,

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 708.
(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 718.

ling, tot een voorwerp van beraadslaaging al of niet besliste en bepaalde. — Hy tragtte voorts het gewaagde van eene verwerping, in stede van de aanneeming tot dat einde, te doen zien. — Hy liet zich breed uit in een onderzoek van de algemeene hoofdgronden, welke deeze Vergadering, naar veeler oordeel, tot de verwerping moesten bepaalen en doen besluiten. Hier nam hy byzonder in aanmerking het meermaals opgehaalde gebrek aan genoegzaame Eenheid in het Binnenlandsch Bewind, als mede de al te groote Magt, welke aan de Departementaale Bestuuren, in derzelver huishoudelyke zaaken, zou zyn overgelaaten, en bovenal dit gebrek aan Eenheid in de Finantien en de niet ineensmelting der oude Gewestlyke Schulden. — Voorts tragtte hy eenigzins in 't breede, de beweegredenen na te gaan, welke, naar sommiger oordeel, de Vergadering tot de verwerping behoorden over te haalen, en die te wederleggen. — Waar op hy eindelyk zyn raadslag tot het aanneemen van het Plan tot een punt van beraadslaaging laat rusten. Veel afschryvens waardig komt in dit stuk voor. Hadt VAN DE KRSTEELE den staat van *Holland*, met een warme zugt voor het welzyn van dat Gewest geschetst, daar oordeelde hy, de eerste zynde, die uit een der door hem bedoelde Landgewesten het woord voerde, dat niemand het hem ten kwaade zou duiden, dat hy meer bepaald over den Finantieelen staat

van

BDEK. van *Nederland* en byzonder van *Gelderland*, sprak —— „ *Holland*," op dat wy dit weinige slegts overneemen, „ is wel,
1796. „ ik erken het volkomen, de voornaamste Stichteres van dit Gemeenebest, allen hebben aan *Holland* oneindige verpligtingen. Als de nood daar was, „ sprong *Holland* toe; en redde zo veel „ het kon, de gemeene zaak; maar het „ is even zeker, dat *Holland*, vooral, en „ boven anderen, by het behoud der Republiek geintresseerd was, en dus altyd hier door, in de eerste plaats, tot „ eigen behoud werkte. —— De Ingezetenen, ik beken het, al verder, van „ dat Gewest, draagen een important aandeel in de Lasten des Lands. En dit „ ook legt eene onontkenbaare verpligting op alle de andere Gewesten, om „ zich even weinig te onttrekken en zo „ het kon zyn, zelfs *Holland* te verligten. —— Maar wy moeten regtvaardig „ zyn, Burgers Representanten! is de last „ die de overige Gewesten drukt, minder zwaar? Weegt die op hunne schouderen minder? *Holland* draagt reeds „ driemaal meer dan anderen, maar is „ *veel* of *weinig* te draagen, niet relatief „ tot het vermogen? Zal het iets betekenen, dan moet het zyn *te veel* of *te* „ *weinig* te draagen. Men doorwandele „ nu de Gewesten van een groot gedeelte van *Gelderland*, *Overyssel*, *Drenthe* „ en *Brabant*, en men vergelyke daar de „ nederige Stulpen der Landbewooneren,

„ met

„ met de Woningen der *Hollandſche* Anno
„ Landlieden. Men beſchouwe de Weel- 1795.
„ de van dit Gewest en vergelyke dezel- ——
„ ve met de hunne; men neeme in aan- 1796.
„ merking hunnen precairen toeſtand,
„ door de expoſitie aan elk Oorlogstoo-
„ neel, en vergelyke die met den ſtaat
„ der veiligheid der *Hollanderen!* —— 't
„ is waar, de Koophandel lyde, by el-
„ ken Oorlog, ook zwaare ſchaden; doch
„ men zal wel niet in ernſt die ſchaden,
„ welke wederom door importante win-
„ ſten der Kooplieden worden vergoed,
„ vergelyken met de ruines en vernieklin-
„ gen, in de opeenvolgende Oorlogen
„ door de ongelukkige Land-provincien
„ ſteeds geleden!" (*).

Van de Repreſentant VREEDE, die op VREEDE.
deezen Spreeker volgde, mogt men eene andere taal verwagten, en vondt zich in die verwagting niet bedroogen. Hy ondersteunde den uitgebragten raadſlag van NUHOUT VAN DER VEEN, en voerde nog andere gronden aan, die hem tot vaſtſtrekte verwerping des Plans bragten. Naa de aanmerking, dat de Ontwerpers, door al het Reglementaire in het Plan in te voegen, het volgend Beſtuur, tot de kleinſte byzonderheden toe, de handen gebonden hadden, of genoodzaakt de Staatsregeling telkens te veranderen, en op loſe ſchroeven te ſtellen, beweert hy, dat het Ontwerp niets anders in zich bevatte dan

eene

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 241.

CHR. BOEK. 1796.

eene vernieuwing van de oude verworpen Constitutie, met alle haare gebreken, en ontbloot van al het goede, 't welk dezelve mogt bezeten hebben. Het *Wetgeevend Lichaam* vertoonde, naar zyn voordragt, de *Vergadering van hun Hoog Mogenden* — het *Departementaal Bestuur* de *Staaten der Provintien* — de *Staatsraad* het *Stadhouderlyk Gezag*. De splitzing in twee Kamers strekte tot verlamming van het Wetgeevend Lichaam, door de tydlyke Vergaderingen en door de Oppermagt der Gewesten, terwyl de laatsten aan den eenen kant te veel en aan den anderen kant te weinig magts was overgelaaten. Nog te gevaarlyker werd dit Lichhaam, daar de Jaarwedde van zeven duizend Guldens het Wetgeevend Lichaam altoos in de noodzaaklykheid zou brengen, om de keus tot zeer gegoede Persoonen te bepaalen. — Hy erkende dat een Land, by eene *Bondgenootschaplyke Regeering* zeer wel kon vaaren; doch dat zodanig een mengsel van *Eenheid* en *Federalismus*, als het Ontwerp inhieldt, voor ons Vaderland allerverderflykst zou weezen, en regtstreeks strekken om ons het Stadhouderlyk juk weder op den hals te schuiven. — Ten aanziene van de Schuldvermenging hielde hy het daar voor, dat deeze althans geene noemenswaardige lasten voor de Gewesten kon veroorzaaken, dat de kort komende zes Millioenen, genoegzaam konden gevonden worden door een verbeterd beheer der Finantie, en een zuinig

Be-

Beſtuur. — Breed wyde hy uit in de ſchets van de rampzalige gevolgen, wanneer men aan Gewestlyke Beſtuuren iets meer dan eene beheerende Magt liet. — Treffend is zyn by tegenſtelling gemaald tafereel van de gevolgen voor de huishoudelyke belangen, van Koophandel, Zeevaard en Fabrieken, welke uit het Stelzel der Eenheid en van het Federalisme ſtonden gebooren te worden. — Vrandt yver, die te midden zyner voordragt zo tot beweering van zyn eigene, als ter wederſpreekkleg van anderen, niet zelden heftig opblaakte, gloeide boven al in 't ſlot, als die hem deeze woorden deedt uitten — „ Zou myn mond een Ontwerp van Conſtitutie goedkeuren, dat „ op zulke verderflyke gronden geſchoeid „ was? Neen; dan was ik het vertrouwen onwaardig, dat *Neerlands* Volk in „ my geſtelt heeft — dan zou ik my aan „ het verraaden van hunne belangen ſchuldig rekenen — dan zoude ſchaamte en „ wroeging my tot aan het graf vervolgen; — veel eer, indien het dan zo „ zyn moet, zal ik my het uiterſte getroosten. De Dwaaling wil ik voorbyzien; maar het Eigenbelang, maar de „ Intrigue, zal ik tegenſtaan, ontmaskeren en het hoofd bieden. Geene magt- „ of wonderſpreuken zullen my affehrikken. Die de Eenheid in het Beſtuur „ een *Oosterſch Despotisme* noemt, dat voor „ *Frankryk* kan geſchikt zyn, maar in „ *Nederland* niet kan geduld worden, „ diens

ZEVENDE BOEK. 1796.

EERSTE BOEK. 1796.

„ diens hart of hoofd zal ik hier om op
„ den prys ſtellen, dien beiden verdienen.
„ En, zo tot dit alles myne kragten mog-
„ ten te kort ſchieten, zal ik ten min-
„ ſten op myn post met Eere ſtaan, en,
„ is het nood, eenen eerlyken dood vin-
„ den!" (*).

KRIEGER. De Repreſentant KRIEGER, aan de Spreekbeurt gekomen, nam het voor *Bataafsch Brabant* op, wat de Vermenging der Schulden betrof, even als wy VITRINGA voor *Gelderland* hoorden ſpreeken (†). Hier toe gewaagde hy van de door herhaalde Oorlogen geledene rampen; als mede hoe, in vredestyd, beampte Vreemdelingen aldaar kwamen, en onder den ſchyn van den waaren Godsdienst en de wettige Regeering te handhaaven, wegnamen 't geen de kryg hadt overgelaten; welke Belastingen een Volk drukten, van wier armoede hy een aandoenlyke ſchets ophing; hoe men daar gemaakte kosten, ten algemeenen nutte, byzonder hadt doen betaalen. Met dit alles beloofde hy zich, van de waare Vereeniging der Negen Gewesten tot één eenig Volk de grootſte voordeelen. Voorts ſtemde hy met VAN MAANEN in, niet tot het verwerpen des Ontwerps; maar tot het benoemen eener Commiſſie (§).

GEVERS. GEVERS, aan het woord zynde, voerde

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 731.
(†) Zie hier boven bl. 151.
(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 738.

de eene geheel andere taal; omhelsde het voorgedraagene van VAN DE KASTEELE met allen nadruk, wederſprak de aanmerkingen van LUYKEN, en het zyne over een en ander gedeelte des Plans gezegd hebbende, luidde het ſlot zyns raadſlags, „ Daar ik dus van meening ben, dat het „ Volk van *Nederland* geen beſtendig ge„ luk en welvaard zal kunnen genieten, „ zonder een volkomen *Unisme*, en ik „ daar van ten uiterſten overtuigd ben, „ zo beſluit ik, daar het ons voorgelegde „ Plan op Federaliſtiſche gronden ge„ bouwd is, en veele andere ſchadelyke „ bepaalingen bevat: dewyl, myns oor„ deels, daar door niet anders dan de „ grootſte verwarringen moeten ontſtaan, „ en de noodwendigſte gevolgen moeten „ zyn Scheuringen en Verdeeldheden, „ welke ongetwyfeld de begeerte na eenen „ Stadhouder zullen medevoeren, en door „ deezen het verlies onzer Alliantie met „ *Frankryk*, en de herſtelling van den *En„ gelſchen* invloed — dat het niet tot een „ punt van Beraadſlaaging voor deeze Ver„ gadering kan gebragt; maar verworpen „ moet worden (*)."

1795. VAN DE KASTEELE BOEK.

De verwagting, dat de Repreſentant SCHIMMELPENNINCK, toen diens Spreekbeurt volgde, iets gewigtigs zou doen hooren, werd niet te leur geſteld. De Staatsman, die vóór meer dan twaalf jaaren, met een jeugdigen veder, de gronden

SCHIMMELPENNINCK.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 745.

VIII. BOEK. 1796.

den van eene wellingerichte Volksregeering verdeedigd hadt, liet zich thans, met manlyken ernst, in de groote Raadzaal van *Nederland*, over dit onderwerp hooren. Eene beschouwing van de Lands- en Volksgesteltenisse, welke eene menigte van zwaarigheden tot het daarstellen van een voor allen aanneemelyk Plan, opleverden, plaatst hy op den voorgrond, en voert den Ontwerperen te gemoete, dat deeze zich duidelyk in het aangeboden Plan ontdekten, als mede dat veele door hun zo onoverkomelyk schieenen beschouwd te zyn, dat zy, in verscheide opzigten, gemeend hadden hunne inrichtingen voor de hinderpaalen te moeten doen bukken, in plaats van die hinderpaalen te dwingen om voor hunne inrichtingen plaats te maaken. — Voorts bepaalt hy den zin des thans behandelden vraagstuks, in hoe verre het tegenwoordig Plan tot een leiddraad der overweginge kon worden aangenomen, en maakt, in eenige opzigten, de verdienſten, welke hetzelve daar toe regt konden geeven, af, zonder de gebreken te verzwygen.

De Verdienſten, welke het Plan, ten deezen einde aanpreezen, beſtonden hoofdzaaklyk, zyns oordeels, hier in, dat het gebouwd was op het beginzel van Volks Oppermagt, en van eene Volksregeering by vertegenwoordiging — Het begunſtigde noch het *Eenhoofdig*, noch het *Ariſtocratisch* Regeeringsſtelzel — Het bevatte in zich de groote deelen van het Open-

Openbaar Gezag; *Wetgeevende*; *Uitvoerende* en *Regterlyke* Magt — De *Wetgeevende* Magt was zodanig zamengesteld, dat haar hoog Gezag niet verderflyk kon worden. De verdeeling in twee Kamers, en de tydlyke Zittingen, strekten tot waarborgen van de wysheid en agtbaarheid der Wetten teffens. — Tegen de zamenstelling der *Uitvoerende* Magt waren gewis gewigtige bedenkingen te maaken; veel verschikkings wenschte hy daar in, schoon het zo veel goeds behelsde, dat het Plan ook deswegen onderzoekens waardig was. — De Regterlyke Magt, als van de beide andere geheel afgezonderd, en haare Bedienaars in een volkomen staat van onafhangelykheid gesteld, kwam hem voor alles te bezitten, wat in eene Staatsregeling gevorderd wordt; zy waren alleen gebonden aan de Wetten, welke zy ten monde strekten. Hier kunnen wy niet nalaaten 's mans eigene woorden te bezigen. „ Gevoelt gy, Burgers Representanten! in „ al de kragt, en al de waarde der zaake, wat dit te zeggen zy? Gevoelt „ Gyl. niet met my, dat het groote bolwerk der Vryheid in deeze afzondering „ der Regterlyke Magt, in deeze Constitutioneele Onafhangelykheid, te zoeken „ zy? Zy is het, in de daad, welke den waarlyk Vryen Man maakt — „ Zy is het, welke de Republikeinsche „ fierheid schept — Zy is het, welke „ maakt, dat de Wetten en niet de Menschen en hunne Driften regeeren —

„ Zy is het, welke uitwerkt, dat de eer-
„ lyke Burger den dreigenden blik, zo
„ wel van den *Despoot* en van den *Ari-*
„ *ſtocraat*, als van den *Demagoog*, veilig
„ kan veragten — Zy is het eindelyk,
„ welke de onwrikbaare zuil uitmaakt
„ voor dat Heiligdom, het welk aan den
„ eerlyken man eene veilige ſchuilplaats
„ belooft, waar in alle Republikeinſche
„ deugden haare beſcherming aantreffen,
„ en welke niet, dan alleen voor de ver-
„ treeders der Wetten, de veragters van
„ het Publiek Gezag, en verſtoorders der
„ algemeene veiligheid verſchriklyk is."

SCHIMMELPENNINCK onttrok zich, deeze hoofdpunten afgehandeld hebbende, niet aan de overweeging van de ingebragte veelvuldige en groote zwaarigheden. Hy erkende, dat het die Eenheid niet bevatte, welke veelen wenschten, en voor welke hy zich verklaarde. Het gevaar voor de Burgerlyke Vryheid, 't welk veelen uit zodanig eene Vereeniging ſpelden, poogde hy uit den weg te ruimen, door aan te merken, dat het in zo kleine Gemeenebesten, als het onze, minder te vreezen was; — dat eene verſtandige keuze van geſchikte Beſtuurders, waar toe de Regels in de Conſtitutie vast te ſtellen, aanleiding moesten geeven, en het heerſchende Character eener echte Republikeinſche Natie, zulks gemaklyk zouden verhoeden — dat de juiste affcheiding van de Regterlyke Magt van allen invloed van buiten, ten zekerſten waarborg voor de

Pu-

Perſoonlyke Vryheid ſtrekte. Dit gevaar zou geheel verdwynen, indien ſlegts de Staatsregeling zodanige gronden opleverde, die alle ondergeſchikte Beſtuuren gerust ſtelden, dat zy, in de Huishoudelyke beraamingen, die geene betrekking altoos tot den algemeenen Staat hadden, hunne onafhangelykheid zouden behouden. CVIII. BOEK. 1796.

De Schuldvermenging, dat ſtuk waar over men reeds zo veel en zo onderſcheiden geſprooken hadt, vondt in deezen Repreſentant eenen manlyken Verdeediger. Hy deedt opmerken, dat het hier niet aankwam op de Aflosſing der Hoofdſommen; maar op de betaaling der Renten; en deeze moesten gevonden worden door eene Heffing van dat geene, 't welk ieder Ingezeten, naa aftrek van het noodige voor zyn beſtaan, over hieldt; en dat deeze heffing niemand boven vermogen zou bezwaaren.

Op de bovengemelde gronden keurde hy het Ontwerp waardig om tot een leidraad der overweegingen genomen te worden; zonder daar door alle gronden of byzonderheden te willen erkennen: teffens droeg hy voor vast te ſtellen, dat 'er door de Nationaale Vergadering eene Perſoneele Commisſie, van vyf of zeven Leden, uit derzelver midden, zou benoemd worden, om te onderzoeken, op hoedanig eene wyze het tegendeel van de Eenheid en Ondeelbaarheid van het geheele *Neder-*

CVII. BOEK. 1796.

landsche Volk, by de Staatsregeling, zou behooren te worden vastgesteld en toegepast, met aanwyzing van de algemeene gronden, volgens welke aan de Departementaale en Municipaale Bestuuren, ter genoegzaame beveiliging en verzekering der Burgerlyke Vryheid, zou behooren te worden overgelaaten —— En eindelyk op hoedanig een voet de Schulden der Gewesten zouden behooren byeengebragt te worden, en tot één eenige Nationaale Schuld gevormd; insgelyks met duidelyke aanwyzing van zodanige algemeene gronden van Belastingen, van welke, als by de Staatsregeling bepaald, het Staatsbestuur niet zou vermogen af te gaan; en welke het meest geschikt zouden zyn, om de gezamenlyke Inwoonders van alle gedeeltens van *Nederland* volkomen gerust te stellen en te overtuigen, dat, uit zodanig eene Ineensmelting en Vermenging der Schulden, geenzins nu, of in het vervolg, eenige bezwaarende of ruineuse gevolgen, voor de onderscheidene gedeeltens der Republiek, te vreezen waren. — Voorts wilde hy, dat die zelfde Commissie, omtrent alle de opgemelde stukken, uiterlyk binnen ééne maand, naa het neemen van het voorgesteld Besluit, de Vergadering zou dienen van een uitgewerkt Verslag. —— Op deezen voet, zeide hy, mogelykheid te zien, om tot eene verstandige afdoening te geraaken, zonder dit voorzag hy niets anders dan eene op-

een-

eenſlapeling van tegenſtrydigheid, onge- CVIII. BOEK.
rymdheid en verwarring (*). 1796

Meermaalen hadt de taal van SCHIMMELPENNINCK, in de Nationaale Vergadering, kragts en klems genoeg gehad, om, by het hoogloopend getyde van ſtrydige meeningen, eene vermindering van dien vloed, of althans eene kentering te wege te brengen. Zulks was ook tegenwoordig het beloop der zaake. — Schoon NIEHOFF zyn breed verſlag uitboezemde, ſtrekkende om het Plan ter overweeginge aan te neemen, en met vereende harten en handen het Ontwerp eener Staatsregeling zo zeer te volmaaken, als alle Leden wenschten *Neerlands* aanzien, welvaard en geluk te bevorderen; oordeelden HOFFMAN en DE KEMPENAAR het noodloos het woord te vraagen, geheel in de voordragt van SCHIMMELPENNINCK berustende (†). NIEHOFF.

Anderen lieten voordragten van denzelfden aart, ſchoon eenigzins anders gewyzigd, hooren. Wy zullen, om tot geene te groote wydloopigheid te vervallen, de meest daar van afwykende raadſlagen kortlyk vermelden. Tot deezer rang behoorde MIDDERICH, die, met een drift en ſtevigheid hem eigen, het voorgelegde werk zeer laag ſtelde, den naam eens Plans van Conſtitutie onwaardig keurde, MIDDERICH.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 747. en IV. D. bl. 41. *enz.*

(†) *Dagv. der Nat. Verg.* III. D. bl. 747—752.

eens. de, en zich beklaagde, dat wy, blykens
BOEK. dit werkstuk, zedert de komst der *Franschen*, nog zo weinig gevorderd waren in
1796. het vernietigen van het *Federalismus*. Uitdruklyk verklaarde hy nimmer het Ontwerp tot een grondslag van raadpleegingen te zullen aanneemen, of de Vergadering moest vóóraf besluiten, dat het de Regten van den Mensch en Burger uitdruklyk bepaalde, en deeze, gepaard met de Eenheid, de grondbeginzels bevatte, die ten leiddraad dienden, volgens welke men de Artykelen zou bevorderen en behartigen (*).

J. A. DE VOS VAN STERNWYK. J. A. DE VOS VAN STERNWYK velde over het Plan dit oordeel, dat 'er op zommige punten vry veel gegronde aanmerkingen te maaken waren, en 'er ongelykvormigheden in gevonden werden. Hy keurde het waardig ten grondslage der overweeginge genomen te worden. In het breede liet hy zich uit, om te toonen, dat het beginzel in het Plan eene *gemodificeerde Eenheid*, en geenzins eene *Federatie*, gelyk dus lang hadt plaats gehad, wilde. Veel hadt hy wegens en op de Ineensmelting der Schulden te zeggen, en oordeelde dat ze niet op gronden van billykheid steunde; doch wilde daar uit niet afgeleid hebben, dat hy ongenegen zou weezen, om billyke schikkingen daar te stellen, tot instandhouding der Finantien (†).

Niet

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 752 *enz.*
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 756 *enz.*

Niet min uitvoerig liet DE MIST zich hooren, en betoonde zich een Tegenſtander der door veelen bedoelde Eenheid, daar, gelyk hy ſprak, „ de tyd van veinzen voorby was. Mogt de Volkskeuze op zulk een Eenheid vallen, dan „ kon hy een groot en aanzienlyk gedeelte van de Natie niet anders beſchouwen, dan als in eene ſchaduwe „ der Vryheid te leeven: terwyl derzelver ſtraalen voor haar, door anderen „ worden opgevangen." — Aanmerkingen hadt hy veele op het Plan: onder andere ſcheen hem de Magt van den Staatsraad, in eene Republiek op Democratiſche Gronden gevestigd, al te groot toe; hy vondt in deszelfs Leden genoegzaam *zeven Stadhouders*, zo in magt, als in aanzien en uiterlyke eerbewyzingen en te groote onverantwoordelykheid. Moesten, gelyk zommigen daar heen wilden, de Jaarwedden van zeven duizend Guldens nog worden verhoogd, dan zou men wel ras *zeven kleine Hofhoudingen* aantreffen by Burgers, die belydenis deeden van *Gelykheid*, en die zich met moeite zouden kunnen overreden, dat zy geene weezens waren van eene hoogere beſtemming. „ Het waren niet de prachtige Tafels en „ Rydtuigen der Publieke Amptenaaren; „ maar wel voorzienene Magazynen, „ bloeiende Steden, en welgevulde Landskaſſen en algemeene welvaard onder „ alle Klaſſen van Ingezetenen, die een „ Nationaalen luister moesten uitmaken."

1796. DE MIST.

Van de Ineenſmelting der Schulden ſpreekende, haalt hy de bekwaamheden van VAN DE KASTEELE in top; doch voegt 'er by; „ dat diens redenen, (voor „ *Holland* pleitende,) hoe kunſtig ook „ ten blade gebragt, egter, voor het groot„ ſte gedeelte, ook niets meer dan kunst „ waren, en dat uit de Historie der Schul„ den van elke Provintie, in denzelfden „ ſtyl, en op gelykſoortigen tyd — en „ ſom — rekenkundige Tabellen opge„ maakt, naar evenredigheid van ieders „ betrekkelyk vermogen, met weinige ver„ anderingen, eene ſchildery van 't zelf„ de penſeel en van dezelfde kleuren, „ zou kunnen vervaardigd worden." — Reeds hadt DE VOS VAN STEENWYK dit gedeeltlyk tragten te doen, en DE MIST wendt zyne bekwaamheden aan om dit te volrooijen. Hy beſloot dat de Nationaale Vergadering het Ontwerp, over het geheel genomen, tot eenen grondſlag haarer raadpleegingen kon en behoorde aan te neemen, en dien onverminderd, uit haar midden eene Perſoneele Commisſie benoemen, die, gevoegd by eenige Leden der Commisſie, het punt der Finantien nader in overweeging zou neemen, en met betrekking tot de afſchaffing der Quotas en wenschlyke invoering van Algemeene Lasten, de Vergadering, zo veel mogelyk, met ſpecifieke Berekeningen en een uitgewerkt Plan voorlichten (*).

Een

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 263.

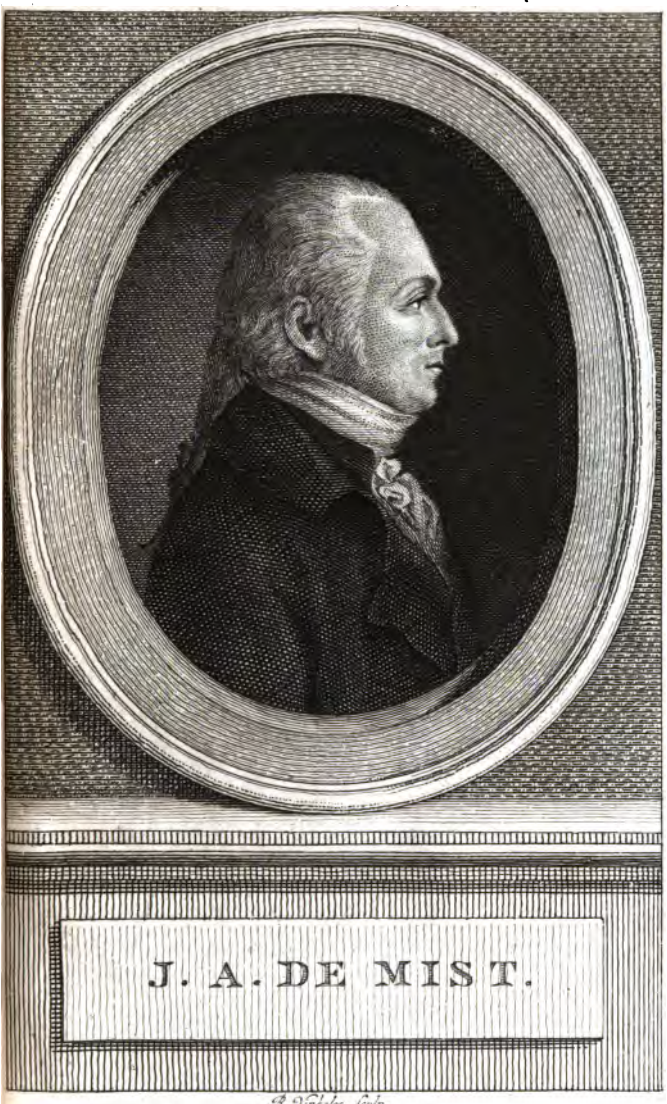

J. A. DE MIST.

A. Vinkeles fecit.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN

Een anderen toon liet VAN LEEUWEN hooren, hy beklaagde zich over het gemis der verklaaring van de Regten van Mensch en Burger, door hun Hoog Mogenden als het werk der Nationaale Vergadering toegezegd; om dit gebrek, en uit hoofde dat het Plan, zyns oordeels, veele zaaken inhieldt, met die Regten ſtrydig, keurde hy het volſtrekt verwerplyk (*). CUM. BOEK. 1796. VAN LEEUWEN.

VERHOYZEN zette zich om de Schuldvermenging als hoogſt onregtvaardig voor *Bataafsch Braband*, af te ſchilderen, en de te groote Magt aan den Staatsraad gegeeven, af te maalen. Het geſtelde ten aanzien van den Godsdienſt oordeelde hy, dat wel degelyk eene vereeniging van Kerk en Staat inſloot; doch desniettegenſtaande kon het Ontwerp, als een ſtuk van raadpleeging, worden aangenomen (†). — Op dit ſlot kwam ook de raadſlag van FARRET en VERHEES neder (§). VERHOYZEN, FARRET, VERHEES.

Van de voorige Spreekers onderſcheidde zich ZUBLI; daar hy, met den hoogſten lof van de Eenheid geſprooken hebbende, erkent, dat in ons Land zich redenen opdoen, welke de omhelzing eener volſtrekte Eenheid, zonder den welvaard van een gedeelte des geheels te ondermynen, hoogſt bezwaarlyk, zo niet volſtrekt onmogelyk, maakten. Niettegenſtaande hem ZUBLI.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 774.
(†) *Ald.* bl. 777.
(§) *Ald.* bl. 781. 787.

XVIII. BOEK. 1796.

hem een aantal gebreken, tegenstrydigheden en punten, waar mede hy zich niet kon vereenigen, voorkwamen, agtte hy zich verpligt „ om de kroon, welke „ door zommige Leden den kundigen „ Ontwerperen was van 't hoofd gerukt, „ weder op hun schedel te moeten zet„ ten." Dit tragt hy te doen door het ophaalen van de hem schoon dunkende gedeeltens; het gevaar der verwerpinge schildert hy akelig af, en wel, dat het Plan, zonder zich aan deszelfs geheelen inhoud te binden, in overweeging zou genomen, dan teffens, dat eene Commissie zou benoemd worden, om, met de Leden tot de Staatsregeling in onderhandeling te treeden over het stuk van Finantie en Binnenlandsch Bestuur (*).

BRANDS, LOCKHORST, BEEKPOT, OORDUIZEN.

BRANDS voerde eene menigte van zwaarigheden aan, die hem, in gemoede deeden verklaaren, beducht te weezen, Eed en Pligt te zullen kwetzen, indien hy 't Plan beschouwde als ten grondslage van overweeginge gefchikt (†). —— LOCKHORST ging eenige schreeden verder, oordeelde het in 't geheel schadelyk voor het heil des *Nederlandschen* Volks, en, in zyne gevolgen, schadelyker en gevaarlyker dan het systhema van Regeering met den Stadhouder aan het hoofd. Hy verwierp het geheel, ten ware de Vergadering alvoorens tot de Eenheid in alle opzigten be-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg:* IV. D. bl. 1.
(†) *Ad.* bl. 6.

besloot, en eene Commissie benoemde om 't zelve, binnen een kort te bepaalen tyd, te verbeteren (*). — Schoon de Representant BREEKPOT voor de Ineensmelting der Schulden sterk yverde, en het voetspoor van VAN DE KASTEELE drukkende; en voor *Zeeland* sprak, gelyk deeze voor *Holland* gesprooken hadt, en het aanbelang van dat Gewest voordroeg, 't welk zonder die Schuldvermenging in de golven zou moeten verzinken: en dus daar op met veele redenen aandrong, vondt hy te veel goeds in 't Ontwerp, om het geheel te verwerpen (†). — Zo wilde OCKHUIZEN 't zelve wel aanneemen, onder voorbepaaling, dat de Vergadering den Volke geen ander Ontwerp van Staatsregeling zou voorleggen, dan 't geen gegrond was op de Eenheid, de Vryheid en de Gelykheid des *Nederlandschen* Volks (§). CUM. BORK. 1796.

De Representant HARTOGH deedt een van alle anderen afwykenden Voorslag, hy wilde, dat de Vergadering zou verklaaren, dat zy met het Ontwerp aan te neemen, geenzins verstaan wilde worden, den geest, de hoofdgronden, en beginzels of ook byzonderheden van het Plan, geheel of gedeeltlyk, aan te neemen; maar zich voorbehieldt, om 't zelve, zo wel in de hoofdgronden en beginzels, als in de byzonderHAR-TOGH, JANSSENS.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 9.
(†) *Ald.* bl. 11.
(§) *Ald.* bl. 15.

VIII. BOEK. 1796.

derheden, zodanig te veranderen, als zy heilzaam zou oordeelen, en dan, naa zodanig een Verklaaring, daadlyk de Eenheid beflischte (*). — Op die gronden kon JANSSEN tot de aanneeming verstaan, daar hy zich anders gedrongen vondt om een Plan te verwerpen, waar in 's Volks Oppermagt, zyns oordeels, tot een schaduw gebragt was: daar het in de Grondvergaderingen volstrekt geen voorstel mogt doen, en slegts een onbeduidend deel hadt in de keuze van den Staatsraad, welks te wydstrekkende magt denzelven boven het Volk verhief (†).

VAN ZONSBEEK, STOFFENBERG.

VAN ZONSBEEK hadt het, met zo veelen gelaaden op 't gebrek aan Een- en Ondeelbaarheid in het Plan, dan inzonderheid op het Ministerieel Gezag of den zogenaamden Staatsraad. De Wetgeevende Magt werd een speelbal van eene andere, „ en dit leide," gelyk hy zich uitdrukte, „ tot een *Venetiaansche* of nog erger „ Throon!" Verwerping was zyn raadslag (§). — STOFFENBERG stemde met HARTOGH in; op een grond die iets van het wonderspreukige hadt. „ Door de in„ gebragte Advyzen," was zyn woord, „ ben ik volkomen overtuigd geworden, „ dat het Plan van Constitutie, zo als „ het daar lag, aan niemand der Leden, „ zelfs niet aan de Makers, behaagt.

„ Het

(*) *Dageh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 17.
(†) *Ald.* bl. 19.
(§) *Ald.* bl. 21.

„ Het behaagt ook my niet, en daar in
„ ligt, naar myn inzien, juist de voor-
„ naamste reden, waarom het tot een on-
„ derwerp en leiddraad onzer raadplee-
„ ginge moet aangenomen worden." Hy heldert dit wonderspreukige op, met de bygevoegde aanmerking, dat door het plaatshebbend verschil in denkbeelden, waar door naauwlyks twee Leden met elkander overeenstemden, zou de verwerping, en daar uit volgende byvoeging van tien nieuwe Leden by de één en twintig Ouden, over een maand, wanneer deezen Verslag zouden indienen, het stuk geen stap verder brengen. —— Tegen de Schuldvermenging liet hy zich yverig hooren (*).

1796.

De Rhoer, een der Leden uit wier handen het Plan gekomen was, gewaagde van de hinderpaalen, die zy in het vervaardigen ontmoet, en hetzelve eenige niet zeer gelukkige wyzigingen gegeeven hadden. Zyn raadslag voor de aanneeming tot een onderwerp van beraadslaaging deedt hy vergezeld gaan van de opgave der redenen, welke hem tot hier toe, wederhielden om het beginzel van eene geheel onbepaalde Eenheid, waar voor veelen yverden, aan te neemen, zelfs ook afgetrokken van de zwaarigheden, welke deeze daar te stellene Eenheid, van den kant des zeer verschillenden Financieelen toestands der onderscheide Gewesten ontmoet-

De Rhoer, Scheermer.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 22.

1795. BOEK. 1796.

moette (*). — SCHERMER ſtemde in met de Verwerpers, betuigende, nooit te zullen toeſtemmen, dat door zodanig eene Conſtitutie, het oude zevenhoofdig, nu negenhoofdig monſter, zou herſteld en negen Ryken in één Ryk zouden gevestigd worden, noch dat het Federalismus in dit vrye Gemeenebest zou heerſchen (†).

FLOH, RHYNS, BLOK, LA COURT.

Veel verſchilden van dien verwerpenden toon de wydluftige raadſlag van FLOH, welke, in de groote zaak, op het Voorſtel van SCHIMMELPENNINCK nederkwam (§). RHYNS yverde voor de volſtrekte verwerping (**). BLOK neigde er toe; doch vondt zich daar van wederhouden, door de redenen van SCHIMMELPENNINCK en anderen aangevoerd (††). Hier in kon ook LA COURT bernsten: hy, ſchoon pleitende voor het lang verdrukte *Batavaſch Eraband* gaf de hoop niet op om het groot geſchil wegens de Schulden te vereffenen (§§).

AUFFMORTH, GUILJE, CROMMELIN, DE LEEUW.

AUFFMORTH was het met DE VOS VAN STEENWYK en DE MIST, wegens het Finantieweezen van *Overyſſel*, niet eens, neigde om, met FLOH in te ſtemmen; doch indien eenige door hem opgemelde zwaarigheden, wegens de Schuldvermenging, niet werden weggenomen, moest hy ter ver-

wer-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 25.
(†) *Ald.* bl. 28.
(§) *Ald.* bl. 29.
(**) *Ald.* bl. 34.
(††) *Ald.* bl. 36.
(§§) *Ald.* bl. 39.

werping des Plans besluiten (*). Verre was Guiljs en Evers van hunne goedkeuring aan het Plan te hegten. Zo als het lag, veroordeelden zy 't zelve (†). Crommelin vereenigde zich met Schimmelpenninck, en kwam de Leeuws raadslag ook daar op neder (§). cvm. boek. 1796.

Bosch was voor de volstrekte verwerping: dewyl hy zich geen denkbeeld kon vormen van iets aan te neemen, zonder eenige der beginzelen of byzonderheden goed te keuren. Hartoghs voorstel deedt niets af. Het missen van die Eenheid, welke men op grond van Schimmelpenningcks berigt verwagt hadt, was genoeg ter verwerping: te meer, daar hy voorzag, dat het Volk nimmer het invoeren eener Staatsregeling zou gedoogen, die het Vaderland in de oude kluisters zou slaan (**). Bosch.

Veel was 'er in het Ontwerp, waar aan ten Berge zyn zegel niet kon hangen; doch tot de Verwerping kon hy niet besluiten (††). Dit was ook Helmichs gevoelen (§§). Hugenpoot tot Aerdt vondt veel goeds in het Ontwerp, dan tevens geschikt tot nader overweeging; meest stiet hem, dat, in 't Nationaal verklaaren der Armen, niet gezorgd was; daar Ten Berge, Helmich, Hugenpoot tot Aerdt.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 50.
(†) *Ald.* bl. 51 en 53.
(§) *Ald.* bl. 54 en 55.
(**) *Ald.* bl. 56.
(††) *Ald.* bl. 62. 140 *enz.*
(§§) *Ald.* bl. 62.

daar uit de Afscheiding van Kerk en Staat eigenaartig voortvloeide, dat derzelver onderhoud niet meer Kerklyk kon gedragen worden; maar voor rekening van den Staat moest komen (*).

QUESNEL, PERTRAT, AUSTEN.

QUESNEL rangschikte zich by de volstrekte verwerpers. Dit getal zou PERTRAT vermeerderen, ingevalle niet voorafs, in den volsten zin, de Een- en Ondeelbaarheid werd vastgesteld (†). AUSTEN, een der Leden tot het ontwerpen benoemd, verklaarde, dat hetzelve zyne goedkeuring niet hadt weggedraagen, dat hy, in meer dan in één opzigt, in zeer voornaame punten, van de Meerderheid verschild, en dit bekend gemaakt hadt. Veele van die zwarigheden wilde hy overwoogen, en daar het noodig was, uit den weg geruimd hebben, en daar toe moest de overweeging, welke hy aanpreesd, strekken (§).

DE SITTER, GOLSCHATE.

DE SITTER, die in hun Hoog Mogenden gezeten hadt, haalde op, hoe de Ineensmelting der Schulden, reeds daar het groot struikelblok geweest was by de Landgewesten om tot het daarstellen van dezelve toe te treeden. Hoe zeer *Holland*, met *Zeeland* en *Utrecht* daar voor yverden, hadt in die overweegingen de Provintiaale geest gewerkt, deeze vertoonde zich op nieuw. DE MIST hadt zyne oor-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 63.
(†) *Ald.* bl. 64.
(§) *Ald.* bl. 65.

deels ten opzigte van *Overyssel* de onmogelykheid der Schuldvermenging betoogd, en hy beyverde zich om aan te toonen, dat *Stad en Lande* meerder lasten op te leggen, 't zelfde was als de Ingezetenen tot den bedelzak te brengen. Hy wilde, ten aanziene van dit stuk, eene Commissie uit de Vergadering benoemd hebben, om te onderzoeken, hoe verre een Departementaal Bestuur, ten opzigte van de Finantien moest blyven; terwyl inmiddels de Vergadering het overgelegde Plan ten leiddraad haarer overweeginge name (*). — Even zo was COLMSCHATER raadslag, dat in het Plan de gronden voorhanden waren, waar op de Nationaale Vryheid gebouwd, en naa rype beraadslaagingen en bedaard genomene besluiten, met de noodige veranderingen, kon gevestigd worden. Met J. A. DE VOS VAN STEENWYK en DE MIST was hy voorts het eens (†).

1795.

De herinnering des Voorzitters, dat de tyd, bepaald om zich over de aanneeming of verwerping des ingedienden Plans te verklaaren, verstreeken was, en dus 's volgenden daags, daar over, by hoofdlyke stemming, zou besloten worden, deedt over de meening dier tydsbepaaling, geschillen ryzen. — By meerderheid van stemmen werd op Donderdag den vier en twintigsten bepaald, dat de beraadslaagingen

Uitslag van de Hoofdlyke Stemming.

Maan-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 68.
(†) *Ald.* bl. 69.

CVIII. BOEK. 1796.

Maandag zouden geflooten en 's volgenden daags het groote ſtuk, de aanneeming of verwerping beſliſcht worden (*).

Zeer juist was de aanmerking van een der Leden, dat, indien men, over het hoofdonderwerp, korter en bondiger geſprooken hadt, men veel tyds zou beſpaard hebben. De tydsverlenging tot het aanhooren van raadſlagen hadt nog breeder ten gevolge. Zelfs een en ander, die van het bekomen woord hadt afgezien, nam het nu op.

VISSCHER, VAN BEYMA.

VISSCHER hadt eerst het woord, en nam eene voorbeeldlyke kortheid in agt, ſtelde drie beginzels voor, welke, zyns agtens, in het Plan niet gevonden werden; en nooit gewoon omtrent de beginzelen, inſchikking te gebruiken, beſloot hy dat de Vergadering 't zelve, ten minſten zonder eene voorafgaande duidelyke bepaaling, niet in overweeging kon of mogt neemen (†). Veel breeder liet zich VAN BEYMA hooren, hy vondt den Volksinvloed miskend, en het Plan onaanneemelyk: daar het tegen gezonde grondbeginzelen ſtreedt, en onuitvoerelyk was. Ten aanziene van de Schuldvermenging beweerde hy, dat *Holland* in de Quota te laag geſteld was, en alle de overige Gewesten, inzonderheid *Friesland*, te hoog. De laſten in alle die Provintien keurde hy

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 612. VI. D. bl. 71—74.

(†) *Ald.* bl. 74.

by veel zwaarder dan in *Holland*. Dan hier uit leide hy de noodzaaklykheid der Schuldvermenging af, welke door eene gelyke heffing, aan de vermogens geëvenredigd, alle die onregtvaardige wanorders zou herstellen. Oordeelende dat de Vergadering de magt niet hadt om het Onderwerp in deszelfs beginzelen te veranderen, besloot hy tot de volstrekte verwerping: en wilde dat de Vergadering, by het benoemen van tien nieuwe Leden, daadlyk de Eenheid zou vaststellen, „ welk men," gelyk hy zich uitdrukte, „ voor eenige Maanden, zo kunstig geë„ ludeerd hadt (*)."

CVIII. BOEK. 1796.

Met veel vuurs liet BOELLAARD zich hooren, en betoonde zich een voorstander der Eenheid. Eenig goed vondt hy in het Plan; maar zeer veel af te keuren. Eene volstrekte verwerping hadt by hem, hoe zeer hy daar toe neigde, zo veel zwaarigheids, dat hy liever met SCHIMMELPENNINCK instemde, en dat vóór alle beraadslaagingen over byzondere Artykelen, aan het hoofd des Ontwerps zou gesteld worden, de Een- en Ondeelbaarheid der Republiek, en de plegtige erkentenis der Regten van den Burger en van den Mensch, „ als zynde," gelyk hy zich uitdrukte, „ de fundamenten en de grond„ regels, volgens welken, en waar op de „ vastigheid en het geluk van ons dier„ baar Vaderland moeten geregeld en ge„ ba-

BOELLAARD.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 75 *enz.*

VIII. BOEK. 1796.

„ baseerd zyn; op dat onze Nieuwe Constitutie door geene verleidende Aristocraaten, door geen Belaagers onzer „ Vryheid, of door geene andere bedriegelyke Aterlingen, immer onteerd worde, „ veel minder door hunne onreine handen bezoedeld (*)."

CAMBIER. Hoe onvolkomen CAMBIER het Ontwerp vondt, keurde hy het waardig om tot een grondslag van 's Vergaderings beraadslaagingen te dienen (†).

C. DE VOS VAN STEENWYK. Zo stemde ook C. DE VOS VAN STEENWYK, Lid der Commisie tot het Plan. In die hoedanigheid hadt hy eenige Artykelen goedgekeurd; met andere zich niet vereenigd, en uit hoofde zyner ongenoegzaamheid om iets meer voldoende in plaats te stellen, met geen kragt van redenen veele andere kunnen of durven tegengaan. Veel droeg hy by om het verhandelde, wegens de Finantie en de Schuldvermenging, toe te lichten. En daar de Burgers VAN DE KASTEELE over de Finantie van *Holland*, VITRINGA over die van *Gelderland*, DE MIST over die van *Overyssel*, DE SITTER en VAN BEYMA over die van *Stad en Lande* en *Friesland* meer bepaald gesprooken hadden, voerde hy, als verkoozen Lid der Vergaderinge voor het Landschap *Drenthe* het woord, om den staat van dat Gewest, ten dien opzigte, af te schetzen, en te toonen, hoe hy

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 78.
(†) *Ald.* bl. 80.

By het tafereel van *Staats Brabant*, door KRIEGER geſchetst, op *Drenthe* mogt toepaſſen; te meer, om dat de omſtandigheden van *Drenthe*, uit hoofde van gebrek aan Koophandel, nog veel nypender waren (*). CUM. BORK. 1796.

JORDENS verklaarde zich met korte woorden voor de aanneeming des Plans ten onderwerp van beraadſlaaging (†). — CAU, zonder het Plan, zo als het lag, aan te neemen, betoonde zich een ſterk voorſtander van hetzelve, en een heftig beſtryder van de Schuldvermenging. Duister zag hy de vereffening van dit geſchilſtuk in; doch was niet hooploos; indien het algemeen belang het byzondere opwoog, en men zich vasthieldt aan den heiligen Grondregel, *doe niet aan een ander, het geen gy niet wilt dat U geſchiedde!* Ten dien einde ſtelde hy voor, onder aanneeming van het Plan ten voorwerp van beraadſlaaging, het benoemen eener Commisſie tot een naauwkeurig onderzoek des Finantieelen toeſtands der onderſcheidene Gewesten (§). JORDENS, CAU.

VAN LAMSWEERDE ſtemde op de gronden van SCHIMMELPENNINCK en HARTOGH voor de ombelzing des Plans, als een ſtuk der overweeginge waardig. De onregtvaardigheid en onbillykheid der Schuldvermenging oordeelde hy beweezen door LUY- VAN LAMSWEERDE.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 81.
(†) *Ald.* bl. 86.
(§) *Ald.* bl. 87 *vvo.*

CHR. BOEK. 1796. LUYKEN, VITRINGA, J. A. DE VOS VAN STEENWYK, DE MIST en FARRET; hy gaat een ſtap verder, en tragt de gevaarlykheid en onuitvoerelykheid te bewyzen: door die in te voeren, zou men den bewoonderen van de Landgewesten reden verſchaffen om niet alleen, van wegen de Staatsomwenteling, onvergenoegd te zyn, maar hun het voorig Landsbeſtuur, als veel verkieslyker, dan de hedendaagſche inrichting van zaaken, doen voorkomen (*).

HALBES. HALBES betoonde zich een volyverig tegenſtander des Plans, hy verwonderde zich, hoe de Leden tot het opmaaken van 't zelve benoemd, zich hadden durven verſtouten om zodanig een der Vergaderinge voor te draagen, daar het volſtrekt als eene beſpotting van het Volk kon worden aangemerkt, „ men hadt," drukte hy zich uit, „ als met ronde woorden „ verklaard, *Gylieden hebt ons de Magt ge-* „ *geeven; nu zullen wy U Wetten voorſchry-* „ *ven waar naar Gy U zult hebben te ge-* „ *draagen.* — In ſtede van de Vryheid „ aan *Neerlands* Volk te bezorgen, hadt „ de meerderheid der Commiſſie de Volks- „ ſtem willen ſmooren, en het Volk zo- „ danig in de boeijen klinken, dat men „ 't zelve eenvoudig kon bezigen om den „ wil der Heerſchzugt te volgen." — Wel byzonder maakte hy zyn aanmerking daar op, dat in het Plan byna geen gewag gemaakt was van de Burgerwapening, het

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 90.

het bolwerk der Vryheid; doch altoos haatlyk in 't oog van de Ariſtocraat. Op deeze gronden liet hy zyne volſtrekte verwerping rusten (*). CVIII. BOEK. 1796.

By de verwisſeling des Voorzitterſchaps, 't welk van VERSTER op HAMELSVELD overging, hadden allen, die aan het woord waren, geſprooken. Nieuwe Spreekers deeden zich op. VAN MARLE, Medelid van de Commisſie, was voor de aanneeming (†). Dan POMPE VAN MEERDERVOORT voerde eene geheel andere taal, welke hier op nederkwam; dat, indien de Nationaale Vergadering niet vooraf wilde bepaalen, dat het Plan van Staatsregeling, vóór dat het ten onderwerp van beraadſlaaging kwam, door eene Commisſie hervormd en veranderd werd, in alle betrekkingen, waar in het Federalismus maar eenigzins doorſtraalde, en overeenkomſtig met de waare beginzelen van Een- en Ondeelbaarheid werd gemaakt, hy zich by de Verwerpers moest voegen; dit moest alles voorgaan: anderzins zou hy zich in geene verdere handelingen inlaaten (§). — Hoe veel de Repreſentant HORBACH ook aan te merken hadt, oordeelde hy dat met broederlyke eendragt, onderlinge toegeevenheid, en wederkeerige beſcheidenheid, een goed geheel zou te maaken weezen (**). Nieuwe Spreekers doen zich op. VAN MARLE, POMPE VAN MEERDERVOORT, HORBACH.

Si-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 93.
(†) *Ald.* bl. 99.
(§) *Ald.* bl. 100.
(**) *Ald.* bl. 102.

1796. SIDERIUS, PLOOS VAN AMSTEL.

SIDERIUS wederſprak zyn Medeafgevaardigden uit *Friesland* VAN BEYMA, wegens de Schuldvermenging: en trad met DE MIST in een voetſpoor, ten opzigte van de Eenheid des bewinds: overweegenswaardig was in zyn oog het Plan (*). — Een tegenbeeld van deezen zag men in PLOOS VAN AMSTEL, die hetzelve beſchouwde als geſchikt om het Volk van *Nederland* onherſtelbaar ongelukkig te maaken. Ter ſtaaving hier van gaat hy voort by wat VAN DE KASTEELE en andere Verwerpers des Plans, reeds hadden in 't midden gebragt, hy bepaalde zich om aan te wyzen, dat de meerderheid der Planvervaardigeren, by het aanvaarden hunner raadpleegingen, en derzelver voortzetting, zich niet hadt beſchouwd als Vertegenwoordiger van *Neerlands* Volk; dat dit verzuim de bron en eeuwige oorzaak was geweest, dat zy hunne beſtemming uit het oog hadden verlooren, met de verpligting daar uit voortvloeijende. Hier uit moest men afleiden, dat ze geen agt geſlaagen hadt op de algemeene geeſtdrift des Volks, waar uit men de algemeene beginzelen hadt moeten daarſtellen. Daar aan hadt men toe te ſchryven de ongelukkige geboorte van een Plan van Conſtitutie, op gronden van het *Federaliſmus*, als mede dat alles was aangevoerd om het oude Stelzel in de oogen van *Neerlands* Volk aanneemelyk voor te draagen. Hy zette zich

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 105.

lich om de ſchadelykheid daar van te betoogen, en ſchilderde het Plan af als een bronwel van rampen voor het zo lang gefolterd Vaderland; waar op hy zyne Landgenooten waarſchuwt tegen een Staatsgeſteltenisſe, welke eerst de Ariſtocraat ten throon zou beuren, en vervolgens de Stadhouder noodig maaken. Geen Plan zou hy omhelzen, of den Volke ter bekragtiging aanbieden, dan 't geen op de Gelykheid, Eenheid en Ondeelbaarheid der geheele Bataafſche Republiek, in alle haare betrekkingen, gegrond was (*).

EVEN. BOEK. 1796.

Van het geen agt ſlaan op de algemeene geestdrift des Volks hadt PLOOS VAN AMSTEL gewaagd. Vóór het hervatten der raadpleegingen, bragt de Voorzitter een aantal Verzoekſchriften te voorſchyn uit onderſcheidene oorden, ſtrekkende om der Vergaderinge bekend te maaken de te leur geſtelde hoop der Ondertekenaaren in de verwagting eener Staatsgeſteltenisſe, die het geluk des Vaderlands, voor hun en voor hunne Naakomelingſchap, zou verzekeren. De volkomene ontdekking dat in het Plan de gewenschte Eenheid niet werd gevonden, deedt hun het gevaar bezeffen, 't welk de Vryheid des Volks boven 't hoofd hing, byaldien het mogt gebeuren, dat zodanig een Plan tot een ſtuk van overweeging voor de Nationaale Vergadering mogt worden gemaakt, en bovenal wanneer het eens in deszelfs geest mogt

Een aantal Verzoekſchriften voor de Een- en Ondeelbaarheid.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 106.

EV.II. BOEK. 1796.

mogt worden goedgekeurd. *Zy hadden* het van hunnen pligt geagt, eer het daar toe mogt komen, openlyk, ten dien opzigte, zich te verklaaren; ten einde, uit hun ſtilzwygen, geene verkeerde gevolgen zouden worden getrokken, en men niet zou twyfelen aan hunne warme deelneeming in het welzyn des Vaderlands. Hier om luidde hunne verklaaring, „ dat „ zy," gelyk een dier Verzoekſchriften luidt, „ nimmer zouden kunnen toetreeden, tot eenige Regeeringsvorm, waar „ by niet werd ingevoerd de volſtrekte „ Eenheid der *Bataafſche Republiek*, in „ alle betrekkingen, met vernietiging van „ alle Souveraine Vergaderingen, zy mogten dan zyn Provintiaale, Departementaale, Stedelyke of ſoortgelyke, waar „ by dus niet de Oppermagt van het *geheele Nederlandſche Volk*, zo wel in- als „ uitwendig, in één Middelpunt gebragt „ en uitgeoefend werd. —— In dit gevoelen ſtonden zy zo onwankelbaar, „ dat zy niet aarzelden te verklaaren, „ vaſtlyk beſlooten te hebben, alles op „ te zetten, goederen en leeven te waagen, ja niets, hoe dierbaar ook, te „ ſpaaren, om het eenig oogmerk der Revolutie, de Eenheid en Ondeelbaarheid „ der Republiek, door alle gepaste middelen, te bereiken.

Niet weinig geſchils rees 'er in de Vergadering, wanneer op het voorſtel des Voorzitters, om deeze Verzoekſchriften voor Bekendmaaking aan te neemen, een

en

en ander der Representanten deswegen CVIII. loflyk wilde gewaagd hebben, en de ver- BOEK. gaderde Volksmenigte dit voorstel met —— luidrugtige toejuiching vereerde. Na veel 1796. woordwisselings berustte men in het besluit, dat de Vergadering de blyken van warme Vaderlandsliefde, door de Ondertekenaars in de Adressen uitgedrukt, erkende (*).

By de hervatte raadpleeging nam QUESNEL, een der Ontwerperen, die van het gevraagde woord hadt afgestaan, 't zelve weder, niet om alles, wat in hetzelve gevonden werd, goed te keuren, ook niet om dat hy 't zelve, als een geheel beschouwd, aanmerkte, als het best mogelyke Plan van Staatsregeling dat voor den Lande zou kunnen gemaakt worden; maar om dat hy geene waarschynlykheid zag, dat de Commissie, in de omstandigheden, waar in zy zich bevondt, een beter zou kunnen leveren. Hy beschouwde het wyders als zeer geschikt ten voorwerpe van beraadslaaging der Vergaderinge (†). QUESNEL.

Zo ook vroeg BICKER het afgestaane woord te rugge, en gaf de gronden op, die hem hoope schonken, dat beraadslagingen over het Plan niet onvrugtbaar zouden weezen (§). —— GORTER hieldt het BICKER. GORTER.

on-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 116—118. Op een aantal dergelyke Verzoekschriften, 's volgenden daags ter tafel gebragt, viel bezeltde Besluit. *Ald.* bl. 150. 296. 345.

(†) *Ald.* bl. 118.

(§) *Ald.* bl. 121.

EEM. BOEK. 1796.

onaanneemenswaardig, en liet zich, wegens de Schuldvermenging uit. Onder andere hieldt hy het daar voor, dat zommige Landgewesten wel eenige opofferingen zouden moeten doen; doch, dat wanneer de algemeene Lasten werden geheeven in den ſmaak van SCHIMMELPENNINCKS voorſtel, „ het zou te bezien „ ſtaan of deeze opofferingen wel zeer „ groot zouden weezen; het laſtdier van „ *Holland* zou dan voorzeker de minſte „ niet zyn, die een zeer goede vragt op „ zyne lendenen zou moeten torſchen." Voorts ſtak zyn Vertoog uit in een tafereel van de Landgewesten, en inzonderheid van *Friesland*, waar uit hy was afgevaardigd, — een tafereel vol van de ongunſtigſte trekken des voormaaligen Beſtuurs (*). — De Repreſentanten HOGEWAL, BRANGER en TIP, ſchoon allen zwarigheden vindende, ſtemden voor het overweegen; de laatſte hieldt ten ſtelregel, „ met aanneemen waagen wy niets, „ met het verwerpen veel (†)."

HOGEWAL, BRANGER, TIP.

RABINEL.

Anders dagt en ſprak hier over RABINEL, Lid der Commisſie tot vervaardiging des Plans. Geduurende die werkzaamheden, hadt hy voor de Een- en Ondeelbaarheid, als mede voor de Schuldvermenging geyverd, en thans kwam hy voor diezelfde gevoelens uit: — weshalven hy, naa eene ten toon ſpreiding van de by de ver-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 104.
(†) *Ald.* bl. 124. 127. 128.

verwaardiging geheerscht hebbende Gewest- CVIII.
lyke Belangen, en een voorbyzien van de BOEK.
verwagting onzer *Fransche* Bondgenooten, ——
ten opzigte van de Eenheid, tot het be- 1796.
sluit komt, dat eene Staatsregeling, niet gegrond op de beginzelen van waare Eenheid en Ondeelbaarheid, en naar zyn inzien, onderhevig aan gevaarlyke rampen en onheilen, zo voor het inwendige van het Gemeenebest, als met betrekking tot onze *Fransche* Bondgenooten, geen voorwerp van de raadpleegingen der Vergaderinge kon noch mogt uitmaaken (*). — VAN ECK, in tegendeel, was tegen de verwerping, en wilde het voetspoor van VAN ECK.
HARTOGH en SCHIMMELPENNINCK betreeden (†).

VAN LANGE liet zich, met veel bedaard- VAN
heids, breedvoerig uit over het heilzaame, LANGE.
ook voor de Landgewesten, uit de Schuldvermenging te wagten: en daar deeze in het Plan niet gevonden werd, was zulks genoegzaam tot verwerping (§). AANINCKS, BACOTS, VERSTERS Vertoogen kwamen op zamenstemming met HARTOGH neder (**).

TEDING VAN BERCKHOUT, vondt veel TEDING
bezwaars in de Schuldvermenging, en den VAN
Staatsraad, met een genoegzaam Monar- BERK-
chaal Gezag bekleed, onbestaanbaar, met HOUT,
een MAYER.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 129.
(†) *Ald.* bl. 130.
(§) *Ald.* bl. 181.
(**) *Ald.* bl. 134. 135. 145.

CHR. BORK. —— 1796.

eene Democratiſche Regeering, by Vertegenwoordiging uitgeoefend. Dan, over 't geheel genomen, kon het Plan ten grondſlag van raadpleeging dienen (*). — Tot dit laatſte kon ook de Burger MEYER komen; mits de Vergadering bepaalde de Een- en Ondeelbaarheid ten grondſlage te leggen (†).

VONCK, VAN DER WYK.

De Repreſentant VONCK liet eene andere taal hooren. Hoewel het Ontwerp, ſtukswyze betragt, naar zyn erkentenisſe, veel goeds bevatte, kwam het hem voor, dat het, in 't algemeen beſchouwd, wel geſchikt was om eenige feilen en misſlagen van het voorgaande *Federaliſtisch* Systhema te verzagten; maar geenzins om dat oud verderflyk ſtelzel, met tak en wortel uit te rooijen, en in deszelfs plaats te ſtellen een Regeeringsvorm, gegrond op de Eenheid en Ondeelbaarheid der geheele *Bataafſche* Republiek. „ Het eerſte „ Artykel van de Eenheid ſpreekende, „ zeide," gelyk hy ſprak, „ met an„ dere woorden, alles zal op den ou„ den voet blyven, zo als het geweest „ is, behoudens eenige veranderingen, „ die wy aan het verouderd Staatsge„ ſtel zullen toebrengen." Eene reeks van aanmerkingen brengt hy te berde om zulks te bewyzen. Niet zonder ſchamperheid ſpreekt hy van het agterlaaten der Verklaaring van de Regten van den Mensch

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 137.
(†) *Ald.* bl. 139.

Mensch en Burger, zeggende, „ Eene „ Acte van Constitutie zonder deeze is „ als eene spiegel zonder glas; maar ik „ moet hulde doen aan het doorzigt van „ de Leden der Commissie, door dezelve „ niet aan het hoofd gesteld te hebben: „ want waarlyk zou 'er geen grooter Contrast zyn uit te denken geweest, dan „ die Verklaaring en het overgelegd Ontwerp van Constitutie," 't welk hy oordeelde dat niet kon of mogt worden aangenomen (*). — VAN DER WYK was voor het aanneemen (†).

1795. EERSTE BOEK. 1796.

Algemeene Aanmerking.

Een overzigt van alle deeze raadslagen toont ons, met de kennelykste trekken, hoe veelen, by de overweeging van de Schuldvermenging, uit de Eenheid voortvloeijende, maar al te zeer hunne betrekking tot het geheele Volk uit het oog verlooren, en 't zelve op het Gewest, waar zy thans behoorden, sloegen; zo dat niet de Volks- maar de Gewestlyke Vertegenwoordiger sprak. Aanleiding hier toe, een voorbeeld daar van, kan men niet ontkennen, hadt VAN DE KASTEELE gegeeven, door, in zyne breede Aanspraak, uit te weiden over de grootheid der schulden, waar in zich *Holland*, ten gevalle des geheelen Bondgenootschaps gestooken hadt. Dit wekte veelen uit de Landgewesten op om de drukkende rampen in herhaalde Landoorlogen, en anderzins geleden, op te

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 149.
(†) *Ald.* bl. 149.

tvn. BOEK. 1796.

te haalen. De armoede dier Gewesten, in vergelyking met *Holland*, af te schilderen. Ja kan het zich niet verbergen, hoe zommigen, anderzins niet bekend staande voor sterke Eenheidsgezinden, zich als voorstanders daar van opdeeden, uit de Schuldvermenging heil voor hun Gewest spellende: verklaarde aankleevers van het stelzel der Eenheid kantten 'er zich tegen aan: dewyl zy die Schuldvermenging voor hun Gewest hoogstnadeelig hielden, of zelfs aanzagen als een doodsteek.

Dit punt, 't welk een zo ongelykaartig en geen zeer aan een Volksvertegenwoordiger passende charactertrek ten toon spreidt, was niet nieuw. De herinnering aan de raadslagen by hun Hoog Mogenden over het Reglement ter byeenroeping van de Nationaale Vergadering, brengt ons voor den geest hoe dit stuk, toen reeds de aandagt bezig hieldt, en aan dit Reglement eéne gansch niet gelukkige wyziging gaf. Immers, op dat wy zulks kortlyk schetzen, stak het allerkennelykst door, dat *Holland*, om tot de gemeenmaaking der Schulden te geraaken, de Eenheid des Gemeenebests wenschte. De Landgewesten, even zeer daar voor vreezende, poogden de zamenroeping der Nationaale Vergadering te beletten. Zy konden berekenen, dat *Holland*, by eene hoofdlyke stemming over dit stuk, door het groot getal zyner Afgevaardigden, gereedlyk de meerderheid zou kunnen verkrygen. Hoe zeer *Zeeland* verklaard hadt, dat

dat het de Nationaale Vergadering aanzag als hoogstgevaarlyk voor het geliefd Gewestlyk Gezag, betoonde het zich ter toetreedinge bereid, kon de Schuldvermenging plaats grypen. Van *Utrecht*, welks eenstemmigheid met *Holland*, ten voorleden Jaare, allerwegen bleek, kon dit Gewest een gereeden byval te gemoete zien. Tot het voorkomen van dien gevreesden slag hadden de Gewesten, van de Ineensmelting der schulden afkeerig, zodanig eene zamenvoeging van de Commissie tot het ontwerpen eener Staatsregeling weeten te bewerken, dat men van de meerderheid een opstel kon te gemoete zien, waar uit de Schuldvermenging geweerd bleef. —— Wel hadt *Holland*, ter voorkominge hier van, in de berekening, dat het Ontwerp zou verworpen worden, de toevoeging van tien andere Leden, vyf uit dit Gewest en vyf uit de andere Provincien, weeten daar te stellen, in verwagting dat door die nieuwe versterking gewis de meerderheid op zyne zyde zou weezen. Dan alle *Hollands* Afgevaardigden vielen de Schuldvermenging op verre na niet toe. Dit verschynzel was, naastdenkelyk de rede waarom ook yverige voorstanders der Schuldvermenging, zich zeer huiverig betoonden om in de geheele verwerping des Plans te stemmen; geen genoegzaame grond deedt zich op, om uit de toevoeging der tien Leden, de meerderheid voor hun geliefd Stelzel te gemoete te zien.

1796. EERSTE BOEK.

1796.

Voorſtel van HAMELSVELD over den zin in welke hy de hoofdlyke ſtemming zou inrichten.

Breedſpraakig zyn wy geweest in de opgave deezer Handelingen. Noodig keurden wy zulks, om dat in dezelve de grond ligt van volgende bedryven, dit ſtuk betreffende, welke wy, om niet te breed te worden, ineengedrongen zullen voordraagen. — De negen en twintigſte van Slachtmaand, de groote dag ter beſlisſinge van het vraagſtuk, of het ingediende en zo zeer verſchillend beſchouwd Plan ten leidraad der overweegingen zou aangenomen, dan geheel verworpen worden, was daar. Met denzelven herleefden de geſchilvoeringen. Herinneren wy ons de ingediende raadſlagen, naa dat de Repreſentant HARTOGH den zynen hadt ingebragt, dan brengen wy ons teffens veele voor den geest, die daar mede inſtemden, of 'er althans zeer naby kwamen. Dit gevoelen behaagde zeker den Voorzitter VAN HAMELSVELD; waarom hy, tot deeze groote zaak roetreedende, naa eene korte ophaaling van de wyduiteenloopende begrippen, verklaard hebbende, dat het 'er in deezen op aankwam, deswegen met *Ja* of *Neen* te antwoorden, de aandagt der Leden inzonderheid opriep, om daar *verwerpen* klaar genoeg was, zyn denkbeeld wat *aanneemen* betekende, breeder openlag, 't geen in den geest van HARTOGHS voorſtel was: met bygevoegde bemiging, dat hy, in dien zin, de hoofdlyke ſtemming zou inrichten.

Wederſpraak.

Wederſpraak ontmoette zulks aan den eenen, goedkeuring aan den anderen kant.

De

De Voorzitter wilde, tot staaving van zyn uitgebragt gevoelen spreeken, dan PLOOS VAN AMSTEL vorderde het reeds gevraagde woord; en tevens dat de Voorzitter zich aan het CVIII. Artykel des Reglements zou houden (*), met byvoeging, „ dat alle Explicatien, Modificatien, en „ Mentaale Reservatien, door den President, niet behoefden gedaan te worden!" —— Dit zeggen trof den Voorzitter dermaate, dat hy vol drifts opstondt, op de borst sloeg, zeggende, „ Hier staat „ YSBRAND VAN HAMELSVELD! die nimmer, om lief of leed, ter rechter noch „ ter slinker zyde, is afgeweeken; noch „ zich door eenige bedreigingen liet verschrikken of vervaard maaken; maar „ immer pal stondt, zo als aan ieder bekend is." —— Onder het ontstaan van eenig gedruisch in de Vergaderzaal, vaart hy

OVERBOEK. 1796.

(*) Het Artykel, waar over, ten deezen dage, zo veel te doen viel, luidde, „ Indien de Nationaale „ Vergadering het Ontwerp over het geheel genomen, tot een grondslag haarer Deliberatien meent „ te kunnen aanneemen, zal hetzelve, binnen „ veertien dagen naa het uitgebragt Rapport, door „ den druk aan de Natie bekend gemaakt worden; „ en vervolgens, naa verloop van eene Maand, „ zal de Vergadering dagelyks over het gemaakte „ Ontwerp, ten minsten vier uuren delibereeren; „ en hetzelve dus door approbatie of alteratie, hoe „ eerder zo beter, voltooijen; zullende het alzo „ gedresseerde Ontwerp, na de respective Provintien, het Landschap *Drenthe* en *Bataafsch Braband* verzonden worden, om in ieder derzelven „ afzonderlyk door het Volk te worden onderzogt, „ en goed- of afgekeurd."

CXII. BOEK. 1796.

hy voort met ſterke betuigingen en het voorleezen des gemelden Artykels, en het zeggen van zyne meening deswegen. — Naa in die voordragt, door onderſcheide Leden geſtoord te zyn, voer hy voort, hoe het hem was voorgekomen, dat de Nationaale Vergadering kon beſluiten, *voor eerst*, dat zy zich met de gronden en beweegredenen in het Plan vervat, vereenigde. *Ten anderen*, dat zy het voor een leiddraad haarer raadpleegingen aannam; met byvoeging, „ van niet te kunnen bezeffen, dat hy door het uiten „ zyner gevoelens, zo als hy in het Præ„ advys gedaan hadt, zyn pligt als Pre„ ſident was te buiten gegaan."

Het twistvuur ter Vergadering ontſtooken, blaakte op, en brandde heftig. PLOOS VAN AMSTEL erkende, dat de Voorzitter, als Lid der Vergadering, aan het bewuste Artykel zodanig eene Verklaaring kon geeven als hem goeddagt; doch dat hy, als Voorzitter, omvraage moest doen, overeenkomſtig het Reglement. Dit beweerde VAN BEYMA desgelyks. — WITBOLS volgde den Voorzitter, met op zyn borst te ſlaan en de ſterkſte betuigingen te doen hoe zeer zyn hart van Vaderlandsliefde gloeide. Veele Leden drongen op eene gaave Omvraage aan, met inmengzelen niet zelden van een ſteekeligen aart. Zy begreepen over 't algemeen, dat de Voorzitter onbevoegd was tot het voordraagen van zodanige uitleggingen, dat men het Ontwerp ten grondſlage van raadpleeging niet

niet kon omhelzen, zonder in den geest daar van te beſluiten, — zonder althans de groote grondbeginzelen, waar op het gebouwd was, te omhelzen: en die eens aangenomen zynde, was het uit met de Eenheid, en gedaan met de Schuldvermenging. 1796.

Eenigen, en onder deezen de bekwaamſte en bedaardſte Voorſtanders van die beide beginzelen, zagen en erkenden zulks; doch de gevolgen der verwerping vreezende, konden zy daar in niet volkomen ſtemmen. Mannen als FLOH, SCHIMMELPENNINCK en VAN DE KASTEELE, zogten eenen middelweg in te ſlaan. Ieder bragt Ontwerpen van Decreeten, daar toe ſtrekkende, ter baane. Hoe zeer in eene en andere byzonderheid verſchillende, kwamen zy hier in overeen, dat zy de hinderpaalen zogten te weeren, en de Vergadering te doen verklaaren in welken zin zy het Ontwerp aannam, en tevens dezelve te doen beſluiten, dat zy de Eenheid ten grondſlage ſtelde. — VAN DE KASTEELE drong wel inzonderheid daar op aan, dat de Vergadering, in Zomermaand, het Voorſtel van SCHIMMELPENNINCK in beraad gehouden hebbende: dewyl zy, ter oorzaake van de algemeene bekendheid dat het Plan de Eenheid ten grondſlage zou hebben, het nu de tyd was te toonen, dat zy zulks in de daad verwagtte. Bemiddelende Voorſlagen.

Voor- en tegenſtanders van het Ontwerp lieten zich hooren, en het bleek,

CUM. B.O.E.K. 1796.

dat zy in de bemiddelingen niet konden komen; dit maakten de aandring op de gaave omvraag, vry algemeen. De handelingen kreegen veel van het herhaalen der voorheen geuitte wydverſchillende gevoelens, zoms voorgedraagen op eene wyze, die ſtuitende tusſchenſpraak en tusſchenkomst des Voorzitters vorderde (*).

Hoe men tot de hoofdlyke Omvraage komt.

Naa zo veels omhaals betuigde de Voorzitter, dat hy voor zich geen Verklaaring van het Artykel, waar over zo lang getwist was, wilde geeven, noch iemand zyne gevoelens deswegen opdringen; dat hy alleen in zyn Voordragt, by het openen deezer onderhandelingen, geen andere beweegredenen gehad hadt, dan het woord *Aanneemen* uit te leggen, dat hy nu zou voortgaan om by hoofdlyke Omvraage te verneemen, of men het Plan *aannam* of *verwierp*. — Dan weder eenigzins aan 't verklaaren gaande, vorderden veelen te gelyk eene omvraage, naar de letter van het betwiste Artykel. Een aanmerkelyk gedruis en verwarring ontſtondt in de Vergaderzaal. De Voorzitter dit in 't einde toegeevende, veranderde de woeling in eene diepe ſtilte.

Groote verdeeldheid en gewoel in de Vergadering en aanmerkingen.

In deeze ſtilte ving de hoofdlyke omvraage aan, en ging een geruimen tyd voort. Meer dan de helft der Leden hadden reeds hunne ſtemmen uitgebragt. Eenigen hunner voegden 'er by, *onder bepaaling*. Dit woord mishaagde Reyns, Gevers en Ploos

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 150-164.

PLOOS VAN AMSTEL dermaate, dat zy de heerschende stilte afbraken, met, als uit eenen monde, te roepen, dat de Omvraage van geene waarde was, aanloopende tegen de door den Voorzitter voorgestelde hoofdlyke Stemming; zy drongen aan, dat dezelve van nieuws hervat zou worden. Terwyl handgeklap en toejuiching van de Gaanderyen zich lieten hooren, werd zulks afgewisseld door Leden, die op het voortzetten der aangevangene Stemming aandrongen. Op het heftigst wedersprooken door de gemelde Leden, en anderen, die zulks ondersteunden, groeide de verwarring aan, het geschreeuw verdubbelde. De Voorzitter riep de Leden tot orde. REYNS, GEVERS, NOLET, NUHOUT VAN DER VEEN vorderden orde van den Voorzitter. In die verwarring mengden zich de Toehoorders op de Gaanderyen in de raadpleegingen; handgeklap, vergezeld van een luid geschreeuw; *Bravo! Bravo!* doorgalmde de raadzaal. Vrugtloos bezwoer de Voorzitter de Vergadering en het Volk tot orde. — VAN HOOFF verhief zyn stem met de betuiging, „De geëxaspereerde Patriot kan niet bedaard noch onverschillig zyn, wanneer hy ziet dat de „ Vryheid den dolk in het hart krygt!" — Het gejuich op de Gaanderyen vermeerderde by die taal. — De Voorzitter riep, zonder ophouden om orde. KRIEGER vorderde dezelve, terwyl hy den Burger GOLDBERG, die, als Plaatsvervanger, op de bank voor deezen geschikt zat, aanwyzen- CVIII. BOEK. 1796. drang op Herstemming.

zende, als een die een voorbeeld van onde-
moetende zyn, deeze vergat, onophoudelyk in de handen klapte, en *Bravo!* riep. — „Defendeert," was de taal van VAN HOOFF, „uw Kindje op eene gene-
„reufere wyze, de Natie en de Posteri-
„teit zal het beoordeelen!" — De toejuichingen van de Gaanderyen verdubbelden. Waar op de Voorzitter zich dekte en de Vergadering geſcheiden verklaarde.

Herſtemming en de meerderheid voor het aanneemen.

Met dit bedryf keerde, naa eenige tuſſchenpoozing, de orde weder in de Vergaderzaal. BRANDS verzogt den Voorzitter, by de herſtelde kalmte, dat hy de hoofdlyke ſtemming zou doen, op eene klaare en eenvoudige wyze, en dat ieder Lid, zonder eenige voorbehouding, met *Ja* of *Neen*, zyne meening zou verklaaren. In dit voorſtel, door andere Leden onderſteund, ving de ſtemming op nieuw aan. De telling wees uit dat *zes en zestig* tegen *twee en vyftig* ſtemmen zich voor de aanneemelykheid des Ontwerps geuit hadden (*).

De geſtaage afwisſeling van de woorden *aanneemen* en *verwerpen*, hadt eene wyl de hoop en vrees van beide de Partyen gaande gehouden. Geweldig trof de bekragtigende hamerſlag de Minderheid, en alle Voorſtanders der Eenheid en Schuldvermenging. Hooploos ſcheen het behoud dier geliefde beginzelen. Morrend misnoegen liet zich hooren.

Hadt

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 164-166.

Hadt Gevers, naa het vallen van den hamerſlag, met een kort woord, de Vergadering herinnerd aan het Voorſtel door Schimmelpenninck, in Zomermaand gedaan, meer dan zodanig eene herinnering was de ſtap, dien Hartogh, twee dagen laater deedt, als hy voorſtelde, dat de Nationaale Vergadering onverwyld eenen dag zou bepaalen, om, zonder verdere of voorafgaande beraadſlagingen, te beſluiten, dat dezelve, tot een grondſlag van het Plan der Staatsregelinge, 't welke zy den Volke van *Nederland* zou aanbieden, zou aanneemen de volſtrekte Een- en Ondeelbaarheid, met dien verſtande, dat de nog beſtaande Gewesten in Negen onderſcheide Volken, tot één eenig Volk, en tot één eenig Gemeenebest, gebragt en gevormd zouden worden; behoudens nogthans de magt, om by de beraadſlaagingen over het Plan van Staatsregeling, zodanige bepalingen te maaken, zo met opzigt tot de Magt, zo wel der Departements als der Gemeente Beſtuuren, als met betrekking tot de Ineenſmelting der oude Schulden, gelyk de Vergadering, naar haare wysheid, zou bevinden te behooren. CVIII. BOEK. 1796. Voorſtel van Hartogh.

Een voor- en medeſtander vondt Hartogh in de Beveren; dan hy ontmoette ſterke tegenſtanders, inzonderheid in Vreede, die niet kon nalaaten zyne hooggaande verwondering te betuigen, een voorſtel van dien aart te hooren uit den mond eens Mans, die eergisteren het Plan, 't geen niets van de Eenheid bevatte, hadt aan- Verſchillende gevoelens daar over.

CVIII. BOEK. 1796.

aangenomen. Dan merkte hy op, dat de daar by gevoegde Voorbehouding alle vrugt des voorſtels vernietigde en ons geen ſchreede tot de gewenſchte Eenheid nader bragt. — HARTOGH verdeedigde zich op dat punt, en oordeelde het thans door hem gedaane Voorſtel zeer beſtaanbaar met zyne Aanneeming. Hy beriep zich op de herhaalde Verklaaring van den zin, in welken door hem die Aanneeming gedaan was; onder verdere betuiging, dat hy met de gemaakte Voorbehouding geenzins dat geen bedoeld hadt, 't welk VREEDE hem toeſchreef. — TEN BERGE en BRANDS beweerden beiden, dat de gedaane Voorſlag in geene overweeging kon genomen worden: dewyl het eene vervroeging zou weezen van de beraadſlagingen over de Staatsregeling, welke eerst over vier weeken eenen aanvang zouden neemen. BEYMA, VAN HOOFF en andere bekende Voorſtanders der Eenheid, konden in dit Voorſtel niet treeden.

VAN DE KASTEELE begreep, dat het oogmerk des Voorſtels was te bepaalen, dat het *Nederlandſche* Volk voortaan, niet meer als een *zamengevoegd*, maar als *een éénig Volk* zou beſtaan. Hy wilde tot voorkoming van alle zwaarigheden de laatſte mits weggelaaten, en het Voorſtel nader omſchreeven hebben. — SCHIMMELPENNINCK merkte op, en vondt daar in HAHN ten medeſtander, dat men in *Zomermaand* geene zwaarigheid hadt gemaakt, om, uit vreeze van vooruit te loopen op de Staatsre-

regeling het Voorſtel, de Eenheid betreffende, in overweeging te neemen; dat men thans even dezelfde Vryheid hadt, en het in overweeging neemen van HARTOGHS Voorſtel, ten aanzien van de Staatsregeling, niets beſliſchte. Gepast en zelfs eenigermaate noodzaakiyk was het, vóór den aanvang der beraadſlagingen over het Plan een vasten grondſlag te leggen, waar op men dit gebouw zou optrekken. — Heftigheid, met byzondere Perſoonen aanduidende aanmerkingen vergezeld, deedt zich ter Vergaderzaale zien, dan het verder opſteeken hier van werd geſluit door den raadſlag om, tot morgen, dit ſtuk te laaten berusten (*).

VREEDE liet zich ten dien dage eerst hooren, en herhaalde zyn reeds voorgeſteld gevoelen, thans breeder beweerende, dat, zyns inziens, het Voorſtel ſlegts zodanig eene Eenheid bedoelde als men reeds in het Plan omſchreeven vondt, en gevolglyk, dat hetzelve te overweegen, werkiyk op een uitkwam met de beraadſlagingen over het Plan te vervroegen. Daarenboven hadt men, van den aanvang der Omwenteling af, reeds de Eenheid bepaald, en zou gevolglyk een Beſluit van dien aart als HARTOGH bedoelde, alleen dienen om het Volk in eene nieuwe onzekerheid te ſtorten. Wilde men iets doen, dat overeenkwam met den ſtaat der zaaken, en dat het Volk tot kalmte kon en moest bren-

Voorſlag van VREEDE.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 189-194.

CVIII. BOEK. 1796.

brengen, dan hadt men, nog zittens deeze Vergadering, te besluiten, dat de Nationaale Vergadering, onwrikbaar verkleefd aan de grondbeginzelen, die in den geest der Omwentelinge zyn opgeslooten, niettegenstaande het Ontwerp van Staatsregeling door haar, over 't geheel is aangenomen, tot een grondslag van beraadslaging, zy egter der Natie de volkomenste verzekering gaf, dat zy haar geen Plan van Staatsregeling, ter goed- of afkeuring, zou voordraagen, dan 't geen op het beginzel eener gaave Eenheid en Ondeelbaarheid in alle stukken van Volksbestaan en Bestuur gegrond was — en dat 'er wyders eene Commissie zou benoemd worden, om, ten opzigte van de oude Schulden, een Plan te beraamen hoedanig het met deeze, op gronden van wederkeerig en gemeen belang, tot genoegen zou kunnen gevonden en behooren bepaald te worden.

AUSTEN bragt, met verscheiden tusschenvallen van wederspraak een Vertoog in 't midden, 't geen dreigde de oude beraadslagingen weder te doen hervatten. HARTOGH aan het woord gekomen, voerde een reden, welke nederkwam op de betuiging, dat hy, hoe zeer zich anders uitgedrukt hebbende, dezelfde Eenheid, als waar van VREEDE sprak, bedoeld hadt, zich beroepende op de zuiverheid zyner bedoelingen.

Eene Commissie be-

VAN LEEUWENS voorslag, by dit nader komen der hoofdpartyen in deezen, tot het benoemen eener Commissie, om, in

in dien geest, het Voorstel te veranderen, het van alle twyfel- en dubbelzinnigheden te zuiveren, en dan nog, staande de Vergadering, een Verslag uit te brengen, ontmoette nadrukkyken tegenstand van TEN BERGE en DE MIST. Zy riepen de orde in, volgens welke men eerst moest beslissen of het Voorstel een punt van overweeging kon worden; zy vorderden eene hoofdlyke omvraage. Het ontbrak hun niet aan Leden, die zulks ondersteunden; terwyl anderen zich voor de raadslag van VAN LEEUWEN, met veel klems, uitlieten. Veelen vorderden dat de Voorzitter het besluit zou opmaaken; andere bleeven 'er zich tegen verzetten. Verwarring heerschte in de Vergaderzaal. Te midden van dezelve liet de Voorzitter den hamer vallen, ten besluite, om, volgens het Voorstel, eene Commissie te benoemen. Door het geraas hadden veelen dit Besluit niet vernomen: dan de Voorzitter, door een groot gedeelte der Vergaderinge daar toe aangemaand, handhaafde 't zelve. Hy benoemde de Burgers SCHIMMELPENNINCK, VREEDE, HAHN, HARTOGH en DE BEVEREN. Om bygebragte voldoende reden, werd, in HAHNS plaats, VAN DE KASTEELE benoemd (*).

1706. noemd, om een besluit uit HARTOGH's en VREEDES voorslagen op te maaken.

De zich afgezonderd hebbende Representanten verscheenen weder ter Vergadering; met het Ontwerp eens Besluits, waar in de onderscheide gevoelens van

Ingediend Besluit.

HAR-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 196-205.

VYF. BOEK. 1796.

HARTOGH en VREEDE tot een gebragt waren, 't welk hier op nederkwam; „ Dat het Plan van Conſtitutie, 't welk „ aan den Volke van *Nederland* zou worden aangeboden, gegrond zou weezen „ op de volſtrekte Een- en Ondeelbaarheid, zo met betrekking na buiten als „ van binnen, onder een en hetzelfde Opperbeſtuur. En dat 'er eene Commiſſie zou worden benoemd, om de wyze „ te onderzoeken op welke best de Algemeenmaaking der Schulden zou kunnen geſchieden." De Voorzitter ſloeg voor of men daar op terſtond zou beſluiten, dan het, uit aanmerking van het gewigt der zaake, in beraad houden. Zo verre als dit laatſte door VREEDE en anderen verworpen werd, zo zeer yverden veelen voor het verwyl. De meerderheid ſtemde om de zaak op heden af te doen.

Raadpleegingen daar over.

Dit afdoen ging vergezeld met eene wel te verwagtene ſtrydigheid van begrippen. Elk bykans der Spreekeren hieldt zyn ouden ſtreng vast. Van de voornaamſten zal het genoeg zyn het hoofdzaaklyke te boeken, als gerigt om aan deeze zaak eene wending te geeven, waar op dezelve in 't einde nederkwam. — Op de groote vraag of de Vergadering zich met dit Ontwerp kon vereenigen? vatte DE MIST het woord, met betuiging, „ dat hy zich zelven zou gelyk blyven, en heden niet „ goedkeuren 't geen hy gisteren als ſchadelyk en voor de Vryheid zyner Me-

„ de-

„ debnrgeren gevaarlyk geagt hadt — dat
„ dat hy op geenerlei, noch rechtſtreek- BOEK.
„ ſche, noch ingewikkelde wyze, ooit —
„ zou medeſtemmen tot een beſluit, waar 1795.
„ by het uitwendig Huishoudelyk Zelfs-
„ beſtuur, aan de Ingezetenen der Ge-
„ westen, 't zy rechtſtreeks, of op eene
„ ingewikkelde wyze, werd ontnomen,
„ of de oude Schulden der Gewesten in
„ een geſmolten; noch dat aan het Volk
„ een Ontwerp van die Ontneeming en
„ Ineenſmelting werd aangeboden." —
DE SITTER wilde de Ineenſmelting onderzogt hebben, eer men tot de Eenheid „ overging. — HAHN verzette zich tegen deeze beiden: beweerende, dat de MISTS verklaaring, wegens de aanneeming, ſlegts zyn byzonder gevoelen was; maar geenzins dat der Vergaderinge; dat hy althans, ten opzigte van het Plan, by de omvraage, zo niet geſtemd hadt; DE SITTER toevoegende, dat de Schuldvermenging niet onafſcheidelyk met de Eenheid was verbonden. Hy onderſchraagde het voorgeſtelde Beſluit. — TEDING VAN BERKHOUT oordeelde de Vergadering niet gemagtigd om zodanig eene verklaaring te doen, vóór den beſtemden tyd van overweeging der Staatsregeling. — VAN HOORN vondt geene vryheid om den wil der Natie voor uit te loopen. — VAN LAMSWERDE werd, in een breedvoerige voordragt van zwaarigheden, een en andermaal geſtuit. — Volſtrekt goedkeurende of met miſſen vergezeld waren andere voordragten.

ten. — De Voorzitter deedt een breedspraakig voorſtel hoe hy de zaak inzag. — De Beveren merkte aan, dat de Eenheid door het aanvaarden van dit ontworpen Beſluit nog niet werd daargeſteld; maar alleen ten grondſlage der Staatsregelinge aangenomen; dat het Volk nog altoos in zyn geheel bleef. — Van eenen bemiddelenden aart was de voordragt van J. A. de Vos van Steenwyk. Hy begreep dat de woorden des voorgeſtelden Beſluits, in eenen gezonden zin moesten worden opgevat; dat men, 't zelve aanneemende, zich niet verder verbondt tot de toepaſſing van het beginzel der Eenheid op het Plan van Staatsregeling, dan 's Volks Heil, de hoogſte Wet, zou gedoogen; en dat men, in de toepaſſing op zommige onderdeelen, hetzelve onuitvoerelyk bevindende, het zodanig zou wyzigen als 's Volks heil zou medebrengen, in dien geest kon hy 'er zich mede vereenigen. — Reeds verſcheide keeren was om hoofdlyke ſtemming geroepen. De Voorzitter voldeedt aan dien eisch. Hoe veel byvals het ingediende ſtuk ontmoette, bleek by de ſtemopneeming, vyf en zeventig tegen drie en twintig waren voor het aanneemen. Een leevendig handgeklap van de Gaanderyen vergezelde den hamerſlag, waar mede de Voorzitter, naar de taal van Nunhout van der Veen, „ de redding en „ het geluk van *Nedeoland* beveſtigde!" (*) In-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 207-212.

Ingevolge van een genomen besluit werden 'er zeven Leden benoemd tot het zo veel bezwaars baarend stuk de Vermenging der Gewestlyke Schulden en Finantien. De meerderheid der stemmen verkoos daar toe VAN DE KASTEELE, J. A. DE VOS VAN STEENWYK, HARTOGH, DE BEVEREN, SCHIMMELPENNINCK, VREEDE en SIDERIUS. Zy vonden zich verschoond van het bywoonen der Vergaderinge, schoon het hun vrygelaaten werd daar te verschynen (*).

CHR. BOEK. 1796.

Leden benoemd tot het stuk der Ineensmelting van de Schulden.

De Eenheid en Ondeelbaarheid vastgesteld zynde als de grondslag van het Plan der Staatsregeling, bragt BOSCH in 't midden, dat het ingediende Plan, in zyn geheel beschouwd, eene hervorming of byna geheele verandering noodig hebbende, het hem geraaden dagt, uit het midden der Vergaderinge, eene Commissie te benoemen, die, vóór den aanvang der raadpleegingen, de Vergadering voorlichtte, of eene Schets ontwierp, volgens welke de raadpleegingen over het Plan, terstond konden begonnen, voorspoedig voortgezet en gelukkig geëindigd worden. — Veelbehelzend was dit Voorstel. Men verwylde tot den volgenden dag met daar op te raadpleegen.

Voorstel van BOSCH.

By den aanvang der overweegingen, gevraagd, wat eigenlyk zyn doelwit was? gaf BOSCH ten antwoord, zyn doel woordlyk in het Voorstel uitgedrukt te hebben, met

(*) Dagverb. der Nat. Verg. IV. Dl. bl. 214.

OTM. BOEK. 1796.

met byvoeging, op dat wy hier 't Mans eigene woorden bezigen, „ wat ik door „ de Voorlichting en Schets verstaa, die „ de Commissie ter Vergadering zou geeven of ontwerpen, zouden de Burgers „ allen bevatten, wanneer zy toestemden, „ dat 'er, in het overgelegde Plan, verscheide *Omissien* waren, dat 'er veele „ *Overtolligheden*, die louter *Reglementair* „ waren, in voorkwamen, en tevens verscheide Artykels, die lynregt tegen de „ *Eenheid* en *Ondeelbaarheid* der *Bataafsche* Republiek inliepen."

Benoeming eener Commissie van *Zevenen* tot het herzien des Plans.

Hoogloopende en wydverschillende Advyzen hielden de Vergadering eenen geruimen tyd bezig. Tegen de aanmerkingen door VAN CASTROP in 't midden gebragt, verdeedigde zich de Voorsteller. Hy ontmoette een reeks van tegenstanders; dan ontbrak het hem niet aan Voor- en Medestanders. — HARTOGH deedt het voorstel tot een Besluit van deezen inhoud; dat 'er, ingevolge van het voorstel van den Burger Representant BOSCH, eene Commissie van zeven Leden uit het midden der Vergaderinge zou benoemd worden, om die Artykelen, welke ingevolge van het Besluit, om het Plan op de Een- en Ondeelbaarheid te grondvesten, noodwendig verandering behoefden, te veranderen, en tevens in dat Ontwerp aan te vullen, het geen die Commissie zou oordeelen in 't zelve te ontbreeken; en eindelyk om eene Algemeene Schets te vervaardigen voor een *Nieuw Plan*, zo die Com-

Commissie mogt bevinden, dat de orde in het Ontwerp kon verbeterd worden. Na een korten tegenstand bragt de Voorzitter dit stuk in hoofdlyke omvraage. De Meerderheid omhelsde hetzelve, en werden tot deezen arbeid verkooren HAHN, VAN HOOFF, BOSCH, DE LEEUW, FLOH, VAN ZONSBEEK en DE KEMPENAAR (*). CVIL. BOEK. 1796.

Van eene en andere benoeming spelden de Voorstanders van de Schuldvermenging en de Eenheid zich allen heil. Hoe weinig de uitslag aan hunne verwagting beantwoordde, zal het volgend Boek ons doen zien.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 218. 220. 232.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

HONDERD NEGENDE BOEK.

INHOUD

CIX. BOEK. *Stoffe deezes Boeks. De Commissie van Zeven Leden brengt haaren arbeid over de Constitutie ter tafel. Inhoud van dit Stuk. Wel te wagtene Geschillen. Schikking op de onderhandelingen over de twee Plans. Voordragt van de Regten en Pligten van den Mensch en Burger, geschikt om voor aan te stellen.* COUPERUS *geeft reden waarom dezelve niet voor het eerst ingediende Ontwerp geplaatst zyn. Tot het plaatsen besloten; doch veel geschils over den inhoud.* VITRINGA'S *Voorstel. Benoemde Leden om een nieuw Ontwerp van die Regten en Pligten te vervaardigen. Geschillen over den Aanwang en het al of niet gewaagen van den Godsdienst. Voordragt van* LUYKEN *hier over. Wat* SCHIMMELPENNINCK *deswegen inbrengt. Heftige Geschillen. Het stuk van den Godsdienst weder ter baane gebragt. De Grondbeginzels alleen aangenomen. Bepaaling der Stem-*

Stemgeregtigden, en wegens het uitzonderen der Oranjegezinden. Besluit tot het afleggen eener Belofte. Maatregel om de Burgers in de Grondvergaderingen, te doen opkomen. Twist over de Gegoedheid der Kiezeren. Voorstel van VREEDE over de wyze van verkiezing, en wat daerwegen voorviel. Verwerping van hetzelve. Geschillen over de Splitzing of het Ineenblyven der Wetgeevende Magt. Wat de Voorstanders der Scheiding aanvoerden. Wat de Voorstanders van het niet scheiden bybragten. Besluit tot Splitzing der Kamers. Bepaalingen op de Vergadering des Wetgeevenden Lichaams en het doen eener Belofte. Over de Woonplaats der te kiezene Leden. Onderhandelingen, wegens het verplaatzen des Wetgeevenden Lichaams, Vryheid van het Wetgeevend Lichaam om met het Staatsbestuur te raadpleegen. Bepaaling, wegens de Regtspleeging over de Leden van het Wetgeevend Lichaam en derzelver Jaarwedde. Handelingen over het aanstellen van Commités of Ministers. Wat de Voorstanders der Commités aanvoerden. Redenen van Tegenparty. Besluit tot Ministers. Bepaaling van vyf Leden tot de Uitvoerende Magt. Voorstel om zorg te draagen dat de keuze niet te veel in één Gewest zou vallen. Wegens de uitsluiting der zodanigen, die Engelsche Fondsen bezaten. Geschillen wegens de keuze der Leden. Bepaaling der Jaarwedde voor de Leden van den Staatsraad. Bepaaling wegens de Regterlyke Magt. De Eed van Zuivering vastgesteld. Over het getal der Leden van de Departementaale Geregtshoven. Over

BOEK I.

de Afscheiding der Hoofdmagten. Over de Verdeeling der Republiek. Voordragt tot eene nieuwe Verdeeling. Besluit tot eene Verdeeling. Plans en eene gemaakte bepaaling. Wegens het regelen der Departementaale Bestuuren. Verslag deswegen. 't Zelve bewist. Het vondt byval. SCHIMMELPENNINCKS *gevoelen.* VREEDES *taal daar op. Strydige beoordeelingen. Heftige Tegenkantingen. Verslag wegens de Inoensmelting der Schulden. Voorstel der Inoensmelting. Dezelve bepaald. Voorstellen de verkryging der Staatsbehoeften betreffende. Handelingen over de Belastingen. Besluit. Lange en veelvuldige Zittingen over den Godsdienst. Voorstanders van het Plan der Een en twintigen. Redenen door hun aangevoerd. Redenen van de andere Party. Poogingen om dit stuk eene Commissie in handen te geeven. Werkzaamheden en woelingen daar tegen. Voorstel van* SCHIMMELPENNINCK. *Tusschenspraak van* HAHN *daar tegen. Tot de verwerping besloten. Het voorstel in handen eener Commissie. Twee Ontwerpen by het verslag ingediend. Hoofdinhoud van beide. Hoe de beraadslaging in te richten. Voorstel om de wederkomst van eenige Leden in te wagten. Stoute taal van* REYNS. *Nog sterker van* VAN HOOFF. *Bystere stoorenis in de Vergadering en sterke taal. Besluit tot overweeging van het tweede Plan. Verschil over de Geestelyke Goederen. Afloop dezer zaake. Het Verslag wegens de Volkplantingen geeft gelegenheid tot te spreken over den Slaavenhandel. Bygebragte redenen waarom het verslag dan niets vermeldde.*

Voor-

Voor- en Tegenſtanders. Commiſſie tot die zaak benoemd. Verſlag door dezelve uitgebragt. VREEDE's *taal daar tegen. Over de Magt tot herziening der Staatsregeling. Strydige begrippen. Stukken ter beoordeeling bepaald. Raadpleeging deswegen.*

Het ſlot onzes voorgaanden Boeks wyst aan wat de hoofdinhoud van het tegenwoordige moet uitmaaken; te weeten de onderhandelingen over het Plan van Staatsregeling, naa zo veel twistens, ten onderwerp van overweeging der Nationaale Vergadering geſtrekt, met den afloop dier voor 't Volksbelang zo gewigtige zaake. De by voorraad deswegen gevoerde geſprekken onder de Leden deeden een heftigen ſtryd te gemoet zien tuſſchen de Voorſtanders en Verwerpers, en de grootſte verwydering omtrent een ſtuk, waar de eenpaarigheid zo hoogst wenſchlyk was voor 't heil des Volks, dat, met overwigt van rede, na een welgevestigde Regeeringsvorm reikhalsde, die ook door de twistende Partyen noodig gekeurd werd. By de nadere overweeging van zo veele reeds betwiste Artykelen, ſtondt het voor van tweedragt tuſſchen de Voorſtanders der Een- en Ondeelbaarheid, en de Aankleevers van Gewestlyke Beheering, op nieuw, op te haaken, ondanks de bekomene vaſtſtelling van de eerſte (*).

Stoffe deezes Boeks.

Op

(*) Zie hier boven bl. 211.

1796.

De zeven Leden brengen hun arbeid over de Constitutie ter tafel.

Op dien grondslag der Een- en Onderdeelbaarheid zou de arbeid rusten der zeven Leden van wier aanstelling wy gewaagden (*). Groot was de taak deeze Mannen opgelegd, en de tyd, welke hun ter volvoeringe vergund kon worden, niet langer dan twintig dagen. Door ziekte was DE KEMPENAAR buiten staat om de onderhandelingen by te woonen, en de hand te leenen in een arbeid, welks moeilykheid, hun, by den aanvange, bykans deedt terug deinzen. Zy volvoerden den last, om die Artykelen in het Ontwerp van Constitutie, welke door het gevallen besluit, wegens de Een- en Onverdeelbaarheid, noodwendig verandering behoefden, te veranderen, en aan te vullen met 't geen de Commissie zou oordeelen in 't zelve te ontbreeken, als ook om een algemeene schets te vervaardigen van een Nieuw Plan, zo de Commissie mogt bevinden, dat de orde in het Ontwerp kon verbeterd worden. — Geen Artykel bykans van het overgeleverd Ontwerp lieten zy onaangeroerd; ook op de zodanige, die met het beginzel der Eenheid, de groote hoofdzaak, in geen onmiddelyk verband stonden, vielen bedenkingen. Een Verklaaring der Regten van den Mensch en Burger stelden zy aan 't hoofd; een groot aantal Artykelen geheel van het ingediende Plan onderscheiden, en nog andere Byvoegzelen, komen 'er in voor. Met weinig omslags dienden zy, ten be-

(*) Zie hier boven bl. 213.

beſtemden dage, hun arbeid, op den negen en twintigſten van Wintermaand, ter Vergaderinge in. HAHN voerde het woord (*). Wy deeden aan den arbeid deezer Vaderlanderen te kort, wanneer wy de hoofdtrekken van denzelven niet opgaven; te meer, daar by de overweeging van het ingediende Plan, dit ſtuk ſtaag in vergelyking kwam. De uitvoerigheid verpligt ons tot eene zeer verkorte opgave.

Inhoud van dit ſtuk.

Aan 't hoofd vondt men eene Verklaaring van de Regten en de daar tegenovergeſtelde Pligten van den Mensch en Burger, als de breede en onwrikbaare grondſlag van de geheele Staatsregeling. —— De hoofdregels ſteeds in 't oog gehouden, de grondſtellingen, waar op alles werd t'huis gebragt, waren *De Bataafſche Republiek is één en ondeelbaar — De Oppermagt berust in den boezem van alle de Bataafſche Burgers zamengenomen.* Ingevolge deezer grondregelen moest veel van het oude wegvallen, veel nieuws in ſtede geſteld worden.

Volgens 't zelve viel de bepaaling, ten opzigte van de Gegoedheid der Kiezeren geheel weg; zo ook de Landdagen, ſchoon aan het Wetgeevend Lichaam vrygelaaten werd op reces te ſcheiden, egter met bepaaling van ten langſten voor drie maanden. —— Het gewoon gebruikelyk Formulier van den Eed werd overal vervangen door

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 305. Zy geeven de redenen op wegens de wyze op welke zy te werk gingen. *Ald.* bl. 308.

door eene plegtige Belofte op de Burgertrouw. — De magt om de Vergadering te verplaatzen, kende men alleen toe aan het ganſche Wetgeevende Lichaam; hier toe hadden de beide Kamers noodig te vergaderen. — De tuſſchentyd der Leezingen zag men op de helft verkort; aan het Wetgeevend Lichaam werd vrygelaaten; maar niet ſtellig voorgeſchreeven, om op eenig Voorſtel het gevoelen des Staatsbeſtuurs in te neemen. — Weigerde de Kamer der Oudſten het bekragtigen eens Beſluits van de Groote Kamer in zo verre het met de Conſtitutie niet ſtrydig was, dan moesten de beide Kamers vergaderen en het beſluit der meerderheid gold. — Geheel viel weg de Afdeeling betreffende de buitengewoone Vergaderingen der Oudſten, als mede de aanſtelling der vyf Gecommitteerden. — Zy bepaalden den Staatsraad op vyf Leden. Deeze werden verkooren door de beide Kamers in één Lichaam vergaderd, die, in dit geval, als Kiezers van geheel het *Bataafſche* Volk, handelden. Hier by kwam een gansch nieuw zamenſtel van den Staatsraad, volgens 't welke deeze een grooter aantal Leden telde. Het ganſche Gemeenebest verdeelde dit Ontwerp in elf Departementen, elkander, zo veel mogelyk, in Volkrykheid evenaarende — het verminderde het aantal der Beſtuurderen, en benam deezen alle die Gewestlyke Oppermagt, hun in het eerſte Plan overgelaaten; en moesten, ingevolge daar van de Gecommit-

dit BOEK. 1796.

uitteerde Raaden uitvallen. —— Geheel was de Scheiding van Kerk en Staat, alle bekostiging van den Openbaaren Eerdienst uit 's Lands Kas hield op, binnen zes maanden; naa welk tydsverloop de Bedienaars der voormaals Heerschende Kerke eene billyke schadeloosstelling zou worden toegelegd. —— Men las hier zeer uitvoerige inrichtingen voor het Openbaar Onderwys, in alle deszelfs grootere en kleindere takken. —— Ten opzigte van de herziening der Staatsregeling bragten zy een geheel ander ontwerp ter baane; het Volk kreeg invloed op dit werk, kunnende, naa 't verloop van zes jaaren, naa het invoeren der Constitutie, een derde der Grondvergaderingen de oproeping van alle de Grondvergaderingen vorderen, om daar in te beslissen, of 'er eene Vergadering, tot het herzien der Constitutie, zou worden zamengeroepen? —— Alle de voorbehoudingen der Gewestlyke Regten vervielen by dit Ontwerp, 't geen ten slotartykel hadt „ Het *Nederlandsche* Volk „ beveelt de getrouwe handhaaving deezer Constitutie aan het Wetgeevend „ Lichaam, aan de uitvoerende, regterlyke, mitsgaders aan alle de verdere „ Geconstitueerde Magten, en verklaart, „ dat alle inbreuk op dezelve een aanslag is op de veiligheid van den „ Staat (*)."

CIS. BOEK. 1796.

Wan-

(*) In 't *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 307 en vervolgens vindt men het geheele Plan.

OM. BOEK.

1796.

Wel te wagtene geschillen.

Wanneer wy deeze korte opgave des naderen Plans vergelyken met die wy gegeeven hebben van het eerst ingediende (*), wanneer wy de gesteltenis van de Leden in aanmerking neemen, en daar by ons herinneren, dat de overweegingen en redewisselingen om van deeze beide één geheel te maaken, de Vergadering, volgens het Reglement, by iedere Zitting, vier uuren, de tyd van vyf maanden, bezig hielden, kunnen wy niets anders vooruitzien, dan opeenvolgende stormen van Partyschap, afgewisseld door stiltens van misnoegen, door nieuwe stormen, sterker dan de voorige, vervangen. Hoogstverdrietig is de taak, welke wy voor ons zien. Wy kunnen egter dezelve eenigermaate verkorten, en onzen Leezeren de moeite spaaren, om het slingerend pad der veelvuldige wendingen te volgen, door aan te merken, dat dezelfde Personnen dezelfde gronden, welke wy, in het laatstvoorgaande Boek, hun hoorden beweeren, meerendeels bleeven aankleeven. Dit alles in 't breede te vermelden, zou veelal op louter herhaalen nederkomen. Veel persoonlyks speelde, by aanhoudenheid, eene rolle; veelvuldige verwyderingen van de hoofdzaak werden daar uit gebooren, en deeze mogen, in een staag uitkomend *Dagblad* der Handelingen door veelen, op den tyd der gebeurtenissen, en door eenigen naderhand, met genoegen geleezen wor-

(*) Zie het voorgaand Boek.

worden; wy kunnen dezelve, als over 't algemeen, tot de Geschiedenis toe noch afdoende; meestal ongemerkt voorbystappen, schoon wy 't niet altoos zullen kunnen doen; daar zy somtyds aan een en ander belangryk besluit eene wending gaven. Ondanks deeze opkortingen doet zich een breed veld des verhaals op, en in 't zelve ons begeevende, zullen wy, te midden van veel woelings, dikmaal staatkundige voordagten aantreffen, die eene vergoeding verschaffen voor het zoms gerekt geduld. Wy zullen ons meer aan de orde der verhandelde zaaken, dan aan den juisten volgreeks van de Handelingen der Nationaale Vergadering binden. AN. BOEK. 1796.

Te deezer Vergaderinge bestemde men, dat de laatst afgetreede Voorzitter de loopende zaaken van tien tot elf uuren behandelde; waar op de dantlyke Voorzitter optrade, en vier uuren lang met de overweeging en vergelykinge der beide Plans de Vergadering bezig hielde. Men hadt, in den aanvange een klein aantal Leden benoemd om alles wat Reglementair in het Plan was, van het Constitutioneele af te scheiden, en afzonderlyk op te geeven. Doch deeze, dien arbeid, op de proeve, onraadzaam of onuitvoerelyk vindende, verzogt, dat die last mogt ingetrokken worden. Aan dit verzoek werd, na eenige woordwisseling, voldaan (*). Schikking op de Onderhandelingen over de twee Plans.

De

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 482.

GEB. BOEK.

1796.

Voordragt om de Regten en Pligten van den Mensch en Burger als voor aan te stellen.

De indiening deszelfs Plans geschiedde op den eigen dag, dat de Raadpleegingen eenen aanvang moesten neemen, den negen en twintigsten van Wintermaand. Het ontwerp van de Regten en Pligten van den Mensch en Burger, aan 't hoofd geplaatst, las de Burger HAHN voor. Om geheel het Plan te drukken, was geen tyd geweest; doch van dit voorloopig stuk hadt de Commissie afdrukken in gereedheid. Veel geschils viel 'er of men met de overweeging van dit gereede een aanvang zou maaken; eenigen oordeelden dat het niet tot het Plan behoorde, anderen dat het den grondslag daar van uitmaakte (*).

COUPERUS geeft redewaar om dezelve voor het Plan niet geplaatst zyn.

Te deezer gelegenheid nam COUPERUS het woord, om de Vervaardigers des eersten Plans te verdeedigen, wegens het niet vooraanplaatzen eener Verklaaring der Regten van den Mensch en Burger. Men hadt hun, zyns oordeels, ongelyk gedaan met daar uit af te leiden, dat het Ontwerp zelve niet op die Regten zou gebouwd weezen. Hy geloofde te kunnen vaststellen, dat geen der Leden van de Commissie tot de Staatsregeling, waar onder hy behoorde, hoe verschillend ook hunne gevoelens over zeer veele punten mogten geweest zyn, in het denkbeeld verkeerd hadt, dat eenig Ontwerp van Staatsregeling, 't welk tegen die eeuwige en onveranderbaare Regten, die de grond-

zui-

(*) Deeze Opgave der Regten en Pligten van den Mensch en Burger zyn voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 307.

zullen van alle Burgerlyke Maatſchappyen moeten uitmaaken, aanliep, als goed of aanneemelyk zou kunnen beſchouwd worden. De reden, die veele Leden, althans hem, hadt doen aarzelen om eene Verklaaring van dezelve te plaatzen, was geene andere geweest, dan de moeilykheid om een kort begrip van die algemeene Grondregelen, op zodanig eene wyze zamen te ſtellen, dat daar uit door minkundigen, dikwerf gewoon alles, naar hunne byzondere begrippen, uit te leggen, niet ligtlyk eene verkeerde gevolgtrekking zou kunnen gemaakt worden; om door dezelve, en niet zelden ter goeder trouw, de kragt der meer bepaalde Wetten te verzwakken, of tegen te werken.

1796.

Naa veel over- en wederſpraaks over het al of niet plaatzen der Regten en Pligten aan het hoofd des Plans, valt de meerderheid der ſtemmen voor het eerſte. Dan de opgave van dezelve door de Commisſie gaf ſtoffe tot veelvuldige onderhandelingen van eenen zeer verſchillenden aart. Boven de hier medegedeelde gaven eenigen den voorrang aan die men voor een en ander der *Franſche* Staatsregelingen geplaatst vondt. Meer byzonder deedt zich de Repreſentant HARTOGH kennen door een voordragt eens Ontwerps ten dien einde, niet vervaardigd om met die der Commisſie te wedyveren; maar reeds achttien maanden oud, en aan eenige Leden der Vergaderinge voor meer dan acht maanden bekend. Hy dischte dezelve niet op

1797. Tot het plaatzen beſloo-ten; doch geſchil over der-zelver in-houd.

CH. BOEK. 1797.

als het werk van eigen vinding en vernuft; maar als overgenomen uit de Regten van den Mensch en Burger, geplaatst voor beide de *Fransche* Constitutien, en voor die der *Vereenigde Staaten van America*; en het overige gehaald uit deezen of geenen Schryver, als mede uit de handelingen van de Constitutioneele Vergadering in *Frankryk*. Hy gaf 'er den Tytel aan van *Grondstellingen en Regten van den Nederlandschen Burger, waar op de Constitutie gevestigd is*. (*).

VITRINGA's voorstel.

VITRINGA bekragtigde deels het bovengemeld gevoelen van COUPERUS, wegens het agterwege laaten dier Regten by het ingediende Plan der *Een en twintigen*. Hy gaf in bedenking of het niet best zou weezen, met de minste zwaarigheid, en het kleinste gevaar, vergezeld gaan, wanneer eenige hoofdgronden van het Natuur- en Maatschappelyk Regt, op eene zeer bevattelyke wyze, in de gedaante eener Voorreden, voor de Constitutie als derzelver gronden, vervat werden. — SCHIMMELPENNINCK vondt byval, als hy voordroeg, dat, om andere redenen, en vooral om dat het algemeen gevoelen der voor hem gesprooken hebbende Leden zich daar in scheen te vereenigen, dat het uitgebragt Ontwerp, in alle opzigten, die klaarheid en eenvoudigheid niet bezat, welke hoofdvereischten waren in het verlangde Ontwerp, de Commissie, met toevoeging van één of meer Leden der Vergadering, een ander Ontwerp zou te voorschyn brengen.

Dit

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 334—341.

Dit voorstel kreeg ingang, en werden twee Leden uit de Commissie, FLOR en BOSCH met toevoeging van HARTOGH benoemd. Niet lang verwylden zy met het uitbrengen eens verslags; waar in zy zoodanige beginzels vooraf lieten gaan, uit welke men liegts alle de Regten en Pligten van den Mensch en Burger, ten opzigte van de Maatschappy, als van zelve voortvloeiden; maar die tevens het algemeene voorschrift in zich behelsden, naar welke de gansche Staatsregeling geregeld en waar aan alles getoetst behoorde te worden. Zo veel mogelyk hadden zy, volgens hunne beduiging, de kortheid, duidelykheid en eenvoudigheid in 't oog trachten te houden (*).

1797. Benoemde Leden om een nieuw Ontwerp der Regten en Pligten te vervaardigen.

Voorwaar was het van langheid niet te beschuldigen; doch de inhoud verre van te voldoen. Blykens de veelvuldigheid, langa en soms heftige raadpleegingen. Aan het hoofd las men: „ Het *Bataafsche* Volk „ verklaart, op de plegtigste wyze, de „ volgende algemeene Grondbeginzelen, „ en de daar uit voortvloeiende Regten „ en Pligten van den Mensch en Burger „ te erkennen en aan te neemen, als de „ eenige grondslag waar op het zyne Constitutie will vestigen."

Geschillen over den aanvang, en het al of niet gewaagen van den Godsdienst.

Dit gaf den Burger LUYKEN aanleiding om aan te merken, dat de allervoornaamste van die algemeene grondbeginzelen, naam-

Voordragt van LUYKEN deswegen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 351-357. 362. 475. 483.

CIE. BOEK. 1797.

naamlyk de *Godsdienst* onder de opgegeevene geen plaats vondt, en wilde hy in stede gesteld hebben, „ Het *Bataafsche* Volk „ verklaart den Godsdienst te eerbiedigen, „ en denzelven niet alleen aan te merken, als de eenige bron van eeuwig „ Heil, maar ook als den Grondslag van „ Deugd, van goede Zeden, en daar van „ onafscheidelyk Volksgeluk." —— Schoon de Burger Representant LUYKEN, onder andere aanmerkingen, verklaard hadt, „ Op het *leerstellige* komt het niet aan; „ maar op den *Godsdienst in het algemeen*;" schoon hy medestanders in dien eisch vondt, ontbrak het niet aan tegenstreevers, die deels op eene meer bedaarde wyze, deels op den toon, welke wy meermaalen ter Nationaale Vergadering hoorden, als 'er over den Godsdienst gesprooken werd, hem tegenvielen. De Voorzitter QUEYZEN oordeelde, die heftigheid bespeurende, en voor verwydering van het onderwerp duchtende, dat het Voorstel van LUYKEN, op dit oogenblik, het voorwerp der raadpleegingen niet uitmaakte. Hy verklaarde den Burger SCHIMMELPENNINCK, die het spreekgestoelte beklom, het woord te moeten weigeren, indien zyn voordragt betrekking hadt tot het voorstel van den Burger LUYKEN; en stelde voor het Verslag van deel tot deel in overweeging te neemen.

Wat SCHIMMELPEN-

De Voorzitter vroeg den Burger SCHIMMELPENNINCK, of, 't geen hy voor hadt in 't midden te brengen, eeniglyk betrekking

king hadt op het voorstel van den Burger LUYKEN? 's Mans antwoord was, dat, offschoon dit Voorstel een belangryk deel zyner bedenkingen zou uitmaaken, 't zelve nogthans op het onderwerp der tegenwoordige overweegingen toepasselyk was. Naa betuigd te hebben, niet bekommerd te zyn, voor eene beschuldiging of verdenking van eenige neiging tot Dweepzugt, en zich weinig te bekreunen op welk eene wyze veelen der zodanigen, die zich den naam van *Philosophen* toeëigenden, zyn Advys zouden opneemen, kwam hy 'er rondlyk voor uit, zeggende, „ dat hy zich niet alleen geenzins schaamde; maar 'er een pligt en eer in stelde „ om 'er openlyk voor uit te komen, dat „ hy eene algemeene aankleeving, (niet „ aan iets 't geen naar het *Dogmatique* „ zweemde,) aan *beginzelen van eerbied* „ *en ontzag voor het Opperweezen*, voor „ de Orde der Maatschappye, en alzo „ voor het Volksgeluk, onontbeerelyk „ agtte." Het kwam 'er, zyns oordeels, naa hier over uitgeweid te hebben, maar op aan of de zuiverheid der Nationaale Zeden als dan niet te agten ware in eenig verband te staan met de algemeene beginzelen van Eerbied en Ontzag voor het Oppesweezen. Hier van volkomen overtuigd, was hy het geheel eens met de Leden, die oordeelden verpligt te zyn der Natie te toonen, dat zy een stuk, 't welk eene zo onmiddelyke betrekking op 's Volks geluk moest hebben, niet uit het oog ver-

CIX. BOEK.

1707. NINCK deswegen inbragt.

1797.

looren hadden. Het zou egter der Vergaderinge passen, om zeer duidelyk te doen zien, „dat zy geenzins het *Dogmatieke* van den Godsdienst bedoelden; „maar alleen de algemeene Bekentenis „van Eerbied voor een Opperweezen, in „welks oog een CATO en een CATALINA, een TITUS en een NERO, een „BARNEVELD en een MAURITS niet onverschillig zullen zyn." Met dit alles dagt hy, dat men nog niet tot het tydstip gekomen was, om zich, op dit gewigtig stuk, te verklaaren. Het behoorde tot het Nationaal Onderwys; tot het behandelen daar van gevorderd, zou hy zyne gedagten nader ontwikkelen, en voorstellen, dat de Vergadering daar over zich op deeze of dergelyk eene wyze verklaarde, „De „voornaame vastigheid der Nationaale „Vryheid bestaat in de zuiverheid der „Zeden van het Volk, en deeze weder„om rust voornaamlyk op de erkentenis „van, en eerbied voor een Opperwee„zen, hetwelk met geen onverschillig „oog de menschlyke daaden, en derzel„ver dryfveeren beschouwt, en beoor„deeit."

Deeze Volksvertegenwoordiger vondt veele Medestanders. Eenige Leden beweerden daar tegen, dat noch in het hoofd der grondbeginzelen voor de Staatsregeling, noch elders in het stuk zelve, eenige algemeene erkentenis van de noodzaaklykheid en heilzaamheid van den Godsdienst en van deszelfs invloed op het ge-

luk

lijk van onze Maatschappy zou inhouden. VITRINGA gordde zich aan om dit te bestryden. Naa veel overweegens kwam men neder op de stelling; „ De Maatschappy, „ eerbiedigende de erkentenis van het bestaan van een Opperwezen, en den „ heilzaamen invloed hier van op Deugd „ en Goede Zeden, handhaaft de Vryheid van ieder, om GOD, naar de overtuiging van zyn hart, te dienen, en „ verleent aan allen, ten deezen opzigte, „ zekerheid en bescherming (*). 1797.

Heftige geschillen.

Geen Artykel, om zo te spreeken, ging door zonder aanmerkingen en veranderingen te ondergaan, een en ander naa lange en soms heftige woordwisseling. Deeze reazen byzonder by het Artykel van de *Vryheid* handelende. Te regt mogt SCHIMMELPENNINCK, in den loop deezer redentwisten, zeggen, „ de Vergadering „ vraagt geen *Raisonnementen*; maar *Principes*;" en BACOT 'er byvoegen, „ Ik „ denk niet dat wy hier, als in een School, „ hebben te redentwisten over de eerste „ beginzelen van Zedelyke Waarheid, het „ onderscheid van Deugd en Ondeugd, en „ of Regt, Billykheid en Goede Trouw, „ slechts willekeurige gewrogten van maatschaplyke instelling, en buiten dezelve „ van alle zedelyk verbindende kragt ontbloot, slegts ydele harsenschimmen zyn, „ dan of haar goedkeurenswaardigheid in „ haar innerlyken aart en de Natuur zel-

„ ve

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 623. 681.

ste. BOEK. 1797.

„ ve onwrikbaar gegrond zy, en zy dus
„ de zedelyke drangredenen van verplig-
„ ting, voor elk redelyk en gevoelig hart,
„ reeds in haar eigen boezem, als 't wa-
„ re, met zich omvoeren (*)."

Het ſtuk van den Godsdienſt weder ter baane gebragt.

Naa de lange redewisſelingen over de Vryheid kwam het ſtuk van den Godsdienſt weder ter baane, en veroorzaakte een redentwist van dien aart, dat men de Vergadering van Staatsmannen veelligt voor een Vergaderzaal van twistende Godgeleerden zou hebben aangezien. Te midden van het voorſtellen en beweeren van wyd uit een loopende gevoelens reés de ſtorm van partyſchap tot eene ontzettende hoogte. Een middelende raadſlag van SCHIMMELPENNINCK deedt VREEDE zeggen; „ Naa zo veel Theologiſche voor-
„ ſtellen en voordragten der gezonde
„ Wysbegeerte; naa zo veele wederleg-
„ gingen en hooggeleerde Redenvoerin-
„ gen, betuig ik mynen dank aan den Bur-
„ ger SCHIMMELPENNINCK, dat hy ein-
„ delyk de Vergadering uit den maal-
„ ſtroom van nutteloze Debatten terug
„ roept, en haar wederbrengt tot dat
„ eenigst doel haarer beſtemming, het
„ behartigen der Burgerlyke belangen der
„ *Bataafſche* Natie." Dan op diens verdere Voordragt, ſchoon door SCHIMMELPENNINCK geprezen, als de verdienſten van klaarheid hebbende, week hy in ſtellingen van de zyne af. Hier uit werd de twist

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 631 en

twist op nieuw hervat en groeide aan in heftigheid; niet tot bedaaren gekomen dan door het betwiste Artykel in handen eener Commissie te stellen (*). cts. BORK. 1797.

Wanneer men, met veel tegenstribbeling, over de *Grondbeginzelen*, naa het maaken van eenige veranderingen dezelve hadt aangenomen; zou men veelligt dien twist op nieuw verwagten, by de overweeging van de daar op gebouwde *Regten* van den Mensch en Burger; dan daar een en ander der Representanten opmerkte hoe hier met andere woorden veelal 't zelfde gezegd werd, 't geen reeds in de Grondbeginzelen voorkwam, vondt het voorstel van VAN ECK en DE MIST, om alleen Grondbeginzelen te bepaalen ingang, en dit werk door de evengenoemde Leden, nevens BACOT en BOSCH bearbeid (†). De Grondbeginzels alleen aangenomen.

Wy treeden tot de overweeging der Artykels of Tytels, en zullen, naar ons aanduidend plan, slegts voornaame trekken opleeveren. De Oppermagt berustte by geheel het *Bataafsche Volk*. De ouderdom der Stemgeregtigden gaf stoffe tot over- en wederspraak, en werd op dien van twee en twintig jaaren bepaald. Wegens de Bedeelden uit Armenkassen herleef- Bepaaling der Stemgeregtigden, wegens het uitzonderen der Oranjegezinden.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 646-699.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 689. Men vindt dezelve aan 't hoofd des Ontwerps van Constitutie. *Jaarb. der Bataafsche Republiek* XI. D. 20 stuk.

CIX. BOEK. 1797.

leefden de voorige twisten over dit stuk, en werden de zodanigen, die de wapens één jaar onafgebrooken gedraagen hadden, met hun achttien jaaren stemgeregtigd; ook wegens de Getrouwden, en van buiten inkomende Personen, maakte men bepaalingen. Van het Stemregt waren uitgesloten, die in het laatstverloopen Jaar eenige bedeeling hadden genoten. Breede en heftige geschilvoeringen reezen 'er over het al of niet toelaaten der Aanhangeren van de Oude Constitutie, of gelyk men ze noemde *Oranjevrienden*. De meerderheid wilde, dat 'er, ten hunnen opzigte, geen Artykel van Uitzondering zou plaats hebben (*).

Besluit tot het afleggen eener Belofte.

Naa dit besluit bleef 'er duchten over den invloed, dien dusgezinden in de Grondvergaderingen zouden kunnen hebben; derzelver Machinatien elders werden opgehaald en zulks met handgeklap op de Tribunes vereerd. Eenige Leden kreegen last om des een verslag in te brengen. Zy voldeeden hier aan, en teffens aan een en ander voorstel daar mede in verband staande. Men vondt dit alles met zo veele zwaarigheden omgeeven, dat een groot gedeelte des Verslags voor vervallen verklaard en tot het doen afleggen deezer belofte beslooten werd; „ Ik beloof vry„ willig trouwe aan het *Bataafsche* Volk, „ en dat ik, in alle myne verrigtingen, „ als Stemgeregtigd Burger, alle de voorschrif-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 413-472.

„ schriften van de Constitutie getrouw-
„ lyk zal opvolgen. Voorts verklaar ik,
„ dat wanneer ik iemand tot Kiezer of
„ tot eenig Publiek Ampt of Bediening
„ moet benoemen, ik niet zal benoemen
„ zulk een, dien ik, in goeden gemoede,
„ houde te zyn een Voorstander of Aan-
„ kleever van het vernietigd Stadhouder-
„ lyk Bestuur (*).

CH. BOEK. 1797.

Maatregel om de Burgers in de Grondvergaderingen te doen opkomen.

Het gebrekkig opkomen der Stemgeregtigden in de Grondvergaderingen gaf vaak stoffe tot klagten, en thans tot een voorstel om daar in te voorzien, door eene bepaaling, die alle de zodanigen verpligtte tot het bywoonen van alle behoorelyk byeengeroepen Volks- 't zy Wyk- Distrikt- of Grondvergaderingen. By het *Plan van Zevenen* was daar in reeds voorzien, dan het daar voorgestelde gaf stoffe tot breede beraadslaagingen, wanneer dit stuk ter baane kwam (†). Wyd uit een loopende waren de gevoelens. Schoon een en ander hier de volste vryheid wilde gelaaten hebben, was het besluit, dat de reden des agterblyvens op drie agtereenvolgende Vergaderingen, zou onderzogt, en hy die des geen voldoende reden gaf, gedurende den tyd van drie jaaren, van zyn Stemregt zou ontzet en aangemerkt worden als iemand, die de belan-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 473. 962. V. D. bl. 80. 678.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 562. 962. V. D. bl. 272.

CLE BOEK. 1797.

langen zyns Vaderlands niet in agt nam; gemelden tyd was hy ook van alle Amptsbekleeding uitgeslooten. — Zeker waren de Grondvergaderingen veel al schaars van Leden voorzien; en of 'er veel werks van zou gemaakt weezen, wanneer, naar den wensch eens Volksvertegenwoordigers, op gezette tyden, de Burgers, daar toe lust en gelegenheid hebbende, in hunne byzondere Grondvergaderingen zamen zouden komen, om met den anderen over hunne gemeene belangens te raadpleegen, valt zeer te betwyfelen.

Twist over de gegoedheid der Kiezeren.

De bepaaling, ten opzigte van de gegoedheid der Kiezeren ontmoette hevigen tegenstand. Men voerde de gronden van Vryheid en Gelykheid aan, als zodanige uitzonderingen wederspreekende, — desgelyks den behoeftigen staat van zeer veele Gewesten onzes Vaderlands; als mede de bezwaaren en moeilykheden aan de rigtige uitoefening dier bepaalingen verbonden. — Hier tegen goldt de bedenking van de veelvuldige verreuitziende gevolgen, uit eene onbepaalde toelaating tot de post van Kiezer voortspruitende. De by veelen zeer veel invloeds hebbende Leden, als een SCHIMMELPENNINCK en VAN DE KASTEELE keurden het hoogstgevaarlyk, in dit geval, alleen de Beginzelen te raadpleegen, en het noodig aan het Regt der Burgeren, 't geen zy onbetwistbaar keurden, zodanige beperking te stellen, als het algemeen belang, de hoogste wet, scheen te vorderen. — Zo veel egter brag-

bragten de veelvuldige aanmerkingen te wege, dat de bepaaling van de vereischte Gegoedheid der Kiezeren, laager gesteld wierd (*). 1797.

Met stilzwygen mogen wy, uit de veelvuldige en in 't scherpe loopende aanmerkingen, ten opzigte van de Kiezers gemaakt, niet voorby treeden, een Voorstel van VREEDE, hier op nederkomende, om het Volk zelfs eene Benoeming te laten maken, en die den Kiezeren in handen te geeven, om alleen uit dat getal te kiezen; of het omgekeerde, de Kiezers benoemen, en het Volk kiezen (†). Verscheide Verzoekschriften, ter ondersteuning hier van, waren 'er ingekomen; dan men bragt dee een ongunstig Verslag uit (§), wanneer 'er reeds een besluit wegens de Kiezers genomen was. — VREEDE eene aanmerking gemaakt hebbende over het verwyl deezes Verslags, verdeedigde zyn Voorstel om het Volk meer invloeds op de Verkiezing zyner Vertegenwoordigeren te doen hebben. Hy zogt, met klem van redenen, te toonen, dat die Invloed de spil was waar op alles draaide; dat eene Volksregeering de eenige den menschwaardige Regeeringsvorm was; dat eene Volksregeering by vertegenwoordiging de eenige voor dit Gemeene-

Voorstel van VREEDE over de kieswyze en wat deswegen voorviel.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 602-912 *enz.*
(†) *Ald.* bl. 616.
(§) *Ald.* bl. 116.

1797. nebest geschikte moest gehouden worden; en dat alle andere zogenaamde Regeeringsvormen, niets anders waren dan byzondere afschaduwingen van Slaaverny en Overheersching. Afschaduwingen, die beginnen by den volstrekten Despoot, die vervolgens by trappen verflauwen in het Eenhoofdige, in het Aristocratische en in het gemengde Bestuur, die onderling nog tallooze schakeeringen konden voortbrengen, en die, ten laatsten eindigden in een Veelhoofdig Bestuur, in eene verkiesbaare Aristocratie, die zeker de zagtste van alle slaverny, en afhanglykheid kon genoemd worden. De gronden waar op zyn Voorslag steunde, bygebragt en alles breeder ontvouwd, voorts de tegenwerpingen des Verslags bygebragt en wedersprooken hebbende, besloot hy tot de verwerping van 't zelve.

Verwerping van dit Voorstel.

Sterk was de Vergadering getroffen door deeze voordragt, vol meesterlyke trekken van welspreekenheid, ten betooge dat het Volk zelve moest kiezen, dat men wel door hulpmiddelen die keus geregeld en geordend mogt maaken, maar dat het altoos Volkskeus moest blyven. De keus door Kiezers was geen keus, waar aan het Volk eenig deel hadt; zy deedt de *Volksregeering by vertegenwoordiging* in eene verkiesbaare Aristocratie ontaarten. Hy vondt Medestanders; doch trof niet min Bestryders aan, onder welke een COUPERUS en een VAN DE KASTEELE uitstaken; dan geen hunner onderstondt het de begin-

ginzels van VREEDE aan te tasten. Hoofdzaaklyk kwamen hunne tegenbedenkingen neder op de gevolgen, de verwarringen, en de slegte keuzen. Niet onbeantwoord liet VREEDE dezelve. Dan het denkbeeld dat 's *Volks heil* wel eens de opoffering van *Regt* vorderde, deedt de Meerderheid tegen dit Voorstel besluiten (*).

ONS BOEK. 1797.

Geschillen over de splitzing of het inééa blyven der Wetgeevende Magt. Voorstanders der scheiding.

Geen wonder dat het Stuk van de *Wetgeevende Magt* veelvuldige en lange overweegingen baarde, eenigen van min, andere van meer gewigts, de laatste zullen ons eenigen tyd bezig houden. Onder deeze laatste behoort het geschil over de Vraag of het Wetgeevend Lichaam in zyn geheel zou blyven, dan in twee Kamers gesplitst worden. Voor het laatste yver den veelen en onder deezen by uitstek VAN HOOFF, SIDERIUS, DE RHOER en HAHN. — VAN HOOFF hield niets gevaarvoller voor de Vryheid eener Maatschappye, dan het Despotismus van één Wetgeevend Lichaam, uit eigen aart oppermagtig en geene verantwoording schuldig. In de splitzing van 't zelve, wanneer het eene deel het ander opwoog, was de zekerste waarborg daar tegen te vinden. Deeze strekte tevens ter voorkominge van voorbaarigheid en overhaastte Besluiten en Vaststellingen van Wetten. Dasgelyks zou de afscheiding der Wetgeevende, Uitvoerende en Regtspreekende Magt, door de verdeeling op de zekerste gronden, rusten. —

SI-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 219 enz.

DEEL. BOEK. 1797.

SIDERIUS stemde niet alleen met VAN HOOFF in; doch drong het nader aan, door te beweeren, dat de gewigtigſte belangen eens Staats afhingen van de beſtendigheid der Wetten, en niets was beter dan de voorgeſtelde verdeeling, om voor te komen het neemen van overylde en dikmaals ſchadelyke Beſluiten, en de onaangenaame noodzaaklykheid om eens vastgeſtelde Wetten te herroepen. — DE RHOER ſtelde de kragt zyner welſprekenheid te werk om die ſcheiding te bepleiten; met aan te toonen, dat alle Magt aan Menſchen handen toevertrouwd, eene zeer natuurlyke ſtrekking hadt om zich uit te breiden; door een ſterk gekleurd tafereel op te hangen van de ſchadelyke gevolgen, te duchten uit eene talryke Wetgeevende Vergadering, die alle magt in zich vereenigde. „ Aldaar," zegt hy onder andere, „ zouden alle ongeſtuimige „ driften en geestvervoeringen in één „ brandpunt verzameld wordende, de on„ zaligſte gevolgen baaren." Deeze afgeſchilderd hebbende, gaat hy voort; „ Laat „ ons dan toch die edelſte geſchenken „ der Menschlyke Natuur, Vryheid en „ Wil, met de grootſte omzigtigheid be„ handelen. Laat ons die altoos gevaar„ lyke Wetgeevende Magt, aan welke de „ uitoefening van die duure geſchenken „ moet worden toevertrouwd, in twee „ takken ſcheiden, en daar door aan over„ yling der driften en derzelver verſchrik„ lyke gevolgen den weg zoeken af te

„ ſluy-

„ ſnyden. Laat ons dat zelfde *Divide &* en.
„ *Impera* (*Verdeel en Regeer*,) die Spreuk, BOEK.
„ welke tot nu toe de Staatsregel van ——
„ Geweldenaaren en derzelver Ministers 1797.
„ was, nu eens het Vrye *Bataafſche*
„ Volk in den mond leggen; en laat dat
„ Volk, door de uitoefening van des-
„ zelfs *Magt* af te ſcheiden en te ſplit-
„ zen, de *Oppermagt* waarlyk aan zich
„ behouden." —— Te midden van het zo ſterk als welſpreekend aanklemmen deezer zaake erkende hy, dat de voorſlag der twee Kamers ook zyne zwakke zyde hadt; dan, behalven dat de twee magtigſte Republieken der beide Halfronden dusdanig eene ſplitzing hadden aangenomen, ſcheen hem dezelve waarlyk eene behoefte dier Vryheid te zyn, tot welker Tempel de Volksvertegenwoordigers in de Nationaale Vergadering de *Bataafſche* Natie poogden op te leiden. —— Tegen zodanig eene Overheerſching als uit één Lichaam moest geboren worden, vondt hy nergens een waarborg. Deeze zogt men te vergeefsch in de ſpoedige afwisſeling van de Leden der Vergadering; in de verantwoordelykheid van het Lichaam; en dus zou 'er eindelyk geen ander middel tot herſtel der verkragte Vryheid overblyven, dan een Volksopſtand; de onzekerheid, het gevaar en de doodlykheid van dit hulpmiddel ſchetst hy met gloeiende kleuren af; en tragt voorts eenige zwaarigheden tegen die afſcheiding in 't midden gebragt, uit den weg te ruimen. — HAHN onderſteunde dit

CXI. BOEK. 1797.

gevoelen met eenige hoogstbelangryke aanmerkingen; zo dat by hem de zwaarigheden, als mede de mogelyke gevaaren van één Kamer die van twee verre overwoogen.

Wat de Voorstanders van het niet scheiden aanvoerden.

Onder de bestryders van dit gevoelen stak VREEDE boven allen uit. Na erkend te hebben, dat de breede Vertoogen over dit onderwerp, 't zy van de zyde der Menschkunde of van een gezonde Regeerkunde beschouwd, toonden dat het een ruim en onafzigtbaar veld opende voor tallooze bedenkingen en bespiegelingen, die elk hunne waarde hadden; en dat, kon men al het voor en tegen op een weegschaal leggen, het overwigt, voor veeler oogen, door geene zeer groote kragt, zou bepaald worden, yverde hy voor een onverdeeld Wetgeevend Lichhaam, niemand der tegenstanderen van dat gevoelen hadt ontkend, dat die splitzing der Wetgeevende Magt haare energie uitdoofde, en het bedryven van groote daaden verhinderde. — Hy erkende dat het daarstellen van één Lichaam schadelyke gevolgen zou kunnen voortbrengen; hier tegen hadt men bekwaame maatregels te zoeken; doch geenzins energie uit te dooven. Voorts beweerde hy, en dit op grond der erkentenis van Party, dat het daarstellen van twee Kamers onvermydelyk een *Esprit du Corps* in beide de Lichhaamen ten gevolge zou hebben, die eigenaartig tot werkloosheid, en eene *Constitutioneele Anarchie* zou leiden; daar deeze afbrak, 't welk een ander opbouwde. —

In

In het onwederſprekelyk beginſel der afſcheiding van drie Hoofdmagten vondt hy grond voor zyn gevoelen, daar deeze nooit onafhangelyk van elkander konden blyven, dan wanneer ieders gezag door de andere niet beperkt kon worden. Nu ſtrekte de ſplitzing der Wetgeevende Magt tot eene doodlyke verlamming van dezelve, en ſtelde aan de Uitvoerende Magt, in de handen van ſlegts vyf Perſoonen toevertrouwd, een allergevaarlykst overwigt ter hand. — De Voorſtanders der verdeeling hadden, om het Despotismus van een onverdeeld Wetgeevend Lichaam te bewyzen, de ſchrikwekkende voorbeelden van eenen CROMWELL en van eenen ROBESPIERRE aangetoogen, „ die hunne „ vloekrollen," op dat wy zyne eigene woorden gebruiken, „ by *Engelſchen* en „ *Franſchen* ſpeelden, en is de koele *Nederlander* wel even vatbaar om zo ligt vervoerd te worden? — Maar wil men „ in tegendeel zien wat gruwelen de Uitvoerende Magt hier, hier zelfs op den „ *Nederlandſchen* grond, heeft aangericht, „ wanneer zy in de energie der Wetgeevende Magt geen genoegzaamen wederſtand vondt, men herinnere zich de „ oogluiken van eenen MAURITS, van eene „ *Tweeden*, *Derden* en *Vierden* WILLEM, „ en die van onzen landsverjaagden Tyran! — Ik hoor ſpreeken van een „ Tienmanſchap, van een Vyftigmanſchap, „ van een Honderdmanſchap der oude „ Volken; maar Gon bewaare ons, dat

1797.

4de. BOEK. 1796.

„ *Nederland* niet eerlang by deeze ouver-
„ haten een *Kyfmanſchap*, onder den Ty-
„ tel van *Staatsraad*, voege, 't welk *Ne-*
„ *derland* in een poel van elende en jam-
„ meren nederſtort!" — By hoofdlyke omvraage beſliſchte de Meerderheid de ſplitzing van het Wetgeevend Lichaam in twee Kamers, die de naamen van *Kamer der Oudſten* en *Groote Kamer* kregen (*).

Beſluit tot ſplitzing.

Bepalingen op de Vergadering des Wetgeevenden Lichaams, en het doen eener Belofte.

Naa niet weinig woordwisſelings begreepmen, dat het evenwigt der drie Magten, derzelver geduurige aanweezenheid vorderde: dewyl by afweezigheid van het Wetgeevend Lichaam, deszelfs magt in handen van het Uitvoerend Bewind zou komen, als mede dat het, volgens zyne ſtrekking, het Volk vertegenwoordigende, 'er geen oogenblik moest zyn, waar in het Volk niet vertegenwoordigd werd. „ De „ Ziel van den Staat moest," naar HAHNS en NUHOUT VAN DER VERNS uitdrukking, „ nimmer ſlaapen (†)." — Den Leden des Wetgeevenden Lichaams, zou geen Eed afgevorderd, doch eene Belofte door hun afgelegd worden (§).

Over de woonplaatzen der te kiezene Leden.

Behalven de Uitzonderingen van verkiesbaare Perſoonen, waar over niet weinig te doen viel, en waar omtrent alle bepalingen geenzins met genoegen doorgingen, viel 'er veel twists over de ruimte der kreuze, ten opzigte van de Woonplaats der

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 704-725.
(†) *Ald.* bl. 727-730.
(§) *Ald.* bl. 731-734. 805. 891.

der te kiezene Perſoonen. Veelen toonden 'er zich geheel op geſteld, dat zy moesten woonen in den Ring, waar zy verkoozen werden; anderzins was het zeer mogelyk dat de keuze viel op verſcheiden in denzelfden Ring, wanneer het te vreezen ſtondt, dat deezen zouden zamenſtemmen om dat gedeelte des Gemeenebests, meer dan andere, te begunſtigen en te bevoordeelen. Die bepaaling zou ook de keus doen vallen op Mannen, in welken men de meeste kennis van het plaatslyke kon veronderſtellen; min gevaars van omkooping der Kiezeren zou men loopen, en tevens voorkomen, dat de keus der Kiezeren viel op Perſoonen hun alleen in naam, en door berigten bekend. DERDE BOEK. 1797.

De wederſtreevers dier bepaaling voerden aan, dat ieder Lid van het Wetgeevend Lichaam het geheele Volk vertegenwoordigde, en dat alle betrekkingen tot den geboortegrond daar door verdweenen. Hier de van veelen geliefde bepaalingen te ſtellen ſtrekte om die hoofdbedoeling uit het oog te doon verliezen, en den geest van de zugt voor het *Federalisme* wakker en leevendig te houden. Het aangevoerde gevaar van Kuiperyen was, en in het eene, en in het andere geval, even groot. Te klein ook was ons Gemeenebest om te veronderſtellen, of dat in ieder Ring, altoos een bekwaam voorwerp zou kunnen gevonden worden, of dat het iemand aan plaatslyke kundigheden zou man-

CX. BOEK. 1797.

gelen, uit hoofde van het niet woonen in zekeren Ring. Altoos waren de middelen om de noodige kennis te verkrygen, voorhanden; ook zouden de meeste Kiezers altyd op berigten moeten afgaan. Behalven dit drongen de voorstanders eener ruimer keuze aan, dat het Natuurregt de keuze vrystelde, en geene bepaalingen gedoogden, dan die het hoogst belang voorschreef. 's Volks geluk vorderde van zodanig eene Vergadering, in de eerste plaats, de zorg voor de algemeene welvaard, en dan voor die der byzondere deelen; nimmer mogt de eerste aan de laatste opofferen, en kon men geene genoegzaame voorzorge te werk stellen om den Wetgeever het denkbeeld van de Vertegenwoordiging des geheelen Volks ten diepsten in te drukken. —— Zo veel invloeds hadden deeze, van verscheide kanten, aangevoerde bedenkingen, dat het *Departement*, en niet de *Ring* de ruimte der keuze opleverde (*).

Onderhandelingen wegens het verplaatzen van het Wetgeevend Lichaam.

'Er waren veele mogelyke tydsomstandigheden, waar in de Verplaatzing van het Wetgeevend Lichaam na elders raadzaam, of noodzaaklyk, kon gekeurd worden. Het Artykel des Plans, daar toe betrekkelyk, kende dit aan de Kamer der Oudsten alleen toe. Veeler oordeel liep daar heenen, dat die bepaaling strekte om de geheele natuur van dit Lichaam te vernietigen; hier door zou de geheele Wet-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 749-757.

Wetgeevende Magt onderworpen raaken aan het beſluit van een gering gedeelte van deszelfs Leden, van negen Perſoonen. — De mogelykheid was daar, dat ſlegts eene kleine meerderheid van dertig Perſoonen, een zestiental aanweezig was, en dat deezer meerderheid, negen, zulk een onherroepelyk beſluit name. By de bedenking dat de Kamer der Oudſten, zo wel als de Groote Kamer aan Partyſchappen en Omkoopingen blootſtondt, zou de geheele ondergang van het Gemeenebest het rampzalig gevolg van zulk eene onbepaalde magt weezen, althans zou zy het in haare magt hebben, by het ontſtaan van binnenlandſche beroerten, de eene party over de andere te doen zegevieren. — Ondanks deeze bedenkingen bleef men ſtaan op het denkbeeld, dat deeze geheele zaak aan de Kamer der Oudſten behoorde, op wier rypen ouderdom men veel vertrouwen ſtelde; de ingebragte gevaaren ontvlooden het oog der Ontwerperen egter geenzins. Dit gaf aanleiding om de zaak zelve wel te beſluiten; doch teffens de noodige bepaalingen te maaken, ter voorkominge dat eene zo uitgeſtrekte magtsverleening niet kon ſtrekken om de dierbaarſte belangen van den Staat aan het hachlykst gevaar bloot te ſtellen (*).

CH. BOEK. 1797.

Onder de beheiningen van de Wetgeevende Magt vondt men de ſtellige *verpligting* Vryheid hadt het Wetgee-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 792-800. 959. V. D. bl. 45.

CXX. BOEK.

1797.

ting vermeld, om, over eene te neemene Wet, den raad van het Staatsbeſtuur voor af te hooren. De ſterkſte en eenigſte verdeediging van die ſtelling daar uit ontleend, dat men, langs dien weg, het neemen van onuitvoerbaare beſluiten zou voorkomen, was te zwak om te kunnen opweegen, de zigtbaare ſtrydigheid met de natuur van de beide Magten, terwyl zy aanleiding gaf tot de ſterkſte en gevaarlykſte botzingen. Dit deedt zich zo tastbaar voelen, dat veele van de Ontwerpers, op de verandering door de Commisſie van *Zeven* gemaakt, aandrongen, by welke aan het Wetgeevend Lichaam de *Vryheid* daar toe gelaaten werd; eene verandering die het nut behieldt, en alle wel te voorziene kwaade gevolgen verhoedde (*).

Vend Lichaam om met het Staatsbeſtuur te raadpleegen.

Zegenpraalde hier, om dit woord te gebruiken, het Plan van *Zeven*, een Middenmagt in het eerſte Plan voorgeſteld, naamlyk die van vyf Gecommitteerden uit de Kamer der Oudſten, welke het gezag van de Wetgeevende en Uitvoerende Magt eenigzins in zich vereenigden, viel weg door zeer veele gemaakte gewigtige veranderingen, en ſchikkingen, welke zulks vervingen, te veel om byzonder op te noemen. Te eenemaal week men ook van het Plan van *Een en twintigen* af; doch niet dan naa veel geſchilvoerens, ten opzigte van de Regtspleeging over de Leden van

Bepaling wegens de Regtspleeging over de Leden van het Wetgeevend Lichaam en derzelver Jaarwedde.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 807-814.

van het Wetgeevend Lichaam: immers alles invloed van hetzelve op de Regtspleeging van deszelfs eigene Leden, daar in aan 't zelve toegekend, onderging eene volſlaagene vernietiging. Alle magt zo tot ſtellen in een ſtaat van beſchuldiging, het in verzekering neemen als het doen van aanklagte, werd aan den algemeenen Publieken Aanklaager en het Nationaal Geregtshof opgedraagen (*). — De Jaarwedde der Leden van het Wetgeevend Lichaam werd op 3000 Guldens geſteld, met vastgeſtelde kortinge voor afweezigheid, en bepaaling van Reiskosten (†).

CIX. BOEK. 1797.

Het Artykel de *Uitvoerende Magt* betreffende, lag aan de beurt; dan, eer men ter behandelinge tradt, viel 'er een belangryk ſtuk, daar toe eene onmiddelyke betrekking hebbende, te beſliſſen. Men kon niet voortgaan op den voet tot nog gehouden, om de *Twee* Plans met elkander te vergelyken: want hier ſchoot een *Derde* tuſſchen beiden. Het Ontwerp van de *Een en twintigen* en de veranderingen van een gedeelte der Commiſſie van *Zeven* kwamen daar in overeen, om den Staatsraad Ministers, onder den naam van Secretariſſen, toe te voegen. Doch een gedeelte dier Commiſſie hadt een ander inzigt, en voorgeſteld, om dat gedeelte des Bewinds aan *Committé's* toe te vertrouwen. Door de afweezigheid VAN DE KEM-

Handelingen of men *Committés* dan *Ministers* zou aanſtellen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 832.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 44.

EX. BOEK. 1797.

KEMPENAAR (*) beſtondt die Commiſſie uit zes Leden, en waran deezen juist ter helft op dit ſtuk verdeeld. Naa veel beraadſlaagens hoe in deezen te werk te gaan, woog de raadſlag over om afzonderlyk te handelen ter beſlisſinge of men aan *Ministers*, dan aan *Committé's* de voorkeus zou geeven? (†).

Wat de Voorſtanders der *Committé's* aanvoerden.

Eene en andere Zitting werd hier aan beſteed. Men hoorde voor, beide de Partyen bewyzen aanvoeren, en beurtlings wederleggen. De gevoelens der voornaamſte Spreekeren over dit onderwerp verdienen kortlyk vermeld te worden. Aan het hoofd der Voorſtanderen van *Committé's* vertoonde zich DE MIST in volle grootte, daar hy in twee uitvoerige voordragten zo veele en zo ſterke gronden voor zyn gevoelen aanvoerde, dat hem de zegepraal niet ſcheen te zullen kunnen ontwrongen worden. In beide beweerde hy, dat de *Bataafſche* Natie, gewoon aan Collegien en Vergaderingen, afkeerig was van allen Ministerieel Beſtuur, te veel zweemende naar eene Eenhoofdige Regeering — dat de kundigheden en talenten, in ieder vak noodig, allerbezwaarlykst in één Perſoon gevonden zouden worden — en beſtondt een zodanig Perſoon, dan mogt men met rede twyfelen of hy genegen zou zyn eene post te aanvaarden, waar

(*) Zie de rede van die afweezigheid hier boven bl. 219.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 241.

waar aan hy zyn rust noodwendig zou moeten opofferen, in welker waarneeming hy zyn eer, ja zelfs zyn leeven, in de waagſchaal ſtelde — dat het hoogst moeilyk zou weezen, om, indien het mogt blyken dat de gekoozen man, tot die zo zwaare post geene genoegzaame kunde of bekwaamheid bezat, of het hem aan eerlykheid ontbrak, van hem ontſlaagen te worden. Voorts drong hy aan, dat men, by zulk eene inrichting, min kon verwagten dat alles op eenen eenpaarigen voet zou gaan; elke verandering van Perſoonen zou ongetwyfeld eene verandering van Stelzel medebrengen. Terwyl daarenboven het altoos hoogstbezwaarlyk zou blyven om, by het openvallen van zodanig een post, een Perſoon te vinden, geſchikt om dezelve, op eene waardige wyze, te bekleeden. Ten laatſten drong hy aan het groot gevaar, om zo veel magts aan één Perſoon op te draagen, als wien het gemaklyk zou vallen alles op zyne wenken te doen draaijen, door zyne gunſtelingen met aanzienlyke en veel invloeds hebbende Ampten te begiftigen (*).

1797. OM. BOER.

Veele agtenswaardige Medeſtanders deeden zich hooren, onder deezen ſtak VAN ZONSBEEK uit, die byzonder aandrong op de nuttigheid der Committés, om aan de magt

(*) 's Mans leezenswaardige Vertoogen zyn voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 845 en 880 *enz.*

CXC. BOEK. 1797.

magt van den Staatsraad een tegenwigt te ſtellen, als welke, ſlegts Ministers onder zich hebbende, veelligt te groot zou worden. Dit onderſteunde BLOK met aan te merken, hoe het gevaar liep, dat de Ministers eindelyk magtiger dan de Staatsraad geworden, deezen van zich zouden afhangelyk maaken. FLOH drong dit aan. Anderen ſtonden ſtil op een en ander punt door DE MIST aangevoerd, om 't zelve te onderſteunen.

Redenen der Tegenparty en beſluit tot *Ministers*.

Aan Tegenkanters mangelde het geenzins, en traden hier Mannen van bekwaamheid en invloed op, als SIDERIUS, VAN HOOFF en KRIEGER, met welker raadſlag VAN DE KASTEELE zich vereenigde, byzonder maakte hy 'er zyn werk van om zommige daar op ingebragte bedenkingen te ontkragten. SCHIMMELPENNINCK ſprak om klem by te zetten aan 't geen deeze Party hadt aangevoerd (*).

De bewysgronden, door dezelve gebezigd, beſtonden hoofdzaaklyk daar in, dat men van één Perſoon oneindig meer ſpoeds en tevens ſtrikter geheimhouding, ten aanziene van het uitvoeren der Wetten en Beſluiten kon verwagten, dan van raadpleegende Lichaamen; deezer eigenaartig gebrek was langzaam werken en den last anderen op den hals ſchuiven; terwyl de verantwoordelykheid van een *Lichaam* niets be-

(*) De meesterlyke Voordragten van VAN DE KASTEELE en SCHIMMELPENNINCK, leest men aldaar bl. 850 *enz.* en 887 *enz.*

beduidde, en alleen *Perſoonen* ter verantwoording konden worden opgeroepen. By een Beſtuur in de hand van Ministers konmen de onderſcheidene vakken des bewinds veel beter uit elkander houden, ook zou die inrichting op zo veel gelds niet te ſtaan komen. Daarenboven konden Ministers veel beter uit eigen oogen zien, zich ter plaatze, waar zy vereischt werden, vervoegen, terwyl de Committés altoos op de berigtgeevingen van anderen af moesten gaan. En eindelyk, dat de gemeenſchap en mededeeling tusſchen den Staatsraad en Ministers, als mede tusſchen deezen en de ondergeſchikte Uitvoerende Beſtuuren veel beter zou vlotten, dan tusſchen dezelve en de Committés. — De afloop deezer lang in twyfel hangende zaake was, dat de Meerderheid zich voor *Ministers* bepaalde (*). — 1797.

Of de *Uitvoerende Magt* den naam van *Staatsraad* of dien van *Staatsbeſtuur* zou draagen, voor en tegen betwist zynde, beſloot de meerderheid tot de eerſte benaaming (†). By het voorſtel van *Zeven* of *Vyf* Leden kreeg dit laatſte den voorrang (§). — Schoon de Voorſtanders van het *zevental* hadden moeten onderdoen, werd van dien kan voorgeſteld, dat er geen

Bepaaling van vyf Leden tot de *Uitvoerende Magt.*

(*) Alle deeze beraadſlagingen komen voor in het *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 841—850, 875—890.

(†) *Ald.* bl. 895.

(§) *Ald.* bl. 895.

CH. BOEK. 1797.

geen twee Leden van den Staatsraad uit één en hetzelfde Departement zouden mogen verkoozen worden: dewyl, wanneer zulks geen plaats hadt, daar door een opeenstapeling van Leden uit één en het zelfde Deprrtement zou gebooren worden (*).

't Voorstel om zorg te draagen dat de keuze niet te veel in één Gewest zou vallen.

Sterke tegenkanting vondt dit voorstel van STOFFENBERG. VREEDE riep uit; „ Burgers Representanten! is dit de geest „ der Eenheid? Neen; het is die van „ het bekrompen Federalisme. De geest „ der Eenheid ziet het geheel over, met „ gelyke zorge, en het houdt zich alleen „ vast aan de groote algemeene belangen „ van allen, zonder het plaatslyk belang „ van het eene boven het andere te begunstigen; maar de enge geest van het „ Federalisme ziet alleen op het kleine „ belang van zyn byzonder deel; en wee „ het Vaderland, zo de Leden des Staatsraads alleen in een engen kring omzwerven. Een Voorstel zo aanloopende tegen het beginzel van Eenheid, kon „ geen overweeging verdienen." — VAN DE KASTEELE besloot tot de verwerping. — HAHN en BLOK desgelyks. — Beide de BEYMAS waren van een ander gevoelen en vondt STOFFENBERG den sterksten verdeediger in VITRINGA, die het aangevoerde van VREEDE, wegens het doorstraalen van den Federalistischen geest niet onbeantwoord liet, zeggende, „ Wat aangaat

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 199-201.

„ gaat het eeuwig geroep van Federalis- DER-
„ me, 't welk, met zo veel aandrangs, BOEK.
„ telkens in deeze zaal, ten dien opzigte, ——
„ herhaald wordt: het is hoog tyd, Bur- 1797.
„ gers Repreſentanten! dat men de waare
„ betekenis van dien naam eens bepaale
„ en vaſtſtelle, om uit te maaken of waare
„ Unieit beſtaat in het overwigt van de
„ belangen en uitzigten van een zeker ge-
„ deelte der Republiek, en of waare Een-
„ heid niet algemeenheid van geluk me-
„ debrongt; kortom, of de belangen der
„ minvermogende Gewesten niet even zeer
„ in de ſchaal behooren gebragt te wor-
„ den als die der overigen, zo dat men
„ dus Federalist kan heeten, wanneer
„ men cordaat voor de belangen van dee-
„ ze uitkomt, en zonder omwegen ſtaan-
„ de houdt, dat de laatſten, even zeer
„ als de anderen behooren beſchouwd te
„ worden als aangelegene gedeelten van
„ het geheel, en voor dezelve als zoda-
„ nig gezorgd." — Het voorſtel, 't welk
gelegenheid gaf tot dusdanige aanmerkin-
gen, werd door deezen verworpen, door
geenen gehandhaafd, kreeg den byval der
meerderheid (*).

Was 'er over de gegoedheid der Kieze- Wegens
ren voorheen veel gewist, thans kwam de uit-
een verſchil over den aart der Gegoedheid ſluiting
van de Leden tot den Staatsraad ter baane. der gee-
Deeze wilde geene Bezitters van aandee- nen die
len in Buitenlandſche Fondſen gekoozen; *Engel-*
een *ſche*
Fondſen
bezaten.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 902-905.

ex. BOEK. 1797.

een ander die *Engelsche* Fondsen bezaten, alleen uitgeslooten hebben. Dit beide vondt sterke tegenspraak; zo twistte men desgelyks over de bepaaling der gegoedheid der Leden. Het voorstel van VITRINGA, dat een Lid van den Staatsraad een Bezitter zou moeten weezen van *f* 100,000 Inlandsche Fondsen, werd wedersprooken onder anderen door SCHERMER, die begreep dat men daar in kundige en bekwaame Mannen moest hebben, en hy geenzins overtuigd was, dat de Ryksten altoos de bekwaamsten waren; maar veel al van het tegendeel: dewyl zy zich doorgaans weinig op Kundigheden toelagen, en op hun Geld steunende, oordeelden die niet noodig te hebben (*). — Een uitgebragt Verslag verwierp de voorgestelde bepaalingen des betreffende; en werd het, door de meerderheid, naa tusscheningebragte scherpe aanmerkingen over den invloed van het gedrag der Deelhebberen in *Engelsche* Fondsen, omhelsd (†).

Geschillen wegens de keuze van de Leden.

De verkiezing eens Lids, tot den Staatsraad was, ongetwyfeld eene zaak van zulk een aanbelang, dat het geluk of ongeluk der geheele *Bataafsche* Republiek daar mede in het naauwste verband stondt; gevolglyk was 'er niets noodiger dan te zorgen, dat omtrent de keuze van hun, aan wien het Bestuur van het Vaderland, de uitvoering der Constitutioneele Wetten, en

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 905-909.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 75—80.

en de beschermíng en inſtandhouding der Conſtitutie zelve, zou worden toevertrouwd op de voorzigtigſte wyze, bepaald en geregeld werd. — Het ingediende Plan der *Een en twintigen*, de Uitvoerende Magt als een rechtſtreeks uitvloeizel van het Volk aanmerkende; hadt gemeend aan 't Volk de keuze te moeten laaten; dan daar het duidelyk voorzag, het onmogelyke om, langs dien weg, eene volſtrekte meerderheid voor één Perſoon te verkrygen, ſtelde het voor, dat de Kamer der Oudſten, als eigenaartig in dit geval de onzydigſte, een dubbel getal zou maaken.

om ROME. 1787.

Vreede kon zich hier mede niet vereenigen, en nog veel min met het plan der *Zevenen*, 't welk aangezien werd als de Wetgeevende Lichaamen in Kiezers Vergaderingen herſcheppende. Zyn voorſtel kwam hier op neder, dat, daar hy erkende, hoe in het ſtelzel van afſcheidíng der Magten, de Uitvoerende zo wel als de Wetgeevende Magt een uitvloeizel des Volks was, men op dezelfde wyze als de Kamer der Oudſten gekooren werd, ook dertig Nationaale Kiezers tot dit werk zou benoemen.

Veelen vielen Vreedes voorſtel toe. Anderen beweerden, dat, ſchoon genomen de Uitvoerende Magt een uitvloeizel was van 's Volks Oppermagt, deeze nogthans door het Wetgeevend Lichaam kon worden aangeſteld, wanneer het Volk hetzelve, by de Staatsregeling magtigde. Zy

merkten aan, dat in zodanig een Kiezers
BOEK. Vergadering, als VREEDES voorſlag in-
——— hieldt, de kabaalen en kuiperyen groot-
1797. lyks te duchten waren; terwyl men ook in dezelve geene genoegzaame toereikende maate van kunde tot dat werk kon veronderſtellen. —— Die verſchillende begrippen baarden eene menigte van wyd uit een loopende, als mede ineenſmeltende voorſtellen, die, met niet weinig omſlags van woorden, voorgeſtaan en beſtreeden werden. —— Te midden van dit alles was het zo verre gekomen, dat de Voorzitter, daar reeds veele Leden zich tegen het Artykel uit het Plan der Commisſie van Een en twintig openlyk verklaard hadden, zich geregtigd oordeelde om het voor vervallen te beſchouwen. De voor- en tegenſpraak verhieven op nieuw de ſtem, en naa lange geſchilvoeringen, werd het, ſchoon met eene kleine meerderheid van ſtemmen, omhelsd, en het vormen van de Benoeming der Leden tot den Staatsraad aan de Kamer der Oudſten toegekend (*).

VREEDE trad weder met wederſpraak te voorſchyn, wanneer de bepaaling van het Plan der *Een en twintigen* de post van Staatsraad beſchryvende, onder andere bepaalde, „ dat de Leden van den Staats-„ raad in de waarneeming van hun post „ met de hun toevertrouwde magt, de

„ Con-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 918. 931. 933. 936. 948.

„ Conſtitutie zouden handhaaven." Die magtsverleening beſchouwde hy niet alleen als hoogstgevaarlyk voor de Burgerlyke Vryheid; doch ook dat hier door aan dit Lichaam eene Magt werd toegekend om op de Wetgeevende Magt een waakend oog te houden, om niet ſlegts te oordeelen of de Wetten met de Staatsregeling ſtrookten; maar ook dat oordeel, met al de daar aan verleende magt, door te dryven. Niet ſlegts zouden zy, door dus eene Magtverleening, Stadhouders, maar Koningen en *Oosterſche* Despoten worden. — Dit Artykel bleidt hy ſtrydig met het aangenomen Stelzel van de Affcheiding der Magten. Wy moeten hem hier zelve laaten ſpreeken, „ 's Volks alvermogende Op„ permagt ſtelde, vóór dat zy in de dun„ ne lugt opgenomen, weder onzigtbaar „ werd — eene Conſtitutie vast. Zy „ ſchiep eene Wetgeevende Magt en ſprak „ *druk mynen wil uit* — Zy ſchiep eene „ Uitvoerende Magt, en ſprak, *volbreng „ dien Wil.* — Zy ſchiep eindelyk eene „ Regterlyke Magt, en ſprak *beoordeel „ dien Wil.* Op het eigen oogenblik vatte zy de Conſtitutie in haare hand, en „ ſprak tegen de Wetgeevende Magt af„ zonderlyk; *in dit Boek ſtaat mynen Wil, „ maak Wetten overeenkomſtig dezelve.* — „ Maar veronderſtelde men nu, dat zy „ ook gelyktydig tegen de Uitvoerende „ Magt gezegd heeft, *zie door de Conſti„ tutie, handhaaf dezelve*, dan heeft zy, „ in denzelfden adem de twee Magten

1797.

VII. BOEK. 1797.

„ ondereengemengd, de werkzaamheden „ der Wetgeevende aan het oordeel der „ Uitvoerende onderworpen, en in de „ daad een Despotieke Magt vastgesteld — „ een Uitvoerend Bestuur, dat de Wetgeevende Magt tot haare Dienaaresse heeft."

Medestanders ontbraken VREEDE niet, dan ook Tegenspreekers trof hy aan, in SCHIMMELPENNINCK en VAN DE KASTEELE. Eerstgemelde was van begrip, dat 'er tog eene Magt moest weezen ter getrouwe naakoming van het aangegaan *Maatschappelyk* Verdrag. Het Volk zelve kon die Magt niet uitoefenen. Zy streedt daarenboven met den aart en instelling van het Wetgeevend Lichaam. Alleen de Uitvoerende Magt bleef over. Misbruik kon 'er van gemaakt worden; dan hier tegen waren bepaalingen in te voeren. — VAN DE KASTEELE's rechtstreeker tegenspraak kwam hier op neder. „ De Uitvoerende „ Magt moet zyn de Dienaaresse van het „ Volk, om de kragt van het Volk te „ gebruiken, ter uitvoering van den wil „ van het Volk. De Constitutie is de „ rechtstreekse wil des Volks, onmiddelyk door 't zelve vastgesteld. Zal 'er „ dan geene kragt in de *Bataafsche* Republiek zyn om dien Wil te handhaaven? Waar moet dat heen? — De „ Staatsraad wordt verpligt de Wetten en „ Besluiten van het Wetgeevend Lichaam „ stipt te doen uitvoeren. Geen vrees „ is 'er, derhalven, dat zy zich het oordeel over die Wetten zal aanmaatigen,

„ gen, en zich boven dezelve verheffen." CIX. BOEK. 1797.

Zo bekwaame Tegenſpreekers liet VREEDE niet onbeantwoord. Hy voerde aan, dat het niet de vrees was van misbruik van Magt by den Staatsraad, waar om hy zich, met zo veel yvers, tegen dit Artykel aankantte; maar om dat dezelve tot een pligt geſteld werd, zyn kring te buiten te gaan. Het handhaaven van de Conſtitutie was tog niets anders dan toe te zien, dat de Wetten met dezelve overeenſtemden, die te beoordeelen, en, ingevalle zy met de Conſtitutie ſtrydig bevonden werden, zich dan, met alle magt, tegen de uitvoering te verzetten. Zodanig eene Magt voegde alleen aan het Wetgeevend Lichaam. Dit moest toezien of zyne Wetten gevolgd werden, en dus de Conſtitutie gehandhaafd. Dit ook kon zyne Magt te buiten gaan; dan hier tegen was geen ander hulpmiddel dan de Oppermagt des Volks, aan welke het alleen verantwoording ſchuldig was; doch men vernietigde zyn weezen, indien men dat hulpmiddel by het Uitvoerend Beſtuur zogt. „ Indien dit," het zyn 's Mans eigene woorden, 't geen hy voorheen gezegd hadt vol drifts aanklemmende, „ de „ Conſtitutie moet handhaaven, dan werpt „ men de Wetgeevende Magt aan haare „ voeten, en welhaast zal het de Regterlyke Magt ook meester zyn, en dan „ heerscht hier, in zyne volkomenheid, „ een *Oostersch*, een *Marokkaansch* en „ *Moorsch Despotisme!*"

Een Artykel, 't welk zo veel en zo sterke wederspraak ontmoette, kon, zo als het daar lag, geen byval vinden; met dat der *Zevenen* kon men zich even min vereenigen. Het vervaardigen van een nadere opgave deezes Artykels werd verlangd; dan de overweeging uitgesteld tot men gekomen zou weezen tot het Artykel, 't welk het handhaaven der Staatsregeling in 't algemeen bepaalde. Wanneer deeze handhaaving aan de drie Hoofdmagten gelyklyk werd aanbevolen (*).

Bepaaling der Jaargelden voor de Leden van den Staatsraad.

Wyd uit een loopende waren de begrippen, toen men handelde over het Artykel des Plans, 't welk eene Jaarwedde van 7000 Guldens aan elk der Leden van den Staatsraad toelag. Veel te laag gesteld keurden eenigen deeze bepaaling, wanneer men in aanmerking nam, hoe veel iemand, die tot deeze post verkooren, en niet mogt bedanken, soms daar aan zou moeten opofferen; welk een luisterryken Staat hy, om de eer der Natie op te houden, zou moeten voeren; welke kostbaare Maaltyden hy, ten deezen zelfden einde, by wylen, zou moeten geeven; en tevens overwoog de gevaaren van omkooping, of van eene verwaarloozende behandeling ten einde zyn beurs te kunnen maaken. Dit alles met veel omhaals, uit een gezet, wees aan, dat men door eene zo geringe bezoldiging te bepaalen, de verkiezing tot zeer ryke lieden beperkte, waar door het hoogst-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* Dl. II. bl. 984-986.

hoogst gezag in handen zou komen van Mannen, reeds door hun vermogen gevaarlyk. — VAN HOOFF, die het sterkst tegen voorgestelde bepaaling sprak, dreef de Jaarwedde voor elk ter hoogte van 25000 Guldens, en dat zy, ten koste des Volks daarenboven zouden gehuisvest worden. Een sterk tegenstander vondt hy, en andere Voorstanders van eene aanmerkelyke verhooging, als die van 10,000 Guldens spraken, in DE MIST. Geene Jaarwedde beweerde deeze kon groot genoeg weezen, om eeniger opofferingen te evenaaren. De voorgestelde 7000 Guldens waren toereikende om luisterryk genoeg te bestaan. Men kon de verteeringen, van Staatswegen noodig, vergoeden door maandlyks den Voorzitter eene daar aan geëvenredigde bylaage toe te voegen. Hooge bezoldingen konden de zo gevreesde omkoopingen niet weeren. Hy bragt voor den geest den behoeftigen staat van 's Lands Geldmiddelen, die de grootste bezuinigingen voorschreef. Onaangeroerd liet hy niet hoe hooge bezoldigingen tot trotschheid, verkwisting en ongenaakbaarheid, maar al te veel aanleidings gaven. — DE MIST vondt byval; doch niet genoeg om het stuk af te doen. Naa dat het in handen eeniger Leden gesteld was, viel het besluit tusschen de beide uiterstens en bepaalde de Jaarwedde op 14000 Guldens (*). Niet

CH. BOEK. 1797.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 986. 1051 en 1060.

Niet de orde der Tytels in het Plan; doch het geleide der zaak zelve volgende, kwam de *Regterlyke Magt* in overweeging.

Bepaaling wegens de Regterlyke Magt.

Het oorſpronglyk Plan was, ten deezen opzigte beſchouwd, als veel goeds bevattende, en het gedeelte waar op minst te zeggen viel. Hier uit zou men een kort afdoen gewagt hebben, en dit ook gevolgd weezen; doch tot den Eed van zuivering door de Leden van het Nationaal Geregtshof, by het aanvaarden hunner Bedieninge, gekomen zynde, tradt het ſtuk des Eeds, 't geen te te meermaalen het onderwerp van heftige geſchillen geweest was, weder ter baane.

De Eed van zuivering vastgeſteld.

Dus lang hadt eene Wysgeerige Staatkunde, den Eed, als een laatſte overblyfzel van verband tusſchen Kerk en Staat weeten te weeren, en voor eene plegtige Verklaaring te verwisſelen. Dan nu konden redenen tegen den Eed door VREEDE, VAN LEEUWEN, HOFFMAN en HAHN, met hoe veel kragts aangevoerd, naar het oordeel der meerderheid, niet opweegen, tegen 't geen TEN BERGE, SCHIMMELPENNINCK en anderen daar op inbragten, en het Artykel, 't welk den Eed van zuivering voorſchreef, hieldt ſtand (*).

Over het getal der Raaden.

By de behandeling, wegens het getal der Raaden in 't Hooge Nationaal Geregtshof, kreeg het gevoelen van die voor Zeven

(*) De leezenswaardige woordvoeringen deswegen vindt men in het *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 67—75.

ven Leden yverden, den voorrang van die op een Negental aandrongen (*). Het Plan oordeelde, dat de Jaarwedde op 4000 Guldens zou kunnen bepaald worden; dan overweegingen van gewigt bewoogen de meerderheid om dezelve met nog 1000 Guldens te verhoogen (†). — Tot het daarftellen van Departementaale Geregtshoven, waar dezelve mogten ontbreeken, viel het befluit (§).

CIX. BOEK. 1797. in de Departementaale Geregtshoven.

Eenige voornaame trekken van het verhandelde en bepaalde, ten opzigte van de drie Hoofdmagten in den Staat, de *Wetgevende*, de *Uitvoerende* en *Regterlyke* bygebragt hebbende, zouden wy, verboodt de breedvoerigheid het niet, hier vermelden wat eene Commisfie, aan wier hoofd DE RHOER was, uitbragt op het voorftel van VAN DE KASTEELE, om, onder de Algemeene beginzelen, mede als een Grondbeginzel te ftellen, dat deeze drie Magten van elkander zouden worden afgefcheiden (**); te dier zelfde oorzaake kunnen wy niet treeden tot het voordraagen van het Verflag op VREEDES voordragt, ten betooge, dat, daar het noodzaaklyk was, van den eenen kant, dat de drie Hoofdmagten niet zodanig op zich zelven ftonden, dat, by misbruik van haar gezag, 'er geene andere toevlugt overbleef, dan

Over de Afscheiding der Hoofdmagten.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 18.
(†) *Ald.* bl. 29.
(§) *Ald.* bl. 42.
(**) *Ald.* bl. 59.

dan 's Volks Oppermagt; maar dat zy allen aan de Wetgeevende Magt verantwoordelyk waren; en deeze over allen een waakzaam toevoorzigt oefende; maar ook van den anderen dat toezigt en die verantwoordelykheid zich niet zo verre uitstrekten, dat de onderscheiding daadlyk verlooren ging, en de Uitvoerende Magt te zeer belemmerd werd, 'er eenige Constitutioneele bepaalingen omtrent deeze zaak behoorden gemaakt te worden (*).

Over de Verdeeling der Republiek.

Ondanks de Een- en Ondeelbaarheid des *Bataafschen* Gemeenebests, kwam de geest van het Federalismus nu en dan te voorschyn; en was 'er eene gelegenheid, die dezelve als 't ware opriep, 't was toen men de behandeling van den Tytel over de *Departementen* in overweeging nam. De groote voorafgaande vraag was, of de Republiek, naa het besluit tot de Eenheid, in Departementen zou verdeeld worden? VREEDE kantte zich sterk tegen dusdanig eene Verdeeling aan, als eigenaartig geschikt om den geest van het Federalismus te doen herleeven; die Verdeeling wegvallende, kon en zou 'er veel bezuinigd worden. Niemand hadt in dit stuk meer vooruitgewerkt dan de Representant JANSSEN; van zyne hand kwam eene Verdeeling in Departementen, door nadere voorstellen opgehelderd en aangedrongen. In

(*) Deeze breede Stukken met de geschilvoeringen deswegen zyn voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. IIII—IIIIII.

In handen eener Commisfie was deeze gewigtige zaak gesteld. Haars oordeels vorderden de thans aangenomene beginzels het vernietigen der oude Verdeeling. Nogthans kon zy geen byval verleenen aan VREEDES Voorslag. Het niet verdeelen der Republiek in Departementen oordeelden zy, dat, wel verre van den Provintiaalen geest uit te rooijen, in tegendeel eene strekking hadt om dien leevendig te houden; dat de Bezuiniging, van welke hy gesprooken hadt, in eene zaak van dat gewigt, eer schade dan voordeel zou toebrengen. Daarenboven was eene Verdeeling noodzaaklyk, tot gemak, gerief en welzyn der Ingezetenen. In één Vergadering kon men, met geene mogelykheid, alle die plaatslyke kundigheden verwagten, welke tot het regtmaatig beheer van ieder Gewest vereischt werden. JANSSENS Ontwerp hadt de Commisfie, by mangel aan tyd, nog niet ter toetze gebragt. Zy stelden voor, dat de Vergadering zou besluiten, dat de oude Verdeeling des Gemeenebest voor eene nieuwe zou verwisfeld worden. 1797. Voordragt tot eene nieuwe Verdeeling.

De geest van het Federalismus waarde in de Vergadering om, en wilde de oude Verdeeling vasthouden. Immers men beweerde, dat de Republiek nog bestondt, verdeeld in Gewesten; dat de vraag niet was zal men de één Republiek verdeelen, en, zo ja, hoe? maar zou men de oude, die reeds eeuwen telde, behouden of eene nieuwe in plaats stellen? Dit laat- Besluit tot eene Verdeeling.

sbe

ste werd, door zommigen, voor nutloos, schadelyk en onuitvoerbaar uitgekreeten. Althans wilde men de wyze der Verdeeling zien, voor men zich over de vraag, of dezelve zou plaats vinden, wilde inlaaten. —— Hoe zeer VREEDE sterke hulpe vondt in HAHN, BOSVELD en anderen, verdeedigde men het Verslag, met die uitwerking, dat de meerderheid voor het plaats hebben eener Verdeeling besloot (*).

Plans en gemaakte bepaaling.

Een tweede vraag was, of de oude Verdeeling zou stand houden, dan of 'er eene nieuwe zou plaats grypen? Hadden, by de onderhandelingen over de eerste, de geschillen hoog geloopen, thans verhieven zich dezelve met nieuwe kragt. Meer dan één plan van Verdeeling was 'er reeds ontworpen. Op JANSSENS arbeid hadt men zo veele en zo scherpe bedenkingen in 't midden gebragt, dat hy zich daar tegen met veel vuurs verdeedigde. Naa verdrietige en niets vorderende over- en wederspraak, zou dezelfde Commisie, met toevoeging van twee Leden, dit eigenste stuk ter hand neemen. Plans by Plans volgden elkander; de verwerping van het eene was de geboorte van een ander. Men sprak van Zeven, van Negen, van Elf, en kwam na eene menigte zeer vervoelende Onderhandelingen, in 't einde, tot het omhel-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 42. 161—165. 176.

helzen des Plans van vyftien Departementen (*).

CIX. BOEK.

1707.

Wegens het regelen der Departementaale Bestuuren.

De Departementen vastgesteld zynde, was het noodig de Departementaale Bestuuren te regelen. By aanvanglyke handelingen deswegen werd eene Commissie benoemd, om de Vergadering met een raadslag te dienen, over het belangryk stuk, welk eene magt en werkzaamheid, behoudens het genomen Besluit, wegens de Eenheid en Ondeelbaarheid der Republiek, aan de Departementaale Bestuuren zou kunnen en behooren te worden overgegeeven, met opgave van de Artykelen, waar in men dit zou kunnen bevatten.

Verslag hierover.

Het voorgedraage Verslag bevatte een Ontwerp geheel op deeze grondslagen rustende, en betoogde voorts, dat de Departementaale Bestuuren, van den eenen kant, Uitvoerders waren van den Algemeenen Wil; maar aan de andere zyde, ook Gelastigden van hun Departement, en in hunne Huishoudelyke zaaken oppermagtig.

't Zelve betwist.

Onder de benoemden (†) tot het vervaardigen van het Ontwerp was HAHN geweest; doch hadt, door menigte van andere hem aanbevolene zaaken, de onderhandelingen niet kunnen bywoonen.

By

(*) Men zie de voornaamste in het *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 177. 179. 669. 815. 879. 900. 926 948. 1015. 1128. VI. D. bl. 99 *enz.*

(†) De verdere Leden tot deeze Commissie waren DE LEEUW, QUEYSEN, VAN HOOFF, DE MIST, TEN BERGE EN STRIK VAN LINSCHOOTEN.

DE. BOEK. 1797.

By de voordragt ſchaarde hy zich neevens VREEDE, GEVERS, C. L. VAN BEYMA en anderen, die het ingediende Verſlag buiten beraadſlaaging wilden houden: dewyl het ſtreedt met het vastgeſtelde Beſluit der Eén- en Ondeelbaarheid, op welke het gegrond moest weezen. Geenzins ontzeiden zy eenige Magt aan de Departementaale Beſtuuren; doch op verre na geene zo uitgeſtrekte als het Ontwerp daar aan toeſchreef, beweerende, dat alle Magt, welke daar aan ook mogt worden verleend, van 't Opperbeſtuur moest afdaalen. Hier in ſtelden zy de voorafbepaalde Eenheid, deeze moest in het Beſtuur berusten. Niet alleen vonden zy tegenſtanders in bekende Federalisten, die zich ſterk lieten hooren; maar ook in Voorſtanders van de Eenheid, als een VAN HOOFF, en SCHIMMELPENNINCK; zulks bragt geene geringe verzwakking toe aan hun dryven, dat de Vergadering zich tot geene beraadſlaagingen over dit ontwerp zou inlaaten.

Het voordr byval.

Deezen naamlyk verſtonden, en deswegen konden de Federalisten zich met hun, in veele ptinten, vereenigen; de Eenheid alleen van de *Wet*, die verdeelde de Magten onder verſchillende Lichaamen. Voor allen was zy één in kragt; allen waren zy gehoorzaamheid aan dezelve verſchuldigd. Dan die Wet kon en mogt, wanneer het algemeene best zulks eischte, ieder lichaam eene byzondere en van andere lichaamen onafhangelyke Magt mededeelen. Op deeze wyze gaf zy de magt aan

zin het *Wetgevend Lichaam* om Wetten te maaken: aan het *Uitvoerend*, die om in deszelfs kring werkzaam te zyn; aan het *Regterlyke*, die om te oordeelen en toe te passen; en op dezelfde wyze aan de *Departementaale Besturen*, de magt om huishoudelyke schikkingen te maaken, en geen lichaam mogt zich in de Constitutioneele werkzaamheden des anderen mengen. Ieder was, in zyn kring, van niemand afhanglyk dan van de Wet, en aan deeze ook alleen verantwoordelyk. CAP. BOEK. 1797.

„ Toen ik," sprak SCHIMMELPENNINCK, „ myne stem gegeeven heb om „ de Constitutie op het beginzel van Een„ heid en Ondeelbaarheid te bouwen, heb „ ik getoond van begrip te weezen, dat „ het beginzel van de Eenheid kon wor„ den bewaard, zonder dat, uit de toepas„ sing van dat beginzel, de geheele ver„ nietiging der *Civile Vryheid* zou vól„ gen. —— Het kwam 'er dus op aan of „ het Verslag heiliglyk die betrekkingen „ onderscheidde, en, aan de eene zyde „ getrouw aan het beginzel van Eenheid „ was verkleefd gebleeven, en aan de an„ dere zyde gezorgd hadt voor de dier„ baare Burgerlyke Vryheid, gelegen in „ zyne eigene plaatslyke, niet algemeene „ zaaken." —— Dit beginzel hadt men, zyns inziens, heilig bewaard, men aan de Departementen gelaaten het billyk Zelfsbestuur van hunne huislyke belangen; voor zo verre de algemeene belangen daar mede niet gemoeid waren. — „ Dit Zelfs„ be- SCHIMMELPENNINCKS gevoelen

„ bestuur," vervolgde hy, „ in dien rechten zin, is het waare kenmerk van Burgerlyke Vryheid — Wil men het verder uitstrekken, men zal weldra alle Eenheid brengen tot *eene Eenheid van Verdrukking en Overheersching*; men zal, onder de vlag van *zodanige Eenheid*, weldra een *Oostersch Despotismus* invoeren, en van waare Vryheid en Gelykheid zal 'er, onder zulk een orde van zaaken, niet anders te vinden zyn, dan welligt alleen in de gewoone Opschriften op de Plakaaten, en daar mede zal, op den duur, het Volk van *Nederland*, niet te vrede zyn. Het zal eens genot van de zaak willen hebben, en zich niet te vrede houden met de drooge leezing van alle die mooije woorden, en kragtige magtsprenken."

VREEDE's taal daar op.

Zodanig eene voordragt trof HAHN, C. L. VAN BEYMA en inzonderheid VREEDE. „ Ik hoor," was, onder andere, diens woord, „ met verbaazing, zeggen, dat „ eene onbepaalde Eenheid, in plaats van „ eene Banier der Vryheid te zyn, een „ Banier van het *Despotisme* zou kunnen „ worden. Ik hoor de onbepaalde Eenheid een *Oostersch Despotismus* noemen. „ Dit alles zyn my zo veele wondersprenken. Neen, Burgers Representanten! „ de Eenheid, hoe onbepaald ook daargesteld, kan nooit de Banier van het „ Despotisme worden; zy is, zy blyft „ altyd de edele Banier der gouden Vryheid — Is het waar, dat, in eene

„ Con-

„ Conſtitutie, die op de Eenheid gegrond CIX.
„ is, tevens het Despotisme wordt inge- BOEK.
„ voerd, dit is niet om dat die Conſti- ——
„ tutie op Eenheid rust; maar om dat 1797.
„ dezelve niet goed is ingericht; om dat
„ men te veel magts in te weinige han-
„ den heeft opgedraagen; om dat men
„ den Volksinvloed daar in heeft uitge-
„ doofd, en dus gelegenheid geeft dat
„ Ariſtocraaten, dat Heerschzugtigen en
„ Eigenbelangzoekers, het Volk onverhin-
„ derd kunnen teisteren en onderdrukken;
„ maar uit Eenheid als Eenheid, kan dit
„ niet voortvloeijen. Alle verzameling
„ van magt in één punt ſluit daar om
„ niet uit eene verſtandige, en wel over-
„ legde uitdeeling van ondergeſchikte magt
„ in verſchillende handen — ſluit niet uit,
„ dat het Volk een breidel daadlyk in han-
„ den houdt, en door welgeorganiſeerd
„ te zyn, werklyk kan gebruiken, om
„ hun tot pligt te houden, die zy met
„ alle verzameling van magt bekleed
„ heeft." Hy bleef, dit verder uitwer-
kende, op het verwerpen des Verſlags aandringen.

Van den eenen kant beriep men zich op de Oppermagt, die aan byzondere Lichaamen, als Heemraadſchappen, Municipaliteiten, en ſoortgelyken, was overgelaaten, en die men niet als ſtrydig met de Eenheid beſchouwd hadt; en op dezelfde wyze kon men niet zien, dat de Departementaale Oppermagt, zo lang zy zich binnen den huishoudelyken kring be- Strydige beoordeelingen.

CIX. BOEK. 1797.

paalde, tegen de Eenheid aanliep. In deeze magtsverdeeling zagen zy een evenwigt tusschen alle Magten bewaard, en daar by des Volks Oppermagt best verzekerd. —— Van den anderen kant oordeelde men, dat het aangeboden Stuk niets anders inhieldt, dan eene vernieuwing van den in het Plan verworpen Tytel over de Departementen. Men voorzag en haalde op alle de jammerlyke gevolgen, om welke het *Federalismus* zo gehaat en verfoeid werd. Men schetste dezelfde tegenkantingen en botzingen, den geest van Departementaalen nayver, en de herhaaling van dezelfde poogingen, om zyn byzonderen welvaard op de puinhoopen van anderen te bouwen. —— Omhelsde men dit Ontwerp, dat was eene vernietiging van de Eenheid in Wintermaand bepaald. —— Alles kwam hoofdzaaklyk aan op de regte Verklaaring deezes Besluits, door beide de Partyen erkend; en dit door beiden, naar elks meening, uitgelegd.

Heftige tegenkantingen.

Naa veel scherpe over- en wederspraak moesten zy, die voor de verwerping van dit Stuk geyverd hadden, het aan de meerderheid gewonnen geeven, welke 't zelve ten onderwerp der raadpleegingen wilde stellen. Te voorzien was het, dat, by de behandeling, bykans geen Artykel zonder aanmerkingen zou blyven, dikwyls op een hoogen toon aangevoerd en vastgehouden, en met niet minder heftigheids beweerd en verdeedigd. Niet ongeestig was de aan-

aanmerking van AUSTEN; „ dat men de „ Departementen tot geen *Souverainen* „ moest maaken; maar ook tot geene „ *Stadskinderen!*" De meeste voorſtellingen gingen door; veele egter werden in handen geſteld ter nadere bepaaling. De behandeling daar over gaf nieuwe ſtoffe tot het ophaalen der voorheen gemaakte aanmerkingen; byzonder over de ſtrydigheid der vastſtellingen, welke men ſtaande hieldt dat ſtreeden met de voorheen bepaalde Eenheid. Meer dan ééns riep VREEDE uit. „ Wil men het Decreet „ van twee December herroepen, dat men „ 'er dan rondlyk voor uit kome; doch „ wil men het houden, laat men aan 't „ zelve getrouw blyven. Maar door zo„ danige Beſluiten ondermynt, ontzenuwt „ en verkragt men 't zelve (*)!"

ERF. BOEK. 1797.

Het Artykel de Finantien van den Staat betreffende, welks behandeling men verwyld hadt, tot dat de Commisſie over de Ineenſmelting der Gewestlyke Schulden (†) een Verſlag zou hebben uitgebragt, gaf eene ruime ſtoffe tot onderhandeling. Wy moeten van dit Verſlag, vooraf gewaagen. — Reeds den negenden van Louwmaand verſcheen dit uitgewerkt ſtuk ter tafel. Eene zaak van dat gewigt betreffende, zou het de voorbaarigheid zelve geweest hebben, des een onverwyld beſluit

Verſlag wegens de Ineenſmelting der Gewestlyke Schulden

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 511. 525. 747. 750—757 760. 778. 785. 812. 932 995.
(†) Zie de benoeming hier boven bl. 211.

DR. BOEK. 1797.

ſluit te neemen. Gedrukt kwam het in handen der Volksvertegenwoordigeren, en werd het welverdiende onderwerp der raadpleegingen van eene Vergadering, die te voorzien was, dat, op dit ſtuk, een wydverſchillend inzien zou hebben (*). Het ging vergezeld met eene Bylaage, eene berekening behelzende, ten bewyze, dat in alle gevallen, 't zy de *Nederlandſche* Gewesten afzonderlyk bleeven beſtaan, 't zy het *Nederlandſche* Volk als één ondeelbaar Volk beſtondt, in 't gemeenſchaplyk draagen der Lasten de oude Schulden moesten medegerekend worden, Dezelfde ſlotſom moest uitkomen: naardemaal, volgens den grondregel der Regtvaardigheid zo wel de Gewestlyke aandeelen in de Algemeene Lasten, als de Algemeene Heffingen, naar de betreklyke vermogens, moesten berekend worden.

Voorſtel der Inëenſmelting.

Het eerſte grondbeginzel hier ter aanneeming voorgeſteld, was in deeze woorden begreepen; „ De Schulden en Ver„ bintenisſen, vóór het introduceeren der „ Conſtitutie gecontracteerd en aange„ gaan, niet alleen van wege de Genera„ liteit, maar ook van wege de onder„ ſcheidene Provintien, de drie Kwartie„ ren van *Gelderland*, het Landſchap *Dren„ the* en *Bataafsch Brabant*, worden ver„ klaard en gehouden voor Schulden en „ Ver-

(*) *Dagverh der Nat. Verg.* IV. D. bl. 397. Men vindt het ſtuk zelve *Ald.* bl. 427.

„ Verbintenisſen van 't geheele Volk van „ *Nederland.*" — Herinneren wy ons het reeds voorgevallene te deezer Vergaderinge, dit eigenſte onderwerp betreffende, by de overweegingen over het al of niet aanneemen des Plans, dan laat het zich vooruitzien, hoe bezwaarlyk dit grondbeginzel eene algemeene omhelzing zou wedervaaren: en het kon niet uitblyven, of dezelfde Perſoonen, zouden veelal dezelfde rol ſpeelen, welke wy hun zagen volvoeren, geſtadig nederkomende op het *meerdere*, dat de onvermogende Gewesten, by de Ineenſmelting, zouden moeten draagen. Waar uit zommigen een bewys ontleenden, dat men, dit aandringende, niet bedagt was, hoe juist daar uit bleek, dat die Gewesten te weinig hadden opgebragt, en dat men met de hoop, op de volduuring van de Quotas, tevens de hoop op de volduuring dier ongelykheid koesterde. Zy bragten dus die zelfde gronden by, welke wy hun voorheen hoorden aanvoeren, en die, hoe ſterk wederlegd, door bekwaame Spreekers en in het Verſlag zelve, geduurig weder werden opgedischt. Wy zullen ons de moeite beſpaaren van ze weder op te haalen. CIR. BOEK. 1797.

Hevig was in deezen de ſtryd tusſchen den geest van Perſoonlyk en Gewestlyk belang en dien des Algemeenen Welzyns. 't Was de onverzettelyke ſtandvastigheid der Voorſtanderen van 't laatstgemelde Grondbeginzel, die 't zelve deedt zege- Bepaald.

ste. BOEK. 1797.

praalen. By hoofdlyke Stemming mogt de Voorzitter de Vergadering gelukwenschen, dat *zestig* tegen *vyf en vyftig* stemmen, voor het betwiste grondbeginzel zich verklaard hadden (*).

Voorstellen de verkryging der Staatsbehoeften betreffende.

Een en ander der verdere hier mede zamenhangende grondbeginzels, werden aangenomen: dan de zodanigen, die de gronden van Belastingen, ter vinding van de Staatsbehoeften betroffen, vorderden eene nadere overweeging, en Gelastigden om des een Verslag uit te *brengen*. — Breedvoerig gaven zy een plan van algemeene schikkingen omtrent de oude Schulden, welke zy oordeelden, dat zouden kunnen strekken tot bevordering van het algemeen en wederkeerig belang en tot onderling genoegen. Voldoende daar toe dagt de Commissie, de Constitutioneele Bepaaling, dat de Staatsbehoeften zouden gevonden worden uit Algemeene Belastingen, te heffen door een volgend Wetgeevend Lichaam, overeenkomstig zekere bepaalingen, in de Constitutie als Finantieele Grondregels aangenomen. — Eenige Belasting, by de Staatsregeling vast te stellen, oordeelden zy gansch ongeraaden: naardemaal zulks het Wetgeevend Lichaam, by de staage verandering van omstandigheden, te zeer de handen *zou* binden. De algemeene grondregels door hun te nedergesteld, waren van dien aart, dat zy op verscheidenerlei soort van Belastingen,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 575. 58.

gen, 't zy op Bezittingen, 't zy op de Inkomsten, 't zy op Verteeringen, konden werken. Al het bygebragte strekte om den Volke de noodige gerustſtelling te verſchaffen, dat de Algemeene Heffingen voor niemand verderflyk; maar voortaan altoos, aan het betreklyk vermogen, geëvenredigd zouden weezen.

CIX. BOEK 1797.

By de eerſte voordragt des Ontwerps, en naderhand, waren der Commisſie verſcheide bedenkingen voor den geest gebragt, en zwaarigheden geopperd. Van eenige hadden zy zich bediend, en andere poogden zy uit den weg te ruimen. Zy ſtelden diensvolgens voor, dat elke Belasting, by buitengewoone Staatsbehoeften, en van Inkomſten, en van Bezittingen, zonder onderſcheid welke, zouden geheeven worddn; dat by de Heffing op de Inkomſten zorg zou gedraagen worden; dat niemand zich aan zynen verſchuldigden pligt onttrok, terwyl teffens de ſtaat zyner Bezittingen en Inkomſten, zo veel mogelyk, een geheim bleef; dat, by de Heffing op Verteeringen, alleen zou gezien worden op dat gedeelte van ieders Verteering, welke hy, naa het genot van het volſtrekt noodige, uit zyn Inkomſten, zou verkiezen te bekostigen; zo dat, die het meeste vermogen bezat, en het ruimst genot daar van verkoos, ook het zwaarst in de Lasten zou draagen. —— Ten aanziene van dit volſtrekt noodige bragten zy in 't midden, hier onder de middelen van e eerſte noodzaaklykheid begreepen

HOEK. 1797.

te hebben, van welke de nog onbelaste nimmer belast, en de belaste daadlyk des zouden ontheeven worden, wanneer en in zo verre het Wetgeevend Lichaam bevondt dat de opbrengst van andere Belastingen zulks gedoogde. — Op deeze gronden ſteunden de beginzelen, welke het volgend Wetgeevend Lichaam in alle Belastingen, hadt te volgen. — En daar het ontwerp des nieuwen Plans van Belastingen, binnen het Jaar, naa het invoeren der Staatsregeling, gereed moest zyn, ſtelde de Commisſie een nader ontwerp voor van Finantieele maatregelen, 't geen daadlyk, by het invoeren der Staatsregeling in werking moest komen (*).

Handelingen over de Belastingen.

De bron van geſchilvoering welde weder op, by de beraadſlagingen over het invoeren van Algemeene Belastingen. De bezwaaren daagden uit den ouden hoek op; en werden door veelen breedſpraakig aangevoerd. Hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder, dat het onvolledige en onbepaalde luttel of geen gerustſtelling verſchafte aan hun, die zich door de Schuldvermenging moesten bekommerd vinden. Eenigen drongen aan om Conſtitutioneele Belastingen, niet aan de willekeur des Wetgeevenden Lichaams overtelaaten. — Anderen merkten op, dat de aangevoerde Grondregels, welker waarheid in het afgetrokkene moest erkend worden, geene gerustſtelling aloos gaven, dat de minvermo-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 117.

mogende Gewesten niet boven vermogen CXXI
zouden bezwaard worden. —— Nergens BOEK.
vonden zy eene aanwyzing, dat de Be- ——
lastingen, volgens die beginzels geheeven, 1797.
zouden toereiken om de Jaarrenten der Schulden, en de verdere Staatsbehoeften, te vinden. —— Wel was bepaald van welke middelen *niet*; maar geenzins van welke *al*, en van hoe *veele te gelyk* de Belastingen ſtonden geheeven te worden. —— De Schuldvermenging ſtrekte tot verligting dier eigenſte Gewesten, die de meeste Leden tot het Wetgeevend Lichaam zouden afzenden. Hier uit viel gereed te raamen op welke het drukkendst bezwaar zou nederkomen. —— Niet alleen ſpraaken de Repreſentanten uit die Gewesten op deezen toon; maar niet weinigen en onder deezen bekende yveraars voor de Schuldvermenging, oordeelden, dat het Verſlag zo veel voorwaardelyks inhieldt, met zo veel *indien*, en zo veel *mogelyk* doormengd was, dat het weinig gerustſtellings aanboodt, en teffens, ten aanziene der voorgeſtelde beginzelen, te veel ruimte liet om zo veel 'er van te volgen als het geraaden vondt. SCHIMMELPENNINCK EN VAN DE KASTEELE traden als Verdeedigers van het Verſlag op, beriepen zich op den hun gegeeven last, die geenzins de opgave eens Stelzels van Belastingen inhieldt; maar ſlegts algemeene bepaalingen vorderde, die ten regelmaat ſtrekten voor het Wetgeevend Lichaam, by het invoeren van Heffingen. Zy voegden 'er

1797. by, dat zodanig iets van hun te vergen, in 't onmogelyke liep: dewyl de Belastingen ſteeds gewyzigd moesten worden naar de omſtandigheden, de bronnen van 's Lands Welvaard, en derzelver aart, alles zo zeer aan veranderingen onderworpen.

Beſluit. Zo veel tegenſpraaks vondt dit Verſlag, dat het in de weegſchaale hing of het een onderwerp van Beraadſlaaging zou uitmaaken? Daar toe viel nogthans het beſluit, en gaf zulks ſtoffe tot veelvuldige voordragten en geſchilvoeringen. *Dan de uitſlag* was, dat de voorgedraagene Artykelen meest alle, met weinig veranderingen, als deelen der Staatsregeling vastgeſteld wierden; dit was ook het geval der overige Afdeelingen van den Tytel over de Finantien, die, volgens het Ontwerp der *Een en twintigen*, grootendeels bepaaling verkreegen (*).

Lange en veelvuldige Zittingen over den Godsdienst. Roepen wy voor onzen geest op, wat 'er by de Nationaale Vergadering voorviel, wegens de Scheiding van *Kerk en Staat* (†); herinneren wy ons, naa hoe veel tegenkantingen onder de Algemeene Grondbeginzelen het Artykel plaats kreeg, waar by het Volk van *Nederland* zynen eerbied voor den Godsdienst erkende, als den grondſlag van Zedelykheid en Geluk (§), dan mogen wy, tot den Tytel, raa-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 121—137. 142 *enz.*

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 86-131.

(§) Zie hier boven bl. 287.

raakende den *Godsdienst* gekomen, ons op nieuw voorſtellen, hoe de Vergaderplaats der Repreſentanten van geſchilvoeringen zou weergalmen, en dit ſtuk het onderwerp van veele en lange raadpleegingen worden. — In meer dan zeven Zittingen, ieder van vier uuren, was dit het onderwerp, waar mede de Vergadering zich bezig hieldt. Geen wonder, de bekwaamſte Leden der Vergadering in het redenvoeren, traden op, en lagen hunne vermogens te koste om het verſtand te verlichten, en het hart te treffen. Men leest nog veele deezer Aanſpraaken, in de Dagbladen, met genoegen. Gaarne zouden wy onze Geſchiedenis met gedeeltens daar van vercieren: dan wy zullen genoeg te vermelden hebben, wanneer wy de hoofdzaaken aanſtippen. CIX. BOEK. 1797.

Van den aanvange af gaf het opſchrift des Tytels *over den Godsdienst* ſtoffe om de verſchillende begrippen over dat veel al te onbepaalde woord ter baane te brengen. Men kon elkander niet verſtaan, en werd de Tytel deezer Afdeeling in beraad gehouden tot de Zaak, over welker Benaaming men niet ééns kon worden, zou behandeld weezen. — Dan, hoe wyd liepen de beide Plans hier van elkander. Volgens het oorſpronglyk Ontwerp zouden de onkosten van den Godsdienst door den Staat gedraagen worden; volgens dat der Commisſie van Zevenen, was de Staat niet alleen des ontheeven; maar ook zou geen Ingezeten, zyns ondanks, daar mede be- Overweegingen van den Tytel des betreffende.

bezwaard worden. Welk een wydgaapend verſchil! Volgens de gehoudene orde ſtondt het aan de Vergadering om te beſliſſen, welk Ontwerp men ten leiddraad zou neemen; dan, in het tegenwoordige geval, beſloot men over beiden te beraadſlagen.

Voorſtanders van het Plan der 21.

Het Plan der *Een en twintigen*, volgens 't welk de Staat zelve in den Openbaaren Eerdienst zou voorzien, kwam eerst in overweeging, en vondt veele en bekwaame yvervolle Verdeedigers, onder deezen ſtaaken uit een BOSVELD, een SYPKENS, een DE MIST, een VAN DE KASTEELE, en een LUBLINK. Zy hielden geheele Redenvoeringen, en vonden een aantal onderſchraagers hunner begrippen.

Redenen door hun aangevoerd.

Wy geeven hier de hoofdtrekken op der bewyzen door deezen aangevoerd. De Kerk, ſtonden zy toe, was afgeſcheiden van den Staat, dan dit ſloot geene onttrekking van alle bemoeijing met het Kerklyke ten opzigte van den Staat in; de Staat kende geene Kerklyke Bevoorregtingen meer, deeze wilde alle duslange plaats gegreepen hebbende ongelykheden een einde doen neemen. By voorgaande gelegenheden, wanneer het ſtuk van den Godsdienst ter Nationaale Vergaderinge in overweeging kwam, was wel klaar gebleeken, hoe dezelve 'er op *geſteld* was om voor de inſtandhouding van denzelven zorg te draagen; onder de Grondbeginzelen was het Artykel van den Godsdienst geplaatst; de Vergadering was derhalven ver-

verpligt den Godsdienst wel zeer ter harte te neemen. — Breed weidde men uit over den Godsdienst, als de bron van Zedelykheid, zo onvermydelyk noodig voor de orde en het geluk der Maatschappye.

CAP. BOEK. 1797.

By de toepassing van deezen algemeen erkenden regel op de Maatschappy in ons Vaderland, zo als dezelve thans bestondt, kon het niet misfen of men zou tot het besluit moeten komen, dat de Staat de kosten van den Godsdienst droeg. In *Nederland* bestondt één Kerkgenootschap 't geen vyf achtste deelen des geheelen Volks uitmaakte. Dit talryk Kerkgenootschap bezat geene Fondsen om den Eerdienst te bekostigen; tot hier toe daar in van den Lande ondersteund. Dit Kerkgenootschap des te ontzetten, door een besluit, om in zyne eigene behoeften te voorzien, was hoogst onberaaden. Behoefte en verval moesten onverwyld volgen; als mede het daar uit voortvloeijend verloop der Gemeentens, en de berooving van allen Godsdienstig Onderwys; de wreedaartigste verongelyking, immer eenig Kerkgenootschap aangedaan, was dan het lot van 't zelve. De Staatsregeling liep gevaar om verworpen te worden door eene meerderheid in den Lande, zo grievend benadeeld. — Daarenboven, wat zou men, in dit geval, met de Geestlyke Goederen doen? Deeze bestonden deels uit maakingen tot Godsdienstige einden; die waren alleen te bereiken met uit dezelve de Leeraars en Dienaars van alle Kerkgenootschap-

CH. BOEK. 1797.

schappen in den Lande daar uit te bezoldigen. — Oneindig veel, bezwaarlyk uit te maaken twists, over het Regt van Eigendom op die Goederen, werd, langs deezen weg, voorgekomen. — Men moerde, door dien band, de Leeraars van den Godsdienst aan den Staat, en kwam een aantal hoogst te duchtene gevolgen voor, die veelligt zouden gebooren worden uit Kerkdwinglandye en Dweepzugt, wanneer men de Kerklyken geheel onafhanglyk liet. — Men moest bovenal niet vergeeten het oog te vestigen op het alzins Godsdienstig Character des *Nederlandschen* Volks. En was men, blykens zo veele Staatsverrigtingen, van oordeel, dat het Bestuur zorg moest draagen voor de beschaaving, verlichting, en het bevorderen van nuttige Weetenschappen; wilde men een openbaar Onderwys in dezelve, waarom zou dan de behartiging van het Onderwys, in het belangvol stuk van den Godsdienst, aan het openbaar Bestuur ontrokken worden? Met één woord Staatsbelang, Vryheid, Gelykheid, Regtvaardigheid en Broederschap, waar van elk de mond vol hadt, pleitten, met vereenigde kragt, voor de bezolding van alle Bedienaaren van den Godsdienst by alle de verschillende Godsdienstgenootschappen in den Lande.

Redenen van de andere Party.

Het mangelde der Partye, die het voorgestelde van de *Een en twintigen* verwierpen, en dat der *Zeven* omhelsden, aan geene bekwaame Voorstanders, een Floh, een

een HAHN, een VREEDE, een HOFFMAN, cm. met anderen, traden te voorſchyn; en BOEK. kan het niet gelochend worden, dat zy, ——— met veel klems, hunne zaak verdeedig- 1797. den. De hoofdſom hunner tegenbedenkingen, en hun pleit, kwam hier op neder —— Ten vollen ſtemden zy toe, dat de Godsdienst ten grondſlag ſtrekte van goede Zeden, en gevolglyk van Volksgeluk; dan zy ontkenden het gevolg daar uit getrokken, dat op de Maatſchappy de verpligting zou rusten om de kosten van denzelven te draagen. —— Zy merkten op en beweerden, dat, in het tegenwoordige geval, de vraag niet was wegens den *Godsdienst in 't algemeen*; maar de *Secten-Godsdienſten*, of de onderſcheide Kerklyke Genootſchappen; dan kon men deeze voorbyzien, en het oog alleen vestigen op het *Heryormd Kerkgenootſchap* hier te Lande zo lang bevoorregt. In 't algemeen erkenden zy, dat de Godsdienſtige Deugd voor de Maatſchappy onontbeerelyk was, en tevens dat de uitwendige Eerdienst, en het Godsdienſtig Onderwys, tot voedſters daar van ſtrekten. —— Dan het Beſtuur met de bezoldiging te belasten, was de afgeſchafte Vereeniging van de Kerk met den Staat weder invoeren; hetzelve invloed en magt op *Gevoelens* te geeven, terwyl het zich alleen tot *Daaden* moest bepaalen. Zulks ſtrekte om den gewenschten opgang en heilzaamen invloed te belemmeren van den waaren Godsdienst, die best tierde en weeligst bloeide, door

Vry-

CIX. BOEK. 1797.

Vryheid en afgeſcheidenheid van alle bemoeijingen des Staatsbeſtuurs. Zulks ſtreed met den aart van het Maatſchappelyk Burgerlyk Verdrag, waar van de Godsdienst onmogelyk een gedeelte kon uitmaaken; liep aan tegen alle gezonde Staatkunde, tegen de natuur van den Godsdienst zelve, en de Geweetensvryheid.

Met den bekenden en erkenden grondſlag van het voordeel eener Godsdienſtige gezindheid voor een Volk, mogt en moest het Beſtuur voor derzelver *aankweeking* zorg draagen; dit belangryk ſtuk werd door 't zelve volvoerd, door eene onbepaalde Vryheid, en een kragtdaadige beſcherming aan alle Godsdiensten te verleenen, met door wyze inrichtingen voor de Zedelyke Opvoeding, de beſchaaving en verlichting des Volks te zorgen. Dan dit alles liep om buiten het draagen der kosten voor den openbaaren Eerdienst.

Hoe zeer veelen, yverende voor het ſtelzel, dat de Staat den Godsdienst zou bekostigen, dien yver voor de Godsdienst in 't algemeen ſcheenen te betoonen, nogthans de vraag, by toepaſſing op de tegenwoordige omſtandigheden des Vaderlands niet was, zal men den *Godsdienst*; maar zal men den *Secten-Godsdienſten* betaalen? Zal men deeze betaalen ter inſtaatſtellinge om hunne byzondere Kerklyke Leerſtellingen voort te planten? — Op deeze vraagen bragt men een breedſpraakig antwoord in, ſtrekkende om aan te toonen, dat deeze te bezoldigen op een

een uit kwam met die *Secten-Godsdienſten* aan te kweeken, en als tot in het oneindige te vermenigvuldigen. Elk krankhoofdig Dweeper, elk werkenſchuwende Luiaard, vondt daar in het lokaas van een goed beſtaan, om als Stichters van afzonderlyke Secten, te voorſchyn te treeden. Bepaalingen van het getal der Secten, of van Zielen voor elken Kerkleeraar, waren zo veele inbreuken op de geweetensvryheid van het tegenwoordig en ook van het volgend geſlacht. Het onderhouden, het voeden van den Secten-geest in het Godsdienſtige verpeſtte de rust, wierp de orde, de rust en de welvaard der Maatſchappye overhoop, ſtrekte tot verwoesting van allen waaren Godsdienst, en belaagde de Vryheid.

XX. BOEK. 1797.

Daarenboven ſloeg men het het oog op den aart van het Maatſchaplyk Verdrag, dan kon men, met geene mogelykheid, het in de gedagten krygen, dat Staatsburgers, in welk licht de Menſchen dan voorkwamen, het dikwyls zuur verdiende geld in de Schatkist zouden ſtorten, om 't geen zy voor dwaaling, bygeloof en dweepery hielden, te helpen bekostigen; 's Lands gemeene ſchatten mogten alleen beſteed worden tot zaaken, die ter bereiking van het hoofddoel der Maatſchaplyke Vereeniging dienden. Dat zy tot het eerſte niet moesten ſtrekken, ſtemde elke afzonderlyke Secte toe: dewyl ieder Secte voor zich waande het waare geloof te hebben, en begreep dat alle andere in bygeloof

97. BOEK. 1797.

ſtaaken of ongeloovigen waren; dat zy tot het laatſte niet zouden dienen ſprak van zelve: dewyl dit hoofddoel, met de Godsdienst niets gemeen hadt. — Ook kwamen hier in aanmerking zodanige Leden der Maatſchappye, die geen openbaaren Eerdienst in Kerken noodig keurden, hun vry te ſtellen ſtreedt met orde en gelykheid; hun tot betaalen te noodzaaken, was geweetensdwang.

Byzonder drong men aan, dat het betaalen van alle Secten ter *uitputting* ſtrekte van 's Lands Kaſſe. Sterkſpreekende voorbeelden werden hier aangevoerd, als by voorbeeld, dat de Kerken van het Hervormd Kerkgenootſchap in *Amſterdam*, in het verloop van twintig jaaren, omtrent één Millioen, en dus jaarlyks 50,000 Guldens gekost hadden; dat alleen in de Kwartieren van *Peelland* en *Kempeland*, in *Bataafsch Brabant*, voor *dertig* Gemeentens, te zamen ruim *dertien honderd* Zielen uitmaakende, *dertig* Predikanten, *dertig* Pastoryen, *zestig* Kerken, dat is voor elk aantal van *twee en veertig* Zielen een Leeraar, en welke verdere kosten daar by behoorden, van 's Lands wege, onderhouden werden. De kosten van den openbaaren Eerdienst door den Staat gedraagen, werd, volgens eene zeer maatige berekening, op omtrent vyf Millioenen 's jaars begroot. Men hing hier van tafelen op; die in een tydsgewrichte van algemeen erkende ſchaarsheid aan penningen, een onvoeglyk vertoon maakten.

Na-

Nader nog werd dit ſtuk aangedron- OM
gen, door in 't midden te brengen, dat BOEK.
'er iets misleidens onder ſchool, met te
willen beweeren, dat het geſchil, de be- 1797.
zoldiging van Secten-Godsdienſten *in 's algemeen* betrof. Immers hadden alle Godsdienstgenootſchappen in den Lande, één uitgezonderd, de kosten, te hunner inſtandhoudinge, gedraagen. Zy verlangden even weinig onderſtand uit 's Lands Kas, als zy dezelve behoefden. Zou men deeze nu opdringen aan Gemeentens, welke dezelven noch noodig hadden, noch begeerden, ja die zy, uit nayver op derzelver Vryheid en Onafhangelykheid, misſchien van het Beſtuur niet zouden willen aanvaarden? (*).

Men

(*) Dit was het geval der *Lutherſche*n, der *Doopsgezinden* en der *Remonſtranten*; die zamengenomen geen gering of onaanzienlyk gedeelte van 's Lands Inwoonderen, althans in één en ander Gewest, uitmaakten. Met een enkel woord moeten wy hier gewaagen van eenen voorſlag, in den Jaare 1796, van de zyde der *Remonſtranten*, gedaan aan alle de Kerkenraaden der byzondere Gemeenten van het *Proteſtantendom* in ons Vaderland, zo *Lutherſche*n, *Doopsgezinden* als *Hervormden*. Deeze vondt by de Kerkgenootſchappen een verſchillenden ingang. Voorſtanders en Tegenwerkers deeden zich op. Nadere voorſlagen bragten nieuwe wederantwoorden voort; van wederzyden zagen veele Geſchriften het licht, zo die den geest der Chriſtlyke Verdraagzaamheid en Eensgezindheid ademden, als die de oude wonden weder opkrabden. Van de *Lutherſche*n weeten wy niet dat iemand in geſchrift, openlyk den voorſlag der *Remonſtranten* heeft goedgekeurd of deszelfs uitvoering aangeraaden. Onder de *Doopsgezinden* vondt men eenige

Men voerde aan, dat 'er egter een Genootſchap was, 't welk op die Ondersteuning aanſpraak kon maaken; een Genootſchap dat dezelve verklaarde te behoeven, en te verlangen. Dit toegeſtaan zynde, volgde, dat men zich dan ook tot dat Genootſchap moest bepaalen, en de overige alleen in zo verre in aanmerking neemen, als men, zonder het beginzel der Gelykheid te ſchenden, hun niet kon voorbygaan; de regten, de behoeften, en ver-

yverige Voorſtanders van denzelven; doch over 't algemeen geenen uitdruklyken byval. De heerſchende geest van het ganſche Kerkgenootſchap der *Hervormden* kwam hier op neder, dat zo lang de *Remonſtrantſche* Broederſchap bleef aandringen op eene in acht te neemene *Onverſchilligheid* omtrent de meeste waarheden van de Christlyke Godsdienstleer, waar in de *Hervormden* met hun *verſchillig* moesten blyven denken, de Vereeniging der Genootſchappen nimmer, met eenen gewenschten uitſlag, bewerkſtelligd konde worden. Van deeze pooging en derzelver mislukking heeft de Hoogleeraar YPEY in het VI. Deel zyner *Kerkſyke Geſchiedenisſe van de Achtſiende Eeuw* van bl. 251 tot 279. een vry uitvoerig bericht gegeeven; doorweeven met zyne byzondere aanmerkingen en bedenkingen, ſtrekkende om aan te toonen, dat de tyd tot dusdanig eene Vereeniging nog niet gebooren is. Met dit alles is het te wenſchen dat de Eerw. STUART, Predikant der *Remonſtranten* te *Amſterdam*, volgens eene door hem gedaane toezegging, de Geſchiedenis van de pooging zyns Genootſchaps ter Vereeniging met de overige Proteſtanten in ons Vaderland, volledig in 't licht zal geeven, met alle de oorſpronglyke daar over gewiſſelde Brieven en Geſchriften. — Wy hebben, ſchoon het tot de *Kerkſyke Geſchiedenisſe* van ons Vaderland behoort, dit weinige van die mislukte pooging willen vermelden.

verlangens van dat Genootſchap hadt men te onderzoeken. 't Zelve kon zyne afzonderlyke Regten alleen uitſtrekken tot *Geestlyke Goederen*, geenzins tot eenige onderſtand uit 's Lands Geldmiddelen: het beginzel waar op dezelve gerust hadt, lag reeds vernietigd. — De *Geestlyke Goederen* zelve, hieldt men ſtaande, behoorden aan den Volke, voor zo verre zy van de *Roomſchen* afkomſtig waren; en moesten gevolglyk tot algemeene einden, beſteed worden; het ſtondt niet vry dezelve ten behoeve van dat ééne Kerkgenootſchap te beſtemmen. Het regt des Oorlogs kende dezelve den Volke toe, als deszelfs eigendom.

CH. VIII. BOEK. 1797.

Een ſtap verder werd gegaan door aan te merken, dat de behoeften van dat Kerkgenootſchap zulks niet vorderden. Met dit alles was de algemeene en billyke erkentenis dat het onbillyk, hard, en wreed zou zyn, dit Genootſchap, op eenmaal, en met den Voorzitterlyken hamerſlag, te ontzetten van alle tot dus lang genooten ondersteuningen. Geen was 'er in de Vergadering, tot andere Godsdienstgenootſchappen behoorende, of hy toonde zich gereed om aan 't zelve een genoegzaamen tyd te geeven tot het beraamen van middelen om voor eigen onderhoud te zorgen. Zy wilden alle de tegenwoordige Hoogleeraars en Kerkleeraars, voor hun geheele leeven, eene wedde ſchenken; en gereedlyk aan 't zelve het beheer in handen ſtellen van de Goederen, regtens on-

CIX. BOEK. 1797.

betwistbaar aan 't zelve toekomende. — Met deeze toegeevingen en bepaalingen, oordeelden zy het beledigend te veronderstellen, dat een Genootschap, 't welk voorgaf vyf achtste deelen der Ingezetenen uit te maaken, noch vermogen noch yvers genoeg zou bezitten, om, met den tyd, in alle zyne behoeften te voorzien.

By dit alles voegden zy de bedenking, dat, indien dit zelfde Genootschap, indien *Neerlands* Volk hun belang te regt begreepen, geen van beiden kon verlangen, op dien voet, den Openbaaren Eerdienst bezorgd te zien. Alle bekostigingen van den Staat betaalden de Burgers. Droegen zy zelfs de kosten huns Kerkgenootschaps, dan waren zy vry en onafhanglyk. Afhanglykheden van veelerlei aart stonden te duchten, als men het Land de kosten liet draagen (*).

Pooging om het eene missie in handen te geeven.

Elk der beide Partyen in deezen beriep zich op het Besluit den vyfden van Oogstmaand des verstreeken Jaars (†). Na eene lange geschilvoering, waar in het vaak aan geene heftigheid ontbrak, en geene aannadering tot eenstemmigheid zich, zelfs in het verschiet opdeedt, naderde de dag der beslissing. De Voorzitter DE RHOER sprak van dit Artykel Commissoriaal te maaken, ten einde de wydgaapende gevoelens overeen zouden gebragt worden. — Sterkst verzette zich hier tegen VREE-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 277 439.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 120 enz.

VREEDE, PLOOS VAN AMSTEL en REYNS, uit aanmerking, dat zulks de zaak ſtilzwygend, ten voordeele beſliste van de Party, die voor bezoldiging van Kerklyke Amptenaaren hadt geyverd. Immers kon 'er geene Commisſie vallen, indien beſlooten was, dat 'er geene betaaling aan de Kerkdienaars zou geſchieden. — SCHIMMELPENNINCK, DE MIST en COUPERUS ſpraken, met nadruk over de noodzaaklykheid van eene Commisſie; dewyl zy, uit den ganſchen toedragt der zaake, langs hoe duidelyker ontdekten, dat over dit Artykel wydverſchillende begrippen vielen, en daar door, op zeer verkeerde gronden, veelligt zou goed- of afgekeurd worden, teffens te verſtaan geevende, dat de wyduiteenſtaande Partyen, misſchien elkander in de zaak, nader kwamen, dan zy dagten. CIR. BOER. 1797.

By HOFFMAN en HAHN was die eigenſte duisterheid de rede, waarom zy voor het beſtemmen en daar door verwerpen en dan het benoemen van een nieuw Commisſoriaal uitkwamen. — Laatstgemelde hadt, het voorſtel des Voorzitters verneemende, deeze aanmerking in 't midden gebragt, en hem te gemoete gevoerd: „ Hoe zeer ik hulde doe aan de goede „ oogmerken des Voorzitters met dit Voor„ ſtel, aan den dag gelegd, weet ik 'er „ nog één, dat wel niet het uwe is; maar „ niet min waaragtig kan zyn. Wanneer „ ik naamlyk het heir (vergun my deeze „ uitdrukking,) deezer buitengewoon tal- Werkzaamheden en woelingen daar tegen.

CIX. BOEK. 1797.

„ ryke Vergadering overzie, dan kan ik „ ligt begrypen, dat zy, die gewoon zyn „ vooraf de Meerderheid te berekenen, „ min of meer verlegen zyn over den „ uitſlag, en juist daarom eer een Com- „ misſoriaal, dan eene Hoofdlyke Om- „ vraage, verlangen." — Voorts ſtondt hy ten ſterkſten op de gewoone Orde der Vergaderinge, om eerst over het Artykel om te vraagen, en daar naa over het Commisſoriaal te ſtemmen.

De Voorzitter, door gemelde Leden, en een groot getal anderen, gerugſteund, wilde het voorgeſlaagen Commisſoriaal doorzetten. Grooter geſchreeuw, gedruis en verwarring vertoonde zich nimmer in de Vergaderzaal, meermaals door die onvoeglykheden ontluisterd, dan op dit oogenblik. De herhaalde poogingen des Voorzitters, zetten der wederſtreevinge kragt by, veelen ſtelden 'er zich met luider ſtemme tegen; na een voorgeſlaagene middenweg wilde men niet hooren. De Voorzitter betuigde genoodzaakt te zullen weezen om de Vergadering te ſcheiden. Een en ander der Leden voerden hem bykans te gelyk te gemoete, „ dat hy zulks „ doen konde; doch dat zy nooit zou- „ den gedoogen, op eene *ſinistere wyze*, „ verſchalkt te worden!" Dus inſtemmende met VAN HOOFF, die *reeds* iets dergelyks gezegd hadt.

Voorſtel van SCHIMMELPENNINCK.

In een kalm oogenblik verhief SCHIMMELPENNINCK zyne ſtem. Meermaalen was het hem gelukt de geſtoorde orde te her-

herstellen, door een bemiddelenden Voordragt; dit beoogde hy thans weder, met te willen, dat de Voorzitter in omvraage zou brengen, „ Zal het Artykel, zo als „ het ligt, worden verworpen? zonder „ dat dit eenigzins op het principe pre„ judicieerde." Dan by het aanvoeren hadt hy, onder andere, gezegd, „ Het „ was zeker, dat, wanneer 'er tweeërlei „ meeningen in de Vergadering plaats had„ den, dezelve, op de eene of andere „ wyze, in staat gesteld moest worden „ om te kunnen beslissen; dan men moest, „ op geene wyze, hoe genaamd, *over de* „ *Vergadering willen maitriseeren.*"

CIX. BOEK. 1797.

Op dit laatste woord vatte HAHN vuur, zeggende; „ Ik heb al zo dikwyls van „ dat *maitriseeren* gehoord, dat ik 'er my „ eens rondelyk over moet verklaaren. — „ Ik ben zo zeer als iemand van gedag„ ten, dat het doordryven van iemands „ byzonderen wil, te deezer Vergadering, „ niet te pas komt; ik ben zo zeer als „ iemand genegen my aan de Meerder„ heid te onderwerpen. Maar, zo lang „ 'er geene Meerderheid spreekt, zo lang „ vind ik ook het *maitriseeren*, in den zin „ waar in het nu gebruikt is, een zeer „ oneigen woord, en niet alleen oneigen; „ maar zelfs stootend. —— Burgers Re„ presentanten! het is geen opdringen „ van zynen wil, wanneer men yverig „ voorstaat het geen men ter goeder „ trouwe denkt, dat waar en regt is. — „ Het is nog minder doordryven van zy-

Tusschen spraak van HAHN.

CIX. BOEK. 1797.

„ nen wil of de Vergadering te willen „ *maitriseeren*, wanneer men slegts wil dat „ zy spreeke, of dat 'er Hoofdlyke Stem- „ ming ingesteld worde; maar by my is „ het veeleer eene pooging om te *mai-* „ *triseeren*, en zyne denkwyze 'er door „ te krygen, wanneer men Conventicu- „ len aanlegt en houdt; wanneer men daar „ toe die Leden slegts noodigt, die van „ ons verschillen, en die men hoopt zy- „ ne gedagten smaaklyk te kunnen maa- „ ken, en wanneer men, met opzet, dee- „ ze Byeenkomsten en derzelver doel aan „ die Leden zoekt te verbergen, welke „ men vreest, dat, zo als men zegt, de „ Kat de bel zouden aanhangen. — Men „ noeme dat soort van kunsten, zo als „ men wil; maar het is by my eene poo- „ ging om zyn zin door te dryven, van „ omstandigheden vergezeld, die ik liefst „ niet wil uitpluizen. Dit strydt eigen- „ lyk met Broederschap, en vervult myn „ hart zodanig met aandoeningen, dat het „ welligt wyzer is, dat ik niet zoek na „ uitdrukkingen van dezelve!"

Tot de verwerping besloten.

Was HAHN op dien toon, met eene verdere ontwikkeling voortgevaaren, de gestilde storm hadt misschien, op nieuw, met hervatte kragt, in de Vergaderzaal gewoed; dan hy maatigde de scherpheid met zyn Voorstel tot hoofdlyke Stemming, en daar op het Commissoriaal nader aan te dringen. Dit gaf gelegenheid tot eenige, maar meer gemaatigde redenwisselingen, en de Voorzitter, naa eene vrugtloo-

ze

ze pooging om, by de hoofdlyke omvraage over het Artykel, zo als het lag, te verwerpen, zonder dat men daar uit, als een gevolg, zou kunnen afleiden, dat ook het daar in geſtelde hier door verviel, droeg hy, overeenkomſtig met HAHNS meening, eenvoudig voor, of het Artykel, zo als het in het Plan geſteld was, zou verworpen worden? Met vyf en zestig tegen vyf en veertig ſtemmen werd, naa dit langduurig twisten, hier toe beſlooten. ten BOEK. 1797.

Op 's Voorzitters volgend voorſtel, om eene Commisſie tot het vervaardigen eener nieuwe voordragt deezes Artykels te benoemen, vertoogde HAHN, dat de Vergadering het Artykel, zo als het lag, verworpen hebbende, het voorwerp van het Commisſorlaal niet kon weezen eene nieuwe duidelyker omſchryving. De Vergadering hadt het Artykel eenvoudig, zo als het lag, verworpen. Zou 'er op nieuw geen ongenoegen onder de Leden ontſtaan, dan moest zonder ommeſlag alles in handen geſteld worden van eene Commisſie en dezelve gelast met het onderzoek *of* en *hoeverre* 'er van den Godsdienst en inzonderheid van de betaaling der Kerkleeraaren by de Conſtitutie melding en bepaaling moest voorkomen, en zo ja, aan de Vergadering op te geeven, waar in die bepaaling zou beſtaan. —— Overeenkomſtig hier mede herhaalde de Voorzitter de zaak, en droeg deezen last op aan de Burgers VAN DE KASTEELE, VAN LAMS- Hetvoorſtel in handen eener Commisſie.

EIN BOEK.

LAMSWEERDE, J. A. DE VOS VAN STEENWYK, WITBOLS, STYL en VAN DER ZOO (*).

1797. Twee Ontwerpen by het Verslag ingediend.

Onpartydigheid vorderde eene benoeming gelyk deeze was, van Leden onderscheiden in denkwyze over het onderwerp hun ter beraadslaaginge opgedraagen; doch spelde teffens geene eenstemmigheid. Het leedt tot in Bloeimaand eer de arbeid deezer Gelastigden ter tafel kwam. By de overleevering hoorde men verklaaren, dat zy getragt hadden aan den hun opgelegden last te voldoen, met al den ernst en naauwkeurigheid, welke het gewigt deezer belangryke en teedere zaak vorderde; dan dat de daar omtrent over en weder gewisselde raadslagen, naar maate men het stuk uit een verschillend oogpunt beschouwde, zo verschillend waren, dat derzelver voordragt niet geschikt zou zyn om tot een zamengevoegd Verslag te leiden. Hier uit waren twee verschillende Ontwerpen gebooren, welke zy beide aan het welverlicht oordeel der Vergaderinge onderwierpen. —— Vreemd was dit verschynzel, en week af van de gewoone handelwyze, dat eene Commissie altoos één Verslag uitbragt, waar in de meerderheid sprak, terwyl zy, die daar van in gevoelen verschilden, by de beraadslaaging, daar voor konden uitkomen, gelyk vaak gebeurde.

De

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 449—460.

De groote verſchilzaak was, dat het eene ſtemde voor de bekostiging van *alle* Eerdienſten, zonder onderſcheid. Geene betaalingen uit Kasſen, waar in alle Staatsburgers opbrengen, zouden aan, of ten behoeve van deeze of geene Godsdienſtige Genootſchappen, *by uitſluiting* worden gedaan. — Het ander verklaarde, met ronde woorden, dat *geene* zodanige Betaalingen aan of ten behoeve van *eenig* Godsdienſtig Genootſchap zouden geſchieden. — Buiten deeze hoofdzaak deeden zich omtrent andere, doch min belangryk gerekende byzonderheden, geen geringe verſchillen op.

CH. BOEK. 1797. Hoofdinhoud van beide.

Men hadt duslang de Plans der *Een en twintigen* en der *Zeevenen* over de Staatsregeling te gelyk in overweeging genomen. De Voorzitter BICKER wilde, ten deezen aanzien, den zelfden voet houden. Deswegen ontſtondt niet weinig geſchils; naa 't welk de meerderheid begreep, dat, daar ook deezer Verſlagen, op een zeer verſchillend beginzel, gebouwd was, de Vergadering eerst moest verklaaren, welk van beiden zy aannam, nogthans met voorbehouding van de Vryheid tot het overneemen van eenige Artykelen uit het verworpene, in zo verre zy niet aanliepen tegen het heerſchend beginzel van het aangenomene. Zeer ſterk was de aandrang op den Voorzitter om zulker wyze de omvraag te doen.

Hoe de beraadſlaaging in te richten.

Dan de Voorzitter, zich daar toe bereid verklaarende, bragt teffens in 't midden, dat, ſchoon de Vergadering meer dan

Voorſtel om de wederkoms

DE. BOEK. 1797.

dan gewoon voltallig was, 'er zich thans twaalf Leden, in Commissie by het Provintiaal Bestuur van *Holland* bevonden, tot wier terugkomst hy de hoofdlyke stemopneeming oordeelde te moeten verwylen, te meer daar deezen, binnen kort zich weder in de Vergadering zouden bevinden.

eeniger Leden af te wagten.

Uit dit voorstel reet een heftige twist. Onmiddelyk hoorde men VREEDE, SCHERMER en REYNS zich daar tegen verzetten, als strydende met de orde der Vergadering. Laatstgenoemde merkte aan, dat de Vergadering, dus wagtende, dan zo lang uit elkander zou moeten gaan, 't welk in 't geheel niet te passe kwam: dan voegde hy 'er nevens; „ Dit voorstel gaf schyn „ even of men te vooren berekend hadt, „ hoedanig de stemmen zouden zyn dier „ Leden, welke in Commissie waren, en „ dat men dezelve misstende, bang was van „ in zyn oogmerk niet te zullen slaagen."

Sterke taal van REYNS.

Dit zeggen wekte al den yver van den vuurigen VAN HOOFF. Hadt HAHN, omtrent het gedrag eeniger Representanten harde woorden doen hooren (*), thans sprak VAN HOOFF op eene wyze, waar by die taal zagt mogt genaamd worden: immers drukte hy, onder andere, zich in deezer voege uit; „ Het wordt tyd, „ dat het wringen en keeren eens ophoude: „ want het is nu de derde of de „ vierde keer, dat deeze zaak aan de orde „ van den dag is; men heeft 'er telkens „ voor-

Nog sterker van VAN HOOFF.

(*) Zie hier boven bl. 295.

„ veertien dagen lang Advyzen over uit- CH.
„ gebragt; de ſtoffe is iedere reis uitge- BOEK.
„ put geweest. Zy die voor de Princi- ——
„ pes gepleit hebben, toonden onweder- 1797.
„ leglyk, dat de beginzels van Vryheid
„ met de oude Vooroordeelen en Over-
„ heerſching ſtrydig en onbeſtaanbaar wa-
„ ren; maar niettegenſtaande men zulks
„ in 't algemeen heeft moeten gevoelen,
„ heeft men nogthans blyven tegenwry-
„ ten, met het beſlisſend beſluit op de
„ lange baan te ſchuiven, mogelyk op
„ hoope van eene gunſtiger gelegenheid
„ waar te neemen, om, door eene afge-
„ ſprookene Meerderheid, het naar zyn
„ zin te krygen. —— Hoe het ook zy,
„ al hadt men nu ook wederom, met zyn
„ oogen rond te laaten gaan, berekend,
„ wie de meerderheid mogt uitmaaken,
„ zo verzet ik my niet tegen het Voor-
„ ſtel van den Preſident. Laat ons de
„ terugkomst van de Commiſſie afwag-
„ ten; hoewel men zulks, in andere ge-
„ vallen, niet gedaan heeft. —— Maar ik
„ verklaar van te vooren, dat, indien de
„ Meerderheid der Nationaale Vergadering
„ den geest van het eerſte Plan in haare
„ Beſluiten wilde volgen, dat het dan aan
„ my niet meer vry zal ſtaan de Conſti-
„ tutie aan te neemen; maar dat het, in-
„ tegendeel myn pligt zal worden, my
„ ten ſterkſten 'er tegen te verzetten;
„ om dat de Meerderheid der Vergade-
„ ringe over de Godsdienſtige gevoelens
„ niet kan heerſchen, zonder het Natuur-

CIX. BOEK. 1797.

„ lyk Regt te ſchenden — en het ſchenden van het Natuurlyk Regt is de afſchuwelykſte Tyrannie van allen. — „ De Repreſentant houdt op Repreſentant te zyn, zo hy de Dwinglandy „ omhelst: want welk eene Magt zal toch „ over myne gevoelens heerſchen, of my, „ uit hoofde van myne Gevoelens, verſtooten? De Mensch heeft geene geheiligder eigendommen, dan zyne Gevoelens; hier over te heerſchen is hem „ Slaaf maaken; en de *Slaaf heeft regt* „ om de hand, die hem kluistert, te vergruizen! Uwe Beſluiten houden op verbindend te weezen, zo dra zy het Natuurlyk Regt ſchenden!"

Bystere Stoorenis in de de Vergadering en ſterke taal.

VERSTER gordde zich aan om de opſpraak door den Burger REYNS begonnen, en door VAN HOOFF aangeklemd, af te weeren. Dan naauwlyks hadt hy aangevangen, of hy werd in de rede gevallen door een aantal Leden, die 'er openlyk voor uit kwamen, dat alles vooraf bereid werd, dat men geen Commisſoriaalen benoemde, of men wist wie 'er in zouden gebragt worden, om van het uitgebragt beſluit verzekerd te zyn, dat dit alles door de *Preſidentmaakers* geſchiedde. — Vergeefsch riep VERSTER het Reglement van Orde in, vergeefsch werd hy hier in door den Voorzitter ondersteund; een drom van Tegenſpreekers, en onder deezen NOLLET, VAN HOOFF, C. L. VAN BEYMA, QUESNEL, PLOOS VAN AMSTEL, VREEDE, REYNS en van BEN-

NE-

NEKOM, voeren voort met luider ſtammen te roepen, „ dat nimmer een Voorzitter „ den Stoel betradt, zonder daar toe door „ de *Preſidentmaakers*, benoemd te zyn; „ dat de *Franſche* Dagbladen de Preſidenten voor af wisten te vermelden; dat „ men de zaaken uitſtelde, als men van „ de Meerderheid niet verzekerd was; dat „ het eindelyk tyd werd om van dat *gedraay* een einde te maaken."

CAP. BOEK. 1797.

Die heftigheid, welke zich zo ſterk en verwytend uitte, bedaarde in 't einde. VERSTER hervatte zyn afgebrooke reden, met betuiging, „ dat hy betere gedagten „ van zyne Amptgenooten voedde, en „ zich verzekerd hieldt, dat zy, gelyk „ in andere gevallen, ook in het tegenwoordige, niet anders, dan naar de inſpraak van hun Geweeten, zouden ſtemmen, en ter bevordering van het meeste heil des Volks." — Hadt die Repreſentant het hier by laaten berusten, zou misſchien de ſtorm niet wederom zyn opgeſtooken; dan hy voegde 'er by, de talrykheid der Vergaderinge in aanmerking neemende, dat, daar 'er thans Leden tegenwoordig waren, die, hoewel in den *Haage* zynde, zich eenen geruimen tyd in de Vergadering niet vertoond hadden, men ook geene Leden, die niet vrywillig, maar uit hoofde eener Commisſie, ſtaande deeze Zitting op hun gevallen, zich uit de Zaal begeeven hadden, en die nog als *tegenwoordig* moesten beſchouwd worden, van hun wettig regt, tot het

DEEL. BOEK.

uitbrengen hunner ſtemmen, mogt berooven.

1797. Beſluit tot overweeging van het Tweede Plan.

VERSTER hadt niet uitgeſprooken, of een aantal Leden vroegen het woord, en de ſtryd zou gewis, met geen minder hevigheids, hervat geworden zyn, zo niet het binnentreeden der Leden, over welken de twist viel, den Voorzitter eene voegzaame gelegenheid gegeeven hadt tot het voorſtel, om nu alle overweegingen van dien aart af te breeken. — Hy ving de hoofdlyke Stemming aan, of de Vergadering het Plan A, dan wel het Plan B tot een leiddraad haarer raadpleegingen zou neemen? Lang hing de Stemming in twyfel, en eene meerderheid van ſlegts vier ſtemmen bepaalde het Plan B (*).

Verſchil over de Geeſtlyke Goederen.

De onverwylde overweeging van dit Plan hadt het daadlyk vaſtſtellen eeniger Artykelen ten gevolge. Andere vielen moeilyker te beſliſſen, als het Regt van Eigendom op de Geeſtlyke Goederen, en den voortduur van de Jaarwedden der Kerkleeraaren. Wyd uit een ſtaande waren hier de begrippen, en gaf zulks aanleiding tot lange vertoogen, als mede uitgebreide wederleggingen. Eenigen wilden alle Geeſtlyke Goederen. zonder onderſcheid, ten voordeele van de Natie verbeurd

(*) Met deeze Letteren hadt men de beide Plans onderſcheiden, en was A het eerſte en B het laatſte door ons bl. 300. vermelde Plan. De ſtemmen waren 55 voor B en 51 voor A. *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 450. 1031—1040.

beurd verklaaren. Anderen die goederen, althans voor een gedeelte, onder de hand der Natie leggen; zommige dezelve onder de Kerkgenootſchappen verdeelen (*); nog anderen ze aan de Gewesten, waar zy zich bevonden, verzekeren. — Ten aanziene van de bezoldiging der Leeraaren van het Gereformeerd Kerkgenootſchap, week men niet min verre van een. Zommigen oordeelden, dat men alle Predikanten, by 't zelve werklyk in dienst, hun geheele leeven lang, de door hun getrokkene Jaarwedden, als *Penſioenen* zou laaten behouden; eenigen wilden dit tot vyf en twintig jaaren bepaalen, en de zodanigen daar onder betrekken, die, in dit tydsverloop, in den dienst traden; nog anderen yverden om die bekostiging van 's Lands wege nog twintig jaaren te doen voortduuren. Niet alleen waren de redenwisſelingen op dit ſtuk langwylig; doch daarenboven vol ſcherp- en haatlykheden. Gezindheidsyver ſprak uit veeler mond veeleer, dan dat men de taal van Volksvertegenwoordigeren hoorde (†).

Op zulk eene verwydering van begrippen kreeg eene Commisſie dit ſtuk in handen. Afloop deezer zaake.

(*) Een belangryk ſtukje, tot die Verdeeling betrekkelyk, ſchoon meer bepaald voor *Friesland* geſchikt, is voorhanden in H. Oosterbaans *Ontwerp van eenige Schikkingen raakende den Openbaaren Godsdienst, en andere Stukken daar toe betrekkelyk.* Te *Harlingen* by V. van der Plaats 1796.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 1043 *enz.* 1070 *enz.* 1082. 1118.

den. Het uitgebragt Verſlag verſchafte
BOEK. ſtoffe tot herhaalde beraadſlagingen, niet
——— geheel vry van de even aangeroerde ver-
1796. keerdheden, en volgde het beſlisſend Be-
ſluit 't welk gemaatigdheid ademde, en
door belangloosheid en liefde tot billyk-
heid, naar aller onzydiger oordeel, der
Vergadering tot eere ſtrekte. Het Arty-
kel werd op die wyze geſteld, als het
voorkomt in het Ontwerp van Staatsrege-
ling, dus luidende; „ De Kerk is afge-
„ ſcheiden van den Staat, en 'er zyn geen
„ Burgerlyke voor- of nadeelen aan de
„ Belydenis van eenigen Godsdienst ge-
„ hegt. —— Alle inrichtingen ter bevor-
„ dering van Godsdienst, Deugd en goe-
„ de Zeden, en alle Genootſchappen,
„ die hier toe ſtrekken, ſtaan onder ge-
„ lyke Beſcherming der Wet. —— Geene
„ betaalingen uit Kaſſen, het zy Natio-
„ naale, het zy Departementaale, het zy
„ Plaatslyke, noch uit laſten, door de
„ Burgery als zodanig gedraagen worden-
„ de, zullen aan of ten behoeve van eenig
„ Godsdienſtig Genootſchap of Genoot-
„ ſchappen, geſchieden. —— Alle de Be-
„ zittingen en Inkomſten der onderſchei-
„ dene Godsdienſtige Genootſchappen en
„ Kerkgemeenten, die aan dezelve door
„ vrywillige Diſpoſitien, Donatien, Col-
„ lecten, Aankoop of Opbouw, zedert
„ den Jaare MDLXXXI zyn eigen gewor-
„ den, worden als derzelver wettige ei-
„ gendom erkend, en voor altyd aan
„ hunne vrye beſchikking overgelaaten.

„ Al-

„ Alle Kerkgebouwen en Pastoryhuizen, CIX.
„ welke vóór den Jaare MDLXXXI, binnen BOEK.
„ deeze Republiek, aanweezig geweest ——
„ zyn, met de Goederen en Fondsen, 1797.
„ bestemd tot derzelver onderhoud, wor-
„ den door de Natie erkend, te zyn Ei-
„ gendommen van de gezamenlyke Inge-
„ zetenen en Bewoonderen van elke Stad,
„ Dorp of Plaats, waar dezelve gelegen
„ zyn, zonder onderscheid van eenig
„ Kerkgenootschap. —— Ten aanzien van
„ het gebruik der Kerkgebouwen en Pas-
„ toryhuizen, welke, door de Natie er-
„ kend zyn te weezen Eigendommen van
„ de gezamenlyke Ingezetenen, maaken
„ deezen onderling zodanige schikkingen
„ als met de regtvaardigheid en billyk-
„ heid overeenkomen. —— De Geestlyke
„ Goederen en Fondsen, niet behooren-
„ de tot de bovengenoemde, maar die
„ zedert den Jaare MDLXXXI gebragt zyn
„ onder Nationaale, Provintiaale of Kwar-
„ tierlyke Administratien, worden ver-
„ klaard te zyn Nationaal, en zullen
„ door het Wetgeevend Lichaam, vóór
„ het einde van het derde Jaar, naa de
„ aanneeming der Constitutie, gebragt
„ worden onder eene Algemeene Natio-
„ naale Administratie.

„ De Leeraars der geweezene bevoor-
„ regte Kerk, welke, by het aanneemen
„ der Constitutie, in vasten dienst zyn,
„ genieten, zo lang zy daar in volhar-
„ den, en door hun toedoen daar van
„ niet ontzet worden, de hun bevoren-

CIX. BOEK. 1797.

„ toegelegde Tractemenien, by wege van
„ Penſioen. — Insgelyks zal het zoge-
„ naamd Kindergeld, zo en in dier voe-
„ ge als hetzelve, onder het voorig Gou-
„ vernement, aan de Leeraaren der ge-
„ weezene bevoorregte Kerk is geaccor-
„ deerd, blyven voortduuren. — Alle
„ Emeriti, als mede de Weduwen van
„ Leeraaren der meergemelde Kerke, wel-
„ ke by het aanneemen der Conſtitutie
„ Tractementen of Penſioenen trekken,
„ benevens die Leeraaren, welke als dan
„ in vasten dienst zyn, doch aan welke
„ naderhand, om zwakheid van Lichaam
„ of van Geest, door het Wetgeevend
„ Lichaam, op hun verzoek, Penſioen
„ zal worden toegelegd, gelyk ook de
„ Weduwen van alle de Emeriti en Lee-
„ raaren, behouden insgelyks, hun leeven
„ lang gedurende, by wyze van Pen-
„ ſioen, de Tractementen of Penſioenen,
„ die zy onder het voorig Gouvernement
„ zouden genooten hebben.

„ Wanneer, in de eene of andere Ge-
„ meente, een Kerkgenootſchap tot de
„ geweezene Bevoorregte Kerk behoo-
„ rende, binnen den tyd van zes jaaren,
„ naa het aanneemen der Staatsregeling,
„ den Leeraar by hetzelve in vaste be-
„ diening zynde, door den dood of an-
„ derzins mogt verliezen, mitsgaders door
„ onvermogen voor als nog, buiten ſtaat
„ mogt zyn, zich van eenen anderen
„ Leeraar te voorzien, en zich, uit hoof-
„ de der afgelegenheid, met een naasby-

„ ge-

„ gelegen Kerkgenootſchap dezelfde ge- CIX.
„ voelens toegedaan, niet gevoegelyk kon- BOEK.
„ de vereenigen, zal zodanig een Genoot- ——
„ ſchap zich mogen vervoegen aan het 1797.
„ Wetgeevend Lichaam: ten einde, ge-
„ duurende en tot aan het einde van de
„ gemelde zes jaaren, aan hetzelve, by
„ wyze van Onderſtandgeld, toe te leg-
„ gen het bedraagen van het Tractement,
„ het welk deszelfs voorige Leeraar, als
„ dezelve by dat Genootſchap in dienst
„ gebleeven was, anderzins zou genooten
„ hebben; en zal het Wetgeevend Lich-
„ haam daar op, naar bevind van zaaken,
„ gunſtig mogen beſluiten.

„ Het geen, ten opzigte der Leeraaren
„ van de geweezene Bevoorregte Kerk,
„ welke, by het aanneemen der Conſti-
„ tutie, in vasten dienst zyn en blyven
„ zullen, bepaald is, zal mede plaats heb-
„ ben omtrent zodanigen, als dan in vas-
„ te bediening zynde Leeraaren van an-
„ dere Kerkgemeenten, die aan het Wet-
„ geevend Lichaam doen blyken, dat zy,
„ door het bepaalde, wegens het niet be-
„ taalen uit Kaſſen, het zy Nationaale;
„ het zy Departementaale of Plaatslyke,
„ of door de ſuppreſſie van eenige bui-
„ tenlandſche Corporatien, in hunne ge-
„ woone inkomſten benadeeld zyn, en
„ zulks ten beloope van het gemis het
„ geen zy aantoonen, daar door ander-
„ zins te zullen lyden.

„ Alle Kerkgenootſchappen verrigten
„ hunne gemeenſchaplyke Godsdienstoe-

„ fening binnen de daar toe beſtemde Ge-
„ bouwen, met opene deuren. — Nie-
„ mand zal met eenig teken van Kerkly-
„ ke Waardigheid of Bediening, noch
„ met Ordenskleederen van eenig Gods-
„ dienſtig Genootſchap, buiten zyn Kerk-
„ gebouw verſchynen (*)." — Het Op-
ſchrift *Over den Godsdienst*, 't welk in den beginne zo veel wederſpraaks ontmoet hadt, bleef behouden (†).

Poogingen der *Hervormden*, naa de Scheiding van Kerk en Staat.

Zints de Affcheiding der Kerke van den Staat hadden die der *Hervormden* donkere vooruitzigten, wegens het gemis van Bevoorregtingen en Voordeelen, zo lang genooten. Het ontbrak ter Nationaale Vergaderinge niet aan Leden, die dezelve zogten te handhaaven, gelyk wy reeds gezien hebben: dan keurden de Leeraars dier Gezindheid het noodig, eer nog eenig ontwerp van Staatsregeling vervaardigd was, om, uit de Synoden der onderſcheidene Gewesten, eenige Afgevaardigden, ten getale van zeventien, alle Leeraars der *Nederduitſche* Gemeenten, en één van de *Waalſche*, te *Utrecht* by elkander te roepen (§), ten einde onderling de mid-

de-

(*) Zie hier boven bl. 227.

(†) Wy oordeelden dit wat breeder, dan veele andere Artykelen, te moeten vermelden: aangezien het, zo veel gerugts maakte, en op de handelwyze ten opzigte van de Staatsregeling, zo veel invloeds hadt. *Dagverh. der Nat. Verg.* VI. D. bl 63—96.

(§) Deezen waren, J. W. Tilanus van *Harderwyk*; W. L. Krieger van den *Haag*; H. Donker van *Ouderkerk aan den Yſel*; A. Rutgers van *Haak-*

delen te beraamen ter afweeringe van de onberekenbaare nadeelen, die uit de verandering van zaaken, in het Kerkweezen te duchten ſtonden. Zy oordeelden het raadzaamſt aan de Nationaale Vergadering, bezig met het overweegen van de Ontwerpen ter Staatsregeling, een drieledig verzoek te doen, en aan te dringen — *Voor eerſt*, dat de noodige verordening mogt worden daargeſteld, dat de Eerſte Dag der weeke, die door de Affcheiding van Kerk en Staat, geen byzondere Dag meer ſcheen te zullen worden, een Dag van ſtilſtand voor alle de gewoone bezigheden zyn mogt, zo veel de aart der zaake en de omſtandigheden zulks mogten toelaaten; ten einde 'er alzo eene gemeenſchaplyke viering van den Godsdienſt mogt plaats hebben — *Ten tweeden*, dat in de ſchikking over de Kerken en Kerkengebouwen, zulke verordeningen mogten worden gemaakt dat het den Hervormden, in geen gedeelte van het Vaderland, aan plaatzen ontbrak, om plegtiglyk hunnen Godsdienſt, met vereenigde harten, te ver-

CH. BOEK. 1797.

Haarlem; G. RYK van *Nieuwendam*; A. DREYHOUT van *Middelburg*; P. H. VAN LIS van *Thalen*; A. VAN DEN BERG van *Arnhem*; G. MASMAN van *Utrecht*; F. G. IMMINCK van *Thamen aan den Uitboorn*; H. RAPPARDUS van *Nederhorst*; T. H. VAN DEN HONERT van *Nieuwerkerk*; P. GIBSON van *Vreeland*; B EICKMA van *Wyk by Duurſtede*; H. WESSELIUS van *Huizum* by *Leeuwaarden*; J. RUTGERS van *Kampen*; L. BACHINE van *Groningen*; en J. S. ROBERT, Predikant in de *Waalſche* Gemeente te *Amſterdam*.

CIX. BOEK. 1797.

verrigten —— *Ten derden*, dat niet alleen de vaste bezoldiging der toenmaalige Dienaaren van het Hervormd Kerkgenootſchap, nevens de betaaling der Jaargelden van de rustende Leeraars en der Predikanten Weduwen, hun leeven lang mogt plaats hebben; maar ook aan het Kerkgenootſchap deszelfs aandeel aan dat Voorvaderlyke Fonds, 't welk aan het Christlyk en Godsdienstoefenend gedeelte der Natie en dus, ten Godsdienſtigen einde onvervreemdbaar toekwam, plegtig verzekerd mogt worden, of althans, dat, eer hier over uitſpraak, tot andere einden, geſchiedde, by het Wetgeevend Lichaam van den Staat, gelegenheid verſchaft mogt worden, de gronden van aanſpraak op hun aandeel, openhartig voor te draagen.

Hoe beantwoord.

Luttel uitwerkings baarde dit Vertoog. De Voorzitter SCHIMMELPENNINCK oordeelde, dat twee punten reeds afgedaan waren (*); en dat het derde overeenkwam met het geen in het Plan Letter A wegens de Christlyke Jaartelling, de Zevendaagſche afdeeling der Weeken, en 't geen daar aan kleeft, geſteld was. Deswegen hadt VAN LEEUWEN ten dien dage een voorſtel gedaan, dan het ontmoette zo veel tegenſpraaks, dat, by hetzelve introk.

Aan de Inleveraaren des Vertoogs, en het Kerkgenootſchap, uit welks boezem het

(*) Men vergelyke de hier boven vermelde Artykelen den Godsdienst betreffende.

het voortkwam, voldeedt de voorſlag en het daar op gevallene beſluit, om het Stuk voor Berigtgeeving aan te neemen, in geenen deele (*). 1797.

Vreesden wy niet te breedvoerig te zullen worden, dan zouden wy hier veel moeten byvoegen, raakende de Afdeeling over het *Openbaar Onderwys*. Alleen vermelden wy de bepaaling met het voorige, wegens de Godsdienst in een naauw verband ſtaande. Het ontwerp der Staatsregeling bepaalde, by de Inrichtingen de Schoolen betreffende; „ In de Schoolen „ wordt geen Onderwys gegeeven in Leer„ ſtellige Geloofsbegrippen, van eenig by„ zonder Kerkgenootſchap. Ook worden „ in dezelve geene Boeken gebruikt, „ waar in dergelyke Leerbegrippen ge„ vonden worden."

Wegens de drie *Nationaale Academien*, te *Harderwyk*, te *Groningen* en te *Breda*, in het Ontwerp, naa veel geſchils bepaald, en de *Nationaale Hoogeſchool* of *Univerſiteit* te *Leyden* te vestigen, met het uitſluitend voorregt om alleen Promotien te verleenen, zullen wy best ſpreeken als wy in de beſchouwing der byzondere Gewesten komen tot de Steden daar in betrokken.

Reeds vroegtydig was 'er eene Commiſſie benoemd om een nader Ontwerp in Het Verſlag wegens de

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* VI. D. bl. 95—98. Vergelyk A. Ypey *Geſchiedenis der Chriſtlyke Kerk in de Agttiende Eeuw* VI. D. bl. 70—72.

DE. BOEK. 1797.

in te dienen van den Tytel tot *de Volkplantingen van den Staat*, zo als dezelve in de Staatsregeling zou behooren geplaatst te worden. Zy kweet zich van dien last, in een zeer uitgewerkt Verſlag. Met genoegen werd het gehoord en verdienden de Conſtitutioneele Artykelen in het Ontwerp overgenomen te worden, gelyk ook met zeer weinig veranderingen geſchiedde. —— VREEDE zette het op den regten prys wanneer hy, naa het in omvraage brengen des eerſten Artykels, het woord verzogt hebbende, zich dus liet hooren.

Volkplantingen geeft gelegenheid tot het ſpreeken over den Slaavenhandel.

„ Ik doe gaarne hulde aan de grondbeginzels, waar op het Rapport gebouwd „ is; aan den geest van gematigdheid, „ billykheid en gezonde Staatkunde, waar „ in hetzelve is opgeſteld; aan de juist„ heid der afperkingen, waar mede de „ betrekkingen tuſſchen het Moederland „ en de Colonien bepaald worden; maar „ Burgers Repreſentanten! hoe zeer ik, „ in deezen, het Rapport allen lof toe„ kenne, zo zeer betuig ik ten hoogſten „ myne verwondering, dat, in dit uitge„ breid Rapport, niet een enkel woord „ geſprooken wordt van het gebruik maa„ ken van Slaaven in de Colonien, en „ den daar mede verbonden affchuwely„ ken Slaavenhandel. —— 'Er wordt, in „ het eerſte Artykel, gewag gemaakt van „ de Producten der Colonien, deeze wor„ den voor het Moederland verzekerd; „ maar het is bekend, dat deeze door „ Slaaven geteeld worden en aange-

„ kweekt,

„ kweekt — Zal men dan het gebruik van Slaaven, en den Slaavenhandel, by de Conſtitutie op eene indirecte wyze vaſtſtellen? — op eene meer dan indirecte wyze, ja genoegzaam ſtellig wettigen?" — Zulks maalde hy af als regtdraads ſtrydig met eene Staatsregeling, op de beginzelen van Vryheid, Gelykheid en Broederſchap gegrond. Gereed erkende hy de in 't oogloopende heillooze gevolgen, welke een verhaast en onbedagt beſluit, in deeze zaak zou, kunnen naa zich ſleepen; hy wenschte Regtvaardigheid met Wysheid, Menschliefde met Voorzigtigheid te paaren, de belangens van het Gemeenebest, van de Volkplantingen, en zelfs dier ongelukkigen in 't oog te houden. Hier op grondde hy een voorſtel om aan die zelfde Commisſie op te draagen de bepaaling wat, ten deezen aanziene, in de Staatsregeling zou behooren geſteld te worden; ten einde eenmaal dien ſchandelyken Handel te doen ophouden.

1797.

Veele Leden der Vergadering voerden over die ryke ſtoffe het woord. Geen hunner of zy ſtemden VREEDE ten volle toe, dat de Slaavenhandel, en het gebruik der Slaaven onverdeedigbaar, onmenschlyk en ſtrydig was met de aangenomene beginzelen, dat die beide eenmaal behoorden op te houden. Zy gaven hun hoop, zelfs hun vertrouwen, te kennen, dat zulks de vrugt zou weezen eener toeneemende Verlichting. Maar om, in het te-

Bygebragte redenen, waarom het Verſlag niets van meldde.

tegenwoordig tydsgewricht, nu men niet wist wat 'er van 's Lands Volkplantingen, grootendeels in 's Vyands handen, zou worden, iets deswegen in de Staatsregeling te plaatzen, kwam hun gewaagd en ongeraaden voor. Bovenal nog, daar de gevolgen van eenige daar op te maakene bepaalingen, zo wel voor de Slaaven, als voor de Volkplantingen, door de Vergadering niet konden berekend worden.

Voor- en Tegenſtanders.

Deeze begrippen hadden tot klemmende Voorſpraaken, eenen SCHIMMELPENNINCK en VITRINGA, by welken zich veelen ſchaarden. — Het mangelde VREEDE niet aan medeſtanders, onder deezen ſtak HAHN uit, die, met den hem eigen klem, het voorſtel ondersteunde, als den middelweg houdende tusſchen eene angſtvallige voorzigtigheid, welke deeze zaak geheel onvermeld wilde laaten, en een onberaadene onbedagtzaamheid. Hier op grondde hy zyn aandrang, dat de Vergadering thans den Slaavenhandel als onbeſtaanbaar met de aangenomene beginzelen zou verklaaren, en den last der aan te ſtellene Commisſie bepaalde, hoe, op de voorzigtigſte en raadzaamſte wyze, aan dien algemeen hoogstafgekeurden Menſchenhandel een einde moest gemaakt worden.

Commisſie tot die zaak benoemd.

Sterk was de tegenſtand van de Leden der Vergaderinge, die deezen middenweg als onberaaden afkeurden; zulks, gepaard met de bedenking, dat door dit ſtuk eener Commisſie aan te bevelen, niets verlooren werd, vondt zo veel ingangs, dat de ei-

GR. BOEK. 1797.

eigenfte Commisfie last kreeg om te onderzoeken, of 'er iets betrekkelyk het vernietigen van den Slaavenhandel, in de Staatsregeling zou geplaatst worden? en, zo ja, welke Bepaalingen men deswegen best zou daarftellen (*)?

Een maand leedt het eer dit Verflag werd ingediend. Hoofdzaaklyk kwam 't zelve hier op neder. Het groote doel van het onderhouden en bebouwen van de Volkplantingen, was, door de daar vallende en ingezamelde vrugten derzelver bloei en welvaard en die des Vaderlands teffens te bevorderen. Volftrekt onmogelyk was het, zonder Negers, die vrugten van dezelve te trekken; fchoon men nu alle die Slaaven vry verklaarde, en als vrye lieden tot dien arbeid gebruikte, dan nog zou de Slaavenhandel, of den invoer van Slaaven niet verbooden kunnen worden, om dat die vrygemaakte Negers niet altoos een genoegzaam getal werkzaame handen zouden opleveren. — Werd de bouw aldaar, door gebrek aan handen, veragterd of geftremd, dan vonden zich de Bezitters en Bebouwers buiten ftaat om aan de Verbintenisfen met het Moederland te voldoen, dan moesten de Volkplantingen tot den voorigen ftaat van woestheid vervallen, dan ook was de geheele Republiek verlooren, wier Politiek beftaan alleen van de Volkplantingen afhing, zy alleen waren

Verflag door dezelve uitgebragt.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 712—726. 733. Dit Befluit werd den 22 April genomen.

CIX. BOEK. 1796.

ren de bronnen van haren Actieven Handel. — Daarenboven zou het Verbod van den Slaavenhandel het noodwendig gevolg hebben, dat wy ons zelven zouden verwoesten, om andere Volken, den Slaavenhandel aanhoudende en voortzettende, te verryken. In voortbrengzelen zouden zy ons verre overtreffen; de Slaavenhandel zelve niets verminderen; naar gelange dezelve by ons afnam, zou die by anderen toeneemen. — Geen van de andere Mogenheden hadt, tot hier toe, het gewaagd den Slaavenhandel af te schaffen: alleen *Frankryk*, dit ondernomen hebbende, gaf ons een ontraadende les, en een afschrikkend voorbeeld. — Voorts beschouwden zy de Vryverklaaring der Slaaven zelve, als een inbreuk op het regt van den Volkplanter, een oorzaak van diens geheel bederf; dit te doen zou hem aanzetten, om, ter voorkoming van dit rampzalig lot, zich aan onzen Algemeenen Vyand, *Engeland* over te geeven. — Eindelyk schetsten zy de onafzienbaare gevolgen van verwoestingen, welke die onberaade stap onvermydelyk naa zich zou sleepen.

Alle deeze bedenkingen leiden hun op tot het besluit om niets hoegenaamd, omtrent den Slaavenhandel, in het Plan van Staatsregeling, te plaatzen; maar dit geheel aan den Tydlyken Wetgeever over te laaten. Zy eindigden dit Verslag met den wensch, „ dat de Nationaale Vergadering in deezen een besluit zou nee-

„ men,

„ men, 't welk by de Naakomelingſchap de duidelykſte kenmerken zou kunnen draagen, dat hetzelve door een Geestdrift, of ontydige zugt om blootlyk aan ſchitterende Wysgeerige grondbeginzelen te voldoen, was voorgeſchreeven en vastgeſteld; maar dat de kalme en wyze beraadenheid onzer ſchrandere Voorouderen zich met den meerderen graad van Verlichting hunner laatere Nazeeven vereenigd hadt, om zodanige ſchikkingen te maaken, en zulke Wetten te beraamen, welke ten bewyze konden ſtrekken, dat de ryke en onwaardeerbaare Bezittingen, door hun voor ons opgericht of verworven, en aan ons ten erfſchat nagelaaten, in geene roekelooze of onbevoegde handen waren overgegaan. — Het lot der Colonien, en dienſvolgens ook van deezen Staat, hangt ontwyfelbaar van de beſliſſing deezer Vergaderinge, in eene zaak van zo veel aanbelangs, te eenemaale af; het is ons genoegzaam den rand des afgronds aangeweezen te hebben, op welken ook de Wysbegeerte een Staat kan brengen; terwyl wy ons, voor het tegenwoordige en het volgende Geſlacht, geheel onverantwoordelyk agten, indien de Vergadering in haare Wysheid niet mogt kunnen goedvinden zich met deeze raadſlag te vereenigen."

ERF. BOEK. 1797.

Minder dan dit flot was zeker genoegzaam geweest om den ligt ontvlambaaren yvergeest van VREEDE te ontſteeken;

VREEDES taal daar tegen.

CIX. BOEK. 1797.

thans blaakte dezelve met eenen verbaa-
zenden gloed op. Hy beklom het Spree-
gestoelte, en dit was de aanbef. „ Bu-
„ gers Reprefentanten! Het belangry-
„ oogenblik is daar, waar in het lot va
„ de geſchonden Menſchlykheid zal be
„ ſlacht worden. Het oogenblik is daar
„ dat uitſpraak zal doen over belang en
„ pligt. Ach! mogten onze rampzalige
„ *Africaanſche* Medebroeders, door *Ba-*
„ *taafſch* geweld in *Amerika* vervoerd, en
„ tot eene eeuwige *Slaavernij* gedoemd,
„ troost vinden in de gevoeligheid uwer
„ harten — troost vinden in het gewigt,
„ dat gy zult hegten aan het volbrengen
„ uwer *Zedelyke* Verpligtingen — Op
„ U daale al de lof neder, die het ver-
„ licht *Europa* aan uw regtvaardig en
„ voorzigtig Decreet zal toezwaaijen —
„ Op U daale al de lof neder, die het
„ *Bataafſche* Volk zal toebrengen, wan-
„ neer gy het gelegenheid geeft, eene
„ barbaarſchheid te doen ophouden, waar
„ mede het wanbedryf van zommigen,
„ dat deugdzaame Volk onteerd hebbe;
„ my zy het alleen gegund my te mo-
„ gen verlustigen in de goedſpraak van
„ myn hart; de edelſte belooning van den
„ Menſchenvriend! — Ik laat der on-
„ heuſchheid het veld vry, om my te
„ beſchuldigen van na ydelen roem te
„ ſtaan, daar ik in geen Comité, maar
„ openlyk my heb willen verklaaren. —
„ Ik weet te wel, hoe ongeſchikt het
„ zy de zaak der Menſchlykheid binnen
„ be-

Bezitting Raadzaalen, in haare kragt, verschillen, wanneer zy tegen heb- zelve ber vooroordeelen te worstelen gen van n moet ik dan, door dit open- heden, z in myne zuivere bedoelin- van nu kend worden, ik zal niet delyk w n hier van het slachtoffer te zelve r. Ik zal geen tred te rugge die al wordt myn poogen, door den ne ner van het Rapport (*), aan geest- rift, en ontydige zugt om te voldoen

om. BOEKE 1797.

„ aan

(*) Onder andere scherpe aanmerkingen op dit Verslag, door VREEDE een *kunstig Schandstuk* geheeten, met byvoeging van het zeggen des Abts REYNAL, „ *dat hy, die de Slaaverny verdeedigt, „ van den Wysgeer eene diepe veragting, en van „ den Neger een steek met den dolk verdient,*" — liet hy het ter verantwoording van de Commissie, „ dat zy ter hulpe eene vreemde pen hadt ingeroe- „ pen; die in deezen blykbaar partydig, eerder de „ afgerigte Voorspraak was van het Geweld, dan „ de bevoegdheid hadt, om, in deeze zaak, den „ Wetgeever van Consideratien en Advys te die- „ nen," doelende daar mede op IRHOVEN VAN DAM, *Secretaris van het Committé tot de West.* BLOK verdeedigde het raadpleegen met deezen in de zaak der Volkplantingen afgerigten Man. — FLOK een der medeuitbrengers van het Verslag, schoon in alle deelen 'er niet mede instemmende, wedersprak VREEDES voordragt, welken hy een *Bloemryke Redenvoering*, noemde, „ die welligt van de „ rampzaligste uitwerking zou kunnen zyn, dat „ misschien de Uitvoerende Magt in de noodzaak- „ lykheid zou worden gebragt, om eenige duizen- „ den gewapende manschappen meer dan gewoon- „ lyk, na onze Colonien te moeten zenden, om de „ rust en goede orde aldaar te bewaaren, en om „ de bezittingen en het leeven der Planters te be- „ veiligen."

AD. BOEK. 1797.

„ aan schitterende Wysgeeri[illegible]e Grondbe-
„ ginzelen, onedelmoedig toe[illegible]geschreeven;
„ maar ik zal, in spyt van [illegible] alles, my
„ dan voldaan houden, wan[illegible]neer ik *Ba-*
„ *taaven* en *Africaanen* zal mo[illegible]gen verbroe-
„ derd hebben; wanneer ik [illegible]slegts zeker-
„ heid zal hebben bekomen, [illegible] dat 'er eens
„ een tyd zal aanblikken, w[illegible]aar in de
„ eersten de Regten der Mensch[illegible]heid, in
„ alle Werelddeelen zullen eerbiedigen,
„ en de laatsten verlost zyn langer slagt-
„ offers te blyven van eenige schandvlek-
„ ken der *Bataafsche* Natie!"

Van stap tot stap ging VREEDE het Verslag na, en tastte de zaak in haare kragt aan. Menigwerf hoorde de Vergadering den klem zyner welspreekenheid, nu meer dan ooit, en werd daar uit eeniger vuurige omhelzing van zyn voordragt gebooren. Dan de zaak was in een geheim Committé reeds afgedaan. Wat HAHN hier tegen inbragt, beduidde zo min, om eenige verandering te bewerken, als het veel opmerkings verdienend middendoorgaand Voorstel van VITRINGA. Deeze hadt zich by zyne Medeleden in die Commissie niet kunnen voegen. Hy oordeelde, dat men de Nationaale Vergadering veilig, en, zonder te veel of te weinig te bepaalen, zou kunnen aanraaden het volgende te besluiten. „ Het Wetgeevend
„ Lichaam bepaalt, by het eventueel
„ Charter der respective Colonien, den
„ toekomenden staat der Dienstbaare Per-
„ soonen, in alle de Volkplantingen en

„ Be-

„ Bezittingen van de Republiek in de verſchillende Werelddeelen. — Hetzelve beraamt alle mogelyke verbeteringen van derzelver lot en omſtandigheden, zorgende, dat die Perſoonen, van nu af, altoos menschlyk en redelyk worden behandeld. — Hetzelve bepaalt ook den tyd, op welken die reſpective inrichtingen zullen kunnen en behooren te worden in trein gebragt; alles egter met dien verſtande, dat deeze Wetgeevende Vergadering, alvoorens den eventueelen ſtaat deezer Perſoonen finaal te decideeren, over deeze aangelegene en tedere onderwerpen, zal moeten hooren en in overweeging neemen de conſideratien en het præadvys van de Commiſſie, welke belast zal worden tot het Onderzoek van den ſtaat der Colonien, en met het ontwerpen van de reſpective Charters voor dezelve." — De Vereeniging met het ingediend Verſlag was de ſtem van de meerderheid der Vergaderinge (*). 1797.

Nog een zeer belangryk Artykel bleef er over om bepaald te worden; *de Magt tot Herziening van de Staatsregeling.* Dit ſtuk, van zo verre uitzigten, werd te moeilyker: dewyl de twee ingediende Plans zo wyd van elkander ſtonden, dat overeenbrengen onmogelyk was, en men geen van

Over de magt tot Herziening van de Staatsregeling.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* VI. D. bl. 1—21.

GEB. BOEK. 1797.

van beiden, wegens het aanneemelyke in elk voorkomende, kon verwerpen. Het een bepaalde een vasten tyd ter Herziening, het ander geenen. — Het een vertrouwde het oordeel over de noodzaaklykheid der Veranderinge aan de Hoogstgeconſtitueerde Magten, het ander aan het Volk. — Het een wilde het ontwerp der veranderingen aan de eerstgemelden; het ander zulks aan Herzieners, door het Volk verkooren, overlaaten.

Strydige begrippen.

Ten allen tyde was, *in de Nationaale* Vergadering, eene Party geweest, die den Volksinvloed eene groote uitgeſtrektheid gaf, en eene andere, welke denzelven, naa der gemelden oordeel, te zeer omheinden. Eigenaartig tradt dit verſchil van begrippen weder ter baane. Het kwam 'er op aan, wie den onmiddelyken invloed op de Herziening zou uitoefenen *het Volk*, of *de Geconſtitueerde Magten?* Voorſtanders van den uitgeſtrekten Volksinvloed beriepen zich op den aart der Staatsregeling zelve, die, als een Volksverdrag, alleen door het Volk moest worden veranderd. Geene Geconſtitueerde Magt bezat hier toe eenig oorſpronglyk regt; geen tyd kon men tot die Verandering bepaalen, ten allen dage moest de mogelykheid daar toe openſtaan, het Volk verwisſelde ſtaag van Perſoonen, de dooden konden de leevenden niet verbinden. — Te lochenen was het niet, dat dit den Staat aan geduurige veranderingen en wisſelvallighed en ſcheen bloot te ſtel-

ſtellen; dan, ſchoon zulks uit den aart van een Gemeenebest onvermydelyk voortvloeide, hadt men luttel reden om voor nadeelige gevolgen te duchten; het Volk, in 't groot beſchouwd, was niet zo zeer voor wispeltuurigheden vatbaar, als veelen waanden. Liet men de Herziening aan de Geconſtitueerde Magten meer onmiddelyk over, dan zou veel eer misnoegen, onrust, en daar mede gepaarde verwarring, den Staat beroeren. Die ſtoorenisſen zouden ontſtaan, zo ras men voorſtellen tot verandering niet in aanmerking nam, en dus den Burger noodzaakte, onder de opgemerkte en aangeweezene gebreken zyns Beſtuurs, voort te leeven. — Men kende ook den Volke de noodige geſchiktheid toe, om voordragten deswegen te doen, althans even zo veel als om de gemaakte veranderingen te beoordeelen, dit laatſte viel doorgaans moeilyker dan het eerſte, dit kon gevolglyk geen grond opleveren om het gezag deswegen aan de Hoogstgeconſtitueerde Magten alleen toe te vertrouwen. 1797. EER. BOEK.

De Volksvertegenwoordigers, die dit laatstgemelde begrip voorſtonden, hingen eene ſchildery op van de hoogstzorglyke gevaaren, waar aan de Staat, by aanhoudenheid, zich zou vinden blootgeſteld, liet men eene zo wyduitgeſtrekte magt den Volke in handen. Van vlottende onzekerheid, ſchroomlyke wanorde, heftige tweeſpalt, ſprak men ſterk. Geſtadig zou het Volk, ligt door invloed

van buiten bewoogen, veranderingen voorstellen, en op dezelve, met onstuimig geweld, aandringen.

1797. Stukken ter beoordeeling bepaald.

Zo wyd stondt men van een. Bepleiters van het een en ander verhieven hunne stemmen. Om tot eenige bepaaling te komen, liet men de beide Plans als 't ware vaaren, en stelde drie hoofdzaaken ter beoordeeling voor. — *Voor eerst*, by wien de Magt ter beoordeelinge van de noodzaaklykheid der Veranderinge zou berusten, by het Volk, of by het Bestuur? — *Ten anderen*, of de Tyd daar toe bepaald of onbepaald zou weezen? — *Ten derden*, of het Bestuur, of door het Volk benoemde *Revifeurs*, de Veranderingen zouden ontwerpen.

Raadpleegingen deswegen.

Geen lange raadpleegingen vielen 'er ten opzigte van het *eerste*, de Magt van voorstellen, en aan het Volk en aan het Bestuur te moeten toekennen. — Veel langer hing in het onzekere het bepaalen of niet bepaalen van eenen vastgestelden tyd ter veranderinge. Hier gaf men in overweeging, dat bepaalen van een tyd, hetzelfde was als lieden van eenen indringenden en slegte oogmerken bedoelenden aart uit te noodigen om veranderingen te vorderen; terwyl men het Bestuur en het Volk dwong om zich in dien tusschentyd aan de weezenlykste en gevoelde gebreken der Staatsregelinge te onderwerpen. — Bepaalde men geen Tyd, dan stelde men zich dagelyks bloot aan veranderingen en onzekerheden van den schroom-

ſchroomlykſten aart. — Veel viel hier voor en tegen te zeggen. In 't einde oordeelde men het Volk over 't geheel beſchouwd, niet dwaas genoeg om misbruik te maaken van eene Magt, die als 't ware uit zich zelve ten eigen bederve moest ſtrekken; en dat men gevolglyk weinig waagde met den tyd onbepaald te laaten. — Ten aanzien van het laatſte punt was de ſtem der Meerderheid dat Reviſeurs, aangeſteld door Kiezers van het Volk ten dien einde benoemd, de Veranderingen moesten ontwerpen. — Op deezen drievoudigen grondſlag kreeg eene Commiſſie last, tot het opmaaken van een Ontwerp van ſchikkingen. Deeze ſlaagde hier zo wel, dat de Staatsregeling 't zelve bykans woordlyk overnam (*). CIX. BOEK. 1797.

Genoegzaam oordeelen wy, in dit Boek, de werkzaamheden der Nationaale Vergadering, ten opzigte van de beide ingedienде Plans. te hebben opengelegd. Eer het den Volke werd voorgedraagen, viel 'er het een en het ander zeer meldenswaardigs voor; dan wy willen hier ons zelven, en onzen Leezeren eene rustplaats verleenen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 480. 482. 500 en 950.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Amersfoort door PYPERS aangepreezen tot het oprichten eens Gedenkteekens voor OLDENBARNEVELD, 83.

Amsterdam, Goud en Zilver van daar met de *Arnhemsche* Postwagen en de *Naarder* Schuit, in ruim drie maanden, vervoerd, 25. Hoe veel de Kerken van het Hervormd Kerkgenootschap daar kosten, 290.

Asche, (Overweegingen wegens den uitvoer van *Haard*-) 39.

AUFFMORTH, diens gevoelen over het ingediende Plan van Staatsregeling, 176.

AUSTEN oordeelt ongunstig over het Plan van Staatsregeling, 178. Diens aanmerking over de Magt der Departementaale Bestuuren, 275.

B.

BACOT, diens aanmerking by de geschillen over de *Vryheid*, 231.

Belastingen (Handelingen over de bepaaling der) by de Staatsregeling, 280. Besluit, 282.

BERGE (TEN) wat hy van het Plan denkt, 177.

BEYMA (VAN) wil het Plan verworpen hebben, 180.

BICKER, diens oordeel over het Plan, 189.

Bodegrave (Afgevaardigden uit de Nat. Vergadering woonen te) eene Prysuitdeeling by, 63. KONYNENBURGS Aanspraak te dier gelegenheid, 64. Aanspraak der Afgevaardigden, 67.

BOELAARD, diens gevoelen over het Plan, 181.

Boter en Kaas, Voorstel wegens den uitvoer deezer Artykelen, 34.

BRANDS wil het Plan niet in overweeging genomen hebben, 172.

BOSCH verwerpt het Plan geheel, 177. Diens voorstel om eene Commissie tot herziening des Plans te benoemen, 211.

BRANGER, diens voorstel tot her-

herſtel van Koophandel en Zeevaard, 7. Diens gevoelen over het Plan, 190.
Breekpot, diens gevoelen over het Plan, 173.
Brugmans (S. J.) doet onderzoek op de Ziekte van het Rundvee, 37.

C.

Cambier oordeelt het Plan de overweeging van de Vergadering waardig, 182.
Cau een Voorſtander van het Plan, 183.
Colmschate oordeelt gunſtig over het Plan, 179.
Committés of *Ministers*, geſchillen welke by de Uitvoerende Magt zouden worden aangeſteld, 249. Tot *Ministers* beſlooten, 252.
Couperus geeft rede waarom de Regten en Pligten van den Mensch en Burger vóór het ingediend Ontwerp van Staatsregeling niet geplaatst waren, 224.
Court (De la) diens oordeel over het ingediende Plan van Staatsregeling, 176.

D.

Departementen (Handelingen wegens de Verdeeling der Republiek in) 266. Voordragt tot eene Verdeeling, 267. Beſluit daar toe, *Ald.* Plans en gemaakte bepaaling, 268.
——— (Over het regelen der Beſtuuren in de) Verſlag deswegen, 269. 't Zelve betwist, 269.
Schimmelpenningcks gevoelen, 271. Vreedes taal daar op, 272. Strydige beoordeelingen, 273. Heftige tegenkantingen, 274.
Duinen (Voorſtel om de) den Lande meer nuttig te maaken, 40. Dit ſtuk vondt ingang, 44. Eene Commisſie daar toe benoemd, *Ald.*

E.

Eck (Van) oordeelt gunſtig over het Plan, 191.

F.

Fabrieken (*Binnenlandſche*) Voorſtel om dezelve te bevorderen, 45. Hoe verzuimd en tegengewerkt, 47. Wat op een voordragt deswegen thans gedaan werd, 50.
Floh maalt af hoe zeer de Fabrieken in de Landprovintien, onder het voorig Beſtuur, werden tegengewerkt, 47. Diens oordeel over het ingediende Plan van Staatsregeling, 176. Hoe hy Vreedes pleit tegen den Slaavenhandel beſtempelt, 323.

G.

Geldſpecien, zie *Goud en Zilver.*
Gevers wraakt het ingediende Plan van Staatsregeling ten ſterkſten, 160.
Gewesten (De wederzydſche

In- en Uitvoer der) vrygefteld, 13. Zie ook *Departementen.*

Gezondheid (Voorſtel ter Nat. Verg. wegens het Committé ter Algemeene) 72.

Gilden (Eenige Steden in *Holland* komen voor de) op, 13. Tegenwerking hier van, 15. Verzoek van eenige *Langeſtraatſche* Dorpen, *Ald.*

Godsdienſt (Prysvraag wegens het bywoonen van den Openbaaren) beantwoord, 69.

——— (Geſchil of 'er by de Regten en Pligten van den Mensch, van den) gewag zou gemaakt worden, 227. Voordragt van LUYKEN deswegen, *Ald.* SCHIMMELPENNINKS voordragt, 228. Lange en veelvuldige Zittingen over de Godsdienst, 282. Overweeging van den Tytel des betreffende, *Ald.* Voorſtanders van het Plan van 21. Redenen door hun aangevoerd, 284. Redenen van de andere Party, 286. Onderhandeling deswegen, 294. In handen eener Commisſie, 299. Twee ontwerpen ter Vergadering ingediend, 300. Hoogloopende twisten, 301.

Goederen (*Geestlyke*) verſchil deswegen, 306. Afloop en bepaaling deezer zaake 307.

GORTER, diens raadſlag het Plan betreffende, 189.

Goud en Zilver, gemunt en ongemunt, ten Lande uitgevoerd, 24. Handelingen over deezen uitvoer, 25. Bepalingen daar op gemaakt, 30.

Graanhandel (Handelingen over den uitvoer van Geld ten dienſte van den) 19.

Grave (Bericht wegens een opgericht Genootſchap te) 61, Oordeelvellingen deswegen, 62. Houdt geen ſtand, 63.

Grondvergaderingen (Maatregels om de Burgers in de) te doen opkomen, 235.

H.

HAHN, diens bedenkingen over het verhoogen van de belasting op den invoer van Slagoly, 17. Beſtrydt het ingediende Plan van Staatsregeling, 151. Hoe hy zich deedt gelden by het overweegen van het Art. den Godsdienst betreffende, 295. 297.

HALBES wraakt het Plan, 184.

HAMELSVELD, diens voorſtel hoe by de hoofdlyke ſtemming over het Plan zou inrichten, 196. Wederſpraak, *Ald.* Zyne betuiging, 197.

HARTOGH, diens voorſlag, wegens het ingediende Plan, 173. Voorſtel om de Eenheid ten grondſlage te leggen, 202. Verſchillende gevoelens daar over, *Ald.* Zyn ontwerp over de Regten en ligten van Mensch

BLADWYZER.

Mensch en Burger, 225.

HEILBRONS voorſtel, wegens eene Geneeskundige Staatsregeling, 73.

HELMICHS oordeel over het Plan, 177.

HEMMINGAS Voorſtel om Afleiders op de Lands Schepen *enz.* te plaatzen, 73.

Hervormden, Vertoog van zeventien Afgevaardigden ter Nat. Verg. 312. Hoe beantwoord, 314.

Herziening der Staatsregeling, wat des voorviel en bepaald werd, 325.

HOFFMANS bedenking over den aart der Eenheid in het Plan van Staatsregeling, 126.

HOGDWAL, diens gevoelen over het Plan, 190.

HOOFF (VAN) met VREEDE na *Parys*, 91. Diens gevoelen over de beraadſlaagingen van het Plan, 128. Yvert voor de ſcheiding van de Wetgeevende Magt, 230. Diens ſterke taal over het ſtemmen, 302.

HOORN (VAN) doet een voordragt wegens den uitvoer van Goud en Zilver, 25. Handelingen daar over ter Nat. Verg. 26.

HORBACH, diens gunſtig gevoelen over het Plan, 185.

HUGENPOOT TOT AERDT, diens bedenking op het Plan, 177.

J.

JANSSEN, diens oordeel over het ingediende Plan, 174. Dient een ontwerp van de Verdeeling der Republiek in Departementen, 267.

JORDENS beantwoordt STYL by de inlevering van het Plan ter Staatsregeling, 104. Is voor het in overweeging neemen des Plans, 183.

K.

Kaas en Boter, handelingen over den uitvoer deezer Artykelen, 34.

KASTEELE (Voorſtel van VAN DE) wegens het ingediende Plan van Staatsregeling, 120. Diens voordragt ter verwerping, 164.

Kiezers (Twist over de gegoedheid der) 236. Voorſtel van VREEDE, over de kieswyze, en wat deswegen voorviel, 237.

KONYNENBURG, diens Aanſpraak aan de Afgevaardigden uit de Nat. Verg. by de Prysuitdeeling te *Bodegrave*, 64.

Koophandel en Zeevaard, Voorſtel eener ſtandhoudende Commiſſie daar toe, van de hand geweezen, 4. Voorſtel van BRANGER tot herſtel van beiden, 7.

KORS (J.) *c. ſ.* doet een voorſtel om de Duinen den Lande meer nuttig te maaken, 40.

Kouſſen (Bepaalingen wegens den invoer van *Schotſche* en *Engelſche*) 50.

KRIEGER, diens oordeel over het

het ingediend Plan van Staatsregeling, 160.

L.

LAMSWEERDE (VAN) diens oordeel over het Plan, 188.

Landbouw, voorſtellen om deeze, in dit Land, uit te breiden, 40. Zie verder *Duinen*.

LANGE (DE) wat hy over het Plan oordeelt, 191.

Langeſtraat (Verzoek van eenige Dorpen in de) de vrye verkoop van Schoenen en Muilen betreffende, 16.

LEEUWEN (VAN) keurt het Plan geheel verwerplyk, 171.

Levant (Directeuren van den Handel op de) vervoegen zich ter Nat. Verg. 4. Het voorgevallene met twee *Rotterdamſche* Directeuren, 6.

Leyden (Poogingen te) tot verbetering van het Schoolonderwys, 60.

LOCKHORST yvert tegen het ingediende Plan, 172.

LUBLINK voert het woord by het afſcheid der Plaatsvervangeren naa het overleveren der Staatsregeling, 110.

LUIKEN verdeedigt het ingediende Plan van Staatsregeling, 152. Wat hy over den Godsdienst in de voorloopige Artykelen zegt, 227.

M.

MAANEN (VAN) wat hy tegen het Plan der Staatsregeling aanvoert, 150.

Maatſchappy tot Nut van 't Algemeen, onderhandelingen ter Nat. Verg. die Maatſchappy betreffende, 53. Bezending aan de Vergadering uit die Maatſchappy en Voordragt, 55. Gunſtig Beſluit ten dien opzigte, *Ald.*

——— *tot Redding der Drenkelingen* vervoegt zich ter Nat. Verg. 71.

Magt (*Wetgeevende*) Geſchillen over de ſplitzing of het in een blyven van dezelve, 239. Voorſtanders der Scheiding, 239. Tegenſtanders, 242. Beſluit ter ſplitzing, 244. Bepaaling op de Vergadering des Wetgeevenden Lichaams en het doen der belofte, *Ald.* Over de woonplaatzen der te verkiezene Leden, *Ald.* Onderhandelingen, wegens het verplaatzen des Wetgeevenden Lichaams, 246. Vryheid van 't zelve om met het Staatsbeſtuur te raadpleegen, 247. Bepaaling, wegens de Regtspleegingen over de Leden en derzelver Jaarwedde, 248.

——— (*Uitvoerende*) op vyf Leden bepaald, 253. Voorſtel om zorg te draagen, dat de keuze niet te veel in een Gewest zou vallen, 254. Wegens de uitſluiting

ting der zodanigen, die *Engelſche* Fondſen bezaten, 255. Geſchillen wegens de keuze van de Leden, 256. Wat VREEDE des inbrengt, 257. Wat zyne tegenſtanders, 260.
Magt (*Regterlyke*) Bepaaling deswegen, 264. De Eed van zuivering voor de Leden vastgeſteld, *Ald.* Het getal der Raaden en derzelver Wedde, *Ald.*
MARLE (VAN) voor de aanneeming des Plans, 185.
Middelburg, Poogingen aldaar tot het Schoolonderwys, 59.
MIDDERICH wil het Plan geheel en al verworpen hebben, 167.
MIST (DE) zyn oordeel over het Plan, 169.
MEYER oordeelt dat het Plan ter overweeging kon dienen, 192.

N.

NIEHOFF, diens gunſtig oordeel over het ingediende Plan, 167.
NOZEMAN (C.) doet een voorſtel om een Gedenkteken voor OLDENBARNEVELD op te richten *enz.* 80.
NUHOUT VAN DER VEEN verklaart zich tegen het Plan van Staatsregeling, 154.

O.

OCKHUIZEN, onder welk eene voorbepaaling by het Plan van Staatsregeling wilde aangenomen hebben, 173.
OLDENBARNEVELD, Voorſtel om deezen een Gedenkbeeld op te richten, en het Vonnis over hem uitgeſprooken, te herroepen, 80.
Oly (*Slag-*) eene hoogere belasting op den invoer daar van afgekeurd, 17.
OOSTENDORP (H. v.) wat met hem als Directeur van den *Levantſchen* Handel voorviel, 6.

P.

PERNEY (Handelingen ter Nat. Verg. wegens het voorſtel van) om Meetingen hier te Lande te doen, 73.
PERTAT, diens oordeel over het Plan, 178.
Plan van Staatsregeling, zie *Staatsregeling*.
PLOOS VAN AMSTEL denkt zeer ongunſtig over het Plan, 186. Sterke taal aan VAN HAMELSVELD te gemoet gevoerd, 197.
POMPE VAN MEERDERVOORT tegen het Plan, 185.
PYPERS (P.) ondersteunt het voorſtel om OLDENBARNEVELD een Gedenkteken op te richten, 83.

Q.

QUESNEL voor de verwerping des Plans, 178. Diens nader Advys, 189.

R.

RABINEL, diens gevoelen over de gebrekkigheid des Plans, 190.

Remonſtranten, derzelver pooging om eene Vereeniging met de *Lutherſchen*, de *Doopsgezinden* en *Hervormden* te bewerken, 291.
RHOER (DE) diens oordeel over het Plan van Staatsregeling, 175. Yvert voor de ſcheiding van de Wetgeevende Magt, 240.
RHYNS yvert voor de volſtrekte verwerping des ingedienden Plans, 176. Diens ſterke taal wegens het ſtemmen, 302.
Rundvee (Raadſlagen en Bepaalingen by eene ontſtane ſterfte onder het) 36.

S.

SCHERMER verwerpt het Plan van Staatsregeling, 167.
SCHIMMELPENNINCK's raadſlag wegens den uitvoer van Goud en Zilver, 28. Diens voorſtel over het onverwyld leezen of niet leezen des Plans van Staatsregeling, 123. Zyn oordeel over dit Plan, 161. Wat hy wegens het gewaagen van de Godsdienst zegt, 229. Zyn gevoelen over de verdeeling der Republiek in Departementen, 271. Wat hy wegens het Artykel van den Godsdienst aanvoert, 296.
Schulden (Leden benoemd tot het ſtuk der Ineenſmelting van de) 211. Verſlag wegens de Ineenſmelting der Gewestlyke Schulden, 275. Voorſtel der Ineenſmelting, 276. Bepaald, 277.
SIDERIUS denkt gunſtig over het Plan, 186. Wil de Wetgeevende Magt geſcheiden hebben, 240.
SITTER (DE) diens oordeel over het Plan, en byzonder over de Schuldvermenging, 178.
Slaavenhandel (Het overwegen van de *Volkplantingen* geeft gelegenheid om te ſpreeken over den) 316. Bygebragte redenen waarom het Verſlag des niets vermeldde, 317. Voor- en Tegenſtanders om 'er melding van te maaken, 318. Verſlag door dezelve uitgebragt, 319. VREEDES taal daar tegen, 321. Aanmerking daar op, 323. Volgens het Plan beſlist, 326.
Staatsbehoeften (Voorſtellen de verkryging der) betreffende, 278.
Staatsraad (Bepaaling der Jaargelden voor de Leden van den) 262.
Staatsregeling (Strydige gerugten wegens den inhoud der) verſpreid, 90. Het Plan ingeleeverd, 91. Aanſpraak van STYL, 93. Beantwoording des Voorſitters, 116. Verſchillende gevoelens over het voorleezen des Plans, 119. Voorſtel van VAN DE KASTEELE, 120. Een en ander Repreſentant dringt aan op eene onverwylde lee-

leezing, 121. Besluit tot uitstel der Voorleezinge, 126. Hoofdinhoud des ingeleverden Plans, *Ald. enz.* Lange en veelvuldige Beraadslaagingen of het Plan ten onderwerp van onderzoek der Vergaderinge zou dienen, 145. Zie op de naamen der inleveraaren van hunne raadslagen. Een aantal Verzoekschriften de Eenheid en Ondeelbaarheid in het Plan van Staatsregeling vorderende, 187. Besluit daar op genomen, 188. Algemeene aanmerking op de ingebragte raadslagen het Plan betreffende, 193. Wegens de stemming om het der overweeging waardig te keuren, of het te verwerpen, 196. Bemiddelende voorslagen by een des ontstaane twist, 199. Hoe men tot de hoofdlyke Omvraag komt, 200. Groote verdeeldheid en gewoel in de Vergadering, en aandrang op Herstemming, *Ald.* Herstemming en de Meerderheid voor het aanneemen, 202. Eene Commissie benoemd wegens het voorstel om de Eenheid ten grondslage van het Plan te leggen, 206. Ingediend Besluit, 207. Raadpleegingen daar over, 208. Daar toe besloten, 210. Leden benoemd tot het stuk der Indensmelting van de Staatsschulden, 211. Benoeming van zeven Leden tot het herzien des ingeleverden Plans, 212. Deezen brengen hun arbeid ter tafel, 219. Inhoud van het vervaardigde door de zeven Leden, *Ald.* Wel te wagtene geschillen, 222. Schikking op de onderhandelingen over de twee Plans, 223. Voordragt om de Regten en Pligten van Mensch en Burger voor aan te stellen, 224. Coöperus geeft reden waarom dezelve voor het Plan niet geplaatst waren, *Ald.* Tot het plaatzen besloten; doch geschil over derzelver inhoud, 225. Hartogh's en Vitringa's voorstellen, 225. 226. Benoemde Leden om er een nieuw ontwerp van te maaken, 227. Geschil over den aanvang en het al of niet gewaagen van den Godsdienst, 227. 232. De Grondbeginzels van de Regten en Pligten van den Mensch alleen aangenomen, 233. Bepaaling der Stemgeregtigden, en wegens de uitzondering der *Oranjegezinden*, 233. Maatregels om de Burgers in de Grondvergaderingen te doen opkomen, 235. Geschillen over de gegoedheid der Kiezeren, 236. Vreedes voorstel over de kieswyze, 237. Verworpen, 238. Geschillen over de splitzing of het ineenblyven der Wetgeevende

Magt, 239. Redenen aangevoerd door hun, die het ſcheiden voorſtonden, *Ald.* Van die het tegendeel beweerden, 242. Zie verder *Wetgeevende Magt.* Handelingen of men *Committés* dan *Ministers* zou aanſtellen, 249. Wat 'er omtrent de Uitvoerende Magt voorviel, zie *Uitvoerende Magt.* Regterlyke Magt, zie op *Regterlyke Magt.* Over de afſcheiding der Hoofdmagten, 265. Wegens de Departementaale Beſtuuren, 269. Zie verder op dat woord. Van de Ineenſmelting der Schulden, 276. Voorſtellen ter verkryging der Staatsbehoeften, 278. Over de Belastingen, 280. Lange en veelvuldige Zittingen over den Tytel den Godsdienst, 282. Pooging om dit ſtuk eene Commisſie in handen te geeven, 294. Werkzaamheden en woelingen daar tegen, 295. Het voorſtel, zo als het in 't plan voorkwam, verworpen, 298. In handen eener Commisſie, 299. Twee ontwerpen, by het Verſlag ingediend, 309. Inhoud van beide, 301. Hoe de beraadſlaaging in te richten, *Ald.* Voorſtel om de wederkomst eeniger Leden af te wagten, 302. Wat deswegen voorviel, *Ald.* Bystere ſtoorenis in de Vergadering, 304. Beſluit tot overweeging van het tweede Plan, 306. Van de Geestlyke Goederen, 307. Zie op dat woord. Wegens het niet gewaagen van den *Slaavenhandel*, 316. Zie verder op dit woord. Over de Magt tot Herziening der Staatsregeling, 325. Strydige begrippen, 326. Stukken ter beoordeeling bepaald, 328. Raadpleegingen en beſluit deswegen, *Ald.*

STAVEREN (R. F. VAN) wat met hem als Directeur van den *Levantſchen* Handel voorviel, 6.

STEENWYK (J. A. DE VOS VAN) diens oordeel over het Plan van Staatsregeling, 168.

Stemgeregtigden, bepaalingen deswegen, en wegens de uitſluiting der *Oranjegezinden*, 233. Beſluit tot het doen afleggen eener Belofte, 235.

STOFFENBERG, diens gevoelen over het Plan, 174.

STYL (S.) diens Aanſpraak, by het indienen van het Plan der Staatsregeling, 93. Kort bericht wegens deezen Map, *Ald.*

SWINDEN (De Hoogleeraar VAN) bedankt deel te hebben in de voorgeſtelde meetingen van PERMY, 75.

T.

Tak (*Œconomiſche*) dient een Vertoog ter Nat. Verg. in, 9. Verſlag en gunſtig beſluit

ſluit deswegen, 10. Voor de *Nationaale Nederlandſche Huishoudelyke Maatſchappy* erkend, 12.
TEDING VAN BERKHOUT, wat hy van het Plan oordeelt, 191.
TIP, diens gevoelen over het Plan, 190.

V.

Verdeeling der Republiek, wydverſchillende gevoelens en plans deswegen, 266. Beſluit daar toe, 267.
Vergadering (*Nationaale*) loflyke getuigenisſen derzelver Leden betreffende, 89.
VERHOYZEN, diens gevoelen over het Plan van Staatsregeling, 171.
VERSTEK, diens voordragt, wegens den uitvoer van Goud en Zilver, 28. Heeft eene onaangenaame ontmoeting ter Nationaale Vergadering, 305.
VISSCHER voor de verwerping des Plans, 180.
VITRINGA verdeedigt het Plan van Staatsregeling, 152. Diens voorſtel over de Regten en Pligten van den Mensch en Burger, 206. Laat zich ſcherp over de benaaming van *Federalist* hooren, 254.
Volkplantingen (Het Artykel over de) geeft gelegenheid om te ſpreeken over den *Slaavenhandel*, 316. Zie *Slaavenhandel*.
Volksonderwys (Eene Commiſſie tot) benoemd, 52.
VONCK, diens verwerpend oordeel van het Plan, 192.
VOS VAN STEENWYK (C. DE) wat hy over 't plan denkt en ſpreekt voor *Drenthe*, 182.
VREEDE na *Parys*, 91. Hoe hy over het ingediende Plan van Staatsregeling oordeelt, 157. Diens aanmerkingen op het Voorſtel van HARTOGH de eenheid van het Plan betreffende, 202. Diens voorſlag deswegen, 205. Voorſtel over de kieswyze, en wat deswegen voorviel, 237. Verwerping van 't zelve, 238. Kant zich aan tegen die de Wetgeevende Magt wilden geſcheiden hebben, 242. Diens begrip, wegens de aanſtelling van de Uitvoerende Magt, 257. Zyn gevoelen wegens de Verdeeling der Republiek in Departementen, 266. Wederſpraak van SCHIMMELPENNINCKS aanmerking deswegen, 272. Diens bedenking, over het ſtilzwygen van den Slaavenhandel, in de Artykelen der Staatsregeling, 316. Welke aanmerkingen hy op het ingediend Verſlag maakt, *Ald.*
Vryheid, geſchillen daar over by de overweeging des Plans, 231.

BLADWYZER.

W.

Witbols, diens voordragt tot verwerping van het ingediend Plan, 148.

Y.

Izer (Oud) Verbod des Uitvoers, 31.

Z.

Zeildoek (Bepaalingen op den Uitvoer van) 31.

Zonsbeek (Van) keurt het Plan verwerplyk, 174.

Zubli yvert voor het Plan van Staatsregeling, 171.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Het Portrait van BRANGER tegen over bl. 8.

———— S. STYL. . . bl. 92.

———— DE MIST bl. 170.